

**OULUN YLIOPISTON TALOUSTIETEIDEN TIEDEKUNNAN
TUTKIMUKSIA**

**FACULTY OF ECONOMICS AND BUSINESS ADMINISTRATION
UNIVERSITY OF OULU, RESEARCH REPORTS**

No. 48

VESA MARKUKSELA

**SITOUTUNEET VAPAA-AJANKALASTAJAT
HARRASTAJINA JA MATKAILIJOINA**

UNIVERSITY of OULU
OULUN YLIOPISTO

OULU 2009

Vesa Markuksela
KTL, markkinoinnin assistentti

Matkailun ja liiketoiminnan tiedekunta
Lapin yliopisto

Faculty of Tourism and Business
University of Lapland

Osoite: P.O. BOX 122
Address: FIN-9610 University of Lapland, Rovaniemi, Finland
Puhelin:
Phone: +358 40 484 4200
Fax: +358 16 341 2600
e-mail: Vesa.Markuksela@ulapland.fi

ISBN 978-951-42-9163-0
ISSN 1457-4918
ISBN 978-951-42-9164-7 ELEKTRONINEN VERSIO
Oulu University Press
May 2009

Tiivistelmä

Tutkimukseni käsittelee vapaa-ajan harrastamista ja erityisesti harrastajia, joille vapaa-ajan aktiviteetti on tärkeä, sitoutuneita harrastajia. Aiempi harrastamista koskeva tutkimus ei ole kohdentunut sitoutuneisiin harrastajiin, heihin joille harrastus on erityisen merkityksellinen. Edes harrastukseen erikoistumisen tutkimusperinteessä, joka keskittyy tarkastelemaan harrastamisen moninaisuutta, ei ole pureuduttu sitoutuneiden harrastajien ryhmän sisäiseen vaihtelevuuteen. Siksi ymmärrys tämän ryhmän moninaisuudesta on jokseenkin vähäinen. Tutkimukseni paikkaa tätä aukkoa. Empiirisenä kohteena ovat sitoutuneet vapaa-ajankalastuksen harrastajat, urheilukalastajat, konkreettisesti moottorivetouisteluun sitoutuneet harrastajat. Urheilukalastajat sijoittavat huomattavia rahallisia panostuksia aktiviteettiinsa kuten esimerkiksi kalastusmatkailuun. Kalastusmatkailun kehityspotentiaalia ei ole vielä kyetty kansallisesti hyödyntämään. Tulevassa kehitystyössä keskiössä on harrastajien kohdejoukon tarkempi tuntemus.

Tutkimukseni tavoitteena on identifioida sitoutuneiden harrastajien ryhmän erityispiirteitä ja tarkentaa käsitystä tämän ryhmän samankaltaisuudesta ja ennen muuta sisäisestä eroavuudesta. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys rakentuu vapaa-aikatutkimuksen ja elämys- palvelotalouden keskusteluihin. Erityisesti harrastukseen erikoistumisen käsite toimii sitoutuneiden harrastajien profiloijana, linkittyen läheisesti segmentoinnin kirjallisuuteen.

Konkretisoin tutkimukseni tutkimusongelman muotoon: Millaisia ovat sitoutuneet harrastajat harrastukseen erikoistumisen näkökulmasta? Tarkennan tutkimusongelmaa kolmella alakysymyksellä: 1) Millaisilla erikoistumisen teoriakirjallisuudesta löydettävillä ulottuvuuksilla voidaan ilmentää sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden erilaisuutta? 2) Millaisia toisistaan eroavia ryhmiä on määriteltävissä sitoutuneista moottorivetouistelun harrastajista? 3) Millä tavoin sitoutuneiden moottorivetouistelun harrastajien erilaisuus esiintyy heidän harrastuskäytäntöihin olennaisesti liittyvässä kalastusmatkailussa?

Tutkimusote on kvantitatiivinen ja se pohjautuu harrastajille suunnattuun puolistrukturoituun survey-kyselyyn. Tutkimusmetodina on hierarkkinen klusterointi, jota täydennetään määrällisillä muuttujilla ja sisällön analyysillä. Aineiston analyysissä Sitoutuneiden harrastajien keskuudesta identifioitui neljä erilaista ryhmää 1) satunnaiset moottorivetouistelijat, 2) taitavat monikalastajat, 3) miltei specialistit ja 4) moottorivetouistelun specialistit. Erikoistumisen ryhmillä on erilaisia preferenssejä kalastusmatkailun kohteiden, matkan keston ja onnistuneen matkan osatekijöiden suhteen.

Tutkimukseni kontribuoi vapaa-ajan tutkimukseen täsmentämällä näkemystä harrastukseen erikoistumisen käsitteestä. Empiirinen työ tuo esiin sen, että sitoutunut harrastusjoukko ei ole yhtenäinen ja erikoistumisen kirjallisuudesta löydettävillä kolmella ulottuvuudella, 1) sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus, 2) harrastuksen keskeisyys ja 3) harrastukseen investoinnit, voidaan ilmentää sitoutuneiden harrastajien jakaantumista osaryhmiin. Työn liikkeenjohdollinen anti kiteytyy siihen, että se tuo julki eri harrastajaryhmien erilaisia preferenssejä, joita tulisi ottaa huomioon suunniteltaessa ja kehitettäessä räätälöityjä kalastuspalveluita. Kokonaisuutena työ valaisee harrastusmarkkinoiden mahdollista kehittymistä ja hajautumista pienemmiksi ja heterogeenisemmiksi osamarkkinoiksi.

Avainsanat: sitoutunut harrastaminen, urheilukalastus, kalastusmatkailu

Abstract

This research explores hobbyism and more specifically, those hobbyists for whom the hobby is meaningful – the committed ones. Recreation participation and leisure activities have been widely studied in different disciplines and from different standpoints. However, previous studies have not focused on the committed hobbyists. Even in the field of recreational specialization studies, which ponders to explore the manifoldness of the hobbyist phenomenon, attention has not been solely onto the committed hobbyists and to the of their internal variety. Our understanding of this group is therefore rather confined. This study fulfills this gap.

The empirical context of this research is recreational fishing and more specifically sport fishing and one particular topic of it, troll fishing. Sport fishers invest considerable sums of money and effort to the activity. The sport fishers are also those, who can be regarded as fishing tourists, the ones whose reason to travel is fishing. In Finland, the potential of fishing tourism has not been fully utilized. Future development of fishing tourism it is central that we gain accurate knowledge from the hobbyists, especially from the committed ones.

This research aims to provide elaborated understanding of the manifoldness of the committed hobbyists. Especially, this study clarifies our understanding of the resemblances and internal divergences of the committed hobbyists. The theoretical framework builds on the leisure studies and studies on experience economy. Particularly, the notion of recreational specialization acts as profiler of the committed hobbyists, offering also a link to the marketing literature.

The research question reads as: what kind of hobbyists are the committed ones, from the perspective of recreational specialization? The question is answered through the following sub-questions: 1) what sort of dimensions of the recreational specialization concept, can express the internal variety of the committed hobbyists? 2) which kinds of inherently different groups can be identified from the committed troll fishers 3) how does, the internal variety of the committed hobbyists appears in the activity inherent practice of fishing tourism?

Methodologically, this research leans on quantitative research and semi-structured survey questionnaire. Research method is hierarchical clustering and it is complemented with quantitative variables and with content analysis. In the analysis of the data, four different groups were identified 1) occasional troll fishers 2) skilful generalists 3) almost specialists and 4) trolling specialists. These groups have different kind of preferences concerning fishing target area of fishing, the length of the trip and the elements of a successful trip.

This study contributes to leisure studies by clarifying our understanding about the notion of recreation specialization. It points out that committed hobbyists are not a homogeneous group and with the dimensions, 1) commitment, participation and experience 2) centrality of the hobby and 3) investments, drawn from the literature of recreational specialization can express the internal variety of the committed hobbyists. The managerial contribution lies in the introduction of different kind of preferences relating to the fishing tourism. As a whole, this research enlightens the possible developmental path of the fishing hobbyist market into smaller and more heterogeneous sub-markets.

Key words: committed hobbyist, sport fishing, fishing tourism

Alkusanat

Lisensiaatintutkimusprosessi alkaa olla takana, viimeinkin. Omistan alkusanat tutkimustani edesauttaneille lukuisille ihmisille ja yhteisöille. Olen syvässä kiitollisuudenvelassa Teille.

Ensiksi haluaisin esittää kiitokset tutkimukseni esitarkistajille Minna Autiolle ja Pia Hurmerinta–Laukkaselle. Luonnollisesti iso kiitos kuuluu myös ohjaajalleni Anu Valtoselle. Läpi tämän tutkimusprosessin suuri joukko ihmisiä on lukenut työni tai osia siitä: Liisa Tyrväinen, José-Carlos Garcia-Rosell, Minni Haanpää, Mika Kylänen Outi Rantala, Ari Virtanen, Anita Virta. Olette uhranneet aikaanne ja nähneet vaivaa antaaksenne näkemyksiänne ja kommentteja tutkimukseni eteenpäin viemiseksi. Lisäksi olen saanut arvokasta apua myös erilaisista akateemisista yhteisötapahtumista kuten LaY:n jatkotutkimusseminaarista, KATAJAN kurseista ja Oulun markkinoinnin tutkimusseminaarista, kiitos erityisesti Jaana Tähtiselle. On ollut ilo työskennellä kanssanne.

Olen kiitollinen myös Lapin yliopiston Matkailun ja liiketoiminnan tiedekunnalle, joka on tukenut ja mahdollistanut tutkimukseni tekemistä. Niin ikään, kiitän tutkimustani rahoittaneita rahastoja: Jenny ja Antti Wihuri rahastoa sekä Suomen kulttuurirahaston Lapin maakuntarahastoa. Lisäksi esitän kiitokseni tutkimukseeni osallistuneille Rovaniemen moottoriuistelijä Ry:n jäsenille. Ilman Teidän panostanne tutkimus ei olisi toteutunut.

Kun nyt lopettelen tätä lisensiaatintutkimus prosessia, aion esittää erityisen suuret kiitokset kotijoukoille. Teidän apunne ja tuki on ollut ensiarvoisen tärkeää. Kiitokset vanhemmilleni Arja ja Risto Markukselalle. Kiitokset myös ystäville, erityisesti Petelle ja lähipiirille, joiden parissa olen voinut rentoutua ja unohtaa tutkimukseen liittyviä paineita. Viimeiseksi, mutta ei vähäisemmäksi, haluan kiittää Sannaa. Häntä, joka usein, niin usein on nähnyt tutkimuksen teon nurjat puolet. Arvostan tukeasi pitkän matkan aikana.

Rovaniemellä maanantaina 25. toukokuuta 2009

Vesa Markuksela

Sisältö

Tiivistelmä
Abstrakti
Alkusanat

1 JOHDANTO.....	18
1.1 VAPAA-AJAN HARRASTAMISEN MERKITYS.....	18
1.2 VAPAA-AJAN HARRASTAMISEN TUTKIMUS	19
1.3 EMPIIRINEN TUTKIMUSKOHDE	23
1.4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT	26
1.5 TIETEENFILOSOFISET LÄHTÖKOHDAT	27
1.6 METODOLOGIA JA AINEISTO	29
1.7 TUTKIMUKSEN KESKEISET TULOKSET	30
1.8 TUTKIMUKSEN RAKENNE	32
2 VAPAA-AJANKALASTUS HARRASTUKSENA JA MATKAILUNA	33
2.1 VAPAA-AJAN JA HARRASTAMISEN MÄÄRITTELYÄ.....	33
2.2 VAPAA-AJANKALASTUS HARRASTUKSENA	36
2.3 VAPAA-AJANKALASTUS JA LUONTOMATKAILU.....	40
2.4 VAPAA-AJANKALASTUKSEEN JA KALASTUSMATKAILUUN VAIKUTTAVIA VETOVOIMA- JA TYÖNTÖTEKIJÖITÄ.....	42
2.5 KALASTUSMATKAILUN PERUSEDELLYTYKSET	46
2.6 VAPAA-AJANKALASTUS MATKAILUPALVELUNA	49
2.7 VAPAA-AJANKALASTUS ELÄMYKSENÄ	52
3 VAPAA-AJANKALASTAJIEN SEGMENTOINTI JA HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMINEN	55
3.1 VAPAA-AJANKALASTAJIEN SEGMENTOINTI.....	55
3.2 HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMINEN	59
3.2.1 Erikoistumisen käsitteestä	59
3.2.2 Harrastukseen erikoistumisen tutkimuksia	61
3.2.3 Harrastuksen erikoistumisen kehittyminen.....	66
3.2.4 Harrastukseen erikoistumisen tason arviointi	71
3.2.4.1 Erikoistumisen indikaattorit	71
3.2.4.2 Sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus	74
3.2.4.3 Harrastuksen keskeisyys.....	77
3.2.4.4 Harrastukseen investoinnit	79

3.2.5 Kalastuksen kuluttajaryhmät erikoistumisen vaiheiden mukaan.....	80
3.2.5.1 Erityiskuluttajat	80
3.2.5.2 Oheiskuluttajat	82
3.2.5.3 Mahdolliset uudet kuluttajat	84
4 TUTKIMUKSEN EMPIRIA	86
4.1 TUTKIMUKSEN KOHDERYHMÄ, TUTKIMUSONGELMAT JA AINEISTONKERUU	86
4.2 HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMISEN ULOTTUVUUDET JA NIITÄ MITTAAVAT MUUTTUJAT	88
4.3 AINEISTON ANALYYSI	91
4.4 MENETELMÄLLISTEN VALINTOJEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	97
4.4 TUTKIMUKSEN EETTISYYS	101
5 TUTKIMUKSESSA SOVELLETUT HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMISEN ULOTTUVUUDET	105
5.1 SITOUTUMINEN, OSALLISTUMINEN JA HARRASTUSKOKEMUS	105
5.1.1 Sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen ryhmittelymuuttujat....	105
5.1.1.1 Moottorivetouisteluun keskittyminen	105
5.1.1.2 Moottorivetouisteluun käytettyjen kalastuspäivien määrä.....	109
5.1.1.3 Omakohtainen arvio taidoista.....	110
5.1.2 Sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta täydentävät muuttujat	111
5.1.2.1 Harrastukseen osallistuminen vuosina.....	111
5.1.2.2 Harrastukseen osallistuminen aikaisempiin vuosiin verrattuna ja halu kehittää harrastustaitoja	111
5.1.3 Sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta kuvaavat avoimet kysymykset	112
5.1.3.1 Sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden kalastusjärjestötoiminta	112
5.1.3.2 Moottorivetouistelun harrastamisen esteet ja sitä edistävät tekijät	114
5.1.3.3 Harrastuksessa kehittymisen tavat	114
5.1.3.4 Hyvän moottorivetouistelijan ominaisuudet ja harrastuksen vaatimukset	116
5.2 HARRASTUKSEN KESKEISYYS	118
5.2.1 HARRASTUKSEN KESKEISYYDEN RYHMITTELYMUUTTUJAT	118
5.2.1.1 Harrastuksen keskeisyyden summamuuttuja	118
5.2.2 Harrastuksen keskeisyyden ryhmittelyä täydentävät muuttujat	120
5.2.2.1 Viestintäkanavien käyttö	120
5.2.3 Harrastuksen keskeisyyttä kuvaavat avoimet kysymykset.....	121
5.2.3.1 Moottorivetouistelun kautta muodostuneet ystävyysuhteet ja kalakaveripiiri.....	121
5.2.3.2 Harrastusjärjestön jäsenyys ja harrastuslehtien tilaaminen.....	122
5.2.3.3 Moottorivetouistelun viehätysvoima	123
5.3 HARRASTUKSEEN INVESTOINNIT	125
5.3.1 HARRASTUKSEEN INVESTOINTIEN RYHMITTELYMUUTTUJAT	125
5.3.1.1 Moottorivetouisteluvälineistön määrä ja rahallinen arvo.....	125
5.3.2 Harrastukseen investointien ryhmittelyä täydentävät muuttujat	126

5.3.2.1 Kalastusvälineiden merkitys moottorivetouistelussa	126
5.3.2.1 Lähitulevaisuuden välineinvestoinnit	127
5.3.3 <i>Harrastukseen investointeja kuvaavat avoimet kysymykset</i>	128
5.3.3.1 Harrastuksesta luopumisen oheiskustannukset.....	128
6 SITOUTUNEIDEN MOOTTORIVETOUISTELIJOIDEN ERIKOISTUMISEN RYHMÄT	130
6.1 ERIKOISTUMISEN RYHMITTELY	130
6.2 MOOTTORIVETOUISTELUN ERIKOISTUMISEN RYHMIEN KUVAUS JA NIMEÄMINEN ...	131
6.2.1 <i>Satunnaiset moottorivetouistelijat</i>	134
6.2.2 <i>Taitavat monikalastajat</i>	135
6.2.3 <i>Miltei specialistit</i>	136
6.2.4 <i>Moottorivetouistelun specialistit</i>	138
6.3 RYHMITTELYRATKAISUN VALIDOINTI.....	139
6.3.1 <i>Erikoistumisen ryhmien profiilien täydentäminen</i>	139
6.3.1.1 Erikoistumisen ryhmät ja harrastusvuodet.....	139
6.3.1.2 <i>Erikoistumisen ryhmät ja moottorivetouisteluun osallistuminen aikaisempiin vuosiin verrattuna</i>	141
6.3.1.3 <i>Erikoistumisen ryhmät ja halu kehittää taitoja sekä edistyä harrastuksessa</i>	142
6.3.1.4 Erikoistumisen ryhmät ja viestintäkanavien käyttö	144
6.3.1.5 <i>Erikoistumisen ryhmät ja välineinvestoinnit lähitulevaisuudessa</i>	146
6.3.1 RYHMITTELYMUUTTUJIEN VALIDITEETTI.....	148
6.5 KLUSTEREIDEN VÄLISET EROAVAIUUDET JA SISÄINEN YHTENÄISYYS.....	150
6.6 KLUSTERIRATKAISUN JA SEGMENTOINTIKRITEERIEEN TOTEUTUMINEN	152
7 SITOUTUNEIDEN MOOTTORIVETOUISTELU HARRASTAJIEN ERILAISET RYHMÄT JA KALASTUSMATKAILU	155
7.1 KALASTUSKILPAILU MATKAILUKALASTUKSEN MUOTONA.....	155
7.2 MUU KALASTUSMATKAILU	159
7.3 KALASTUSMATKAILUN KOHTEET.....	164
7.4 ONNISTUNEEN KALASTUSMATKAN TEKIJÄT.....	168
7.5 ONNISTUNUT KALASTUSMATKA KOMPONENTTEINA	174
7.6 ELÄMYKSELLISEN KALASTUSMATKAILUPALVELUN TUOTEKEHITYS ERIKOISTUMISEN RYHMILLE.....	183
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	191
8.1 YHTEENVETO.....	191
8.2 TUTKIMUKSEN KONTRIBUUTIO KALASTUSMATKAILULLE	196
8.3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN KONTRIBUUTIO.....	199
8.4 JATKOTUTKIMUSAIHEET	202

LÄHTEET	204
LIITE 1. KYSYMYSLOMAKE	219
LIITE 2. SAATE.....	229
LIITE 3. MUISTUTUSSAATE	230
LIITE 4. AVOINTEN KYSYMYSTEN SISÄLLÖNANALYYSIN VAIHEET	231
LIITE 5. ERIKOISTUMISEN RYHMIEN DENDOGRAMMI.....	236
LIITE 6. TAULUKOT	236
LIITE 7. KUVIOT	247

Luettelo kuvista, kuvioista ja taulukoista

Kuvat:

Kuva 1. Vapaa-ajankalastuksen osa-alueet	36
Kuva 2. Kalastuselämyksen osa-alueet Lehtosen (1996) mukaan.....	52
Kuva 3. Erikoistumisen ulottuvuudet ja niitä peilaavat muuttajat.....	88
Kuva 4. Tutkimusprosessin vaiheet	95

Kuviot:

Kuvio 1. Moottorivetouisteluun sitoutumisen ryhmät suhteessa muihin aktiivisiin kalastusmuotoihin verrattuna	Liite 7
Kuvio 2. Kalastuspäivät kesällä 2003	Liite 7
Kuvio 3. Moottorivetouisteluun osallistuminen aikaisempina vuosina suhteessa kesän 2003 kalastuspäiviin	Liite 7
Kuvio 4. Harrastajien jäsenyys RoMu ry:ssä vuosina	Liite 7
Kuvio 5. Kalastusharrastuksen ja moottorivetouistelun keskeisyys elämäntyylissä.....	Liite 7
Kuvio 6. Erikoistumisen klusterit Wardin menetelmällä.....	130
Kuvio 7. Erikoistumisen ryhmien profiilit.....	132
Kuvio 8. Erikoistumisen ryhmät ja harrastusvuodet.....	139
Kuvio 9. Erikoistumisen ryhmät ja moottorivetouisteluun osallistuminen kesällä 2003 aikaisempiin vuosiin verrattuna.....	140
Kuvio 10. Erikoistumisen ryhmät ja harrastajien halu kehittyä ja edistyä harrastuksessa .	142
Kuvio 11. Erikoistumisen ryhmät ja lähitulevaisuuden investoinnit	147
Kuvio 12. Erikoistumisen ryhmien kilpailuihin osallistuminen kesällä 2003.....	155
Kuvio 13. Muu kalastusmatkailu kesällä 2003 erikoistumisen ryhmien mukaan	160
Kuvio 14. Kalastuskilpailut ja kalastusmatkat kesällä 2003 erikoistumisen ryhmien mukaan	161
Kuvio 15. Onnistuneen kalastusmatkan tekijät keskiarvokuviona.....	169
Kuvio 16. Kalastusalueen palveluiden merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmissä	175
Kuvio 17. Kalapaikan ympäristön merkitys kalastusmatkan osa-tekijänä erikoistumisen ryhmissä	176

Kuvio 18. Saaliiseen liittyvien tekijöiden merkitys kalastusmatkan osa-tekijänä erikoistumisen ryhmissä	177
Kuvio 19. Varusteiden testauksen ja käytön sekä saaliin säilytyksen merkitys kalastusmatkan osa-tekijänä erikoistumisen ryhmissä	178
Kuvio 20. Itsekseen olon ja paikallisten kalavinkkien merkitys kalastusmatkan osa-tekijänä erikoistumisen ryhmissä.....	179
Kuvio 21. Yhdessäolon ja oman saaliin merkitys kalastusmatkan osa-tekijänä erikoistumisen ryhmissä	181

Taulukot:

Taulukko 1. Erikoistumisen tutkimuksissa käytettyjä erikoistumisen indikaattoreita	72
Taulukko 2. Kalastusharrastusmuotojen keskeiset tunnusluvut.....	Liite 6
Taulukko 3. Kalastusharrastusmuotojen tunnusluvut korjattuna ryhmittäisellä keskiarvolla.....	Liite 6
Taulukko 4. Pääkomponentit muista aktiivisista kalastusharrastusmuodoista.....	106
Taulukko 5. Korrelaatiokertoimet vaihtoehtoisista erikoistumisen ulottuvuuksien indikaattoreista.....	Liite 6
Taulukko 6. Oma arviotaidoista moottorivetouistelijana.....	Liite 6
Taulukko 7. Moottorivetouistelun harrastusvuosien keskeiset tunnusluvut	Liite 6
Taulukko 8. Oma halu kehittyä kalastusharrastuksessa	Liite 6
Taulukko 9. Kalastusjärjestykseen liittymisen perusteet	Liite 6
Taulukko 10. Moottorivetouistelun harrastamista rajoittavat tekijät tai estävät sekä edistävät tekijät	Liite 6
Taulukko 11. Harrastajien kalastuksen taitojen kehittämisen tavat	Liite 6
Taulukko 12. Moottorivetouistelun taitojen kehittymisen tärkeimmät tekijät	Liite 6
Taulukko 13. Hyvän vetouistelijan ominaisuudet.....	Liite 6
Taulukko 14. Medioiden ja viestintäkanavien käyttö harrastusta koskevassa tiedonhankinnassa ja keskusteluissa.....	Liite 6
Taulukko 15. Harrastusta koskevien kalastusaikakauslehtien tilaaminen.....	Liite 6
Taulukko 16. Moottorivetouisteluvälineistön rahallinen arvo vastaajittain.....	Liite 6
Taulukko 17. Kalastusvälineistön merkitys moottorivetouistelussa	Liite 6
Taulukko 18. Lähitulevaisuuden välineinvestoinnit	Liite 6
Taulukko 19. Harrastuksesta luopumisesta aiheutuvat	Liite 6

Taulukko 20. Ryhmittelymuuttujien keskiarvot klustereittain.....	131
Taulukko 21. Viestintäkanavien käytön kaksi komponenttia	143
Taulukko 22. Erikoistumisen ryhmittelyn muuttujien varianssien homogeenisyys.....	149
Taulukko 23. Klustereiden erikoistumisen ryhmittelyn muuttujien keskiarvot sekä klustereidenväliset tilastollisesti merkitsevät erot	151
Taulukko 24. Onnistuneen kalastusmatkan tekijöiden keskiarvot ryhmittäin.....	171
Taulukko 25. Onnistuneen kalastusmatkan pääkomponentit	174
Taulukko 26. Onnistuneen kalastusmatkan komponentit ryhmittäin	185

1 JOHDANTO

1.1 Vapaa-ajan harrastamisen merkitys

Vapaa-aika ja harrastaminen saavat yhä enemmän merkitystä nykyajan ihmisten elämässä (Liikkanen 2005; Shove & Pantzar 2005; Valtonen 2004). Tilastojen mukaan suomalaisesta väestöstä yli 60 prosenttia kokee vapaa-ajan hyvin tärkeäksi ja puolet tästä ryhmästä kokee harrastuksensa tärkeäksi (Liikkanen 2005; Nätti & Anttila 2002). Tutkimukseni käsittelee vapaa-ajan harrastamista ja erityisesti harrastajia, joille vapaa-ajan aktiviteetti on tärkeä. Harrastaminen voi olla paljon enemmän kuin pelkkä ajanviete, se voi viedä mennessään koko persoonan. Harrastuksesta muodostuu keskeinen tekemisen ja kiinnostuksen kohde ja harrastajan elämäntyylä, identiteetti ja sosiaaliset verkostot voivat rakentua tietyn aktiviteetin ympärille (Kim & Scot & Crompton 1997; Roberts 1970). Tällaiset harrastajat ovat sisäisesti vakuuttuneita harrastustoimintansa tärkeydestä ja mielekkyydestä – heistä on tullut sitoutuneita.

Mielekäs tekeminen on olennaista ihmisten hyvinvoinnin kannalta (Coleman & Iso-Ahola 1993, 111). Harrastajat koostavat mielekästä elämää ja hyvinvointiaan osallistumalla vapaa-ajan harrastuksiin. Henkisen hyvinvoinnin edistämisen ohella harrastamisen on todettu lisäävän harrastajien elinikää (Hyypä & Mäki & Impivaara & Aromaa 2006; Konlaan & Theobald & Bygren 2002). Harrastaminen voikin olla palkitsevaa harrastajalle itselleen, yhteiskunnalle yleensä ja myös harrastusmahdollisuuksia tarjoaville alueille ja yrityksille, onhan harrastamiseen käytetty rahamäärä kasvanut nykytaloudessa (Liikkanen 2005; Ylitalo 2008). Viimeisen kymmenen vuoden aikana eri alojen tutkijat ovat aikaisempaa vakuuttuneempia siitä, että sitoutuneet harrastajat ovat erittäin tärkeitä palveluyrityksille, sillä

nimenomaan sitoutuneet harrastajat käyttävät paljon rahaa aktiviteettiin liittyviin palveluihin ja fyysisiin tuotteisiin (Gahwiler & Havitz 1998). Sitoutuneiden harrastajien tunteminen on yhä tärkeämpi markkinointiosaamisen osa-alue. Tutkimukseni lisää ymmärrystä sitoutuneista harrastajista tarkastelemalla heidän harrastuskulttuurillista erilaisuutta. Tällainen tieto on olennaista paitsi yksittäisten markkinatoimijoiden myös aluekehityksen kannalta. Esimerkiksi Lapin matkailuelinkeinolle tarkka tuntemus sitoutuneista harrastajista, vaikkapa kalastuksen kontekstissa mahdollistaa sesonkivaihtelujen tasoittamisen. Tämän tutkimuksen empiirisenä kohteena ovat vapaa-ajankalastuksen sitoutuneet harrastajat.

1.2 Vapaa-ajan harrastamisen tutkimus

Vapaa-ajan harrastamista on tutkittu laajasti eri näkökulmista ja eri tieteenaloilla. Aihetta on tutkittu eniten vapaa-ajan tutkimussuuntauksen parissa (leisure studies). Markkinoinnissa ja erityisesti kulutustutkimuksessa vapaa-ajan harrastamista on tutkittu määrällisillä ja laadullisilla tutkimusmenetelmillä. Oppiaineen tutkimus on käsitellyt esimerkiksi seuraavia osa-alueita: vapaa-aikaa ja vapaa-ajan kulutuksen rahallista määrää (Hawes 1979), vapaa-ajan tuotteiden merkityksiä (Bloch & Bruce 1984), vapaa-ajan viettoa kulttuurisissa näyttelyissä (Ahola 2007; Peñaloza 2001). Erilaisia vapaa-ajan harrastamisen muotoja ovat tutkineet Radway 2000 (lukemista), Celsi & Rose & Leigh 1993 (laskuvarjohyppäystä), Arnould & Price 1993 (koskenlasku), Shcouten & McAlexander 1995 (moottoripyöräilyä), Belk & Costa 1998 (fantasiaharrastusta) ja Kozinets 2001 innokkaita tv-sarjan harrastajia. Näissä tutkimuksissa harrastamisen ja vapaa-ajan tarkastelu on kohdentunut usein motiiveihin (mm. Celsi et al. 1993, elämyksiin (mm. Arnould & Price 1993) tai yhteisöllisyyteen (mm. Kozinets 2001). Markkinoinnin ja kulutustutkimuksen kentällä tehdyt tutkimukset eivät kuitenkaan ole kytkeytyneet vapaa-ajan tutkimuskentän keskusteluihin.

Vapaa-ajan tutkimuskenttä on tuonut esiin sen, että vapaa-ajan harrastaminen on ennen kaikkea sosiaalinen kokemus (Field & O’Leary 1973; Kyle & Chick 2002). Harrastajat tavoittelevat erinomaisuutta harrastuksiinsa liittyvissä käytännöissä, usein toisten harrastajien (MacIntyre 1981; Mullet 1988) – merkityksellisten toisten seurassa. Vapaa-ajan tutkimukset ovat selvittäneet sen, että tietyn harrastuksen harrastajat eivät ole homogeeninen joukko (esim. Pollock & Jones & Brown 1994; Salz & Loomis & Ross & Steinback 2001). Vapaa-ajan tutkimuksessa erityisesti kaksi tutkimuksen alaa pyrkii kuvailemaan ja ymmärtämään harrastamisen moninaisuutta ja kompleksisuutta: vapaa-ajan harrastukseen erikoistuminen (recreational specialization, Bryan 1977; 1979) ja vakava harrastaminen (serious leisure, Stebbins 1982). Suurin osa harrastukseen erikoistumisen tutkimuksista on kohdistunut empirialtaan ulkoilma- ja eräilyharrastuksiin, vain muutamissa tutkimuksissa erikoistumisen viitekehys on kohdistunut sisätiloissa tapahtuviin aktiviteetteihin (esim. Scott & Schafer 2001a). Vakavan harrastamisen tutkimukset ovat puolestaan keskittyneet pitkälti taiteen, tieteen, urheilun, vapaaehtoistyön ja erilaisten viihdemuotojen tarkasteluun (Heinonen 2004; Juniu 2000; Yoder 1997).

Näiden kahden, vapaa-ajan harrastukseen erikoistumisen ja vakavan harrastamisen, tutkimussuuntauksen välillä on sekä selkeitä yhteneväisyyksiä että eroavaisuuksia. Suurin eroavaisuus on peräisin tutkimuksien perimmäisestä tavoitteesta. Harrastukseen erikoistumisen tutkimukset pyrkivät kuvailemaan ja valottamaan tietyn harrastuksen harrastajien monimuotoisuutta ryhmittelemällä harrastajia mielekkäisiin ja tunnistettaviin harrastuksen osamaailmihin (ks. esim. Salz & Loomis & Finn 2001). Harrastukseen erikoistuminen pyrkii tuomaan esiin harrastuksen kehityskulun jatkumona yleisestä erityiseen, prosessina satunnaisesta harrastajasta erikoisosajaan. Jatkumon alkuvaiheeseen sijoittuvat harrastajat ovat vain yleisesti kiinnostuneita harrastuksesta sekä vähän sitoutuneita harrastustoimintaan. Sen sijaan toiseen ääripäähän sijoittuneet harrastajat ovat spesialisteja ja erittäin sitoutuneita harrastustoimintaan. Harrastukseen erikoistumisen tutkimuk-

set tuottavat siten ymmärrystä prosessista, jossa harrastajien erilaisuus ja sitoutuneisuus aktiviteettiin kehittyi.

Vakavan harrastamisen tutkimukset puolestaan pyrkivät ymmärtämään harrastajien erilaisuutta luokittelumallin näkökulmasta. Robert Stebbinsin (1982) ehdottama luokittelumalli koostuu kolmesta jokseenkin staattisesta pääluokasta: ammatillisista, vakavista harrastajista sekä satunnaisista harrastajista. Vakavien harrastajien joukko jakaantuu edelleen kolmeen alaluokkaan, jotka ovat amatöörit, harrastajat sekä vapaaehtoistyöntekijät (mt. 1982). Eräänä vakavan harrastuksen tutkimuksen haarana on ollut tyypitellä erilaisia harrastuksia näihin eri luokituksiin. Esimerkiksi Stebbins (1992, 17) on luokitellut yli 300 erilaista harrastusmuotoa vakavan harrastamisen pääluokkiin.

Kaiken kaikkiaan nämä molemmat vapaa-ajan tutkimuksen alat ovat osaltaan tuottaneet arvokasta lisäymmärrystä harrastusilmiöstä ja erilaisista harrastajista. Tämän tutkimuksen erityiseen kohteeseen, sitoutuneiden harrastajien tarkasteluun, soveltuu paremmin vapaa-ajan harrastukseen erikoistumisen tutkimussuuntaus, sillä tämä tutkimusperinne on kiinnostunut harrastukseen sitoutumisesta pyrkien tunnistamaan harrastajien sisäistä erilaisuutta. Rajaankin tutkimukseni ulkopuolelle vakavan harrastamisen tutkimussuuntauksen.

Aiemmat markkinoinnin ja harrastukseen erikoistumisen tutkimukset ovat kohdentuneet erilaisiin harrastuksiin ja harrastajien kokonaispopulaatioihin, aloittelijoista kokeneisiin erikoisosajiin, jolloin sitoutuminen harrastukseen vaihtelee vähäisestä erittäin sitoutuneeseen (Chipman & Helfrich 1988; Curcione 1980; Kozinets 1999). Tutkimukset ovat tuoneet esiin sen, että harrastajat ovat aktiiviteettimotiiveiltaan ja mieltymyksiltään erilaisia. Tekijät, jotka viehättävät toista harrastuksessa, voivat olla täysin tai osin ristiriidassa toisten harrastajien mieltymyksien kanssa (Bryan 1979; Hendee 1974; Salz & Loomis & Finn 2001). Tutkimustulokset kertovat siten harrastuskulttuurillisesta erilaisuudesta ja motiivien ja mieltymysten kirjosta.

Tästä huolimatta *sitoutuneita* harrastajia pidetään yhtenäisenä joukkona: heillä ajatellaan olevan samanlaiset asenteet ja mieltymykset ja heidän oletetaan käyttäytyvän samankaltaisesti ja tuntevan keskinäistä yhteenkuuluvuutta (mm. Bryan 1977, 185–186). Niin akateemisen kuin käytännön tutkimuksen kentillä on kuitenkin todettu vapaa-ajan ja kohderyhmien pirstoutuvan yhä pienempiin osiin. Niinpä näkemys sitoutuneiden harrastajien samankaltaisuudesta voi vinouttaa esimerkiksi tuotekehitystä, jolloin sitoutuneille harrastajille suunnatut yleistuotteet eivät vastaa sitoutuneiden harrastajien mahdollisiin aktiviteettiin liittyviin erilaisiin mieltymyksiin. Näkemys sitoutuneista harrastajista homogeenisenä ryhmänä on ongelmallinen myös tutkimuksen kannalta, sillä ennakkokäsitykset tutkimuskohteesta ohjaavat ja rajaavat tutkimusta, tutkimusta koskevia valintoja sekä empiirisen tutkimuksen tekemistä.

Onkin aika kohdistaa tutkimuskiinnostus tähän sitoutuneiden harrastajien joukkoon ja tarkastella heidän yhteneväisyyksiä ja eroavuuksia. Sitoutuneet harrastajat eivät ole olleet aiemman vapaa-aikatutkimuksen keskiössä. Edes harrastukseen erikoistumisen tutkimusperinteessä, joka keskittyy tarkastelemaan harrastamisen moninaisuutta, ei ole pureuduttu ainoastaan sitoutuneisiin harrastajiin. Näin käsitys sitoutuneiden harrastajien erilaisuudesta on kohtuullisen vähäinen – he ovat ryhmänä tältä osin tuntemattomia.

Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä yhdistän toisiinsa vapaa-ajan tutkimukseen lukeutuvan harrastukseen erikoistumisen käsitteen sekä markkinoinnin tieteenalalle keskeistä segmentoinnin käsitteen. Tutkimuksessani harrastukseen erikoistumisen käsite toimii sitoutuneiden harrastajien erilaisuuden profiloijana yhdistyen segmentointitutkimuksen teoreettis-menetelmälliseen kirjallisuuteen. Markkinoinnin oppiaiheessa segmentointi nähdään monivaiheisena prosessina (Croft 1994; Kotler & Armstrong 2008; Myers 1996). Keskityn tutkimuksessani ainoastaan segmentointiprosessin alkuvaiheisiin, jolloin keskiössä on käytettävien muuttujien valinta, ryhmittelymenetelmän valinta, segmenttien tunnistaminen ja niiden profilointi.

1.3 Empiirinen tutkimuskohde

Tarkastelen empiriassa sitoutuneita harrastajia ja kohdennan tarkasteluni vapaa-ajankalastuksen harrastajiin. Vapaa-ajankalastus on harrastuksena monella tavalla merkittävä tutkimuskohde. Se on yksi monipuolisimmista suomalaisten lukuisista luontoon liittyvistä harrastuksista (Sievänen 2001). Sitä harrastetaan eri tavoin läpi vuoden ja sen harrastaminen on yleistä. Vapaa-ajankalastuksen harrastajia oli Suomessa vuonna 2006 hieman yli 1,8 miljoonaa. Näistä 76 000 kalastusharrastajalle vapaa-ajankalastus oli tärkein tai lähes tärkein harrastus ja tärkeä tai melko tärkeä harrastus noin 270 000 kalastajalle (Moilanen 2007, 9).

Vapaa-ajankalastukseen kuuluu niin passiivisin pyyntimuodoin tapahtuva kotitarvekalastus kuin virkistyskalastuskin. Virkistyskalastus jakaantuu sen harjoittamisen tavan mukaan karkeasti kahteen osaan; aktiiviseen ja passiiviseen kalastukseen. Virkistyskalastusta aktiivisin välinein harrastetaan tavoin, joissa tunto mahdolliseen saaliiseen on välitön. Aktiivisia pyyntivälineitä käyttävät erityisesti urheilukalastajat (Hemmi 1995, 256; Koskela 1995, 21–22). Vapaa-ajankalastuskontekstissa sitoutuneet harrastajat löytyvät urheilukalastajien joukosta ja he osoittavat harrastuskäytännössään vapaa-ajan kirjallisuudessa sitoutumista ilmentäviä määreitä (Bryan 1977; 1979; Csikszentmihalyi 1975; Iwasaki & Hawiz 1998; Kim & Scott & Crompton 1997; Kuentzel & McDonald 1992; Shamir 1988).

Urheilukalastajille kalastusmatkailu on merkittävä harrastuskäyttäytymisen ja harrastuskulutuksen muoto. Kalastusmatkaksi ymmärretään matka, jossa lähdön syy ja tarkoitus on kalastaa kotipaikkakunnan ulkopuolella mieltymyksen mukaisella tavalla (Hemmi 1995, 256; Maa- ja metsätalousministeriö 1995, 10–11; Koskela 1995, 25–27.) Tämä tutkimus nojaa näkemykseen siitä, että vain aktiivisin välinein kalastavia sitoutuneita urheilukalastajia voidaan pitää kalastusmatkailijoina (Markuksela 2005; Paataja 2004; Puhakka & Salonen 2005), sillä urheilukalastajat käyttävät harrastuksessaan pääasiassa aktiivisia pyyntimenetelmiä ja kalas-

tusmatkailijat ainoastaan aktiivisia välineitä (Hemmi 1995, 256; Koskela 1995, 21–22).

Vapaa-ajankalastuksen tärkeäksi kokevien sitoutuneiden harrastajien suuri määrä luo markkinapotentiaalia. Vapaa-ajankalastuksen taloudellinen merkitys on huomattavasti suurempi kuin on totuttu ajattelemaan. Jorma Tiitinen (2007) arvioi väitöskirjassaan vapaa-ajankalastuksen taloudellisen merkityksen muodostuvan pääasiassa kalastukseen liittyvien palvelujen kuten kalastusmatkailutuotteiden kysynnästä. Alalla toimivien yritysten kotimaisilta matkailijoilta saadut tulot kalastusmatkailusta muodostavat yrityksille 100 miljoonan euron liikevaihdon (mt. 2007). Tämän ohella kalastusmatkailun kumulatiivisten matkailutulujen arvioidaan olevan vuosittain yli 285 miljoonaa euroa (Maa- ja metsätalousministeriö 2002). Tähän tuloon on laskettu kalastusmatkailijoiden rahankäyttö matkoihin, asumiseen, ravintola- ja kahvilapalveluihin, elintarvikkeisiin, kalastustarvikkeisiin, kalastuslupiin sekä muihin matkakuluihin. Ulkomaisilta kalastusmatkailijoilta saatujen matkailutulujen on suuntaa-antavasti arvioitu olevan noin 55–80 miljoonaa euroa (Maa- ja metsätalousministeriö 2008).

Suomen luonto-olosuhteet kalaisine järvineen, jokineen ja merineen tarjoavat hyvät mahdollisuudet kalastusmatkailun kehittämiseen. Näitä mahdollisuuksia ei kuitenkaan ole kyetty täysimääräisesti hyödyntämään, sillä pelkästään kotimaiset kalastajat olisivat, nykyisten investointien ohella, olleet valmiita käyttämään lähes 100 miljoonaa euroa lisää harrastamiseensa (Toivonen & Mikkola & Salmi & Salmi 2003). Kotimaisten kalastajien ohella myös ulkomaalaisten harrastajien kalastusmatkailussa uskotaan olevan merkittävää kasvupotentiaalia (Maa- ja metsätalousministeriö 2008). Kalastusmatkailu onkin toimialana taloudellisesti vielä "nukkuva jättiläinen" (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 33–34, 39).

Kalastusmatkailun potentiaalin hyödyntämiseksi kalastusmatkailua pyritään kehittämään ja kansalliseksi päätavoitteeksi vuosille 2008–2013 on asetettu Suomen aseman vahvistaminen ja vakiinnuttaminen Euroopan keskeisten kalastusmatkailun kohdemaiden joukossa (Maa- ja metsätalousministeriö 2008). Tulevan

kalastusmatkailun kehitystyön keskiössä on sitoutuneiden vapaa-ajankalastuksen harrastajien, varsinaisten kalastusmatkailijoiden, tarkempi tuntemus.

Sitoutuneiden harrastajien kalastusaktiiviteettiin liittyvien moninaisten käytäntöjen ja mieltymyksiä ymmärtäminen edellyttää tutkimuksen huomion kohdistamista tiettyyn kalastuksen lajimuotoon ja sen harrastajiin (mm. Moldovanyi 2004). Mikkolan ja Sieväsen (2002, 23) tekemän vapaa-ajankalastajan profiilitutkimuksen mukaan tulevaisuudessa vapaa-ajankalastuksen harrastajat suuntautuvat ja erikoistuvat juuri vapakalastukseen sekä vetouisteluun. Tutkimukseni kalastuksen lajimuotona on moottorivetouistelu¹ ja sen sitoutuneet harrastajat. Moottorivetouistelu täyttää urheilukalastuksen muodoista parhaiten kirjallisuudessa esitettyjä harrastamiseen ja sitoutuneeseen harrastamiseen liittyviä määritteitä. Moottorivetouisteluharrastus on voimakkaasti sosiaalisesti orientoitunut, sillä yhdessä venekunnassa harrastuskäytänteisiin osallistuu tavallisimmin kahdesta neljään (2-4) kalastajaa. Moottorivetouistelun harrastajat ovat usein organisoituneet harrastusjärjestöihin ollakseen yhteydessä venekuntaansa laajemmin toisiin uistelijoihin. Sitoutuneita harrastajia voidaan löytää pitkäikäisestä harrastusjärjestöstä (ks. Kim & Scott & Crompton 1997; Kuentzel & McDonald 1992; Shamir 1988). Moottorivetouistelu harrastuslajina on hyvin tekninen, esimerkiksi kaloja etsitään kaiku- luotainten avulla ja muita apuvälineitä käyttämällä. Tämän aktiviteetin sitoutunut harrastaminen vaatiikin investointeja välineisiin. Moottorivetouistelun aktiiviseen harjoittamiseen kuuluu myös yleisesti kilpailutoiminta ja kilpailuihin liittyvää kalastusmatkailua. Sitoutuneen harrastamisen tutkimisen mielekkyyttä vetouistelun kontekstissa lisää se, että tätä kulutusorientoinutta kalastusharrastuksen muotoa ei ole aiemmin tutkittu vapaa-ajan tutkimuksessa eikä markkinoinnin tutkimuksessa [vrt. esimerkiksi Bryan 1977; 1979 (perhokalastus); Yoder 1997 (heitto- kalastus)]. Tutkimus konkretisoituu Rovaniemen moottoriuistelijat (RoMu) ry:n (N=106) jäsenten erilaisuuden tarkasteluun. Suomen vetouistelutoimikunnan pu-

¹ Moottorivetouistelu on kalastusmuoto, jossa veneen avulla vedetään vedessä olevaa kalastussiimaa ja siiman päässä olevaa syöttiä.

heenjohtajan Kari Tuomisen (2008) mukaan Rovaniemen moottoriuistelijat (Ro-Mu) ry on pitkäikäinen ja Lapin suurin moottorivetouisteluun erikoistunut seura ja se on merkittävä toimija myös koko Suomen mittakaavassa.

1.4 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on identifioida sitoutuneiden harrastajien ryhmän erityispiirteitä. Tarkastelemalla sitoutuneiden harrastajien aktiviteettiin liittyvää käyttäytymistä ja mieltymyksiä, tarkennan käsitystä tämän ryhmän samankaltaisuudesta ja ennen muuta sisäisestä eroavuudesta. Näin täsmennän aiempaa harrastukseen erikoistumisen kirjallisuutta, jossa tämä ryhmä on jäänyt vähälle huomiolle. Sitoutuneiden harrastajien parempi tuntemus valaisee harrastusmarkkinoiden kehittymistä ja mahdollista hajautumista pienemmiksi ja heterogeenisemmiksi osamarkkinoiksi. Tällainen tieto on tärkeä muun muassa tuote- ja palvelukehityksen kannalta. Tässä tutkimuksessa tavoittelen ymmärrystä siitä, miten sitoutuneiden harrastajien erilaisuus ilmenee harrastukseen liittyvissä tuote- ja palvelumieltymyksissä, nimenomaisesti kalastusmatkailussa. Tutkimukseni tuottaa myös menetelmällistä näkemystä siitä, miten sitoutuneiden harrastajien erilaisuutta voidaan tunnistaa.

Konkretisoin tutkimukseni tutkimusongelman muotoon: Millaisia ovat sitoutuneet harrastajat harrastukseen erikoistumisen näkökulmasta? Käyttäen moottorivetouistelua empiirisenä tutkimuskohteena tarkennan tutkimusongelmaa kolmella alakysymyksellä: 1) Millaisilla erikoistumisen teoriakirjallisuudesta löydettävillä ulottuvuuksilla voidaan ilmentää sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden erilaisuutta? 2) Millaisia toisistaan eroavia ryhmiä on määriteltävissä sitoutuneista moottorivetouistelun harrastajista? 3) Millä tavoin sitoutuneiden moottorivetouistelun harrastajien erilaisuus esiintyy heidän harrastuskäytäntöihin olennaisesti liittyvässä kalastusmatkailussa?

1.5 Tieteenfilosofiset lähtökohdat

Kuvaan tässä alaluvussa tutkimukseni tieteenfilosofisia lähtökohtia. Arndtin (1985, 13) mukaan minkä tahansa tieteenalan tieteenfilosofiassa tulisi vallita tasapaino todellisuuden aspektia koskevan tiedon ja tutkimusongelmien sekä tiedonhankinnan tapojen välillä. Paradigma on tekijä, joka mahdollistaa tällaisen tasapainon. Paradigma ilmentää jollekin tieteenalalle tai teorioiden joukolle tunnusomaista näkemystä maailmasta ja ihmisten roolista sekä toisaalta näkemystä soveltuvista metodeista (ks. Burrell & Morgan 1979; Kuhn 1994; Lincoln & Guba 2000; Morgan 1980). Parhaimmillaan paradigmat toimivatkin kokoavana käsitteenä, joka yhdistää tutkimusilmiön, tieteenfilosofiset valinnat, teoreettiset keskustelut sekä metodologiset ratkaisut. Paradigmat eivät ole kuitenkaan koskaan neutraaleja ja arvovapaita, sillä kiinnittyessään tiettyä paradigmaa ilmentäviin teorioihin ja metodologisiin ratkaisuihin tutkija ottaa myös kantaa perustaviin käsityksiin maailmasta sekä tiedon hankinnan ja jäsentämisen tavoista. (Arndt 1985.)

Markkinoinnissa tutkimuksen metodologiat on usein käsitelty paradigmoina – kvantitatiivisena ja kvalitatiivisena metodologiaparadigmana (ks. Desphande 1983) ja usein tosiinsa yhteensopimattomina (Creswell 1994; Lincoln & Cuba 2000). Tämä johtuu perustavista tieteenfilosofista näkemyseroista siitä, miten tulee tutkia ja kumpi kahdesta metodologiaparadigmasta täyttää parhaiten tieteellisen toiminnan ehdot (Bryman 2008). Vapaa-ajan tutkimukseen lukeutuvaa erikoistumisen teoreettista käsitettä ja markkinoinnin tieteenalan, erityisesti markkinoinnin johtamisen koulukunnan mukaista segmentoinnin käsitettä yhdistää kvantitatiivinen paradigma.

Kvantitatiivista paradigmaa pidetään usein yksimielisenä kokonaisuutena, jota ohjaa positivistinen ajattelu. Kvantitatiivisessa paradigmassa esiintyy kuitenkin paradigman sisäisiä erimielisyyksiä, kuten positivistisen ja postpositivistisen ajattelun välillä (Bryman 2008). Postpositivistinen ajattelu eroaa positivistisesta ennen kaikkea siinä, että postpositivistisen näkemyksen mukaan tietäjää ja tiedettyä ei

voi erottaa toisistaan (Phillips & Burbules 2000) ja todellisuus on muutakin kuin nähtävä ja kosketeltava (Metsämuuronen 2005). Tutkimukseni nojaa kvantitatiivisen paradigman postpositivismiin mukaiseen tieteenfilosofiaan.

Postpositivistinen kvantitatiivinen paradigma painottaa empiiristä tutkimusta ja erityisesti survey-tutkimusta. Tutkimuksessani korostuu tämän paradigman mukainen mitattavuus sekä intersubjektiivinen näkökulma, joka kohdentuu, tutkijasta riippuen, tiettyihin muuttujiin vaihtoehtoisten toisten muuttujien kustannuksella. Tällöin tutkimuksessa korostuu operationalisoinnin merkitys. Tästä lähtökohdasta harrastukseen sitoutuneisiin harrastajiin soveltamani näkökulma, erikoistumisen taso, on oikein operationalisoituna mitattavissa ja muutettavissa numeerisesta tiedosta käsitteelliseksi tiedoksi. Postpositivistinen ajattelu suhtautuu metodologisesti positivismia suopeammin triangulaatioon. Triangulaatiossa on kyse moninäkökulmaisuudesta eli useiden menetelmien tai lähestymistapojen yhdistämisestä toisiinsa (Denzin & Lincoln 1988; Lincoln & Cuba 1985; Patton 1990). Triangulaatiossa erotetaan usein neljä erilaista päämuotoa, joita ovat aineisto-, menetelmä-, monitutkija- ja moniteoriatriangulaatio (Denzin & Lincoln 1988; Eskola & Suoranta 2000; Metsämuuronen 2005; Tuomi & Sarajärvi 2004). Sovellan tutkimuksessani näistä monimetodi- (Denzin & Lincoln 1988) eli menetelmät-riangulaatiota (Eskola & Suoranta 1998; Metsämuuronen 2005; Tuomi & Sarajärvi 2004). Yhdistän menetelmättriangulaation avulla kvantitatiivista numeerista tietoa ja kvalitatiivista tietoa (Bryman 2008). Metodisesti yhdistäminen toteutuu siten, että survey-tutkimukseni ensisijaisen kvantitatiivisen aineiston ohella kyselyn avoimien kysymysten vastaukset tuottavat myös kvalitatiivista aineistoa.

Tutkimuksen paradigman valinnan yhteydessä on tarpeen määritellä tutkimuksen ontologinen lähestymistapa siitä, mitä todellisuus on. Tutkimukseni nojautuu postpositivistisen näkemyksen todellisuudesta, jonka mukaan ihmisen tieto todellisuudesta ei ole varmaa, vaan se on oletus todellisuuden luonteesta (Bryman 2008). Phillipsin ja Burbulesin (2000) mukaan postpositivismiin ontologisena oletuksena on subjektivismi – ympäröivä todellisuus on ihmisten omassa ympäristös-

sään hahmottama todellisuus. Postpositivismissa ajattelun mukaisesti käsitän, että tiedon ja ymmärryksen ulkopuolelle voi jäädä jotain, jota ei pystytä tavoittamaan (ks. Metsämuuronen 2005, 200). Tieteen ja tutkimuksen tehtävä onkin epäillä ja haastaa aiempia käsityksiä ja tietoa sekä tarkentaa käsityksiämme todellisuuden luonteesta (Phillips & Burbules 2000). Tutkimukseni nojaa postpositivistiseen epistemologiaan, jonka mukaan tutkimuksessa pyritään mahdollisimman objektiiviseen havaintojen saamiseen, mutta täydelliseen objektiivisuuteen ei päästä (Metsämuuronen 2003, 164).

1.6 Metodologia ja aineisto

Esiteltyihin tutkimusongelmiin pyrin löytämään vastaukset puolistrukturoidulla survey- kyselyllä, jossa on suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Tutkimuksessa on mukana jokainen perusjoukon eli harrastusjärjestön jäsen (N=106). Tutkimuksessani tutkimusmenetelmän valintaa ohjaavat ennen kaikkea tutkimuksen tehtävät ja tutkimusongelmat, joiden perusteella päädyin kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen metodin yhdistämiseen.

Metodologiset valintani nojautuvat aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen ja niissä sovellettuihin menetelmiin. Erikoistumisilmiötä käsittelevän kirjallisuuden (esimerkiksi Chipman & Helfrich 1988; Fisher 1997; O'Neill 2001; Romberg 1999) mukaan tutkimukset pohjautuvat usein kvantitatiivisena survey-kyselyyn kerättyyn aineistoon. Hierarkkisia ja erityisesti kokoavia klusterointimetoodeja on suositeltu käytettäväksi markkinoiden segmentoinnissa, koska ne ovat yhdenmu-kaisia segmentointia koskevien teorioiden kanssa (Kikuchi 1986; Sanyal & McLaughlin 1992).

Tutkimuksessani käytän ryhmittelymenetelmänä hierarkkista klusterointia ja etäisyysmatriisina Wardin menetelmää, jota käytetään laajasti yhteiskuntatieteissä. Sitä on sovelluttu myös usein segmentointitutkimuksissa (Romesburg 1990). Wardin menetelmän päämääränä ei ole pienimmän etäisyyden omaavien ryhmien

yhdistäminen, vaan ryhmien homogeenisyyden eli samankaltaisuuden maksimointi (Mellin 2004, 19). Empiirisessä segmentoinnissa havaintoaineistosta kerätyistä muuttujista kootaan ryhmittely- eli klusterianalyysillä homogeeniset segmentit (Chipman & Helfrich 1988; Romberg 1999; Sanyal & McLaughlin 1992).

Etenen klusterianalyysin avulla tapahtuvassa sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden ryhmien muodostamisessa seuraavien vaiheiden mukaisesti: 1) muuttujien valinta, 2) aineiston standardointi, 3) samankaltaisuusmitan määrittely, 4) klusterianalyysin metodin valinta sekä viimeisenä vaiheena 5) klusterien tulkinta ja validointi. Tilastollisessa analyysissä käytän SPSS- tietojenkäsittelyohjelmaa (SPSS for Windows). Täydennän klusterianalyysiä avointen kysymyksien sisällön analyysillä. Tarkastelen sisällön analyysin teemoittelua, luokittelua ja käsitteellistämistä mukaillen tekijöitä, joita harrastajat korostavat harrastukseen erikoistumiseen liittyvissä avoimissa vastauksissa (ks. Alasuutari 1999; Krippendorff 2004; Kyrö 2004).

1.7 Tutkimuksen keskeiset tulokset

Tutkimukseni täsmentää tietoa sitoutuneista harrastajista. Tuon esiin sitoutuneiden harrastajien yhdenmukaisuutta selvittämällä yhden harrastusjärjestöyhteisön jäsenten näkemyksiä hyvän moottoriuistelijan arkkityypistä. Näin valaisen yhteisössä vallitsevia arvostuksia ja käyttäytymissäantöjä arvokkaista, oikeista ja hyväksytyistä toimintatavoista. Toisaalta tutkimustulokseni haastavat käsitystä sitoutuneiden harrastajien samankaltaisuudesta. Sitoutuneiden harrastajien keskuudesta on löydettävissä neljä sisäisesti yhteneväistä ja toisistaan eroavaa ryhmää, joita ovat 1) satunnaiset moottorivetouistelijat, 2) taitavat monikalastajat, 3) miltei spesialistit ja 4) moottorivetouistelun spesialistit. Ensimmäisen ryhmän nimeäminen perustuu harrastukseen erikoistumisen kirjallisuudessa yleisesti sovellettuun käy-

täntöön. Ryhmän nimeämistä käsitellään tarkemmin tutkimuksen alaluvussa 6.3.1.

Erikoistumisen teoriakirjallisuuden pohjalta rakentamani erikoistumisen tason mittari ja sitä kuvaavat muuttujat muodostuvat ulottuvuuksista, joita ovat 1) sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus, 2) harrastuksen keskeisyys sekä 3) harrastukseen investoinnit. Kyseenomaiset ulottuvuudet osoittautuivat toimivaksi ilmentämään sitoutuneiden harrastajien erilaisuutta. Erikoistumisen ulottuvuuksilla esille tuoduilla sitoutuneiden harrastajien ryhmillä osoittautui olevan omaleimaisia ja kyseessä olevaa ryhmää kuvaavia erityispiirteitä ja mieltymyksiä.

Tutkimukseni tarjoaa empiiristä tukea siihen, että kalastusmatkailuliiketoiminnassa ja tuotekehitystoiminnassa tulisi huomioida sitoutuneiden harrastajien erilaisuus – vaaditaan harrastajälähtöistä tuntemusta. Sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden heterogeenisillä ryhmillä on erilaisia preferenssejä kalastusmatkailun kohteisiin, matkan kestoon ja onnistuneen matkan elämyksellisiin ja konkreettisiin palvelun osatekijöihin. Geneeriset eli yleistuotteet eivät ole riittäviä, vaan niitä on muotoiltava eri ryhmille soveltuviksi. Taitaville monikalastajille kalastusmatka on luonteeltaan joko elämyksellinen kalastuskilpailumatka tai elämyksellinen muu kalastusmatka, miltei spesialisteille elämyksellinen muu kalastusmatka ja moottorivetouistelun spesialisteille elämyksellinen kalastuskilpailumatka. Satunnaisille moottorivetouistelijoiden kalastus ei ole matkailussa tärkeintä ja heitä voitaneen pitää matkailukalastajina, joille voidaan kuitenkin suunnitella kalastuspalvelutuotteita. Tutkimukseni myötä sitoutuneiden moottorivetouistelun harrastajien erilaisuus ei ole enää tuntematonta.

1.8 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen viitekehys rakentuu kolmen keskeisen käsitteen ympärille, joita ovat vapaa-ajankalastusharrastus, harrastukseen erikoistuminen ja siihen lukeutuva harrastukseen sitoutuminen sekä segmentointi. Johdannon jälkeisessä toisessa ja kolmannessa luvussa määrittelen yksityiskohtaisemmin näitä käsitteitä. Vapaa-ajankalastusharrastusta koskevassa osuudessa toisessa luvussa määrittelen vapaa-ajan harrastamista, vapaa-ajankalastusta ja luontoaktiviteetteja, kalastusmatkailuun vaikuttavia vetovoima- ja työntekijöitä, kalastusmatkailun perusedellytyksiä sekä kalastusta matkailupalvelutuotteena ja elämyksenä. Kolmannessa luvussa käsittelen erikoistumisen ilmiötä koskevia keskeisiä tutkimuksia ja vapaa-ajan harrastajien segmentointia. Tarkastelun keskiössä on erikoistumisen kirjallisuudesta löydettävät erikoistumisen ulottuvuudet ja niitä peilaavat muuttajat. Neljännessä luvussa keskityn tutkimuksen empiirisen osan metodologiseen tarkasteluun. Empiirisen tutkimuksen tulokset esitän pääasiassa yksi- ja kaksiulotteisten jakaumien sekä graafisten esitysten pohjalta luvuissa viisi, kuusi ja seitsemän. Luvussa viisi kerron erikoistumisen ulottuvuuksista ja niitä peilaavien muuttajien tuloksista. Luvussa kuusi käsittelen sitoutuneiden harrastajien ryhmittelyratkaisua ja ryhmittelyn tuloksia. Sitoutuneiden harrastajien erilaiset ryhmät ja niiden merkitys kalastusmatkailussa on tarkasteltavana luvussa seitsemän. Kahdeksanteen lukuun on kirjattu tutkimuksen johtopäätökset.

2 VAPAA-AJANKALASTUS HARRASTUKSENA JA MATKAILUNA

2.1 Vapaa-ajan ja harrastamisen määrittelyä

Vapaa-ajan käsitteestä ei ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää ja terminologian on todettu vaihtelevan eri maiden välillä (Juniu 2000, 3) ja samankin kulttuurin sisällä sanaan liittyvät erilaiset merkitykset ovat tavallisia. Jari Järviluoma (2006, 30) toteaa väitöskirjassaan käsitteeseen liittyvän lisäksi käännösongelmia esimerkiksi suomen ja englannin kielen välillä. Suomen kielen sanaan vapaa-aika on englannin kielessä ainakin kolme vastinetta: ”free-time”, ”spare time” ja ”leisure”. Free-time-sana kääntyy suomeksi vapaa-ajaksi, mutta käsitteellisissä pohdinnoissa yleisemmälle leisure-sanalle ei ole täsmällistä vastinetta. Keskusteluissa on esitetty, että free-time- ja leisure-käsitteet on syytä pitää erillään (ks. Iso-Ahola 1980, 8; Järviluoma 2006, 30; Stebbins 1998, 14-15). Tässä tutkimuksessa viitataan jatkossa vapaa-ajalla ”leisure”-sanaan ja käsitteeseen, jollei toisin mainita. Leisure-käsite soveltuu merkitykseltään paremmin harrastuskulttuurin ja vapaa-ajan harrastamisen kuvaamiseen kuin ”free-time” tai ”spare time”.

Vapaa-aika määritellään tavanomaisesti residuaalisena aikana. Tällöin se on aikaa, joka jää jäljelle työntekoon, nukkumiseen, syömiseen, pakollisiin toimintoihin tai velvollisuuksiin käytetyn ajan jälkeen (Dumazedier 1974, 68-75). Vapaa-aika on täten ansaittu työnteen ja velvollisuuksien hoitamisella, se on vapaavalintaista aikaa, aikaa levolle ja työstä toipumiseen. Ajattelun mukaan vapaa-aika on työn vastakohta, ja näin työhön liittyy siten usein pakonomaisuuden miellelyhtymä. Tämän näkökulman mukaan vapaa-aika-käsite (leisure) määrittyy aikana eli vapaa-ajan (free time) aikamääränä (Beatty & Torbert 2003; Neulinger 1981; Schor 1991). Vapaa-ajan määrittämistä residuaalisena aikana on kritisoitu eri ta-

voin. Esimerkiksi Rosemary Deem (1988, 78) katsoo työajan ja vapaa-ajan rajojen liukuvan, sillä esimerkiksi yhä useammin työ seuraa vapaa-aikaan ja työssä on hetkittäisiä vapaita taukoja tai työpaikoilla voidaan keskustella tai ajatella vapaa-aikaa. Lisäksi työ itsessään voi olla virkistävä ja vapaa-aika uuvuttavaa, työ luo vaa ja vapaa-aika rutiinia.

Vapaa-aikaa on määritelty myös käyttäytymisen tai aktiviteetin näkökulmasta. Aktiviteetteihin pohjautuva lähestymistapa pyrkii tuottamaan tietoa siitä, miten aikaa käytetään (Hemmi 1993, 43; Kelly 1990; Stebbins 1998, 17). Beatyn ja Torbertin (2003, 241) mukaan vapaa-aika aktiviteettina tarjoaa selkeämmän pohjan vapaa-ajan käsitteelle kuin epäselvyyksiä sisältävä residuaalinen vapaa-ajan määritelmä. Näkemys vapaa-ajasta aktiviteettina on innoittanut erityisesti turismia, virkistäytymistä ja urheilua tutkivia vapaa-ajan tutkijoita. Järviluoman (2006, 32) mukaan vapaa-aika määrittyy listaksi erilaisia vapaa-aikaan kuuluvia toimintoja (spare time activity). Hän kritisoi kuitenkin näkemystä siitä, että jokin tietty aktiviteetti kuuluisi ainoastaan kategoriaan ”vapaa-aika”. Järviluoma (mt. 2006) esittää, että henkilöstä tai tilanteesta riippuen aktiviteetit voivat olla vapaa-ajan aktiviteetteja tai vaihtoehtoisesti lukeutua johonkin muuhun toimintaan. Vapaa-ajan määrittelyt residuaalina ja aktiviteettina ovat luonteeltaan objektiivisia määritelmiä (ks. Heinonen 2004, 36; Järviluoma 2006, 31).

Objektiivisen lähestymistavan ohella vapaa-aikaa on määritelty subjektiivisesta näkökulmasta, jolloin korostuvat vapaa-aikaan liittyvät yksilölliset kokemukset (Kelly 1990, 18), motiivit (Järviluoma 2006, 31), tunteet (De Grazia 1962, 65) sekä mielentilat (Godbey & Parker 1976, 54). Vapaa-aikaa on käsitteenä tällöin luonteeltaan laadullinen ja kvantitatiivisesti vaikeammin määritettävissä (Iso-Ahola 1980; Sobel 1981). Järviluoman (2006, 33) mukaan myös subjektiivisen vapaa-ajan määrittämisen liittyy ongelmia. Mikäli esimerkiksi vapaa-ajan määrittelisi vain mielentila, oleellisinta olisi tähän tilaan pääseminen – ei aika tai aktiviteetti. Tämä vaikeuttaisi käytännön tutkimusta, erityisesti tutkimuksen operationalisointia. Tässä tutkimuksessa nojaudun Järviluoman (mt. 2006) näkemykseen

siitä, että ymmärtääkseen vapaa-aikaa sitä tulee tarkastella laaja-alaisesti usean näkökulman kokonaisuutena. Tämän mukaisesti vapaa-aika on ”aikaa”, mutta ei pelkästään sitä. Vapaa-aika ilmenee monin muodoin, se on muutakin kuin aktiviteetteja ja siihen liittyy olennaisesti subjektiivinen kokemuksellisuus.

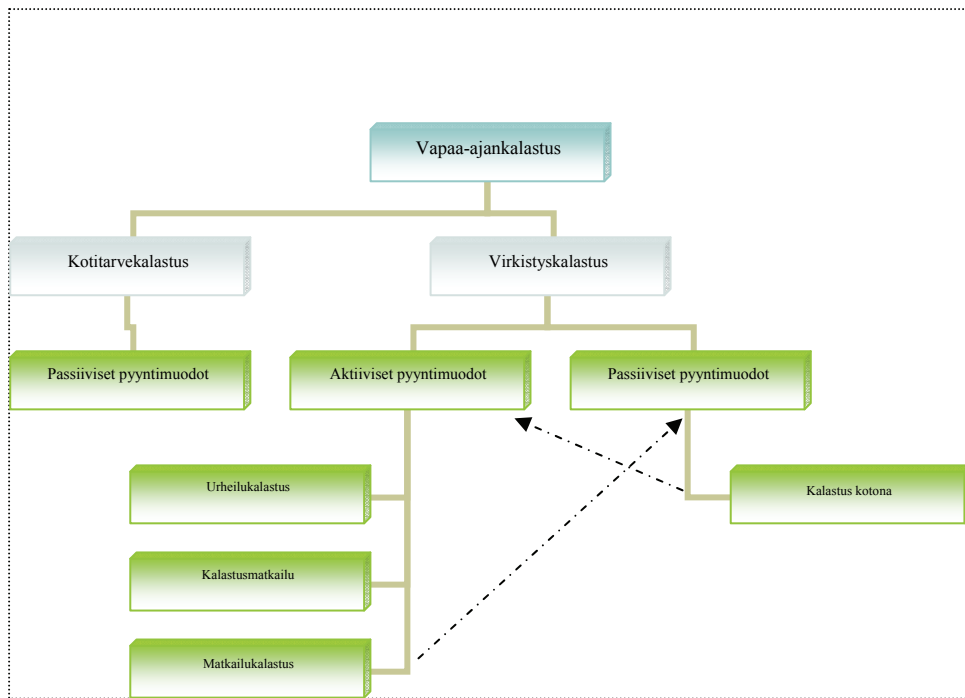
Vapaa-ajan aktiviteetteihin sisältyvään harrastamisen käsitteeseen ei myöskään löydy yhtenäistä määritelmää. Moninaisuutta kuvastavat esimerkiksi useat englannin kielessä harrastamista merkitsevät ilmaisut, joita on määritelty joko erillisinä tai toisiinsa liittyvinä käsitteinä kuten ”interest”, ”avocation”, ”leisure activity”, ”hobby”, ”pastime” ja ”recreation”. Esimerkiksi sana ”recreation”, virkistäytyminen, voidaan yhtäältä mieltää itsenäisenä enemmän tai vähemmän suunniteltuna, aktiivisena toimintana (Bryan 1979; Järviluoma 2006, 30) tai toisaalta se voi liittyä kokemuksena toiseen käsitteeseen kuten ”leisure activity” (Kaplan 1975, 26). Lisäksi saman käsitteen kuten ”recreation” ja ”leisure” sisällöistä löytyy useita erilaisia määritelmiä ja näkemyksiä (ks. Veal 1992) esimerkiksi sen mukaan, mikä on aktiivista ja passiivista tekemistä. Sanojen välisiä eroja esiintyy myös suomen ja englannin kielen välillä, kuten ”harrastus” ja ”interest” -termien välillä. ”Interest”-termin merkitys suomeksi on ”mielenkiinto” tai ”mielenkiinnon kohde”. Suomen sana ”mielenkiinto” on merkitykseltään kapea-alaisempi ja lyhytaikaisempi kuin harrastus ja sitä voidaan pitää osin persoonallisuuden piirteenä. (Metsämuuronen 1995, 16; Ruohotie 1976, 25-26.) Englannin kielessä asia on päinvastoin, ”intrest” on merkitykseltään laajempi kuin ”hobby”. Englannin kielen ”hobbyn” merkitystä tässä yhteydessä vastaisi suomenkielessä harraste-sana. (Metsämuuronen 1995.) Harraste sana on puolestaan merkitykseltään kapeampi kuin harrastaminen ja siihen liittyy vähättelevä sävy, varsinkin muodossa ”harrastelu” (Itkonen 1982; Metsämuuronen 1995). Niin ikään suomen kielessä harrastamisen käsitteestä voidaan halutessa erottaa harrastaneisuuden käsite, jolloin ”harrastaneisuus” ilmentää mentaalista orientaatioita harrastusalueeseen. Sen sijaan ”harrastamisessa” korostuu toiminta tietyllä harrastusalueella. (ks. mt. 1995.) Tässä tutkimuksessa harrastaneisuuden käsitettä ei eroteta harrastamisesta.

Harrastaminen nähdään yleisesti tekemiseksi, joka tapahtuu oman pääasiallisen toimenkuvan ja elannon ulkopuolella. Sen merkitys voi myös vaihdella, toiselle se on vakavaa sekä merkityksellistä, ja toiselle harrastus on mukavaa tekemistä muiden aktiviteettien rinnalla. Tarkastelen siksi harrastamista vapaa-ajan tapaan laaja-alaisesti, usean näkökulman konstruktiona. Harrastaminen voi olla joko aktiivista tekemistä tai ruumiillisesti passiivista tekemistä. Kyseenalaistan vapaa-ajan harrastamisen kokonaisvaltaisen virkistävyuden (ks. Uriely 2001); harrastaminen voi siten olla myös työteliästä. Harrastaminen onkin jossain työn ja vapaa-ajan välimaastossa ja on enemmän kuin joutoaikaa ja vähemmän kuin maksettu toimi (Gelber 1999). Tutkimuksessani harrastaminen ja harrastus ymmärretään harrastaneisuuden kohdentumisena tiettyyn asiaan, lajiin, tekniikkaan tai välineeseen (ks. Metsämuuronen 1995). Kulttuurihistorioitsija Johan Huizingan (1984) näkemys leikistä ja leikkivästä ihmisestä (homo ludens) avaa vapaa-ajan tekemisiin ja harrastuksiin mielenkiintoisen näkökulman. Kuvaamalla leikin erityispiirteitä – mm. jännitys, sattuma, kilpailullisuus, taito ja sosiaalisuus – ja niiden kulttuurihistoriallista säilyvyyttä, Huizinga tekee ymmärrettäväksi sitä, miten leikeistä ja peleistä kiinnostutaan aina uudestaan, sukupolvesta toiseen.

2.2 Vapaa-ajankalastus harrastuksena

Tässä alaluvussa määrittelen, mitä on vapaa-ajankalastus ja sen osa-alueet sekä millainen harrastus on vapaa-ajankalastus. Laajasti määriteltynä vapaa-ajankalastuksena voidaan pitää kaikkea kalastusta paitsi myyntiin kalastamista tai muuta ammattikalastusta. Käytännössä vapaa-ajankalastukseen kuuluu sekä kotitarvekalastus että virkistyskalastus. (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 9.) Tämä kotimainen vapaa-ajankalastuksen käsite vastaa myös muualle Eurooppaan vakiintunutta käsitystä, sillä Euroopan sisävesikalastusjärjestö (EIFAC) on luokittelussaan sisällyttänyt kotitarvekalastuksen osaksi vapaa-ajankalastusta (mt. 2002, 34).

Vapaa-ajankalastajakunta on muun suomalaisen väestön tapaan kaupungistunut (Lappalainen 1995, 57–62). Suomalaisen yhteiskunnan kaupungistumisen ja ”kakkosasunnon” omistamisen yleistymisen myötä asuinpaikan lähistöllä tapahtuvan kalastuksen rinnalle on tullut lomapaikkaan ja -aikaan keskittyvä vapaa-ajankalastus (Mikkola & Sievänen 2002, 17). Kalastamista harjoitetaan teollisissa maissa yhä enemmän harrastuksen ja virkistykseen vuoksi (Smith 1986). Vapaa-ajankalastuksessa painottuu siten kotitarvekalastuksen sijaan virkistyskalastus, jolloin yhtäältä aktiiviset pyyntimuodot eri muodoissaan ovat yleistyneet ja toisaalta saaliin merkitys kalastajan taloudessa on vähentynyt (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 9). Kuvassa yksi (kuva 1.) esitetään teoreettista kirjallisuutta yhdistämällä vapaa-ajankalastuksen osa-alueet ja pyyntimuodot (ks. Hemmi 1995; Koskela 1995; Maa- ja metsätalousministeriö 2001; 2002).

Kuva 1. Vapaa-ajankalastuksen osa-alueet (ks. Hemmi 1995; Koskela 1995; Maa- ja metsätalousministeriö 2001; 2002)

Virkistyskalastus poikkeaa ammatti- ja kotitarvekalastuksesta, koska se on kalastustoimintaa, jossa saaliilla ei keskeisesti tavoitella taloudellista hyötyä (ks. Kalastusasetus 1116/82, muutettu 232/94). Tästä näkökulmasta vain virkistyskalastusta eri pyyntimenetelmillä voidaan pitää vapaa-ajan harrastuksena. Virkistyskalastusta voidaan harjoittaa sekä passiivisilla että aktiivisilla pyyntimenetelmillä. Aktiivisia kalastusmuotoja ovat kaikki vapakalastustavat sekä sellaiset pyyntimuodot, joissa korostuu toiminnallisuus ja pyytäjällä on tuntuma saatuun saaliiseen. Passiivisiin pyyntimuotoihin puolestaan luetaan verkot, katiskat, rysät sekä näihin rinnastettavat muut kiinteät pyydykset. (ks. Hemmi 1995, 256; Koskela 1995, 21–22.)

Virkistyskalastukseen katsotaan kuuluvan ”kalastus kotona”, urheilukalastus, kalastusmatkailu sekä matkailukalastus. Kalastus kotona muodostuu joko kodin läheisyydessä tai toisen asunnon läheisyydessä tapahtuvasta kalastuksesta. (Hemmi 1995, 256; Koskela 1995, 21.) Suomalaisessa kalastuksessa kotona käytetään usein myös passiivisia pyyntimenetelmiä (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 23) esimerkiksi kotivesistöissä tai mökillä. Urheilukalastajien harrastamiseen liittyy usein kilpaileminen (Puhakka & Salonen 2005) ja jännityksestä saatava mielihyvä (Mikkola 2004a) ja he käyttävät pääasiassa aktiivisia pyyntimenetelmiä (Hemmi 1995; Koskela 1995). Vapaa-ajankalastuksen ja virkistyskalastuksen kontekstissa sitoutuneet harrastajat löytyvät urheilukalastajien joukosta. Urheilukalastajat osoittavat harrastuskäytännöissään vapaa-ajan kirjallisuudessa sitoutumista ilmentäviä määreitä kuten harrastusjärjestöön kuulumista (Kim & Scott & Crompton 1997; Kuentzel & McDonald 1992), pitkäaikaista osallistumista (Iwasaki & Hawiz 1998), osallistumista aktiviteettiin liittyviin kilpailuihin (Csikszentmihalyi 1975), motivaatiota jatkaa harrastamista ja harrastusinvestointeja (Shamir 1988) sekä lajiosaamista (Bryan 1977; 1979). Sitoutuneille urheilukalastajille kalastus on tärkeää ja he ovat valmiita matkustamaan saadakseen mahdollisuuden kalastaa mieleisellä tavalla ja mieleisessä ympäristössä.

Kalastusmatkailussa matkustetaan vakinaisen asuinpaikkakunnan ulkopuolelle tarkoituksena harrastaa virkistyskalastusta. Kalastusmatkailuksi mielletään toiminta, jossa matkalle lähdön syynä on ennen kaikkea kalastus (Hemmi 1995; Koskela 1995). Kalastusmatkustaja matkustaa siis kalastaakseen ja hän käyttää harrastuksessaan aina aktiivista pyyntimenetelmää (Markuksela 2005; Paataja 2004). Kalastusmatkailuun ei välttämättä liity majoittumista (Hemmi 1995, 256; Koskela 1995, 25–27; Maa- ja metsätalousministeriö 1995, 10–11). Matkailukalastuksessa painopiste on puolestaan matkailussa. Matkailukalastajille kalastus ei ole määräävässä asemassa matkan aikana – se ei ole tärkeintä – vaan se on yksi matkan mahdollisista sivuteemoista. Matkailukalastajan kalastusmuotoihin voi sisältyä aktiivisten pyyntimenetelmien ohella myös erilaiset passiiviset pyyntimuodot. (Hemmi 1995; Koskela 1995.)

Ruotsalainen kalastavien matkailijoiden ryhmittely on yhdenmukainen kotimaisen matkailukalastaja- ja kalastusmatkailija-käsitteiden kanssa. Kalastavia matkailijoita on ruotsalaisessa tutkimuksessa ryhmitelty toiminnan luonteen mukaan kolmeen tyyppiin tai ryhmään (Fiskeriverket & Turistdelegationen 1999). Ensimmäisen ryhmän muodostavat aktiivikalastajat, jotka ottavat lomaa matkustaakseen kalastamaan (mt. 1999). Tämä tyyppi vastaa kotimaista kalastusmatkailijoiden ryhmää. Toisena ryhmänä ovat lomakalastajat, jotka kalastavat lomallaan matkakohteessa (mt. 1999). Kolmannen ryhmän muodostavat puolestaan satunnaiset kalastajat, jotka tekevät päätöksen kalastuksesta matkakohteessa harrastusmahdollisuuden ilmetessä (mt. 1999). Ruotsalaisen luokituksen toinen ja kolmas ryhmä vastaavat suomalaisen matkailukalastajan käsitettä.

Kalastavia matkailijoita, kalastusmatkailijoita ja matkailukalastajia ovat urheilukalastajat. Kuitenkin ainoastaan kalastusmatkailussa kalastaminen mieleisellä tavalla ja mieleisessä paikassa on matkan tärkein peruste. Kalastusmatkailijat kokevat kalastamisen niin tärkeänä, että he ovat valmiita matkustamaan harrastuksensa vuoksi. Vain sitoutuneita urheilukalastajia voidaan pitää kalastusmatkailijoina. Kalastusmatkailevien urheilukalastajien pääjoukon muodostavat joko ran-

nalta tai veneestä erilaisin vapavälinein kalastavat pyytäjät sekä veneestä kalastavat vetouistelun harrastajat. Tässä tutkimuksessa sekä markkinoinnilliset että teoreettiset intressit puoltavat tarkastelun kohdentamista sitoutuneisiin vapaa-ajankalastajiin ja tiettyyn kalastuksen lajimuotoon.

2.3 Vapaa-ajankalastus ja luontomatkailu

Luonnossa virkistäytyminen on osa suomalaisten elämäntapaa. Luonnon virkistyskäyttö ja ulkoilu -termejä käytetään usein synonyymeinä (Pouta & Heikkilä 1998, 7). Käsitteistä löytyy kuitenkin eroja. *Luonnon virkistyskäyttö* merkitsee luontoalueiden ja luonnonvarojen hyödyntämistä erilaisiin harrastuksiin ja muuhun virkistäytymiseen (Hallikainen, 1990,1). ”Luonnon virkistyskäyttöön” voi joissakin tilanteissa kuulua myös sisätiloissa tapahtuvaa toimintaa (Ympäristöministeriö 1985, 7–10). Ulkoilu puolestaan määritellään toiminnaksi, jossa hyödynnetään luontoa vapaa-ajan tarkoituksiin (Hallikainen 1990, 1). Ulkoiluksi kutsutaan ainoastaan ulkona tapahtuvaa toimintaa (Ympäristöministeriö 1985, 7–10) ja se voi olla paikallisten asukkaiden tai matkailijoiden luontoliikunta-aktiviteetteja, luontoharrastusaktiviteetteja tai muita aktiviteetteja (Hemmi 1995). Luontoliikunta jaetaan edelleen toiminnan tarkoituksen mukaan kunto- ja virkistyskeskeisiksi aktiviteeteiksi tai hyötyliikunta-aktiviteeteiksi (mt. 1995, 19, 231).

Vapaa-ajankalastus on tärkeä toiminnallinen luontoharrastus suomalaisille (Sievänen 2001) ja sen parissa voi kokea luontoelämyksiä. Vaikka vapaa-ajankalastus harrastuksena voi sisältää liikunnallisia ja virkistyksellisiä elementtejä, se on kuitenkin ennen kaikkea luontoharrastusaktiviteetti (Hemmi 1995). Vapaa-ajankalastuksella onkin huomattava merkitys ihmisten luontoyhteyden säilymiseen ja siihen kuuluu olennaisesti luonnon kunnioittaminen ja arvostaminen (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 34).

Kiinnostus luontoon ja luontomatkailutuotteisiin näkyy maailman matkailumarkkinoilla. WTO:n mukaan (World tourism organisation) luontomatkailu on tällä hetkellä yksi matkailun nopeimmin kasvavista osa-alueista (Tyrväinen & Koivula 2006). Luontomatkailulla tarkoitetaan lihasvoimin, ilman merkittäviä teknisiä apuvälineitä tapahtuvaa suojelevaista tai säästäväistä liikkumista kotipaikkakunnan ulkopuolella aidossa tai muokatussa luonnonympäristössä. Luontomatkailu on ihmisen tai eläimen kanssa tapahtuvaa liikkumista luonnossa ja luonto antaa luontomatkailutuotteelle perustan, ympäristön ja näyttämön, jossa matkailutapahtuma koetaan. (Hemmi 1995.) Maamme luontomatkojen kohdealueista neljällä viidestä on vesistöä (Sievänen 2001), mikä tarjoaakin mahdollisuuden kehittää suomalaista kalastusmatkailua. Kalastusmatkailu voidaan sijoittaa virkistysmotiivin ja vapaa-ajan sekä luontoresurssien muodostamaan viitekehkeyseen (Koskela 1995, 6). Maa- ja metsätalousministeriön (2002, 72) vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian yhtenä tavoitteena on, että kalastusmatkailusta muodostuu yksi tärkeimmistä luontomatkailun osa-alueista.

Vapaa-ajankalastus koostuu useista erilaisista kalastusmuodoista. Kaikkien kalastusmuotojen konkreettiseen harrastamiseen liittyy ulkoilu ja luonto. Kuitenkin vain osaa kalastusmuotojen harrastamisesta ja harrastukseen liittyvästä matkailusta voidaan pitää edellä esitettyjen kriteerien mukaisena luontomatkailuna. Esimerkiksi moottorivetouistelussa käytetään jatkuvasti teknisiä apuvälineitä kuten motorisoitua venettä. Perämoottorit tuottavat aina toimiessaan pakokaasu- ja hiilidioksidipäästöjä sekä häiritsevää ääntä, jolloin toiminta voidaan nähdä vastoin suojelevaa luonnonkäyttöä. Moottorivetouistelijoiden liikunta-aktiviteetit liittyvät puolestaan veneen ohjaamiseen, kalan väsyttämiseen ja nostamiseen sekä erilaisen kalastusvälineiden pyyntikelpoisuudesta huolehtimiseen. Teknisten apuvälineiden ja lihasvoimien vähäisen käytön sekä luonnonsuojelu näkökulman vuoksi moottorivetouistelua ei voida pitää puhtaana luontomatkailuna. Järviluoman (2001) kriteerit luontomatkailusta eivät ole kuitenkaan näin tiukkoja. Hänen mukaansa luontomatkailuun ei tarvitse liittää mitään muita kriteerejä kuin luonnon

ensisijaisuus kohteen vetovoimatekijänä (mt. 70). Tutkimukseni kohteena oleva kalastusmuoto, moottorivetouistelu, on ulkoilma-aktiviteetti, johon yhdistyy läheisesti luonnossa virkistäytyminen ja siihen liittyvää matkailua voidaan tämän määritelmän mukaan pitää luontomatkailuna.

2.4 Vapaa-ajankalastukseen ja kalastusmatkailuun vaikuttavia veto-voima- ja työntötekijöitä

Matkailu on pelkistäen lähtöalueiden ja kohdealueiden vuorovaikutusta, joka toteutuu matkailijoiden ja heitä palvelevien yritysten vuorovaikutuksena (Hemmi 1993, 10). Matkailua voidaan luonnehtia yleisesti tapahtumaksi, jossa kohteen tai kohdealueen vetovoiman tarjonta ja lähtöalueen työntövoiman kysyntä kohtaavat toisensa (Järviluoma 1994, 31; Vuoristo 1994, 22). Vetovoimatekijät liittyvät kohdealueeseen ja ne ohjaavat matkakohteen valintaa. Alueella katsotaan olevan tiettyjä paikkaan sidottuja kohteita tai tapahtumia, joiden yhteisvaikutuksesta muodostuu kohdealueen vetovoima (Järviluoma 1994, 31–32).

Kalastusmatkailussa kohdealueen vetovoimatekijöitä ovat kalastuskohteen elinvoimainen ja lajistoltaan monipuolinen kalakanta sekä kalastusympäristö, jotka mahdollistavat mielekkään kalastuksen harjoittamisen. Kohteen vetovoiman määrän riittävyys on perusedellytys matkailulle, sillä vetovoimatekijät houkuttelevat matkailijat tiettyyn kohteeseen. Suomen vetovoimatekijät ja vahvuudet kalastusmatkailukohteiden kansainvälisessä kilpailussa ovat puhtaat kalavedet, luonnon puhtaus, luontaiset kalakannat sekä mahdollisuus monipuoliseen ja suhteellisen vapaaseen kalastukseen. Kalastusmatkailukohteiden heikkouksia ovat puolestaan Suomen kalastusmahdollisuuksien huono tunnettuus, luontaisesti lisääntyvien lohikalakantojen vähäinen määrä, matkailutuotteiden järjestäjien kieliongelmat, korkeahko hintataso sekä pitkä etäisyys Keski-Euroopasta. (ks. Arffman 1993; Ermala 2002; Maa- ja metsätalousministeriö 2002.)

Matkailun työntövoimatekijät ovat yksilön sisäisiä sosiopsykologisia prosesseja, jotka toimivat yleisluontoisina matkalle lähtemisen syykkeinä (Järviluoma 1994, 32). Dann (1981, 205) määrittelee työntövoimatekijät eli sosiopsykologiset motiivit tietoisiksi mielentilaksi, joka saa henkilön tai ryhmän lähtemään matkalle. Työntövoimatekijöistä puhuttaessa on oleellista ymmärtää matkustaminen tarpeiden tyydyttämisen välineenä (Hemmi 1995; Järviluoma 1994, 35). Vapaa-ajankalastukseen vaikuttavat monet tekijät ja motiivit, jotka imponoivat siihen, millaisia kalastusaktiviteetin tai kalastuskohteen ominaisuuksia painotetaan valintatilanteessa. Ne saavat ihmiset kalastamaan, matkustamaan kalastuksen vuoksi ja ohjaavat heidän kalastuskäyttäytymistään. Kalastusmatkailun näkökulmasta työntövoimatekijät ohjaavat vetovoimaisien kohteiden valintaa.

Vapaa-ajankalastukseen liittyvät motiivit ja preferenssit voivat vaihdella huomattavastikin eri harrastajapiirien välillä (Campbell 1989, 81–83). Kalastusharrastuksen perusmotiivit jaetaan tavallisesti saaliista riippuviin ja saaliista riippumattomiin tekijöihin. Kalastamisen saaliista riippuvia motiiveja ovat esimerkiksi mahdollisuus saada paljon kalaa, mahdollisuus saada suuria kaloja, kokea kalan väsyttämisen jännitys ja haasteellisuus sekä saada kalaa syötäväksi. Saaliista riippumattomia motiiveja ovat rentoutuminen, rutiineista irtaantuminen, perheen tai ystävien kanssa yhdessäolo, luonnon kauneudesta nauttiminen, hauskan pitäminen ja ulkoileminen. (Koskela 1995; Leinonen & Lehtonen 1992; Loomis & Ditton 1987; Sanyal & McLaughlin 1992.)

Suomalaisen vapaa-ajankalastuksen profiilitutkimuksen mukaan suurimmalle osalle tärkeintä kalastuksessa on luonnonläheisyys. Seuraavaksi tärkeimpiä ovat maisemien kauneus, rentoutuminen sekä arjen huolien unohtuminen. Vähiten tärkeitä asioita ovat saaliista saatu taloudellinen hyöty, varusteiden testaus ja kuntoilu. Kalasaalis on vasta yhdeksänneksi tärkein syy kalastaa. (Mikkola & Sievänen 2002, 21.) Tulokset ovat yhteneviä Leinosen ja Lehtosen (1992) vapaa-ajankalastajien kalastuksen motiivitutkimuksen kanssa. Aktiivisilla kalastusvälineillä kalastaneet painottavat pelkästään passiivisilla pyydyksillä pyydystäneitä

enemmän arjesta irtautumista, luontoon liittyviä tekijöitä, yhdessäoloa, kilpailua sekä rentoutumista (mt. 1992, 85).

Vapaa-ajankalastuksen profiilitutkimuksesta (Mikkola & Sievänen 2002, 21–22) ilmenee, että onnistuneen kalastusmatkan tunnusmerkkejä ovat kiireettömyys, hyvä seura, hyvä sää ja kaunis ympäristö. Vähemmän tärkeänä pidetään hyvää kalastusopasta, hyviä palveluita tai suurempaa saalista kuin muilla. Kalastusoppaan ja muiden palvelujen vähäistä merkitystä selittänee osin vapaa-ajankalastajan profiilitutkimukseen osallistuneiden satunnaisten kalastajien suuri määrä (Mikkola 2004a, 6). Saaliin saannin vähäisempi merkitys verrattuna useisiin saaliista riippumattomiin muuttujiin on havaittu muissakin virkistyskalastuksen motiiveja kartoittaneissa tutkimuksissa (Fedler & Ditton 1994; Holland & Ditton 1992; Koskela 1995; Leinonen & Lehtonen 1992; Sanyal & McLaughlin 1992).

Tietyt kalastajaryhmät painottavat kuitenkin saaliista riippuvia motiiveja. Loomis ja Ditton (1987) tutkivat pohjoisamerikkalaisten kilpakalastajien ja urheilukalastajien kalastamiseen liittyvien motiivien eroavaisuuksia. Molemmat ryhmät pitävät saaliista riippumattomia motiiveja tärkeinä, mutta he mieltävät saaliista riippuvat syyt tärkeämmiksi. Tärkeimpinä saaliista riippuvina motiiveina kilpakalastajat pitävät pyydystämiskokemusta, suuren kalan saamista, kalastustaitojen kehittämistä sekä välineiden testaamista. Kilpakalastajille parhaan kalastusretken tunnusmerkkinä on suuren saaliin saaminen ja tietyn kalalajin pyydystäminen. Urheilukalastajien mielipiteet saaliista riippuvista motiiveista ovat yhteneviä, mutta ne eivät painottuneet yhtä selvästi kuin kilpakalastajilla. Erona ryhmien välillä on se, että urheilukalastajat pitävät perheen kanssa virkistäytymistä tärkeämpänä kuin kilpakalastajat. Vastaavasti kilpakalastajat mieltävät ystävien kanssa yhdessäolon tärkeämmäksi kuin urheilukalastajat.

Urheilukalastajista erottuvalle pohjoisamerikkalaiselle kilpailukalastajien käsitteelle ei löydy vastinetta pohjoismaisessa kalastuskulttuurissa. Pohjoisamerikkalaiset kilpakalastajat elättävät itsensä kalastuskilpailuista saaduilla rahapalkinnoilla. Kalastus ei ole heille enää harrastus, vaan se on elinkeino tai ammatti, jonka

erikoisosajia he ovat (Yoder 1997). Bryanin (2000, 21) mukaan liiallinen erikoistuminen kilpailuun ja kiinnostus niistä saataviin palkintoihin voi vääristää kalastusharrastuksen, jolloin harrastus lakkaa olemasta itseisarvo ja siitä muodostuu välinearvo palkintojen tavoittelussa. Suomessa kilpailevien urheilukalastajien palkinnot eivät ole rahallisia, vaan sijoittumisesta saatavat palkinnot ovat yleisesti materiaali- tai matkapalkintoja. Suomalaiset kilpailevat urheilukalastajat eivät kykene elättämään itseään pelkästään kilpailuilla. Kalastus onkin heille vielä harrastus. Maamme aktiivisten kilpailukalastajien määrän arvioidaan olevan noin 10 000 henkilöä (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 40).

Pohjoisamerikkalaisia tutkimustuloksia kalastajien motiiveista voidaan pääpiirteiden osalta yleistää koskemaan kotimaisia urheilukalastajia ja kilpailevia urheilukalastajia. Osalle kotimaisia urheilukalastajia ja kilpailevia urheilukalastajia saaliista riippuvat motiivit ovat tärkeimpiä syitä kalastamiseen. Edellistä johtopäätöstä tukee Pohjois-Karjalan kansainvälisen kalastusmatkailuprojektin koordinaattorin Leo Räsänen (1999, 30–31) havainnot kalastajien jakaantumisesta kahteen pääryhmään: ammattilaisiin ja harrastajiin. Ammattilaisilla Räsänen (mt. 1999) tarkoittaa erikoistuneita ja taitavia kalastajia, joita vetää puoleensa yksinomaan saalisvarmuus ja suuret kalat. Harrastajat puolestaan kalastavat satunnaisesti harrastaen välillä muitakin aktiviteetteja ja yleensä muiden perheenjäsenten kanssa.

Motivaatioiden näkökulmasta kalastus on siis muutakin kuin itse kalastamista ja saaliin saantia. Ihmiset hakevat kalastuksesta uusia kokemuksia ja elämyksiä. Kalastustuotteen saalisvarmuuden puutteita voidaan osittain kompensoida muilla palveluilla tai luonnon viihtyisyydellä. Tästä ei kuitenkaan pidä tehdä johtopäätöstä, että kalastajat eivät arvosta kalakantojen ja vesistöjen hoitotyöllä ylläpidettyä saalisvarmuutta (Leinonen & Lehtonen 1992, 91). Ari Paatajan (2004) mukaan kalastusmatkassa luonnosta nauttiminen ja eväiden syönti sekä kertomukset, miten kaksi viikkoa sitten tuli kalaa, eivät ole menestyvän kalastuskohteen vetovoimakkaita.

Kalastusmatkassa kyse on kuitenkin muustakin kuin saaliin määrästä, sillä mielenkiintoa pitää yllä monesti saaliin saamisen arvaamattomuus ja mahdollisuus kehittää omia taitoja kokemuksista kertyvällä tiedolla. Myös jännitystä on painotettu keskeisenä kalastukseen liittyvänä virkistysnäkökohtana, ja sen on katsottu toteutuvan nimenomaan aktiivisessa pyynnissä. Pyyntitapahtuman jännitteeseen kuuluu usein suuren kalan tai suuren saaliin saaminen. (Mikkola 2004a, 5–7.)

2.5 Kalastusmatkailun perusedellytykset

Kalastusmatkailun perusedellytykset voidaan Jaakkolan, Lankisen ja Koirasen (1990, 10–19) mukaan jakaa viiteen osa-alueeseen. Näitä ovat 1) kalastusoikeudet ja lupakysymykset, 2) kalavesien hoito ja käyttö, 3) oheispalvelut, 4) markkinointi ja 5) tuotekehitys. Seuraavaksi tarkastelen kyseisiä perusedellytyksiä pääpiirteittäin.

Kalastusmatkailu ja mahdollisuus kalastukseen Suomen vesialueilla edellyttää **kalastusoikeutta** ja **-lupaa** kalastusoikeuden määrittelemän sääntelyn mukaisesti. Kalastusoikeus perustuu omistusoikeuteen, yleiskalastusoikeuteen tai muuhun säädettyyn oikeuteen. Vesialueiden omistus Suomessa liittyy tavallisimmin maa-alueiden omistukseen ja kalastusoikeus kuuluu pääsääntöisesti vesialueen omistajalle. Poikkeuksen pääsääntöön muodostavat varsin laajat maksuttomat tai maksulliset yleiskalastusoikeudet, jotka oikeuttavat kalastamaan ilman omistajan lupaa vieraalla vesialueella.

Onkiminen ja pilkkiminen ovat jokamiehenoikeuksina maksuttomia lukuun ottamatta muun muassa siika- ja lohipitoisten jokien, koski- ja virtapaikkojen tai erilaisten säädösten ja päätösten nojalla kalastuksen kieltäviä vesialueita. Sen sijaan muu kalastus kuten heitto- ja vetouistelu, katiska- ja verkkopyynti sekä ravustus edellyttävät 18–64-vuotiaalta aina kalastushoitomaksun suorittamista. Kalastushoitomaksun lisäksi kalastaja tarvitsee vesialueen omistajan luvan kalas-

taessaan muualla paitsi yleisvedessä meressä, jossa saa kalastaa vapaasti kotitarpeiksi ja virkistysluonteisesti. (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 15, 22–24.) Viehekalastaja voi valita lupavaihtoehtokseen vesialueen omistajan luvan. Oma-toimiset kalastusmatkailijat voivat käyttää kalastusoikeuden haltijan luvan sijaan vaihtoehtoisena lupana läänikohtaista viehekorttia.

Kalastusmatkailun kannalta on tärkeää, että kalastuksen harrastajille pystytään tarjoamaan kohdealueittain vaivattomasti tarvittavat, selkeät ja riittävän laajat kalastusluvut. Yleisesti voidaan sanoa, että lupien saanti ei ole suoranainen kalastuksen este, vaan sen hidaste. (Jaakkola et al. 1990, 10–13.) Osakuntien alueiden pirstaleisuus on kuitenkin yrittäjien ja asiantuntijoiden mukaan ongelma matkailukalastukselle ja kalastusmatkailulle (Hänninen & Tonder 2001, 12). Kalastusmatkailuyrittäjillä ei ole lupien saamisessa yleensä ongelmia Järvi-Suomen alueella, eikä Lapissa, missä kalavedet kuuluvat pääosin valtiolle (Maa- ja metsätalousministeriö 2008).

Kalastusmatkailun yleisenä tavoitteena voidaan pitää sitä, että kalastajien tulee saada tavoittelemaansa saalista kohtuullisella yrittämisellä. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää **kalavesien hoitoa ja käytön ohjausta** (Jaakkola et al. 1990, 13–16). Kalastuslain mukaan kalavesien hoito ja käytön järjestäminen ovat kalastuskunnan ensisijaisia tehtäviä (Kalatalouden keskusliitto 2001). Kalastuskunnat käyttävät heille kertyviä kalastuslupavaroja kalastusvesien hoitotoimenpiteisiin. Yleisiä vesistöjen hoitotoimia ovat kalojen istutus, vesien kalkitus sekä vesikasvien tai muun kasviston vähentäminen. (Kirjavainen 1997, 71; Maa- ja metsätalousministeriö 1995.) Vapaa-ajankalastajat ovat kalakantojen hoitajien ylivoimaisesti suurin asiakasryhmä, joka myös valtaosin rahoittaa kalakantojen hoidon. Vapaa-ajankalastajilla on hyvinkin erilaisia odotuksia kalakantojen hoidolle. Odotukset ovat myös jatkuvasti muuttumassa, sillä kalastus on saamassa uutta ilmettä. Entiset kalastukseen liittyvät odotukset ovat muuttumassa elämyslähtöisempiin odotuksiin. Keskeiselle sijalle on noussut myös kalastuksen merkitys hyvinvoinnille ja elämänlaadulle. Kalakantojen hoitoa koskevissa odotuksissa

korostuvat paitsi kalat ja niiden elinympäristöt myös kalastajien kalastusympäristölle asettamat toiveet. (Lehtonen 2002, 37–43.)

Kalastusmatkailun kolmantena perusedellytyksenä **oheispalvelut** käsittävät ydinpalveluun tai konkreettiseen peruspalveluun lisättävät avustavat palvelut tai tukipalvelut. Kalastusmatkailuelinkeinolle oheispalvelut ovat tärkeä tulonlähde ja ne ovat yhä merkittävämpiä kalastusharrastajille. (Jaakkola et al. 1990.) Kalastus on muuttumassa vaivattomampaan, sosiaalisempaan ja viihteellisempään suuntaan. Tämä ilmenee kasvavina vaatimuksina avustaville palveluille ja tukipalveluille. (Jaakkola et al. 1990, 16; Mikkola 2004b, 6). Kalastusmatkailukohteen **markkinoinnin** suunnittelussa on tärkeää tuntea erilaisten kalastuksen harrastajaryhmien motiivit ja tarpeet.

Kalastuksen matkailutuotteilla on tietty elinkaarensa. **Tuotekehityksen** tehtävänä on selvittää asiakaskunnan tarpeita ja toiveita sekä kehittää tuotteita niiden mukaan. Kalastusmatkailutuotteen kehittämisessä tuotetarjonnassa tuleekin tavoitella monipuolisia ja elämysrikkaita toimintoja mukavuudenhaluisen ja sosiaalisen harrastajakunnan odotuksien mukaan. (Jaakkola et al. 1990, 18–19; Maa- metsätalousministeriö 1995, 17.) Nykyisten matkailualan trendien kuten lyhytlomien ja työmatkojen määrän lisääntymisen sekä ympäristötietoisuuden kasvun perusteella kalastusmatkailua on syytä kehittää entistä laadukkaammilla tuotteilla. Etenkin lyhytlomien suosio tulee lisäämään kalastuslomaa. Kalastuslomasta on tulossa teema vuoden niin kutsutulle kolmannelle lomalle. Kalastusohjelmalveluiden ja kalastusoppaiden kysyntä on lisääntynyt erityisesti yrityksiin liittyvien matkojen ja kokousten oheispalveluina. (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 39.) Kalastusmatkailupalveluiden tuotteiden kehittämisessä ongelmia aiheuttaa rahoittaminen, laadukkaiden tuotteiden vähäisyys, tuotteiden lyhyt sesonki, riippuvuus istutuksista, toiminnan lyhytjänteisyys sekä markkinoinnin kokonaisnäkömyksen puuttuminen. Maassamme on myös puute kongressi- ja kannustematkailijoille soveltuvista huipputasokkaista tuotteista. Suomesta puuttuvat lähes kokonaan

kalastuspalveluihin ja myyntiin erikoistuneet incoming-toimistot. (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 62.)

2.6 Vapaa-ajankalastus matkailupalveluna

Matkailutuote on luonteeltaan ennen kaikkea palvelu (Komppula & Boxberg 2002). Middletonin (1994, 573–575) mukaan matkailun kokonaistuote on paketti, joka koostuu aineellisista ja aineettomista komponenteista, jotka perustuvat johonkin matkailukohteen toimintaan. Parhaimmillaan matkailija kokee palvelutuotepaketin elämyksenä, merkittävänä arjesta poikkeavana kokemuksena. Tällaisesta kokemuksesta ollaan myös valmiita maksamaan (ks. Schembri 2006).

Mukailen Grönroosia (2001) matkailupalvelun voidaan katsoa koostuvan peruspalvelupaketin ja laajennetun palvelun osa-alueista. Peruspalvelupaketti koostuu kolmesta eri elementistä, joita ovat ydinpalvelu, avustava palvelu ja tukipalvelu. Se kertoo, mitä asiakkaan on saatava ja millaisia palveluja on tarjottava, jotta matkailuyritys voi tyydyttää asiakkaidensa tarpeita. Laajennettu palvelu pitää sisällään peruspalvelupaketin saavutettavuuden, hyvät vuorovaikutussuhteet ja asiakkaan osallistumisen palvelutapahtumaan. Matkailupalvelupaketin suunnittelu jatkuvana prosessina perustuu kuluttajan tarpeiden tarkkailuun ja asiakastyytyväisyyden seurantaan. (Komppula & Boxberg 2002.)

Yrityksen olemassaolon perustana oleva ydinpalvelu tarjoaa palvelun ydinhyödyn, jolla asiakkaan tarve tai ongelma ratkaistaan. Ydinpalvelun tarjoaminen vaatii useimmiten avustavia palveluita, joiden tehtävänä on helpottaa ydinpalvelun kulutusta. Avustavien palveluiden puutteellisuus saattaa aiheuttaa ongelmia tai jopa romahduttaa matkailupalvelun toiminnallisen kokonaisuuden. Tukipalvelut eivät helpota ydinpalvelun kulutusta tai käyttöä, vaan ne lisäävät asiakkaan kokemaa hyötyä tai erilaistavat palvelun. Tukipalvelun tarkoituksena on parantaa yrityksestä syntyvää mielikuvaa ja sillä pyritään saavuttamaan kilpailuetua. Ydinpal-

veluiden suorittamisen kannalta tukipalveluiden puuttuminen ei ole tuhoisaa, mutta se voi heikentää tuotteen houkuttelevuutta. (Grönroos 2001; Kotler & Armstrong 2008, 219; Palmer 2008.)

Hyvin suunniteltu ydin-, avustavan ja tukipalvelun muodostama peruspalvelupaketti mahdollistaa matkailupalvelun teknisen laadun. Laajennettu palvelu vuorovaikutuksena, saavutettavuutena ja asiakkaan osallistumisena lisää matkailupalvelun peruspakettiin toiminnallinen laadun ulottuvuuden. Palvelupaketin vuorovaikutuksen suunnittelussa ja käytännön toiminnassa on kiinnitettävä huomiota vuorovaikutussuhteiden kehittämiseen ja erilaisten asiakasryhmien tapojen huomioimiseen. Vuorovaikutussuhteet syntyvät asiakkaan ja yrityksen välisissä kontakteissa ja ne vaikuttavatkin ratkaisevasti asiakkaan kokemaan laatuun sekä asiakkaalle yrityksestä syntyviin mielikuviin. Hyväkin asiakassuhde voi katketa, mikäli yritys ei suoriudu vuorovaikutustilanteista asiakkaan kannalta hyväksyttävällä tavalla. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti asiakkaille tärkeiden tapahtumien onnistumiseen (Vargo & Lusch 2004).

Palvelun saavutettavuudella tarkoitetaan kaikkia palveluprosessin eri vaiheisiin sijoittuvia yrityksen toimintatapoja, joiden avulla asiakkaat kokevat saavansa hyvää palvelua (Grönroos 2005). Hyvä saavutettavuus tarkoittaa, että asiakas saa joustavasti tilaisuuden ostaa ja kuluttaa palvelua oikeaan aikaan, oikeassa paikassa ja ilman suurta vaivannäköä. Asiakkaan osallistumista palvelutapahtumaan on ohjattava ja valvottava matkailupalvelun laadun varmistamiseksi. Asiakkaiden ohjaamisessa on tärkeää ohjausinformaation sisältö ja se, millä tavalla informaatiota jaetaan. (Komppula & Boxberg 2002.)

Kalastusmatkailupalvelutuote syntyy asiakkaan sekä tuotteen tarjoajan vuorovaikutuksessa tuotannossa sekä kulutuksessa. Asiakkaan rooli on tässä merkittävä, sillä onhan kalastuskohteen palvelupaketin ydinpalvelu ja ydinhyöty mahdollisuus kalastaa. Kalastuspalvelupaketin avustaviin palveluihin sisältyvät peruspalveluihin kuuluvat lupien myynti, majoitus, välineiden vuokraus sekä kalastusoppaan palvelut. Kalastuskohteen tukipalveluita ovat kalastuspaikan erikoisuuksiin opastami-

nen, ottovieheiden myyminen, kalan saantia helpottavat ohjeet sekä paikallisiin ihmisiin tutustuminen. (ks. Arffman 1993; Grönroos 2001; Komppula & Boxberg 2002.)

Luontaiselinkeinojen matkailukalastus-projekti selvitti kyselyn avulla Suomen Kalamiesten keskusliiton jäsenten Lappiin liittyviä kalastustottumuksia ja -toiveita. Kyselyn tulokset osoittavat, että palveluiden käyttö ja tarve tulee lisääntymään virkistyskalastajien ikääntymisen myötä. Kalastustuotteen palvelupaketin halutuimpia palveluita ovat lupien myynti, majoitus tilalla tai maastossa, vuokra-veneet, paikallisten kalavinkit, saaliin säilytys ja kalastusopaspalvelut. (Nissén 2002, 11.) Erityisesti opas- ja oheispalvelut on viime vuosina koettu yhä keskeisemmiksi tekijöiksi kalastajien viihtyvyyden ja harrastuskohteiden valinnan kannalta (Mikkola 2004a, 6).

Kalastuspalvelutuotteiden jaottelu omatoimisen kalastuksen, opastetun ja ohjatun kalastuksen sekä tapahtumaluonteisen kalastuksen ryhmiin (Maa- ja metsätalousministeriö 1995, 12) kuvaa kalastustuotteiden moninaisuutta. Erityisesti omatoimisessa sekä opastetussa ja ohjatussa kalastuksessa ovat vuorovaikutuksessa asiakkaan tarpeet ja kalastuspalvelun tuottajan toimintatavat. Kalastuspalvelutapahtumaa ohjaavat toisaalta kalastuksen harrastajien harrastukseen suuntautuminen ja sitoutuminen sekä toisaalta palveluiden järjestäjien mahdollisuudet ja kiinnostus reagoida harrastajien tarpeisiin, odotuksiin sekä toiveisiin. Vuorovaikutuksen tavoitteena on solmia luottamukselliset asiakassuhteet sekä kestävä kommunikatioyhteys kalastuspalvelutuotteen onnistumisen ja kehittämisen varmistamiseksi.

Kalastuspalvelun saavutettavuuteen sisältyy kalastuspalvelun varsinaista kulutusta edeltävät vaiheet kuten palvelun tiedustelun, varaamisen ja ostamisen vaiheet sekä varsinaisen palvelun kulutukseen liittyvä asiakaspalvelu. Kalastustuotteen tulee olla joustava ja suhteellisen helposti toteutettavissa ja muokattavissa asiakkaan sekä mahdollisten olosuhdemuutoksien mukaan. Palvelua on oltava saatavilla ja asiakkaan on koettava, että häntä halutaan palvella hyvin ja hänen toivomuk-

siinsa paneudutaan. Onnistunut palvelutuote yhdistää ydinpalvelun ja havaittavat palvelun lisäosiot tavalla, joka poistaa asiakkaan ongelmat sekä antaa palvelulle lisäarvoa (Vargo & Lusch 2004).

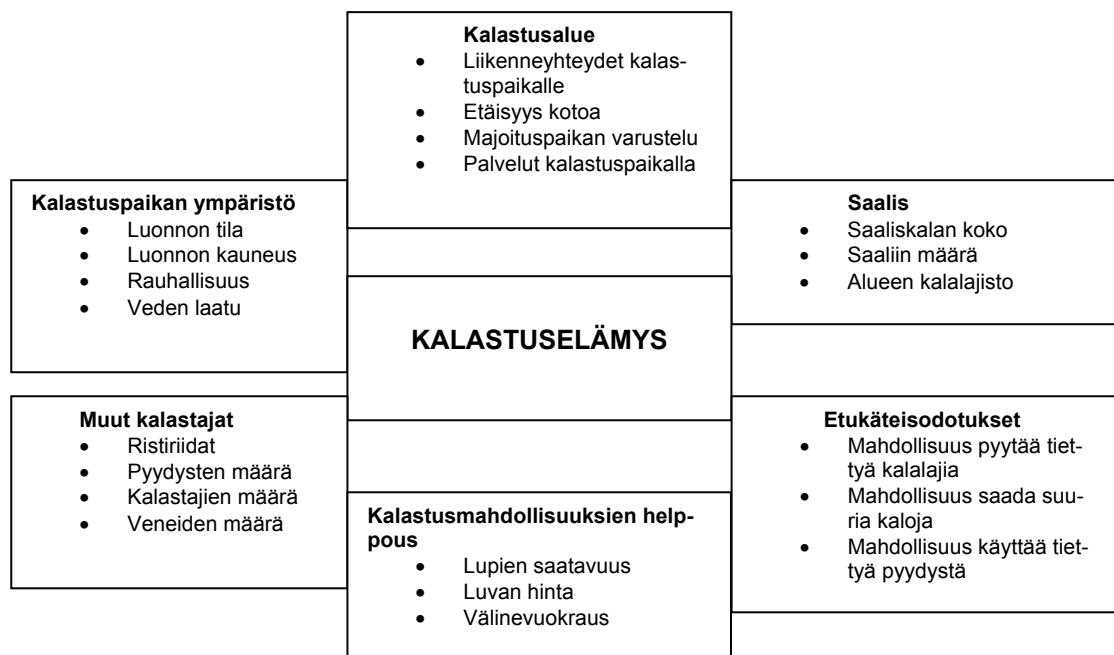
2.7 Vapaa-ajankalastus elämyksenä

Palveluelämyksen kokeminen ja mieltäminen on henkilökohtaista. Elämyksestä saatavan lisäarvon määrittää asiakas yksilöllisesti, siten elämys riippuu asiakkaan odotuksista ja arvoasetelmista, eikä niitä voida takuuvarmasti kenellekään tuottaa. (Komppula & Boxberg 2002; Pine & Gilmore 1999; Schembri 2006; ks myös Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2008). Jos ero kokemusten, arvojen tai odotusten välillä on suuri, on tuloksena palvelukokonaisuuteen pettyminen tai suuttuminen (Vähätalo & Ruotsalainen 1996). Levinsonin (1999) artikkelissa Joseph Pine toteaa, että elämykset ovat yksilöllisiä vaikutelmia sekä ainutlaatuisia säilyviä muistoja tapahtumista ja kokemuksista. Pinen mukaan (Pine via Levinson 1999) palvelut ovat jokapäiväisiä perustuotoksia vastauksena kysyntään. Elämys on kuitenkin huomattavasti enemmän kuin mukava ja miellyttävä kokemus tai hyvä palvelu. Miellyttävät kokemukset ja hyvä palvelu ovat edellytyksiä elämyksen syntymiseen, mutta eivät itsessään vielä elämyksiä. Palvelun erilaistaminen perustuu palveluperustan räätälöintiin, jolloin siitä muodostuu ainutlaatuinen kokemus – elämys.

Pinen ja Gilmoren (1999) mukaan elämykset voidaan jakaa neljän perusluokan mukaisesti viihhteellisiin, opettaviin, todellisuuspakoiisiin sekä esteettisiin elämyksiin. Parhaimmat elämykset sisältävät osioita kaikista neljästä elämyksen perusluokasta. Hyvä kalastusmatkailupalvelutuote mahdollistaa kokonaisvaltaisen viihdyttävän, opettavan, arjesta irtaannuttavan ja esteettisen elämyksen kokemisen. Etenkin elämyksen eskapistiset ja esteettiset ulottuvuudet nousevat esiin kalastusharrastuksen motiivien tutkimuksissa (ks. Leinonen & Lehtonen 1992; Mikkola &

Sievänen 2002). Yllätyksellisuuden ja vastakohtien elementit ovat palvelutuotteen sekä elämyksen syventämisen rakennusaineita (Arnould & Price 1993).

Lehtosen (1996) mukaan kalastuselämykseen saaliin saamisen lisäksi vaikuttavat luonnonarvojen, infrastruktuuriin ja sosiaalisen kanssakäymisen merkitykset, jotka yhdistyvät henkilön omiin arvostuksiin ja intresseihin (kuva 2.) elämyksellisessä kalastusmatkailussa aktiivinen osallistuminen on tärkeää, asiakkaalle on annettava myös aikaa rauhoittumiseen, muisteluun sekä tuntemuksiensa kuvailuun (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 54–56).

Kuva 2. Kalastuselämyksen osa-alueet Lehtosen (1996) mukaan

Elämysten merkitys matkailun vetovoimaisuudessa on keskeistä. Nykymatkailijalle elämykset muodostuvat yhä useammin omassa aktiivisessa toiminnassa (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 39). Matkailijalle tarjotaankin entistä useammin mahdollisuus kokea luonto aktiivisten ohjelmapalveluiden avulla (Kauppi 1996, 34). Luontomatkailun ohjelmapalveluiden tuotemarkkinoinnissa puhutaan kolmesta E:stä eli entertainment (viihde), excitement (jännitys) ja education (koulutus), joihin elämykselliset kalastuspalvelutuotteet voivat vastata (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 39).

3 VAPAA-AJANKALASTAJIEN SEGMENTOINTI JA HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMINEN

3.1 Vapaa-ajankalastajien segmentointi

Toimivien kalastusmatkailutuotteiden tuottamisen perusedellytys on eri kuluttajaryhmien ja niiden tarpeiden tiedostaminen. Segmentointi on markkinoiden asiakkaiden jakamista toisista ryhmistä erottuviin sisäisesti homogeenisiin ryhmiin, segmentteihin (Backman 1994; Sanyal & McLaughlin 1994). Kalastajien ryhmittely segmentteihin on tarpeellista tuotekehityksen sekä fyysisten tuotteiden ja palveluiden markkinoinnin edistämiseksi (ks. Duda & Bissell & Young 1998; Lahtinen & Isoviita 2001). Segmentoinnin avulla voidaan keskittyä tarjoamaan palveluja valituille kohderyhmille, jolloin tavoitteena on suunnitelmallinen ja tehokas toiminta.

Näkemyks kalastajien heterogeenisyydestä on yleistynyt. Kalastajajoukon on todettu muodostuvan erilaisista epäyhtenäisistä osaryhmistä, joilla on toisistaan vaihtelevat ja osin ristiriitaiset motivaatiot ja odotukset. (Bryan 1976; Smith 1986.) Myös vapaa-ajankalastuspaikkojen johtamisessa on yhä yleisemmin alettu ymmärtää, että tehokas toiminta edellyttää erilaisten kalastajaryhmien kokemusten ja mieltymysten yksityiskohtaista tuntemusta (Ditton 1996; Duda et al. 1998; Pollock & Jones & Brown 1994). Erilaisten asiakasryhmien tunnistaminen lisää organisaatioiden mahdollisuuksia kohdistaa palveluita ja ennaltaehkäistä konflikteja.

Kalastajia voidaan segmentoinnin avulla jaotella ryhmiin monien perusteiden ja näkökulmien mukaan. Kohderyhmät määritelläänkin yleensä useiden samaan

aikaan vaikuttavien kriteerien perusteella. Segmentointikriteereillä on kaksi tärkeää tehtävää. Ensinnäkin perusmuuttujalla tai -muuttujilla jaetaan markkinat segmentteihin. Toiseksi muuttujia käytetään kuvaamaan ja profiloimaan muodostettuja segmenttejä. Samaa muuttujaa voidaan käyttää molempiin tarkoituksiin. (Cravens 1997, 127.)

Markkinat voidaan jakaa osaryhmiin eli segmentteihin neljän segmentointiperustekategorian avulla. Luokista ensimmäinen on sosiodemografinen segmentointi, jossa samankaltaisia osaryhmiä määritellään ja muodostetaan olennaisten sosiodemografisten muuttujien kuten iän, sukupuolen, koulutuksen ja tulojen mukaan. Sosiodemografisen segmentoinnin mukaisesta markkinoiden ryhmittelystä voidaan saada tietoa harrastajien harrastukseen osallistumisesta tai mahdollisista muutoksista tulevaisuudessa. Segmentointi pelkästään sosiodemografisten muuttujien avulla ei kuitenkaan ole riittävää, koska se ei erottele kalastajien erilaisia kiinnostuksen kohteita eikä erilaisia tuotetarpeita. (Ditton et al. 1996; Pollock et al. 1994, 306–310.)

Toisessa kategoriassa, maantieteellisessä segmentoinnissa, kalastuksen harrastajia luokitellaan homogeenisiksi ryhmiksi maantieteellisten tekijöiden mukaan. Maantieteellisiä tekijöitä ovat esimerkiksi asukastiheys, asuinpaikan maantieteellinen sijainti (lääni, kaupunki) ja kaupungin koko. Maantieteellinen segmentointi mahdollistaa viestinnän kohdentamisen ja tiedotustoiminnan erilaisille maantieteellisille tai demografisille ryhmille mediavyöhykkeisiin perustuen. Se ei kuitenkaan anna tietoa kalastajien erilaisista kalastuspreferensseistä ja halutuista kalastustuotteista. (Pollock et al. 1994, 308.) Koska maantieteellisellä ja sosiodemografisella segmentoinnilla ei saada tietoja kalastajaryhmien erilaisista odotuksista, tuotetoiveista tai harrastuskäyttämisen ennusteista, käytetään näiden tietojen selvittämiseksi kolmatta ja neljättä segmentointikategoriaa eli osto- ja kulutuskäyttämiseen tai psykografisiin muuttujiin pohjautuvaa segmentointia.

Sekä osto- ja kulutuskäyttämisen että psykografisessa segmentointikategoriassa kerätään kalastajilta tietoa harrastukseen liittyvistä mieltymyksistä eri

muuttujien kuten vesistön tyyppin, kalastusmotivaatioiden ja kulutuskäyttäytymisen perusteella. Kalastajien osto- ja kulutuskäyttäytymiseen perustuvassa segmentoinnissa markkinoita jaetaan erilaisiin osaryhmiin kalastajien kalastusmieltymysten (heittokalastus, perhokalastus, vene- tai rantakalastus), kalavesien (meri, järvi, joki, lampi, puro) tai muiden kalastuselämysten osioiden perusteella. Psykografinen segmentointi perustuu harrastajan elämäntyyliä ja persoonallisuutta peilaaviin kokemuksiin, asenteisiin, kalastusmotiiveihin sekä tavoiteltuihin etuihin ja hyötyihin. (mt. 1994, 308.) Sanyalin ja McLaughlinin (1992) mukaan osto- ja kulutuskäyttäytymiseen tai psykografiseen käyttäytymiseen perustuva segmentointi tarjoaa asianmukaista tietoa eri ryhmien kalastusmahdollisuuksista ja kalastukseen liittyvistä arvoista sekä kalastajien reaktioista kalastuspaikan johdon erilaisiin toimenpiteisiin kohteeseen liittyen.

Sanyal ja McLaughlin (1992) esittävät tutkimuksessaan laajaan kirjallisuuskatsaukseen pohjautuen vaihtoehdoisen mallin kalastusmarkkinoiden segmentointiin ja kalastajaryhmien määrittelyyn. He havaitsivat, että kalastusmarkkinoiden segmentointia voidaan lähestyä kahdella metodilla. Ensimmäinen kalastusmarkkinoiden segmentoinnin tapa pohjautuu eksplisiittisten sääntöjen (explicit rules) soveltamiseen. Eksplisiittisiin sääntöihin pohjautuvassa segmentoinnissa kalastajia luokitellaan ryhmiin selkeiden ja helposti havaittavien erojen suhteen, kuten rannalta kalastava vs. veneestä kalastava, paikkakuntalainen vs. ulkopaikkakuntalainen, taimen vs. lohi. Eksplikointiin pohjautuva segmentointi on kuitenkin varsin tehoton väline kuvaamaan toisistaan eroavia kalastusharrastajien osaryhmiä.

Sanyal ja McLaughlin (1992) mukaisessa toisessa kalastusmarkkinoiden segmentointimetodissa, datankeruussa (data-derived segmenting), kerätään tilastollista aineistoa, josta muodostetaan klusterianalyysillä kalastajien osaryhmiä joko osto- ja kulutuskäyttäytymiseen liittyvien muuttujien tai psykografisten muuttujien avulla. Datankeruuseen perustuva segmentointi koostuu kahdesta segmentointimetodista, joita ovat 1) a priorinen klusterointi tai 2) empiirinen klusterointi. A priorisessa klusteroinnissa tutkija valitsee sen ulottuvuuden tai muuttujan, jonka perus-

teella hän segmentit määrittelee. Segmentointikriteerin valinta voi perustua tutkijan intuitiiviseen uskoon siitä, millä perusteella ihmiset tulisi ryhmitellä. Valitun muuttujan pohjalta aineisto on siten jaettu osiin, segmentteihin, jotka identifioidaan niiden muuttujien avulla, joissa on merkittäviä eroja eri segmenttien välillä. A priorinen ote soveltuu homogeenisten ryhmien klusterointiin. Puolestaan empiirisessä klusteroinnissa ei ole tutkimusta edeltävää hypoteesia segmenttien luonteesta tai niiden lukumäärästä. Empiirinen klusterointi monimuuttujamenetelmänä pohjautuu segmenttien tärkeiden ominaisuuksien määrittelyyn usean ulottuvuuden ja näitä mittaavien usean muuttujan avulla. Empiirisessä segmentoinnissa havaintoaineistosta kerätyistä muuttujista kootaan ryhmittely- eli klusterianalyysillä homogeeniset segmentit. Empiirisellä klusteroinnilla on muodostettu suhteellisen vakaita kalastajasegmenttejä suurista, vaihtelevista ja hajanaisista populaatioista. (Sanyal & McLaughlin 1992.) Segmentoinnissa erikoistumisen tason mukaan hyödynnetään tiedonkeruuta ja siihen perustuvaa empiiristä klusterointia.

Nyky-yhteiskunnan laajat ja nopeat muutokset ovat lisänneet kulutustapojen erilaistumista. Perinteisten segmentointikriteerien kuten sosiodemografisten ja taloudellisten kriteerien riittävyyttä heterogeenisten markkinoiden tarkasteluun on kyseenalaistettu peräänkuuluttaen vaihtoehtoisten kriteerien, kuten psykografisten kriteerien esimerkiksi elämäntyylin, parempaa soveltuvuutta (ks. González & Bello 2002). Elämäntyylin segmentoinnin tunnetuin määrite on AIO, joka muodostuu sanoista aktiviteetit/toimet (Activities), mielenkiinnon kohteet (Interests) ja mielipiteet (Opinions) (Engel ym. 1993, 707; Baker 1996, 169). Elämäntyyliä on tavallisesti operationalisoitu sellaisilla muuttujilla kuin aktiviteetti (mihin ihmiset käyttävät aikaa ja rahaa), mielenkiinnon kohde (mikä on tärkeää) sekä mielipiteet (toimintaa kohtaan) (Plummer 1974; Wells & Tigert 1971; Wind & Green 1974). Näitä muuttujaulottuvuuksia on löydettävissä myös erikoistumista käsittelevästä kirjallisuudesta (Markuksela 2005). Elämäntyylin AIO-määritettä operationalisoivia muuttujia on nähty tarpeelliseksi laajentaa (mm. Vyncke 2002). Tutkimuksessani harrastukseen erikoistumisen kirjallisuudesta löytämäni erikoistuminen

tasoa peilaavat ulottuvuudet ovat elämäntyyliä ilmentäviä, AIO-kriteereitä täsmen-
täviä muuttujakriteereitä.

3.2 Harrastukseen erikoistuminen

3.2.1 Erikoistumisen käsitteestä

Harrastukseen erikoistuminen on käsite ja tutkimuksen ala, joka pyrkii kuvaamaan tietyn harrastuksen parissa toimivien harrastajien moninaisuutta ja vaihtelevuutta segmentoimalla harrastajien populaation tarkoituksenmukaisiin sekä tunnistettavaan alaryhmiin (Salz & Loomis & Ross & Steinback 2001). Kalastusharrastajien segmentointi erikoistumisen tason mukaan voi auttaa kalastuspaikan johtoa ymmärtämään pyytäjien erilaisia motivaatioita, asenteita sekä mieltymyksiä (Pollock et al. 1994). Erikoistumisen tason avulla voidaan myös selvittää ja kuvata harrastajien sitoutumista ja osallistumista tiettyyn aktiviteettiin (Ditton et al. 1992; Romberg 1999). Tällaista tietoa hyödyntäen voidaan parantaa kalastustuotteiden asiakaslähtöisyyttä ja varmistaa harrastajien tyytyväisyys.

Hobson Bryania (1977; 1979) pidetään harrastukseen erikoistumisen käsitteen kehittäjänä. Hän oli myös ensimmäisiä, jotka kuvasivat vapaa-ajan harrastukseen sitoutumista. Bryan julkaisi vuonna 1977 Leisure value systems and recreational specialization: the case of trout fishermen -artikkelin vapaa-ajanharrastukseen erikoistumisen teoriasta, joka pohjautui vapaa-ajan sosiaalisen maailman ajatukseen. Malli harrastuksen erikoistumisen teoriasta perustui hänen (mt. 1977) tutkimukseensa, joka käsitteli taimenen kalastajien kalastusmieltymyksiä, heidän aikaisempaa kiinnostusta ja osallistumista harrastukseen sekä harrastuksen yleistä merkitystä tai asemaa kalastajien elämässä. Hän tunnisti induktiiviseen päättelyyn perustuen neljä kalastuksen erikoistumisen jatkumolle sijoittuvaa ryhmää: 1) satunnaiset kalastajat, 2) yleiskalastajat eli generalistit, 3) tekniikkaspecialistit sekä

4) tekniikka- ja ympäristöspesialistit. Tätä teoriaa Bryan laajensi myöhemmin erikoistutkimuksessaan (1979), jolloin harrastukseen erikoistumisen etenemisen kuvailuun vaikutti Beckerin (1973) ajatus yksilön piilevästä tarpeesta löytää oma identiteetti tai mielekäs elämän tarkoitus.

Sanakirjojen mukaan erikoistuntija (specialist) viittaa yksilöön, joka on omistautunut tai fokuoitetun erityiseen ammattiin, toimeen tai erikoistumisalaan. Sillä voidaan myös tarkoittaa yksilöä, jolla on paljon kokemusta, tietoa tai taitoa tietyissä asioissa. erikoistua (specialize) puolestaan viittaa yksilön tiettyyn toimialaan, toimeen tai aktiviteettiin harjaantumiseen tai omistautumiseen. (Hanks 1997.) Hanksin (1997) mukaan erikoistumisen (specialiazation) merkitys vaihtelee joka-päiväisessä kielenkäytössä, jossa se useimmiten viittaa erityiseen ammattiin tai toiminta-alaan tai erikoistumisalan tutkimukseen. Se voi merkitä myös tiettyyn toiminta-alaan omistautumista, jolloin yksilö viettää suuren osan ajastaan jonkin aktiviteetin parissa. Urheilupsykologiassa erikoistumisen termiä käytetään kuvaamaan urheilijoille tyypillistä käyttäytymistä, jossa urheilija osallistuu vain yhden lajin harjoittamiseen toisten lajien kustannuksella (Hill & Hansen 1988). Bryan (1977; 1979) käytti töissään kaikkia kolmea termiä, ”erikoistuntija”, ”erikoistua” sekä ”erikoistuminen” enemmän ja vähemmän synonyymeinä. Bryan on jälkeensä todennut, että termillä erikoistua hän halusi kuvata tiettyjen perhokalastajien huippuosaamista ja heidän sitoutumista harrastukseen (Bryan 2000; 2001; Scott & Schafer 2001a). Voidaankin sanoa, että Bryanin käyttämään erikoistuminen-termin merkitykseen yhdistyy sanojen erikoistuntija (yksilö, jolla on paljon kokemusta, tietoa tai taitoa tietyissä asioissa) ja erikoistua (toimeen harjaantumista tai yksilön omistautumista aktiviteettiin) merkitykset.

Bryanin (1977, 175; 1979, 29) erikoistumisen teoria kuvaa kalastajien harrastukseen erikoistumisen astetta käyttäytymisen kehityskulun jatkumona yleisestä erityiseen, prosessina satunnaisesta harrastajasta erikoisosajaan. Teorian ytimenä on ajatus siitä, että harrastajat voidaan asettaa harrastuksen erikoistumisen vaiheita kuvaavalle jatkumolle. Jatkumon alkuvaiheeseen sijoittuvat harrastajat ovat vain

yleisesti kiinnostuneita harrastuksesta sekä vähän sitoutuneita harrastustoimintaan. Sen sijaan toiseen ääripäähän sijoittuneet harrastajat ovat erikoisosajia ja erittäin sitoutuneita harrastustoimintaan. Jatkumon jokaiseen vaiheeseen sisältyy toisista vaiheista eroavaa käyttäytymistä sekä harrastukseen liittyvää suuntautumista. Erikoistumisen jatkumon erillisiä vaiheita peilaavat harrastajan harrastuksessa käyttämät välineet ja taidot sekä harrastukseen liittyvät elämys- ja sosiaalisen kontekstin mieltymykset. (Bryan 1977; 2000.)

Bryanin (1997; 1979) töissä erikoistuminen näkyy erityisesti kahdesta näkökulmasta. Toinen on harrastajien harrastuksen harjoittamisessa osoittamat erilaiset käyttämistavat sekä niiden vaihtelu ja toinen erikoistumisen prosessimaisuus, jossa harrastajat ajan myötä kehittyvät taitaviksi ja sitoutuneeksi harrastukseensa (Bryan 2000; Scott & Schafer 2001a, 323). Bryan (1979, 87–88) uskoi jo tuolloin teorian sa soveltuvan paitsi kalastuksen ja ulkoilmaharrastuksien lisäksi myös minkä tahansa muun aktiviteetin erikoistumisen tarkasteluun.

3.2.2 Harrastukseen erikoistumisen tutkimuksia

Bryanin (1977; 1979) alkuperäiset määritelmät erikoistumisesta ovat jälkikäteen herättäneet keskustelua tutkijoiden parissa. Bryanin originaalit tulokset eivät ole kvantitatiivisesti täsmällisiä ja siten laajasti verrannollisia. Hänen erikoistumisen tutkimuksien vaiheisiin sisältyy hermeneuttisia osioita ja induktioita. Lisäksi joidenkin tutkijoiden mielestä alkuperäisen teorian määritelmässä ja ehdotuksissa on tautologisia piirteitä sekä epäjohdonmukaisia osioita. (ks. Bohnsack 2002; Ditton et al. 1992; Romberg 1999.) Bryanin (1977;1979) vapaa-ajan erikoistumisen käsitettä pidetään kuitenkin puutteineenkin kestäväänä mallina ja se on muodostanut perustan tuleville harrastuksen sisäisten ryhmittymien tarkasteluille (Scott & Schafer 2001a, 322). Bryanin työt ovat toimineet useiden tutkimuksien, hypoteesien, väitöskirjojen, lehtiartikkelien, ja kirjojen alkulähteenä (Scott & Schafer 2001b, 357) sekä innoittaneet tutkijoita kuvailemaan lisää kalastajien moninaisuutta.

Alan Graefe (1980) on ensimmäinen tutkija, joka empiirisesti varmensi Bryanin hypoteeseja teoreemaksi. Hän mittasi vapaa-ajankalastuksen harrastajien kalastuspäivien määrää ja käytti sitä vaihtoehtoisena erikoistumisen osoittimenä. Hän päätteli kalastuksen osallistumisen lisääntymisen olevan korkean erikoistumisen tunnusmerkki. Graefen tutkimuksesta (mt. 1980) ilmenee, että eniten kalastavat investoivat välineisiin, ovat oman arvion mukaan taitavia ja kalastavat usein. Wellman, Roggenbuck ja Smith (1982) tutkivat puolestaan erikoistumisen ja palkkiohakuiseen käyttäytymisen korrelaatiota, mutta he eivät tutkimuksessaan löytäneet näiden tekijöiden välistä yhteyttä. Chipman ja Helfrich (1988) kehittivät kalastajien erikoistumisen indeksin, joka kvantitatiivisesti pyrki tunnistamaan erilaisia kalastajatyyppejä. Heidän indeksinsä muodostuu neljästä kalastuksen ulottuvuudesta, joita ovat resurssien käyttö, kokemus, investoinnit ja kalastuksen keskeisyys kalastajien elämäntyylissä. Edellisten neljän kalastajan käyttäytymisen ulottuvuuden perusteella he (1988) määrittelivät kuusi erilaista kalastajan tyyppiä: satunnaiset kalastajat, generalistit, kokeneet generalistit, sitoutuneet generalistit, specialistit sekä edistyneet specialistit. Heidän mukaan korkeasti erikoistuneet kalastajat todennäköisesti suosivat resurssiinriippuvaisia motivaatioita, luottavat kalastustaitoihinsa, haluavat pyytää isoa saalista ja vapauttaa pyytämänsä saaliin sekä kannattavat kalastuspaikkojen kalastusta rajoittavia säännöksiä. Puolestaan vähemmän erikoistuneet kalastajat pitävät irtautumista ja perhekeskeistä yhdessäoloa kalastuksesta saatavina hyötyinä ja motiiveina. Vähän erikoistuneet kalastajat mieltävät myös kalan saamisen johtuvan enemmän kalaonnesta kuin kalastustaidoista ja ovat tyytyväisiä saadessaan pieniäkin kaloja. He eivät kannata kalastusta rajoittavia säädöksiä.

Anderson (1990) segmentoi kalastajia toisistaan eroteltaviin ja määriteltäviin ryhmiin käyttäen jakoperusteina kokemusta/osallistumista, varusteita / investointeja sekä elämäntyyliä. Ditton, Loomis ja Choi (1992) kehittivät erikoistumisen teoriaa yhdistämällä siihen elementtejä sosiaalisen maailman käsitteestä. He (mt. 1992, 34) oikoivat myös Bryanin alkuperäiseen määritelmään ja ehdotuksiin sisäl-

tyviä tautologisia piirteitä. He hahmottavat uudelleen vapaa-ajan harrastukseen erikoistumisen käsitteen prosessiksi, jossa harrastuksen sosiaalinen maailma ja sen osamaailmat kulkevat ristiin muodostaen uusia harrastuksen ryhmittymiä. Erikoistumisen prosessissa nämä osamaailmat ja niihin kuuluvat jäsenet voidaan paikantaa jatkumoon, jonka toisessa päässä ovat vähiten erikoistuneet ja toisessa päässä erikoistuneimmat osamaailmat jäsenineen. He havaitsivat, että erikoistumisen lisääntyessä lisääntyy harrastuksen resurssiriippuvuus, erilaisten medioiden välityksellä tapahtuva kanssakäyminen sekä saaliista riippumattomat tekijät. Cleveland (1995) sovelsi tutkimuksessaan Graefen (1980) mallia. Tutkimuksesta ilmenee, että eniten kalastavat ovat saalismotivoituneita. He haluavat saada trofeekaloja, mutta muiston (valokuva, video) saatuaan he päästävät kalat usein vapaaksi. Nämä kalastajat asettavat kalastuksesta riippuvat tekijät kalastuksesta riippumattomien tekijöiden edelle.

Hase (1996) käytti tutkimuksessaan itsenäisinä erikoistumisen mittoina kokemusta, taitotasoa, kalastusinvestointeja ja harrastuksen keskeisyyttä elämäntyyli-ssä. Hänen mukaan erikoistumisen tason ja kalastuksen motivaatioiden välillä on olemassa selkeä yhteys. Fisher (1997) puolestaan segmentoi kalastajia erillisiin ryhmiin Bryanin (1977) erikoistumisen jatkumon sijaan käyttäen ryhmien muodostamisen perusteina kalastusvuosia, kalastuspäivien määrää viimeisen vuoden aikana, saaliin määrän ja koon merkitystä, kalasaaliin saamisen tärkeyttä sekä saaliin hyödyntämistä sen vapauttamisen sijaan. Vastaavia erikoistumisen mittoja käytti myös Romberg (1999) tutkimuksessaan, jossa hän segmentoi Alaskassa kalastavia ulkopaikkakuntalaisia.

Salz ja Loomis (2000) segmentoivat kalastajia erikoistumisen ryhmiin Dittinin, Loomiksen ja Choin (1992) uudelleen käsitteellistämän erikoistumisen teorian pohjalta. He segmentoivat kalastajia orientaation, kokemuksen, ihmissuhteiden ja sitoutumisen mukaan. O'Neill (2001) käytti tutkimuksessaan erikoistumisen ulottuvuuksina harrastusvuosia, kalastuspäiviä, investointeja sekä kalastusharrastuksen keskeisyyttä. Scott ja Schafer (2001a, 324) tulkitsivat Bryanin kanssa käymiin

henkilökohtaisiin keskusteluihin sekä Bryanin töihin pohjautuen erikoistumisen olevan ajan myötä etenevä prosessi, jossa harrastajien osallistuminen ja suhtautuminen harrastukseen kehittyy vaiheittain. Heidän (mt. 2001a) mukaan erikoistumista voidaan osoittaa käyttäytymisellä, taidolla ja tiedon sekä sitoutumisella.

Hvenegaard (2002) tutki lintubongareiden erikoistumista Pohjois-Amerikan ulkopuolella ympäristöä säästävästä, demografisesta ja motivaatiota tarkastelevista ulottuvuuksista. Hänen tutkimuksen tuloksena syntyi kolme erikoistumisen ryhmää, joita ovat noviisit, edistyneet ja aktiiviset sekä edistyneet ja kokeneet harrastajat. Hvenegaardin (mt. 2002) tulokset toivat julki eroja eri harrastusten harrastajien erikoistumisen eroja. Esimerkiksi päinvastoin kuin kalastusharrastukseen erikoistuneet, erikoistuneemmat lintubongarit eivät olleet kiinnostuneita aktiviteettiin liittymättömistä tekijöistä kuten maisemien kauneudesta tai harrastusympäristöstä. Scott ja Thigpen (2003) tutkivat hekin lintubongareita. He (mt. 2003) pyrkivät tuomaan esiin tämän harrastajaryhmän heterogeenisyyden harrastukseen erikoistumisen viitekehystä ja osallistumisesta harrastustapahtumiin. Scott ja Thigpen (2003) löysivät neljä harrastustapahtumaan osallistujien osa-ryhmää, jotka osoittivat erilaista osallistumista käyttäytymisenä ja tapahtumaympäristön puitteita koskevinä mieltymyksinä.

Lee ja Scott (2004) todensivat tilastollisesti Scotin ja Schaferin (2001a) erikoistumisen tasoa peilaavaa kolmen ulottuvuuden mallia. Leen ja Scotin (mt. 2004) empiirisenä kohteena olivat pohjoisamerikkalaiset lintubongarit. Bonita McFarlane tutki (2004) matkailuautoilua harrastavien erikoistumista ja erityisesti eri erikoistumisen tason ryhmittymien leirintäalueeseen liittyviä valintoja. McFarlane sovelsi erikoistumisen ulottuvuuksina käyttäytymistä, taitoa ja tietoa ja affektioita. Ninomiya ja Kikuchi (2004) tutkivat japanilaisten tuulisurffauksen harrastajien erikoistumista ja eri erikoistumisen tason harrastajien mieltymyksiä tuulen nopeuden, vuodenaikojen ja harrastajien määrän perusteella. He (mt. 2004) käyttivät erikoistumisen ulottuvuuksina taitoa, osallistumisen frekvenssiä sekä muiden harrastusmuotojen harrastamista. Tutkimuksen löydöksenä oli neljä erikoistumisen

ryhmittymää, joita olivat satunnaiset surffaajat, sosiaaliset surffaajat, kilpailevat surffaajat sekä nautiskelevat surffaajat. Aurora Moldovanyi (2004) tutki kalastuksen geneerisen tason ja kalastuksen alalajien soveltuvuutta harrastukseen erikoistumisen tutkimukseen. Moldovanyin (mt. 2004) mukaan tietyn kalastusmuodon (esimerkiksi karpin ongintakalastus) tutkiminen tarjoaa parempaa ymmärrystä harrastamisesta, harrastukseen erikoistumisesta sekä erikoistumiseen tason mukaan vaihtuvista kalastusympäristön mieltymyksistä kuin kalastuksen yleisen tason tutkimukset.

Scott, Ditton, Stoll ja Eubanks (2005) vertasivat erikoistumisen tason mittaamista kahdella tavalla: arvio perustui harrastajien omaan arvioon erikoistumisestaan sekä määrittyi monimuuttujamenetelmän pohjalta. Tutkimuksen (mt. 2005) mukaan harrastajien oma-arvio erikoistumisen tasostaan ennusti monimuuttujamenetelmään perustuvaa luokitusta paremmin harrastukseen liittyviä motiiveja. Salz ja Loomis (2005) tutkivat suojeltuihin vesistöihin liittyvien asenteiden ja uskomuksien suhdetta kalastajien erikoistumisen tasoon. Tutkimus ei tukenut erikoistumisen teorian (vrt. Bryan 1979) mukaista näkemystä siitä, että erikoistuneemmat kalastajat ymmärtävät ja kannattavat alempia erikoistumisen tasoja paremmin vesistön suojelua ja kalastuksen rajoituksia. Erikoistuneemmat harrastajat pitivät kuitenkin kalanistutuksiin sisältyviä riskejä suurempina kuin alempien erikoistumisen tason harrastajat. Tätä selittää Scotin ja muiden (2005) mukaan se, että suojelun nimissä tehdyt kalastusmahdollisuuksien rajoitukset ja istutuskiellot estävät erikoistuneempia harrastajia harrastamasta heidän tasonsa preferenssien mukaisesti.

Oh ja Ditton (2006) määrittelivät tutkimuksessaan kalastajien erikoistumista käyttäytymisen, taitojen ja tiedon sekä sitoutumisen ulottuvuuksista. Tämä tutkimus erosi Saltzin ja Loomiksen (2005) tuloksista, sillä Ohin ja Dittonin (2006) mukaan erikoistuneemmat kalastajat pitivät kalaistutuksien avulla saatua saalisvarmuutta vähemmän tärkeänä ja arvostivat enemmän kalastusrajoituksia kuin alemmat erikoistumisen tason harrastajat. Kuentzel ja Heberlein (2006) tarkasteli-

vat veneilyharrastajien erikoistumisen tason etenemistä paneelitutkimuksen keinoin. He määrittävät erikoistumisen seitsemän erikoistumisen indikaattorin (veeneen omistaminen, osallistumisen frekvenssi, kilpaileminen, oma arvio taidoista, kiinnostus, harrastamisen keskeytymättömyys) avulla. Tutkijoiden mukaan harrastajien vääjäämätön eteneminen noviisista erikoisosaajaksi oli pikemminkin poikkeus kuin sääntö. Lee, Graefe ja Lin (2007) tutkivat melonnan harrastajien erikoistumisen tason, sukupuolen, motivaatioiden sekä harrastusympäristöön liittyvien mieltymyksiä välisiä suhteita. Tulokset osoittivat eroavaisuuksia erikoistumisen tasojen välillä harrastusmotivaatiossa ja harrastusympäristön mieltymyksissä. Miehet olivat tavallisesti naisia erikoistuneempia. Naiset painottivat harrastamisessaan luonnon läheisyyden kokemista, rentoutumista ja sosiaalisuutta. Miehet pitivät puolestaan tärkeänä elämyksiä uusissa melontaympäristöissä.

3.2.3 Harrastuksen erikoistumisen kehittyminen

Vapaa-ajan harrastajan harrastukseen erikoistumista voidaan pitää kehitysprosessina, jossa harrastaja kehitty vaiheittain taitavammaksi ja sitoutuneemmaksi aktiiviteetissaan (Bryan 1977,1979; Mcfarlane & Boxlane & Watson 1998; Scott & Schafer 2001a). Bryanin (1977) mukaan harrastuksen harjoittamisesta saadun kokemuksen myötä kalastajat etenevät harrastuksen vaativampiin ja enemmän sitoutumista edellyttäviin vaiheisiin. Harrastukseen sitoutumisen katsotaan olevan määrätietoista, pysyvää sekä tavoitesuuntautunutta käyttäytymistä, jossa osallistumisesta sitoutumisen kohteeseen muodostuu ajan kuluessa keskeinen osa harrastajan elämää (Scott & Schafer 2001a). Buchananin (1985) mukaan sitoutumiseen vaikuttaa olennaisesti kolme osatekijää: jatkuva keskittyminen, oheiskustannukset sekä harrastukseen liittyvien arvojen ja tavoitteiden sisäistäminen. Hän (1985) toteaa, että näiden osatekijöiden tarkastelulla voidaan arvioida harrastukseen sitoutumisen tasoa. Jatkuva harrastukseen keskittyminen merkitsee sitoutumista

harrastukseen ja toisten vaihtoehtoisten käyttäytymistapojen hylkäämistä. Harrastukseen sitoutumisen lisääntyessä toisista aktiviteeteista luovutaan.

Bryan (1977; 1979) pitää erikoistumista ennen kaikkea käyttäytymisen kehitysprosessina, jossa harrastajat lisäävät omistautumistaan tiettyyn aktiviteettiin toisten kustannuksella. Hän (1979) selvitti ajan myötä tapahtuvaa harrastukseen osallistumisen lisääntymistä, erikoistumista, sosiaalisen oppimisen käsitteillä tai vahvistamisen teorialla. Erikoistuneimmille kalastuksen harrastajille kalastus on tärkein harrastus ja keskeinen osa elämää. Harrastukseen erikoistumista edistää tarve kehittää omaa identiteettiä sekä halu löytää elämään mielekästä sisältöä. (Bryan 1979.)

Buchananin (1985) mukaan harrastukseen sitoutumiseen liittyvät keskittymisen ohella oheiskustannukset. Oheiskustannukset syntyvät, kun jotakin arvokasta sijoitetaan tietyn aktiviteetin harrastamiseen (ks. Becker 1960). Oheiskustannukset voivat olla joko rahan tai henkisten voimavarojen sijoituksia (Becker 1960; Buchanan 1985; Ditton & Loomis & Choi 1992). Oheiskustannuksien käsitteeseen liittyy näkemys, että harrastuksesta luopuminen merkitsee siihen sijoitettujen investointien menettämistä (Becker 1960; Buchanan 1985). Investointien menettäminen tekeekin harrastuksesta luopumisen vaikeaksi. Oheiskustannusten näkökulmasta harrastukseen sijoitetut investoinnit ja niiden lisääntyminen osoittavat lisääntyntä sitoutumista harrastukseen. Bryan (2000, 21) toteaa, että harrastukseen sitoutumiseen liittyvät kasvavat investoinnit voivat aiheuttaa ongelmia harrastajan ja hänen muun sosiaalisen elämän välille. Buchananin (1985) mukaan aktiviteettiin sitoutumisen kolmas osatekijä, harrastukseen sisältyvien tavoitteiden ja arvojen sisäistäminen, luo yhteenkuuluvuuden tunnetta harrastajien välillä.

Erikoistumisen katsotaan etenevän vaiheittaisena prosessina, jossa harrastuskokemusten myötä yksilöt erikoistuvat harrastukseen erilaisten kehitysvaiheiden kautta (McFarlane & Boxall & Watson 1998). Bryan (1977; 1979) pyrki tunnistamaan harrastukseen osallistumisen ominaispiirteitä ja liittämään ne kehitysvaiheisiin, joita harrastajat todennäköisesti ilmentävät ajan myötä. Scottin ja Schaferin

(2001a, 330) mukaan kehitysvaihe on luonteeltaan abstrakti kokonaisuus, jonka alkua tai loppua on vaikea arvioida. Heidän (mt. 2001a) mukaan harrastajan osallistuminen ja erikoistuminen harrastukseen voi katketa missä tahansa kehitysvaiheessa. Kun erikoistuminen ajatellaan vaiheittaiseksi prosessiksi, siihen sisältyy piilevä oletus prosessin etenemisestä ja kehityksen kulkusuunnasta kohti ”oikeaa” osallistumisen tasoa (Scott & Schafer 2001a, 325). Etenemisen tuloksena on lopulta erikoistunein vaihe sekä eliitin tai etuoikeutetun asema harrastajien sosiaalisessa maailmassa.

Erikoistumisen tutkimuksissa on käytetty yleisesti neljää teoriaa selittämään harrastajien ajan myötä ilmenevää taipumusta lisätä osallistumista aktiviteettiin ja edetä kehittyneempiin osallistumisen vaiheisiin (ks. Scott & Schafer 2001a; Storrs 1999). Näitä erikoistumista selittäviä teorioita ovat vahvistamisen teoria, tunnistamisen teoria, kognitiivinen teoria sekä harrastuksen satunnaiset tekijät -teoria. Kolmessa näistä selityksistä vahvistamisen teoriassa, tunnistamisen teoriassa sekä kognitiivisessa teoriassa pidetään luonnollisena tai vääjäämättömänä, että osallistumisessa tapahtuu kehitystä ajan mittaan (Storrs 1999). Neljännen harrastuksen satunnaiset tekijät -teorian mukaan harrastajat kohtaavat harrastukseen osallistuesaan sattumanvaraisia inhimillisiä ja rakenteellisia tapahtumia, jotka vaikuttavat aktiviteetin kehitykseen (Stebbins 1992). Tämän näkemyksen mukaan osallistuminen ja erikoistumisen taso eivät kehity lineaarisesti eivätkä ole determinoidusti sidoksissa kokemukseen ja aikaan. Tätä todistavat havainnot yhtäältä pitkäaikaisista, sitoutuneista harrastajista, jotka eivät osoita huippuosaamista ja toisaalta havainnot taitavista satunnaisista harrastajista. Erityisosaamisen taidot eivät välttämättä kehity ajan myötä (Buchanan 1985; Kuenzel & McDonald, 1992; Scott & Godbey 1992; 1994). Taitojen kehittymiseen vaikuttaa ilmeisesti harrastukseen paneutuminen, harrastajan yksilölliset ominaisuudet sekä satunnaiset tekijät, joita harrastajat eivät voi kontrolloida (ks. Lindesmith & Staruss & Denzin 1988).

Myöhempien erikoistumisen tutkimuksien mukaan vain osa harrastajista sitoutuu harrastukseen sekä etenee harrastuksen erikoistuneempiin vaiheisiin. Suuri osa

harrastajista jää näitä edeltäviin vaiheisiin (Bryan 2000, 20). Esimerkiksi McFarlanen (1994; 1996) laajoissa ornitologien erikoistumisen tutkimuksissa ilmenee, että vain pientä osaa tutkituista voidaan kutsua edistyneiksi ja erikoistuneiksi harrastajiksi. Suurin osa harrastajista tyytyykin säilyttämään harrastuksen osallistumisen tason ennallaan tai jopa vähentämään osallistumistaan (Scott & Schafer 2001a, 334). Bryan (1979; 91) tiedostikin, että erikoistumisen tason jokaiseen vaiheeseen saattaa liittyä harrastajia, joiden harrastuksen erikoistumisen taso etenee kohti alempia erikoistumisen vaiheita. Tällaiset tutkimustulokset asettavat kyseenalaiseksi perinteisen erikoistumisen tutkimuksissa vallinneen ajattelutavan harrastajien luonnollisesta etenemisestä ajan myötä erikoistuneempiin vaiheisiin (vrt. Bryan 1977; McIntyre 1992; McIntyre & Pigram 1992).

Erikoistumisen kehityksen pysähtymiseen on esitetty erilaisia syitä. Yhtenä syynä on pidetty sitä, että jatkumon alkuvaiheissa oleva harrastus kilpailee muiden aktiviteettien kanssa (Bryan 2000, 20). Tällöin harrastaja voi olla yhdessä harrastuksessa erikoistumisen alkuvaiheessa ja toisessa aktiviteetissa puolestaan kehittyneemmissä vaiheissa. Tällöin keskittyminen toiseen harrastukseen voi estää toisessa harrastuksessa kehittymistä tai olla syynä harrastuksen lopettamiseen (ks. Bryan 1977; 1979; Buchanan 1985; Scott & Schafer 2001a). Yksilö voi myös henkilökohtaisista syistä tai elämäntilanteesta johtuen päätyä ratkaisuun, jossa hän ei tavoittele erikoistumisen etenemistä missään harrastuksessaan (Stebbins 1992; Bryan 2000). Scottin ja Godbeyn (1994) mukaan osalla harrastajista ei ole halua eikä aikomusta edetä harrastuksen erikoistuneempaan vaiheeseen. Tällaiset harrastajat eivät halua investoida harrastukseen, eivätkä kehittää taitojaan tai sitoutua erikoistuneiden harrastajien asenteisiin ja käyttäytymismalleihin (Scott & Godbeyn 1994; Scott & Schafer 2001a).

Kuentzelin ja McDonaldin (1992) mielestä erikoistumisen kehityskulkua voivat estää tai nopeuttaa erilaiset tekijät kuten yksilön sosioekonominen asema, harrastukseen tutustumisen tapa sekä sattumanvaraiset elämäntilanteet. Yksilöiden harrastuskäyttäytyminen muuttuu myös harrastuksen rajoitteiden vaikutuksesta.

Harrastustoimintaan osallistuminen ja siihen liittyvät valintojen mahdollisuudet ovat rajoitetut (Iso-Ahola & Mannell 1985). Vapaa-ajan harrastuksen rajoite voi olla mikä tahansa tekijä, joka haittaa yksilön kykyä osallistua aktiviteettiin, estää häntä käyttämästä lisää aikaa harrastukseen, rajoittaa tarttumasta harrastusmahdollisuuksiin sekä estää saavuttamasta haluttua tyydytystilaa (Jackson 1988). Harrastuksen rajoitteet voidaankin nähdä halutun tavoitteen saavuttamisen esteinä (Jackson & Henderson 1995).

Rajoitteiden kohtaaminen voi muuttaa harrastukseen osallistumisen aikatauluja sekä osallistumisen määrää. Erilaiset harrastuksen rajoitusten aiheuttamat muutokset voivat hankaloittaa osallistumista siinä määrin, että harrastus korvautuu ajan myötä vaihtoehtoisilla aktiviteeteilla (mm. Jackson 1994; Scott & Schafer 2001a). Rajoitteista voi myös muodostua ylitsepääsemättömiä esteitä harrastustoimintaan osallistumiselle, jolloin yksilöiden on pakko lopettaa harrastustoimintansa. Tällaisia harrastustoiminnan esteitä voivat olla esimerkiksi harrastajan aktiviteetissa tarvittavan fyysisen toimintakyvyn väheneminen tai harrastajan kokema tyytymättömyys, joka johtuu siitä, että aktiviteetti ei tarjoakaan haluttuja harrastuskokemuksia (Fedler 2000; Fedler & Ditton & Duda 1998).

Harrastuksen esteitä voidaan luokitella kolmeen hierarkkiseen kategoriaan (Crawford & Jackson & Godbey 1991). Nämä luokat ovat ihmisten sisäiset, ihmisten väliset sekä rakenteelliset esteet. Ihmisten sisäisiksi esteiksi kategorisoidaan harrastajan sisäisiä psykologisia tiloja (asenteet, arvostukset), jotka vaikuttavat vapaa-ajan harrastuksen valintoihin. Ihmisten väliset esteet ovat puolestaan ihmisten välisen kanssakäymisen tulos. Tällaisia esteitä syntyy, kun harrastajalle merkitykselliset ihmiset vastustavat tai eivät tue aktiviteettia. Rakenteellisiksi esteiksi luokitellaan puolestaan kaikki muut tekijät, jotka yleisesti vaikeuttavat yksilön halua ja mahdollisuutta harrastaa. Tavallisimpia rakenteellisia esteitä ovat ajan puute, rajalliset rahalliset voimavarat, kalastusmahdollisuuksien puute, kalapaikoille pääsyn esteet ja perheen elämänkaari. (Jackson 1995.) Pohjoisamerikkalai-

sen kalastusharrastamisen yleisimmät esteet ovat ajan puute, perhevelvollisuudet ja sosiaalisen tuen puute (Fedler et al. 1998, 21).

Jacksonin (1994) mukaan kuitenkin vain osalla harrastajista harrastustoiminnan lopettamisen syynä on aito mielenkiinnon väheneminen. Hänen mukaansa mielenkiinnon väheneminen tai loppuminen on usein seuraamus harrastustoiminnan rajoitteiden aiheuttamista ratkaisemattomista ongelmista. Tällaisessa tapauksessa rajoitteiden aiheuttamien ongelmien poistamisen jälkeen harrastustoiminta voidaan aloittaa uudelleen.

3.2.4 Harrastukseen erikoistumisen tason arviointi

3.2.4.1 Erikoistumisen indikaattorit

Tutkijat eivät ole päässeet yksimielisyyteen parhaasta tavasta arvioida erikoistumisen tasoa ja sen kehityskulkua. Bryan (2000) on myöntänyt jälkikäteen, että hän ei ole arvioinut töissään yksiselitteisesti erikoistumisen etenemistä. Hän (1979, vii) on painottanut yhtäältä sitä, että erikoistumisen tutkimuksen tulisi keskittyä yksilöiden käyttäytymisen tutkimiseen motivaatiotilojen tutkimisen sijaan. Toisaalta hän (1979, 60) on esittänyt, että erikoistumisen tasoa tulisi tarkastella ajan myötä tapahtuvana taidollisena kehityksenä sekä rahallisenä ja psyykkisenä sitoutumisena. Myöhempien erikoistumisen tutkimuksien painopisteet ja mittarit ovat vaihdelleet ainoastaan käyttäytymisen, asenteiden ja arvojen tai asenteiden sekä käyttäytymisen tarkastelun välillä (Scott & Schafer 2001a). Bryanin (2000, 19) nykyisen näkemyksen mukaan erikoistumista tulee tarkastella sekä käyttäytymisen (harrastuksen kesto ja osallistumisen taso) että asenteiden (harrastuksen merkitys/keskeisyys yksilön identiteetille) ulottuvuuksien näkökulmista. Hänen (mt. 2000, 19) mukaansa käyttäytyminen ja asenteet vaikuttavat harrastukseen liittyviin

muuttujiin kuten väline- ja harrastusmieltymyksiin ja harrastusympäristön puitteisiin liittyviin mieltymyksiin.

Erikoistumisen tutkimuksissa yleisimmät erikoistumisen tasoa ja erikoistumisen kehityskulkua mittaavat indikaattorit ja kalastajien segmentointiperusteet ovat osallistuminen, ja harrastuskokemus, sitoutuminen, kalastusharrastuksen keskeisyys ja investoinnit (taulukko 1., 72). Näistä osallistuminen, harrastuskokemus sekä sitoutuminen ovat erittäin läheisiä toisilleen.

Taulukko 1. Erikoistumisen tutkimuksissa käytettyjä erikoistumisen indikaattoreita

Erikoistumista kuvaavia indikaattoreita	Erikoistumisen indikaattoreita soveltaneita tutkijoita
Osallistuminen ja harrastuskokemus	Anderson 1990; Bryan 1977; Chipman & Helfrich 1988; Ditton et al. 1992; Fisher 1997; Graefe 1980; Hase 1996; Kuentzel & Heberlein 1992; Lee & Scott 2004; McFarlane 1996; McFarlane 2004; Ninomiya & Kikuchi 2004; Oh & Ditton 2006; O'Neill 2001; Romberg 1999; Salz & Loomis 2000; Wellman 1982.
Harrastukseen sitoutuminen	Kuentzel & Heberlein 1992; Lee & Scott 2004; McFarlane 1994, 1996; Oh & Ditton 2006; Scott & Schafer 2001.
Harrastuksen keskeisyys	Anderson 1990; Bryan 1977; Chipman & Helfrich 1988; Hase 1996; O'Neill 2001; Salz & Loomis, 2000; Scott & Schafer 2001; Wellman 1982.
Harrastukseen investoinnit	Anderson 1990; Becker 1960; Bryan 2000; Chipman & Helfrich 1988; Ditton & et al. 1992; Fisher 1997; Graefe 1980; Hase 1996; O'Neill 2001; Wellman 1982.

Tutkimuksessani päädyin yhdistämään 1) sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen yhdeksi erikoistumisen ulottuvuudeksi ja indikaattoriksi. Tut-

kimukseni kaksi muuta erikoistumisen tasoa peilaavia ulottuvuuksia ovat 2) harrastukseen keskeisyys ja 3) harrastukseen investoinnit.

3.2.4.2 Sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus

Vapaa-ajan harrastukseen erikoistumista on tarkasteltu usein sitoutumisen ja siihen liittyvän käsitteen kuten pysyvän osallistumisen näkökulmasta (Scott & Schafer 2001a). Sitoutumisen käsitettä on käytetty kuvamaan ja selittämään ihmisten pysyvää käyttäytymistä (Becker 1960). Ihminen on sitoutunut johonkin asiaan silloin, jos se on hänelle henkilökohtaisesti merkittävä ja tärkeä (Ahopelto & Raatikainen 1994, 171). Sitoutuminen voidaan määritellä henkilökohtaiseksi käyttäytymisen kokonaisuudeksi, joka sitoo yksilön pysyviin vapaa-ajan käyttäytymisen malleihin (ks. Buchanan 1985; Kim & Scott & Crompton 1997). Harrastukseen sitoutumisen voidaan katsoa olevan määrätietoista, pysyvää sekä tavoitesuuntautunutta käyttäytymistä, jossa osallistumisesta sitoutumisen kohteeseen muodostuu ajan myötä keskeinen osa harrastajan elämää (Scott & Schafer 2001a). Aktiviteettiin keskittyminen merkitsee lisääntyntä sitoutumista harrastukseen toisten vaihtoehtoisten harrastusten sijaan. Sitoutumisessa on eri tasoja (Pesonen & Muurinen 1994, 171) ja se ei ole pelkästään kaikki tai ei mitään- tyyppistä käyttäytymistä (Janis & Mann 1977, 284). Kuitenkin sitoutuneeseen käyttäytymiseen liittyy olennaisesti omistautuminen ja sisäinen vakaumus (Kim & Scott & Crompton 1997, 321). Vapaa-ajan harrastustoimintaa tutkivat ovat usein käsitelleet sitoutumista samankaltaisena tai päällekkäisenä nimityksenä osallistumisen kanssa (ks. Bryan 1979; Wellman & Roggenbuck & Smith 1982). Toisaalta käsitteitä on pidetty toistensa synonyymeinä (ks. McIntyre 1992) tai selvästi toisistaan eroavina (Bloch & Black & Lichtenstein 1989; Kim & Scott & Crompton 1997).

Osallistuminen sosiaalipsykologian näkökulmasta on yksilön motivoituminen, kiihtymys tai kiinnostus jotakin tuotetta, aktiviteettia tai kohdetta kohtaan (Rothschild 1984). Se on näin sisäinen tilannemuuttuja, joka osoittaa tietyn virikkeen

tai tilanteen herättämän kiihtymyksen, kiinnostuksen tai vietin määrän (Bloch 1982; Mitchell 1981). Osallistumista on määritelty myös käyttäytymisen ehdoilla. Csikszentmihalyi (1975) operationalisoi shakin pelaamista mittaamalla pelaajien kilpailukertojen määrää, shakin pelaamiseen käytetyn ajan määrää ja pelaajien shakkikirjallisuuden määrää. Engelin ja Blackwellin (1982) ja myöhemmässä Engelin ja Blackwellin sekä Miniardin (1986) kuluttajan ostopäätösprosessia koskevissa tutkimuksissa osallistumista on kuvattu myös käyttäytymisen näkökulmasta. Edellisissä tutkimuksissa (mt. 1982; 1986) kuluttajan osallistumista ostopäätösprosessiin mittaa tuotteen etsimiseen käytetty aika ja vaivannäkö, tutkittujen tuotevaihtoehtojen määrä sekä päätösprosessin laajuus. Engelin ja Blackwellin (1982) työhön pohjautuen Stone (1984) määrittelee osallistumisen käyttäytymisenä, jota ilmentää yksilön osoittama ajan käyttö ja harrastuksen intensiteetti tai harrastukseen harjoittamiseen käytetty muu vaivannäkö. Joissakin tutkimuksissa (mm. Havitz ja Dimanche 1990) yksilön harrastukseen käyttämän ajan tai rahan määrän on nähty ilmentävän myös osallistumista käyttäytymisenä, koska se kuvaa harrastajan tekemien sijoitusten ja hänen ottamansa riskin suuruutta.

Vapaa-ajan harrastamisen tutkimuksissa osallistumista käyttäytymisen ehdoin ovat ilmaisseet muun muassa seuraavat muuttujat: osallistumisen määrä, rahalliset investoinnit, harrastuksen matkojen määrä ja matkojen pituudet, kyvyt tai taidot, omistettujen välineiden tai kirjallisuuden määrä sekä erilaisten harrastusjärjestöjen jäsenyyden lukumäärä (ks. Kim & Scott & Crompton 1997; Kuentzel & McDonald 1992). Harrastukseen erikoistumisen tutkimuksissa osallistumista käyttäytymisenä on operationalisoitu samoin kuin muissa vapaa-ajan harrastamisen tutkimuksissa (ks. Bryan 1979; Donnelly & Vaske & Graefe 1986; Graefe 1980; McFarlane 1994; McIntyre & Pigram 1992; Scott & Godbey 1994).

Monet tutkijat ovat havainneet, että harrastajan hyvät taidot ja tiedot liittyvät aikaisempaan kokemukseen (esim. Scott & Schafer 2001a). Aktiviteettia kauan harrastaneilla on yleensä kokemattomia harrastajia parempi kognitiivinen tietoperusta harrastuksesta (Williams & Schreyer & Knopf 1990). Harrastuskokemusta

onkin käytetty tutkimuksissa yleisimmin erikoistumisen mittarina (Romberg 1999, 32). Harrastuskokemus on useimmiten operationalisoitu harrastajan harrastusvuosina. Harrastusvuosien merkityksen painottaminen eli näkemys yksilön ajan myötä tapahtuvasta kehitymisestä harrastuksessaan on johtanut erikoistumisen tutkimuksissa tutkimuskäytäntöeseen, jossa harrastuskokemus vuosina on ilmaissut korkean osaamisen tasoa (ks. esim. McIntyre 1992). Ajasta riippuvaista determinististä harrastuksessa kehittymistä ei kuitenkaan tule yksimielisesti hyväksyä vapaa-ajan harrastuksen tutkimuksissa. Eräiden tutkijoiden (Buchanan 1985; Scott & Godbey 1994) mielestä harrastuksen parissa vietetty aika vuosina ei automaattisesti johda taitojen ja tietojen kehittymiseen. Itse asiassa harrastajien taitojen on todettu kehittyvän ajan myötä lineaarisesti harrastusvuosien aikana vain tiettyyn tasoon saakka, jonka jälkeen aktiviteetissa kehittyminen vaatii harrastajilta sekä halua että todellisia panostuksia taitojen ja tietojen edistämiseen (Kuenzel & McDonald 1992; Scott & Godbey 1994; Scott & Schafer 2001a; Stebbins 1999). Harrastusvuosien ohella kokemuksen mittarina on käytetty myös harrastamisen frekvenssiä eli kalastuksen kontekstissa kalastuspäivien määrää. Kalastuspäivien määrää voidaan pitää paitsi kalastuskokemuksen ja osallistumisen mittarina myös harrastuksen tärkeyden ja merkityksen peilaajana. Kalastuspäivien suuren määrän voidaan katsoa osoittavan harrastajan sitoutumista harrastukseen muiden aktiviteettien sijaan. Aiemmissä tutkimuksissa on löydetty vain pientä korrelaatiota kalastusvuosien ja kalastuspäivien välillä (Chipman & Helfrich 1988). Harrastuskokemusta eli kalastuskokemusta vuosina ja kalastuspäivien määrää on käytetty yleensä itsenäisinä erikoistumisen osoittimina.

Tässä tutkimuksessa sitoutuminen ja osallistuminen ovat erillisiä, mutta hyvin samankaltaisia käsitteitä. Pidän sitoutumista kuitenkin sateenvarjokäsitteenä, jonka alle liittyy osallistuminen ja sitä ilmentävät sosiaalipsykologiset ja käyttäytymisen muuttajat. Sitoutumiseen rinnastuu osallistumisen ohella myös harrastuskokemus. Kokemus syntyy ainoastaan osallistumisen myötä ja osallistuminen

ilmentää aina sitoutumisen tasoa. Tarkastelen tätä erikoistumisen ulottuvuutta tarkemmin alaluvussa 5.1.

3.2.4.3 Harrastuksen keskeisyys

Dubin (1992, 41) määrittelee keskeisen kiinnostuksen kohteen olevan ”ruumiillisista ja henkisistä toiminnoista sekä positiivisista tunnetiloista koostuva osa yksilön kokonaiselämää, johon yksilö sijoittaa voimiaan”. Vapaa-ajan harrastustoiminta on keskeinen kiinnostuksen kohde silloin, kun henkilön elämäntyyli, identiteetti ja sosiaaliset verkostot rakentuvat aktiviteetin ympärille (Kim et al. 1997). Harrastajat, joille harrastus on keskeinen, pyrkivät kehittämään myös harrastustaitojaan. He käyttävät aikaansa varsinaisen harrastustoiminnan ohella lukemalla aktiviteettia koskevaa kirjallisuutta, kokeilemalla uusia välineitä ja tekniikoita sekä keskustelemalla harrastuksesta alan muiden harrastajien kanssa (Bloch et al. 1989).

Harrastustoiminnan aloittelijat voivat ihannoida harrastukseen liittyviä mielikuvia ja elämäntyyliä ja tämän johdosta he syöksyvät innokkaasti harrastuksen sosiaalisen maailman näyttämölle (Haggard & Williams 1992). Käyttäytymisen näkökulmasta he osoittavat aktiivisuuttaan ottamalla säännöllisesti osaa harrastustoimintaan ja tekemällä harrastukseen liittyviä varustehankintoja (mt. 1992). Harrastuksen sosiaalisen maailman erikoisosaajat kuitenkin hyväksyvät tulokkaat vasta sen jälkeen, kun he ovat osoittaneet riittäviä harrastuksen taitoja ja roolikäyttäytymistä (Donnelly & Young 1988). Vapaa-ajan harrastukseen sosiaalistuminen edellyttääkin vapaa-ajan aktiviteettiin liittyvien taitojen, välineiden, asenteiden sekä oikeiden toimintatapojen omaksumista (Kelly 1974). Tutkijat (mm. Wellman & Roggenbuck & Smith 1982) ehdottavatkin, että korkeassa sosiaalisessa asemassa olevat erikoistuneet kalastajat toimivat tiennäyttäjinä erikoistumisen alemmissä vaiheissa oleville harrastajille näyttäen mallia tavasta käyttäytyä ja harrastaa.

Harrastukseen voimakkaasti sitoutuneet harrastajat, erikoisosaajat, osallistuvat tiettyyn harrastukseen niin intensiivisesti, että heillä ei jää aikaa eikä voimavaroja

osallistua toisiin kilpaileviin aktiviteetteihin. Sitoutumisen ja tiettyyn aktiviteettiin erikoistumisen lisääntyessä toisista aktiviteeteista luovutaan (Bryan 1979; McIntyre & Pigram 1992; Wellman et al. 1982). Harrastuksen keskeisyys voi ilmetä myös harrastajan tekemissä perhettä ja uraa koskevissa ratkaisuisa (Scott & Schafer 2001a). Keskeinen harrastus voi vaikuttaa erikoistuneiden harrastajien omaa ja perheen vapaa-aikaa koskeviin päätöksiin kuten lomamatkojen valintoihin (Bryan 1977, 186–187; Jaakkola et al. 1990, 20–24). Erikoistuneiden harrastajien on todettu myös valitsevan töitä, jotka sijainniltaan, joustavina työaikoina tai loma-aikatauluina mahdollistavat tiiviin osallistumisen harrastukseen (Bryan 1979, 184). Vapaa-ajan harrastajat voivat valita myös työpaikkoja, jotka avustavat harrastustoimintaa jollakin tavoin. Esimerkkinä tällaisesta ovat vuorikiipeilijät, jotka ovat valinneet työpaikkansa sen perusteella, että he voivat kehittää harrastuksessa tarvittavia fyysisiä voimavaroja (Schafer & Hammitt 1995).

Tutkimuksissa (mm. Kim & Scott & Crompton 1997; Scott & Schafer 2001) vapaa-ajan harrastuksen keskeisyyttä on mitattu samankaltaisesti kuin osallistumista käyttäytymisen ehdoin esimerkiksi harrastusvuosien määrällä ja osallistumisen frekvenssinä. Keskeisyyttä tutkimuksissa (mt. 1997; 2001) on ilmentänyt myös aktiviteetin tärkeys muihin harrastuksiin verrattuna, kirjallisuuden ja lehtien tilauksien määrä, harrastusjärjestöjen jäsenyyden lukumäärä, harrastukseen käytetyn ajan prosentuaalinen osuus vapaa-ajasta sekä halu kehittää kykyjä ja taitoja. Harrastuksen keskeisyys tässä tutkimuksessa muodostuu harrastuksen sosiaalipsykologisista ja harrastuskäyttäytymistä kuvaavista tekijöistä. Harrastuksen keskeisyys omana ulottuvuutena kuvaa kalastusharrastuksen ja moottorivetouistelun merkitystä harrastajien elämäntyylissä. Tarkastelen tätä erikoistumisen ulottuvuutta tarkemmin alaluvussa 5.2.

3.2.4.4 Harrastukseen investoinnit

Yhtenä harrastuksen erikoistumisen osoittimenä pidetään harrastajan harrastukseensa sijoittamia investointeja, kuten harrastajan omistamia harrastusvälineitä sekä niihin sijoitetun rahan määrää. Erikoistumisen lisääntyessä on myös harrastuksen välineiden merkityksen ja välineriippuvuuden todettu lisääntyvän (Ditton et al. 1992; McFarlane 1994; 1996). Erikoistumisen myötä harrastukseen sitoudutaan aikaisempaa enemmän ja osallistumiseen sijoitetaan yhä enemmän sekä fyysisiä että henkisiä voimavaroja (Becker 1960; Bryan 1979). Buchananin (1985) mukaan myös investointien mahdolliset oheiskustannukset liittyvät sitoutumiseen. Oheiskustannuksia syntyy, kun jotakin arvokasta sijoitetaan aktiviteetin harrastamiseen (Becker 1960). Investoinnit voivat olla joko rahallisten resurssien tai henkisten voimavarojen, kuten ystävyys-suhteisiin tai itsensä toteuttamiseen, kohdistuvia sijoituksia (Becker 1960; Ditton et al. 1992). Harrastuksesta luopumisessa harrastukseen tehdyt investoinnit menetetään ja tällöin syntyy oheiskustannuksia (Becker 1960; Buchanan 1985; Johnson 1973). Mitä sitoutuneempi henkilö on, sitä suurempia ovat harrastuksesta luopumisesta aiheutuvat kustannukset. Oheiskustannusten välttämiseksi harrastajat pyrkivät välttämään tilanteita, joissa joutuisivat luopumaan harrastuksesta ja katumaan aktiviteettiin sitoutumista (Janis & Mann 1977, 284.)

Välineiden lukumäärä ja harrastukseen tehtyjen investointien rahallinen määrä eivät ole ongelmattomia erikoistumisen mittareita, sillä ne eivät sinänsä kuvasta harrastuksen erikoistuneelle vaiheelle olennaista korkeaa osaamista tai keskeisyyttä (Bloch & Black & Lichtenstein 1989). Blochin ja muiden (1989) mukaan erityisesti aloittelijat ja harrastelijat korostavat välineiden merkitystä. Heidän on todettu hankkivan jo harrastuksen ja taitojen alkumetreillä kalliita huippuvälineitä ilmais-takseen kiinnostusta harrastukseen (mt. 1989), muotitietoista identiteettiään (McIntyre & Pigram 1992) tai paikatukseen välineillä omissa taidoissa ja tiedoissa olevia puutteita (Bryan 1979). Välineiden ongelmallisuutta erikoistumisen mittari-

na lisää kehittyneiden taitojen sekä välineriippuvuuden merkityksen vaihtelu aktiiviteetin mukaan. Tietyissä harrastuksissa lisääntyneet taidot sekä tietämys johtavat vähentyneeseen välineriippuvuuteen (Bloch et al. 1989; Scott & Schafer 2001) ja toisissa harrastuksissa puolestaan kehittyminen ja erikoistuminen edellyttävät lisääntyneitä investointeja ja välineriippuvuutta. Kaikilla harrastajilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia toteuttaa harrastukseen liittyviä haluja. Kalastusharrastajan kalastustapaan ja välinevalintoihin vaikuttavat harrastajan ulottuvilla olevat kalastusmahdollisuudet, taloudelliset edellytykset ja toiset harrastajat (Curcione 1980). Riittämättömät mahdollisuudet toimivatkin harrastuksen osallistumisen ja erikoistumisen esteinä (McQuarrie & Jackson 1996; Scott & Schafer 2001). Tarkastelen tätä erikoistumisen ulottuvuutta tarkemmin alaluvussa 5.3.

3.2.5 Kalastuksen kuluttajaryhmät erikoistumisen vaiheiden mukaan

3.2.5.1 Erityiskuluttajat

Kotimaisessa tutkimuksessa Leinonen (1990) on soveltanut Bryanin (1979) erikoistumisen käsitettä suomalaisen harrastajakuntaan luokittelemalla kalastusmatkailun kuluttajaryhmiä. Sittemmin Jaakkola, Lankinen ja Koironen (1990) ovat jakaneet Leinosen (1990) luokittelun perusteella kalastuksen harrastajat kolmeen kuluttajaryhmään eli erityiskuluttajiin, oheiskuluttajiin ja mahdollisiin uusiin kuluttajiin.

Bryanin (1977; 1979) mallissa erikoistumisen kehitysjatkumon huipulle sijoittuvat tekniikkaspesialistit sekä tekniikka- ja ympäristöspesialistit. Näiden erityisosaajien mukaiset harrastajat muodostavat kalastusmatkailun kuluttajaryhmien erityiskuluttajien luokan (Jaakkola & Lankinen & Koironen 1990). Heille kalastus on tärkein harrastus, ja sillä on keskeinen asema elämässä. Erikoistuneella harrastajalla on erittäin hyvät tiedot ja taidot harrastuksesta, kehittynyt varusteiden ja

tekniikoiden käyttö, selvästi erottuva harrastukseen, sosiaalisen ympäristöön ja harrastusympäristöön suuntautuminen sekä voimakas ryhmään kuulumisen tunne toisten harrastuksen sosiaaliseen maailmaan kuuluvien jäsenten kanssa. Tämä ryhmä koostuu kalakavereista, joilla on samanlaiset asenteet, uskomukset ja ideologiat. He käyttäytyvät samankaltaisesti ja tuntevat kuuluvansa samaan ryhmään. (Bryan 1977, 185–186.) Erityiskuluttajat arvostavat hyväkuntoisia ja virheettömiä saaliskaloja. He ovat valmiita maksamaan enemmän luonnonkalan kuin istutetun kalan kalastamisesta. (ks. Rautiainen 2002, 32.) Varsinaiset kalastusmatkailijat, aktiivikalastajat, kuuluvat yleensä erityiskuluttajiin (ks. Jaakkola et al. 1990).

Tekniikkaspecialistit ovat yleensä erikoistuneet tiettyyn kalastustapaan kuten perho- tai heittokalastukseen tai vetouisteluun. Kalastus on heille tärkein harrastus ja he käyttävät vapaa-ajastaan usein pitkiä aikoja kalastukseen. Heidän kalastusmieltymyksissä saaliin määrän asemasta kalalajilla tai saaliskalan koolla voi olla keskeinen merkitys. Mieltymykset vaikuttavat kalastusmatkakohteen valintaan. Tekniikkaspecialistien matkat suuntautuvat sinne, missä on mahdollisuus kalastaa halutulla kalastustavalla ja tarjolla on mieleisiä kalalajeja. (Bryan 1977, 186–187; Jaakkola et al. 1990, 20–24.) Tekniikkaspecialisteille tärkeä osa harrastuskokemusta on "huippuhetkien" kokeminen, jollaisia ovat esimerkiksi suuren, erikoislaatuksen tai trofee-kalan saaminen (Ditton et al. 1992, 48). Leinosen (1990, 92) mukaan saaliskeskeisiä kalastajia luonnehtivat itsensä toteuttamiseen ja kilpailukalastukseen liitettävät motiivit kuten haasteellisuus, itsensä kehittäminen, status, uusien ihmisten tapaaminen, jännitys ja saaliin tavoittelu.

Bryanin (1977; 1979) mukaan kaikkein erikoistuneimmat kalastajat, tekniikka- ja ympäristöspecialistit ovat erittäin sitoutuneita kalastajia ja preferoivat tiettyjä kalastustapoja ja kalastusympäristöjä. He harrastavat intensiivisesti kehittyneillä taidoillaan ja välineillään. Kalastus on heille tärkein harrastus ja hyvin keskeinen osa elämää (Bryan 1979, 82). Harrastuksen mielenkiinto voi siirtyä kalastamisesta harrastukseen sisältyviin oheistoimintoihin kuten kalastusvälineiden valmistukseen sekä harrastukseen liittymättömiin elementteihin kuten luonnon kokemiseen

ja kalastusympäristöön. Kalan saaminen on eräänlainen lisäpalkinto varsinaisten kalastuskokemusten lisäksi. Saaliin merkitys tässä ryhmässä vähenee ja kalastustapahtuma kokonaisuutena on hallitseva tekijä. He erikoistuvat kalastustapansa lisäksi mieltymyksiensä mukaiseen kalastusympäristöön. (Bryan 1977, 186–187; Jaakkola et al. 1990, 20–24.)

Kokonaisuutena erityiskuluttajien osuus kalastajakunnasta on pieni, arviolta 20 000–30 000 henkeä, mutta heidän vaikutuksensa kalastusmatkailun kehitykselle on hyvin tuntuva. Sitoutuneina harrastajina ryhmän jäsenet investoivat runsaasti aktiviteettiin ja ovat merkittäviä kalastustuotteiden kuluttajia. Aktiivisina ja yleisestijärjestäytyneinä he voivat myös paremmin vaikuttaa kalastusmatkailuun päätöksentekoon. Järjestäytymisen vuoksi heidät on helpompi tavoittaa viestinnässä. Tätä ryhmää voidaan pitää koko harrastusmuodon näkyvimpänä lipunkantajana. (Jaakkola et al. 1990, 22–23.) Edellä esitetty erityiskuluttajien ryhmä on pienempi kuin Moilasen (2004) tai Mikkolan (2004b) esittämät luvut niiden kalastajien lukumäärästä, joille kalastus on tärkein harrastus.

3.2.5.2 Oheiskuluttajat

Jaakkolan, Lankisen ja Koirasen (1990) mukaan kalastukseen liittyvän matkailun toiseen kuluttajaryhmään, oheiskuluttajiin lukeutuvat Bryanin (1977) kuvaamat satunnaiset kalastajat sekä yleiskalastajat eli generalistit. Oheiskuluttajille kalastusharrastuksen merkitys on pienempi kuin erityiskuluttajille. Tähän ryhmään kuuluville mahdollisuus kalastaa ei ole lomakohteen valinnassa määräävä tekijä. Oheiskuluttajia pidetäänkin enemmän matkailukalastajina tai ruotsalaisen kalastusmatkailijaluokittelun mukaisina lomakalastajina tai satunnaisina kalastajina (ks. Fiskeriverket & Turistdelegationen 1999).

Bryanin (1977; 1979) kuvaamat satunnaiset kalastajat käyttävät vain vähän vapaa-ajastaan kalastamiseen. Kalastus ei ole heille vakituinen harrastus, vaan harrastajat harjoittavat sitä usein sattumanvaraisesti sopivan tilaisuuden tullen tai muiden harrastusten, kuten veneilyn tai retkeilyn yhteydessä. Kalastuksen harrastajina tämän ryhmän jäsenet ovat vasta-alkajia ja heille on tärkeää kalastamisen ja kalastusmahdollisuuksien helppous. Heille kalastus on vain yksi matkan oheispalvelu muiden tarjottavien aktiviteettien joukossa (Hemmi 1995, 260; Jaakkola et al. 1990, 23). Heillä ei ole erityisiä kalastustapa-, saalis- tai välinemielitymyksiä. Satunnaisten kalastajien odotukset ja vaatimukset vesistön ja kalakantojen hoidosta ovat myös vähäisempiä kuin erikoistuneilla kalastajilla. (Lehtonen 2002, 38.) Tämän ryhmän kalastuksen motiivit liittyvät saalis- ja perhekeskeisyyteen (Jaakkola et al. 1990, 22–23). Oheiskuluttajiin kuuluvia satunnaisia kalastajia katsotaan olevan Suomessa noin 1–1,3 miljoonaa henkilöä ja se on matkailullisesti monipuolinen ja taloudellisesti merkittävä ryhmä (Maa- ja metsätalousministeriö 1995). Tämä satunnaisten kalastajien lukumäärä on yhdenmukainen Lehtosen (2002) esittämien lukujen kanssa.

Oheiskuluttajiin lukeutuville yleiskalastajille kalastus on yksi harrastus muiden joukossa. Ryhmän toiminnallinen lähtökohta on saalisvarmuus ja kalastuksen laadun arvioinnissa saaliin määrällä on keskeinen sija (Bryan 1979, 87). Saalin varmistamiseksi he käyttävät erilaisia kalastusvälineitä ja kalastusmuotoja. Pyynnissä käytetään yhtä hyvin passiivisia pyydyksiä kuin vapapyydyksiä. Yleiskalastajat kalastavat yleensä kotivesillään kotitarpeeseensa. Generalistit odottavat kalakantojen hoidolta luontaisen kalakannan kehityksen lisäksi istutuksia. He painottavat kalastuksessa sosiaalista yhdessäoloa perheen ja vertaisryhmien kanssa. Yleiskalastajien ryhmään kuuluu kotimaisista aktiivikalastajista, noin 500 000–700 000 henkilöä. (Jaakkola et al. 1990, 22–23.) Edellä esitetty arvio oheiskuluttajiin kuuluvista yleiskalastajien määrästä on yhtenevä Lehtosen (2002) arvion kanssa.

3.2.5.3 *Mahdolliset uudet kuluttajat*

Kalastusmatkailun markkinoiden kasvupotentiaalina voidaan pitää jo kalastusta harrastavien lisääntyntä kalastusaktiivisuutta eli kasvanutta kysyntää sekä mahdollisten uusien kalastajien kysyntää. Mahdollisia uusia kuluttajia ovat uudet harrastajat eli henkilöt, jotka eivät ole aiemmin harrastaneet kalastusta sekä henkilöt, jotka ovat luopuneet aktiviteetista. Kalastusmatkailua lisäävää kasvupotentiaalia voidaan tavoitella sekä kotimaasta että sen ulkopuolelta.

Lisääntynyt uuden kokemuksen halu ja kalastuksen avulla koettavat ympäristö-, virkistys- ja elämänlaatuarvot voivat lisätä halukkuutta kalastusharrastuksen aloittamiseen (Jaakkola et al. 1990, 23). Kalastuksen potentiaalisten asiakkaiden lisäämisen kannalta on erityisen tärkeää, että kalastusmahdollisuuksia ja oheispalveluita kehitetään ja suunnataan nuoriin ikäluokkiin (Jaakkola et al. 1990, 24). Koska kalastus on harrastus, joka aloitetaan pääosin lapsuudessa ja harvemmin aikuisiässä, on nuorison kalastusaktiivisuus merkittävä tekijä tulevaisuuden kalastusmäärien kannalta (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 64). Yhtenä mahdollisena harrastuksen kasvun kohderyhmänä voidaan pitää myös naisia, sillä kaikista maamme vapaa-ajankalastajista naisten osuus on vain 33 prosenttia (mt. 2002, 19).

Kalastusharrastuksen kehittämisen kannalta on tärkeä selvittää aktiviteetin harjoittamista hidastavia ja estäviä tekijöitä. Mikkolan ja Sieväsen esittelemän profiilitutkimuksen (2002, 22–23) mukaan Suomessa tärkein kalastamattomuuden syy on kiinnostuksen puute. Tämä tulos eroaa pohjoisamerikkalaisista tutkimustuloksista (mm. Jackson 1994), joiden mukaan kalastamattomuutta aiheuttavat muut syyt kuin kiinnostuksen puute. Kotimaassa myös kalastusvälineiden tai ajan puute heijastavat ainakin osittain vähäistä kiinnostusta kalastusta kohtaan. Sen sijaan taloudelliset tekijät tai kalakaverin puute eivät selitä kalastamattomuutta (Mikkola ja Sievänen 2002). Osaava kalakaveri kuitenkin voi innoittaa harrastuksen pariin. Puolestaan kerhojen, seurojen, kurssien sekä koulujen asema nuorten kalastushar-

rastuksen innoittajana on pieni. Muita kalastuksen esteitä on tunne kalojen tappamisesta ja kalojen kiusaamisesta. Myös kalan käsittelyn nuoret kokevat yleisemmin vastenmieliseksi kuin vanhemmat vastaajat. (mt. 2002.)

4 TUTKIMUKSEN EMPIRIA

4.1 Tutkimuksen kohderyhmä, tutkimusongelmat ja aineistonkeruu

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Rovaniemen moottoriuistelijat (RoMu) ry:n jäsenet. Kyseessä oli harrastusjärjestöön kohdistuva kokonaistutkimus, jossa on mukana jokainen perusjoukon eli populaation jäsen. Kokonaistutkimus on kvantitatiivisessa tutkimuksessa suositeltavaa, jos perusjoukko on pieni ja yksilöiden lukumäärä on alle sata (Heikkilä 2001). Tutkimuksen suorittamisajankohtana ja aineistonkeruuvaiheessa sain yhdistyksen hallitukselta jäsenluettelon, jonka mukaan yhdistyksessä oli 106 jäsentä. Rovaniemen Moottoriuistelijat ry on vuonna 1992 perustettu yhdistys, jonka tarkoituksena on ylläpitää ja kehittää vetouistelu-harrastusta sekä edistää jäsenten harrastustoimintaa ja sosiaalista toimintaa. Yhdistys järjestää moottorivetouistelukilpailuja ja koulutustilaisuuksia. Osa seuran jäsenistä kilpailee aktiivisesti Lappi-Cupin osakilpailuissa ja edustaa seuraa SM-kisoissa.

Johdannon alaluvussa 1.4 esiteltäisiin tutkimusongelmiin hain vastauksia puoli-strukturoidulla kyselyllä (liite 1), jossa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Lähettämäni kyselyyn ja uusintakyselyyn vastasi 71 RoMu:n jäsentä ja vastausprosentti oli noin 67 prosenttia. Postitetuista kysymyslomakkeista posti palautti kaksi lomaketta tuntemattomista osoitetiedoista johtuen. Lisäksi yksi kyselyyn vastanneista ilmoitti, että ei ole enää seuran jäsen. Otin vastauksen kuitenkin mukaan tutkimusaineistoon, koska vastaaja on ollut mukana seuran toiminnassa ja nähnyt vaivaa vastaamalla kyselyyn. Vastausaktiivisuus oli melko yhtenevä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tekemien vapaa-ajankalastusta tutkivien val-

takunnallisten tiedustelujen kanssa, joiden vastausprosentti on yleensä vaihdellut 70–75 prosentin välillä (Mikkola & Yrjölä 2003, 5).

Ennen kysymyslomakkeen laatimista perehdyin teoreettisiin käsitteisiin tavoitteena tutkimuksen keskeisten käsitteiden jäsentäminen ja aihepiirin rajaaminen. Kirjallisuuden avulla rakensin tutkimusongelmaani soveltuvan teoreettisen pohjan. Teoria antoi työkalut ja käsitteet, joiden avulla täsmensin tarkasteltavana olevaa ilmiötä ja muodostin sitä mittaavia muuttujia. Suljettujen ja avoimien kysymyksi-en yhdistelyn tavoitteena oli saada monipuolista tietoa harrastukseen erikoistumisesta ja tavoitetun tiedon avulla rajata tutkittavana olevaa ilmiötä.

Ennen kyselyn toteuttamista kolme (3) henkilöä testasi lomakkeen ja sain heiltä arvokkaita parannusehdotuksia ja mielipiteitä kysymysten muotoiluun. Toimitin kysymyslomakkeen saatteineen myös Rovaniemen moottoriuistelijat ry:n hallitukselle esitelläkseni tutkimusta tutkimuslupaa varten. Ensimmäisen saatteen (liite 2) ja kyselyn lähetin 19.5.2004 ja vastauksia kertyi määräaikaan 4.6.2004 mennessä 41 kappaletta. Kysymyslomakkeiden numeroinnin perusteella pystyin varmistamaan henkilöt, jotka eivät olleet vastanneet ensimmäiseen kyselyyn ja kohdistamaan heille uusintakyselyn. Ennen uusintakyselyn lähettämistä pidin aiheesta ”muistutuspuheenvuoron” yhdistyksen kevätkokouksessa ja lähetin hallituksen edustajalle pyynnön välittää vastauskehotus myös sähköpostitse. Muistutus-kyselyn saatteineen (liite 3) postitin 9.6.2004, johon jätin joustavan palautusajan saadakseni mahdollisimman paljon palautuvia vastauksia. Uusintakyselyn ansiosta sain loput 30 vastausta, joista viimeisimmät palautuivat heinäkuun aikana. Survey-kyselyn voi lähettää vastaamatta jättäneille 1-3 kertaa, mutta kolmannen kyselyn teho on usein vähäinen (Heikkilä 2001, 67). Epäily uusintakyselyn tehottomuudesta ja siitä aiheutuvien taloudellisten lisäkustannusten vuoksi en toteuttanut enää kolmatta kyselyä.

Postitettuna survey-kyselynä toteutetun aineistonkeruun etu web-pohjaiseen kyselyyn verrattuna oli se, että kysely oli kaikkien jäsenten saatavissa ja siihen oli teknisessä mielessä suhteellisen helppo vastata. WWW-kyselyn toteuttamisen

edellytykset, kuten vastaajien mahdollisuus ja taito käyttää Internetiä (Heikkilä 2001, 69) eivät toteutuneet, joten en voinut käyttää WWW-kyselyä aineistonkeruumenetelmänä. Survey-kyselyn kohtuullisen pitkä palautusaika antoi vastaajille mahdollisuuden myös valita itselleen sopivan vastaamisajankohdan. Kyselyllä toteutettu aineistonkeruu oli tutussa joukossa melko ”neutraali” tapa kerätä aineistoa, koska en vastaajille tiedettynä tai tutuna henkilönä ollut vaikuttamassa vastaamiseen ja kysymykset oli lomakkeen ansiosta esitetty kaikille samanlaisena. Koska kohderyhmään kuului yli sata henkilöä, lomaketutkimus oli muihin aineistonkeruumenetelmiin verrattuna helppo toteuttaa. Vastausprosentti oli odotettua parempi, vaikka uusintakyselyn tekeminen vaati pitkän vastausajan ja tuotti lisäkustannuksia. (ks. Metsämuuronen 2003.)

4.2 Harrastukseen erikoistumisen ulottuvuudet ja niitä mittaavat muuttajat

Kalastusharrastukseen erikoistumista käsittelevät aikaisemmat tutkimukset ja teoriatiето olivat pohjana tutkimukseni erikoistumisen ulottuvuuksien ja niitä mittaavien indikaattoreiden muodostamisessa. Näin varmistin, että kysymykset ovat toimivia ja tuottavat tutkimusongelman kannalta haluttua tietoa. Käytin multidimensionaalista lähestymistapaa määrittääkseni moottorivetouistelun erikoistumisen taso. Identifioin erikoistumisen tason seuraavien ulottuvuuksien perusteella: 1) sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus, 2) harrastuksen keskeisyys ja 3) harrastukseen investoinnit. Kyselyn toimintamuuttujia olivat muun muassa sitoutumista ja osallistumista mittaavat kysymykset. Tärkeitä asennemuuttujia olivat ryhmittelymuuttujana käytetyt harrastuksen keskeisyyden arvioimiseen liittyvät kysymykset sekä osa investointeihin ja keskeisyyteen liittyvistä avoimista kysymyksistä. Kuvassa kolme (kuva 3., s. 88) on esitetty tarkemmin tutkimukseni harrastukseen erikoistumisen ulottuvuudet ja niitä peilaavat muuttajat.

<p>TEORIA: Vapaa-ajan tutkimus ja markkinointi.</p> <p>KÄSITTEET: Vapaa-ajankalastusharrastus, harrastukseen erikoistuminen ja siihen lukeutuva harrastukseen sitoutuminen sekä segmentointi.</p> <p>EMPIRIA: Harrastukseen erikoistumisen ulottuvuuksia mittaavat indikaattorit ja niitä kuvaavat ryhmittelymuuttujat ja ryhmittelyä täydentävät muuttujat.</p>		
<p>1. SITOUTUMINEN, OSALLISTUMINEN JA HARRASTUSKOKEMUS</p> <p>RYHMITTELYMUUTTUJAT:</p> <p>Moottorivetouisteluun keskittyminen (k 1), Kalastuspäivien määrä kesällä 2003 (k 4), Omaohtainen arvio kyvyistä ja taidoista (k 7).</p> <p>RYHMITTELYÄ TÄYDENTÄVÄT MUUTTUJAT:</p> <p>Harrastukseen osallistuminen vuosissa (k 2), Moottorivetouisteluun osallistuminen aikaisempiin vuosiin verrattuna (k 5), Halu kehittyä ja edistyä harrastuksessa (k 8).</p> <p>AVOIMET KYSYMYKSET:</p> <p>Jäsenyys Romu Ry:ssä (k 3), Harrastuskäyttäytymistä estävät ja edistävä tekijät (k 6), Kalastustaitojen edistämisen tavat (k 9), Kolme tärkeintä tekijää, jotka auttavat kehittymään moottorivetouistelijana (k 10), Hyvän moottorivetouistelijan ominaisuudet (k 11), Moottorivetouistelun harjoittamisen vaatimukset (k 28), Paikalliseen kalastusjärjestöön liittymisen perusteet (k 30).</p>	<p>2. HARRASTUKSEN KESKEISYYS</p> <p>RYHMITTELYMUUTTUJAT:</p> <p>Oma arvio kalastusharrastuksen ja moottorivetouistelun merkityksestä elämäntyyliässä (k 25–27).</p> <p>RYHMITTELYÄ TÄYDENTÄVÄT MUUTTUJAT:</p> <p>Moottorivetouistelukilpailuihin osallistuminen kesällä 2003 (k 17), Kalastusmatkailu (k 18), Kalastusmatkan pituus kilometreissä (k 19), Kalastusmatkan kesto (k 20), Viestintäkanavien käyttö (k 24).</p> <p>AVOIMET KYSYMYKSET:</p> <p>Moottorivetouistelun kautta muodostuneet ystävyysuhteet ja kalakaveripiiri eli sosiaalinen verkostoituminen (k 16), Harrastajan jäsenyys kalastusjärjestössä (k 22), Harrastuslehtien tilaaminen (k 23), Moottorivetouistelun viehätysvoima (k 29).</p>	<p>3. HARRASTUKSEEN INVESTOINNIT</p> <p>RYHMITTELYMUUTTUJAT:</p> <p>Varusteiden rahallinen arvo (k 13).</p> <p>RYHMITTELYÄ TÄYDENTÄVÄT MUUTTUJAT:</p> <p>Kalastusvälineiden merkitys moottorivetouisteluharrastuksessa (k 12), Lähtöleveysvälineinvestoinnit (k 14).</p> <p>AVOIMET KYSYMYKSET:</p> <p>Harrastuksesta luopumisesta aiheutuvat oheiskustannukset (k 15)</p>

Kuva 3. Harrastukseen erikoistumisen ulottuvuudet ja niitä peilaavat muuttujat

Ryhmittelyä varten jaoin kysymyslomakkeen kysymykset aineiston perusjakaumien tarkastelun jälkeen ryhmittelymuuttujiin ja ryhmittelyä täydentäviin muuttujiin. Ryhmittelyä täydentävät muuttujat toimivat työssäni erikoistumisen ryhmiä profiloivina muuttujina ja klusteriratkaisun merkittävyyden testajina. Tarkastelin SPSS-ohjelman reliabiliteettianalyysin avulla erikoistumisen ryhmittelyyn käytettäviä muuttujia. Reliabiliteettikerrointa (Cronbachin alfa) käytetään mittarin sisäisen yhtenäisyyden mittaamiseen ja siten toistettavuuden eli reliabiliteetin mittana (Metsämuuronen 2003, 386). Standardoitujen erikoistumisen ryhmittelymuuttujien reliabiliteettikerroin oli 0,691. Ryhmittelyyn valittujen standardoitujen muuttujien Cronbachin alfa -arvot tilanteessa, jossa jokin muuttujista olisi jätetty ryhmittelyyn ulkopuolelle, vaihtelivat 0,613–0,664 välillä. Arvot puolsivat kyseisten ryhmittelymuuttujien valintaa.

Jätin tietoisesti kysymättä survey-kyselyssä taustamuuttujina usein käytettyjä vastaajien sukupuolta, asuinpaikkakuntaa, ikää, koulutusta, ammattia tai tulotasoa. Ratkaisuuni oli useita eri perusteita. Tutkimuskäyttöön saamani yhdistyksen jäsenluettelon mukaan Rovaniemen moottoriuistelijat ry:n jäsenet olivat kaikki miehiä ja asuivat osoitetietojen mukaan pääasiassa Rovaniemen seudulla, joten sukupuoli tai asuinpaikkakunta taustamuuttujina eivät olleet merkityksellisiä. Harrastajan ikävuosien sijaan päädyin kysymään harrastusvuosien määrä, joka mielestäni määritteli ikää paremmin harrastukseen sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta. Myös koulutus ja ammatti taustamuuttujina vaikuttivat teoreettisen tiedon valossa toisarvoisilta tutkimusongelman tarkastelussa. Esimerkiksi Suomen vapaa-ajankalastuksen profiilitutkimuksessa (Mikkola & Yrjölä 2003) on havaittu, että kalastusharrastajien koulutustaustassa ei ole merkittäviä eroja. Tätä havaintoa tukevat myös kalastusharrastuksen erikoistumista käsittelevät pohjoisamerikkalaiset tutkimukset (ks. esim. Romberg 1999; Yoder 1997). Jätin tietoisesti kysymättä myös jäsenten vuosituloansioita kysymyksen sensitiivisen luonteen vuoksi, koska se olisi voinut alentaa vastausprosenttia. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu,

että myös tuloerot eri kalastajasegmenttien välillä ovat varsin vähäisiä (ks. Romberg 1999).

4.3 Aineiston analyysi

Erikoistumisen ryhmät muodostin hierarkkisella klusteri- eli ryhmittelyanalyysillä. Erikoistumisen ryhmien muodostaminen klusterianalyysillä eteni seuraavien vaiheiden mukaisesti: 1) muuttujien valinta, 2) aineiston standardointi, 3) samankaltaisuusmitan määrittely, 4) klusterianalyysin metodin valinta sekä viimeisenä vaiheena 5) klusterien tulkinta ja validointi. Tilastollisessa analyysissä käytin SPSS-tietojenkäsittelyohjelmaa (SPSS for Windows).

Ryhmittelyn ensimmäisenä vaiheena oli niiden muuttujien valinta, joiden avulla luokittelin kyselyni vastaajat. Segmentointiin käytettävien muuttujien valinta oli tärkeä vaihe, sillä virheelliset muuttujat olisivat voineet pilata muutoin onnistuneen ryhmittelyn. Tutkijat suosittelivatkin (esim. Metsämuuronen 2003), että luokittelun perustana toimivien muuttujien valintaa ohjaisi jokin olemassa oleva selkeä teoria tai hypoteesi.

Klusterianalyysin toisena vaiheena oli muuttujien standardointi. Muuttujien standardointi on tarpeellista, jos muuttujilla on erilaiset mittayksiköt tai mitta-asteikot. Eri mitta-asteikot voivat aiheuttaa suuria arvoja saavien muuttujien painottumiseen klusterien etäisyyksien määrittelyssä. Muuttujan normeerauksen eli standardoinnin avulla muuttujat muutetaan laaduttomiksi ja käytetystä mittayksiköstä riippumattomiksi muuttujiksi (Lehtinen & Niskanen 1997, 87). Standardoinnin tarkoituksena on poistaa havaintomatriisiin sisältyvien muuttujien erilaisista mittayksiköistä aiheutuvaa mielivaltaisuutta sekä selvittää eri mitta-asteikoista johtuvia eroavaisuuksia (ks. Romesburg 1990). Työssäni käytin yhteiskuntatieteissä yleistä ja käyttämälleni tilasto-ohjelmalle (SPSS for Windows) ominaista z-piste standardointia, jossa z-piste ilmaisee havainnon etäisyyden arit-

meettisestä keskiarvosta, kun mittayksikkönä käytetään keskihajontaa (ks. Lehtinen & Niskanen 1997, 87).

Klusterianalyysin kolmantena vaiheena oli kertoimen valinta, jolla mitataan havaintoparin samankaltaisuutta ja jota hyödynnetään myöhemmin seuraavan etäisyysmatriisin laskennan yhteydessä. Samankaltaisuuden etsiminen on teknisesti havaintojen välisten etäisyyksien mittaamista. Havaintojen, muuttujien sekä klusterien etäisyyksien mittaamiseen on kehitetty suuri määrä erilaisia tekniikoita. (Metsämuuronen 2003, 726.) Näistä yleisimmin käytetään kuitenkin etäisyysmittoja (esimerkiksi euklidinen etäisyys ja euklidisen etäisyyden neliö) sekä korrelaatiokertoimia (esimerkiksi Pearsonin korrelaatiokerroin) (Romesburg 1990). Ryhmittelyssä käytin etäisyysmittana euklidisen etäisyyden neliötä, joka on kaikkien muuttujien sekä kaikkien havaintojen suhteen laskettujen poikkeamien neliöiden summa (ks. Metsämuuronen 2003, 726–727).

Neljäs vaihe klusterianalyysissä oli klusterointimetodin valinta ja ryhmittelyn suorittaminen. Jokaisella ryhmittelymetodilla on omat luonteenpiirteensä, vahvuutensa, puolestapuhujansa ja kriittikkonsa. Ryhmittelyanalyysi kohdistuu tilastollisiin aineistoihin, joissa perusjoukko koostuu useasta ryhmästä. Analyysin tarkoituksena oli sekä paljastaa ryhmät että luokitella havainnot löydettyihin ryhmiin (ks. Mellin 2004, 5). Yhtäältä ryhmien tulee olla sisäisesti homogeenisiä eli samaan ryhmään kuuluvien havaintojen on oltava mahdollisimman samankaltaisia ja toisaalta ryhmien tulee olla ulkoisesti heterogeenisiä eli eri ryhmiin kuuluvien havaintojen on oltava mahdollisimman erilaisia (ks. Mellin 2004, 5; Metsämuuronen 2003, 724). Klusteroinnilla aikaansaatuisten ryhmien välisten erojen tulee olla selkeitä. Sopivan klusterointimetodin valinta onkin yksi tärkeimmistä ryhmittelyyn liittyvistä vaiheista (Romesburg 1990).

Ryhmittelyanalyysimenetelmän klusterointialgoritmit jaetaan tavallisesti kahteen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat hierarkkiset ryhmittelymenetelmät ja toiseen ryhmään tilastolliset eli ei-hierarkkiset ryhmittely-

menetelmät (Mellin 2004, 5). Hierarkiset klusterointimenetelmät voidaan edelleen jakaa joko kokoaviin (agglomerative) tai jakaviin (divisive) menetelmiin (Lehmussaari 2002, 77). Hierarkkisia ja erityisesti kokoavia klusterointimetodeja on suositeltu käytettäväksi markkinoiden segmentoinnissa, koska ne ovat yhdenmukaisia segmentointia koskevien teorioiden kanssa (Kikuchi 1986; Sanyal et al. 1992). Hierarkkisista klusterointimenetelmistä Wardin menetelmä ja keskiarvomenetelmä (average linkage) ovat osoittaneet toimivuutensa tutkimuksissa, joissa tunnetaan havaintoaineksen rakenne, varianssi sekä virheellisyttä aiheuttavat lähtökohdat. Wardin menetelmää käytetään laajasti yhteiskuntatieteissä ja sitä on sovelluttu usein segmentointitutkimuksissa. (Romesburg 1990.) Wardin menetelmää on hyödynnetty vasta muutamissa kalastajien segmentointitutkimuksissa, mutta sen käyttö on viime vuosina yleistynyt (mm. Chipman & Helfrich 1988; Fisher 1997; Kikuchi 1986; O'Neill 2001; Romberg 1999). Työssäni päädyin käyttämään ryhmittelymenetelmänä hierarkkista klusterointia ja etäisyysmatriisina Wardin menetelmää. Wardin menetelmän päämääränä ei ole pienimmän etäisyyden omaavien ryhmien yhdistäminen, vaan ryhmien homogeenisyyden eli samankaltaisuuden maksimointi (Mellin 2004, 19). Erikoistumisen tasojen määrittelyssä pohjana olivat kolme teorian perusteella muodostettua ulottuvuutta. Klusterien lukumäärän valintaa ohjasi erikoistumisen teorian aikaisemmat tutkimukset.

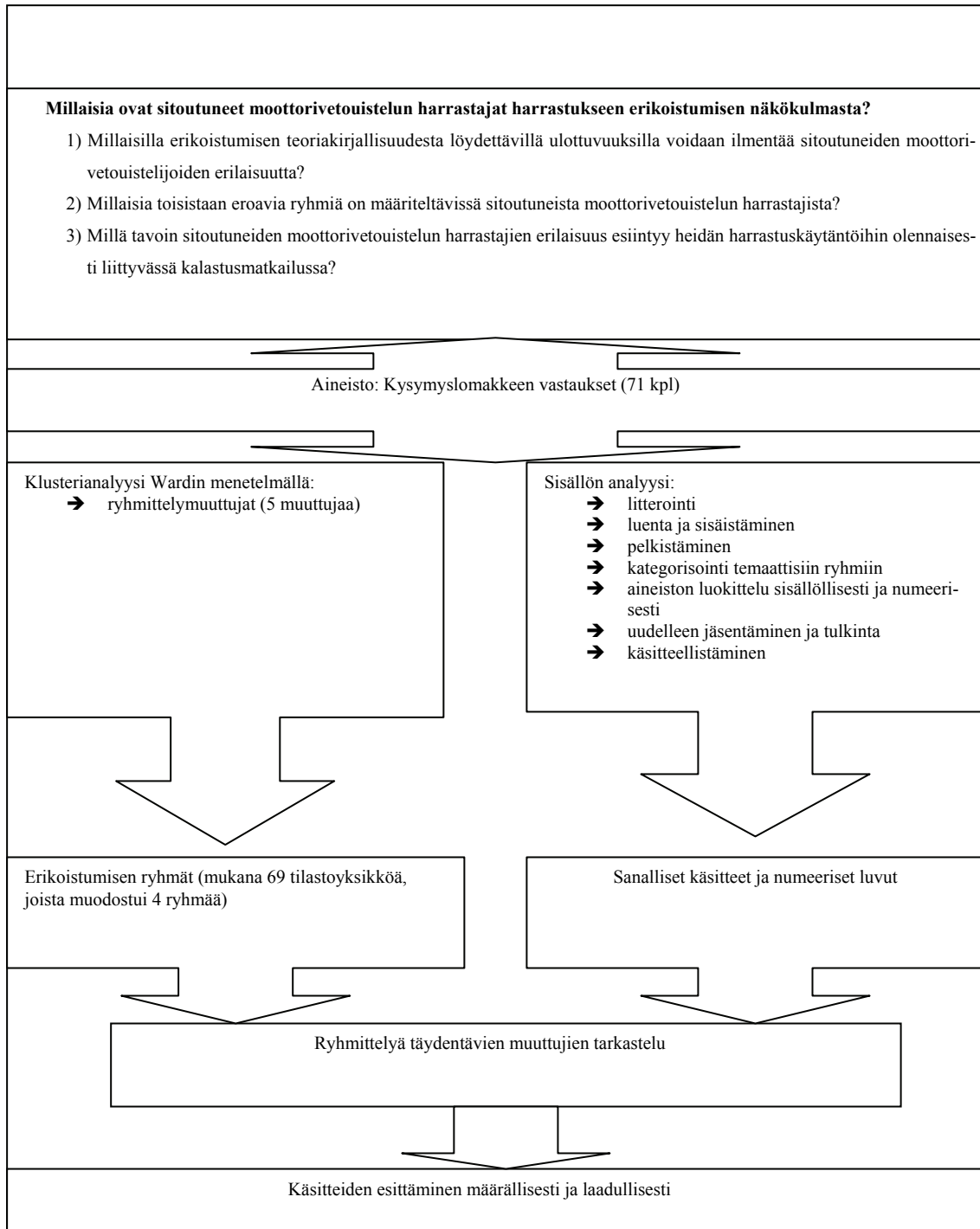
Viides ja viimeinen klusterianalyysin vaihe oli klusterien tulkinta ja validointi. Tulkintavaiheessa identifioin klusteroinnissa muodostuneita ryhmiä ryhmittelymuuttujien keskiarvojen perusteella. Tähän vaiheeseen sisältyi jokaisen klusterin sanallinen ja graafinen määrittely, segmenttien profiilin kuvailu ryhmittelymuuttujien suhteen sekä klusterien nimeäminen. Klusterien nimeämistä ohjasivat aikaisemmat tutkimukset sekä ryhmien sisäiset tärkeät ominaisuudet ja eri segmenttien

väliset erot. Ryhmittelyratkaisun luotettavuuden arvioinnissa päädyin käyttämään viittä eri luotettavuuden arviointitapaa.

Ensimmäisenä klusterointiratkaisun luotettavuuden arviointitapana oli ryhmittelymuuttujien validiteetin tarkastelu. Ryhmittelyn luotettavuuden arvioimiseksi tarkastelin klusteroinnissa käytettyjen muuttujien välistä multikollineaarisuutta sekä singulaarisuutta, joita ei ollut havaittavissa. Toisena tapana arvioida ja validoida ryhmittelyn tuloksia oli suorittamani uusinta-analyysi. Kolmantena ryhmittelyratkaisun luotettavuuden keinona tarkastelin klustereiden välisiä eroavaisuuksia ja sisäistä yhtenäisyyttä. Hyvässä ryhmittelyratkaisussa klusterien tulee olla ulkoisesti heterogeenisiä ja sisäisesti homogeenisiä. Työni ryhmittelyn validiteetin neljäs arviointikeino oli merkittävyydestit. Vertasin muodostuneita klustereita toisiinsa sellaisten muuttujien suhteen, joita en käyttänyt ryhmittelymuuttujina. Onnistuneessa klusteriratkaisussa klusterit eroavat toisistaan testatun relevantin, mutta ei klusteroinnissa käytetyn, muuttujan suhteen (ks. Aldenderfer & Blashfield 1984). Aldenderferin ja Blashfieldin (1984, 66) mukaan ulkoisen validioidinnin etuna on se, että siinä koetellaan suoraan klusteriratkaisun yleistettävyyttä relevantteihin kriteereihin verrattuna. Tällainen ulkoinen validointi edellyttää relevanttien ulkoisten kriteerien tunnistamista ja niiden mittaamista. Ryhmittelyä täydentävät muuttujat toimivat työssäni yhtäältä merkittävyyden testaajina ja toisaalta ryhmien profiileja täydentävinä muuttujina. Viides ja viimeinen ryhmittelyn arviointi oli klusteriratkaisun ja segmentointikriteerien toteutumisen arviointi. Luotettavuuden yksityiskohtainen tarkastelu on esitetty tarkemmin alaluvuissa 4.4 ja 6.4.

Kvantitatiivisen analyysin ohella käsittelin lomakkeen avoimet vastaukset sisällön analyysillä. Sisällön analyysi on alun perin luonteeltaan kvantitatiivinen menetelmä, mutta sitä on alettu käyttää myös kvalitatiivisen empiirisen aineiston käsittelyssä (Kyrö 2004). Krippendorf (2004, 18) määrittelee sisällön analyysin tutkimustekniikaksi, jonka avulla tehdään toistettavia ja valideja päätelmiä tekstistä ja asiayhteyksistä, jossa niitä käytetään. Käytin sisällön analyysia avointen vastausten analyysimenetelmänä numeerisen ja käsitteellisen tiedon tuottamisessa (ks.

liite 4, avointen vastausten sisällön analyysin vaiheet). Litteroin aineiston alkuperäisessä muodossa ja tarkastelin sisällön analyysillä tekijöitä, joita harrastajat korostavat harrastukseen erikoistumiseen liittyvissä vastauksissa (pelkistäminen, ks. Alasuutari 1999). Kategorisoin analyysissä vastaukset eli yksittäiset havainnot ryhmittelemällä ne omiin temaattisiin ryhmiin. Jaoin ryhmät omiin luokkiin yhdistäen niitä sisältöjen mukaisesti säilyttäen aluksi pieniäkin eroja sisältäviä vastauksia. Tarkastelin muodostuneita ryhmiä sekä numeerisesti että sisällöllisesti. Sisällön analyysin yhteydessä tapahtuva kvantifiointi eli numeerinen esittäminen kuvaa määrällisesti sitä, minkälaisen painoarvon ilmiöön liittyvät asiat saivat vastaajien joukossa. Käsitteellistin luokat niiden sisältöjen mukaisesti havaintoja mahdollisimman läheisesti kuvaavilla termeillä. Analyysi ja tulkinta eteni vaiheittain prosessina. Pyrin saamaan vastauksista esille ilmiöön liittyvän yleisyyden kadottamatta kokonaan yksittäisiä vastauksia. Käsitteellistämisen jälkeen yksittäiset vastaukset ovat tunnistettavissa laadullisten, yleisten piirteiden avulla. Tutkimusprosessin vaiheet on esitetty kokonaisuudessaan kuvassa neljä (kuva 4., s. 95).

Kuva 4. Tutkimusprosessin vaiheet

4.4 Menetelmällisten valintojen luotettavuuden arviointi

Kyrö (2003) toteaa tutkimusmenetelmän käsitteeksi, joka johdattelee tutkimuksen käytännön suorittamiseen, siihen liittyviin valintoihin sekä metodologisiin perusteisiin. Tutkimusmenetelmän käsitteellä on koordinoiva rooli paradigmaan liittyvien sitoumusten ja tutkimuksen käytännön toteutukseen liittyvien tekniikoiden välillä (mt. 2003). Tutkimusmenetelmistä käyty keskustelu osoittaa, että tekijät, jotka määrittävät joko kvantitatiivista eli määrällistä ja kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, eivät ole itsestään selviä. Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan tutkimusmenetelmät poikkeavat toisistaan itse asiassa yllättävän vähän. He (mt. 2000), toteavat että tieteessä yleisesti arvostettu määrällinen tutkimus palautuu myös aina jollakin tavalla laadullisesti määriteltäviin käsitteisiin, kielelliseen kommunikaation ja subjektiiviseen merkityksenantoon. Omassa tutkimuksessani totesin, että määrällisen ja laadullisen tutkimusparadigman (Arndt 1985) yhdistäminen oli aineistoa täydentävää ja kumuloi tiedon.

Aineistonkeruumenetelmä asetti rajat aineiston käsittelylle ja edellytti metodista hajauttamista aineiston analyysissä ja tulokinnassa sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Tutkimuksen tausta ja analyysin ydin painottuivat kuitenkin koko prosessin ajan määrälliseen tutkimukseen. Päättely eteni deduktiivisesti siten, että lähestyin ilmiötä määrälliselle tutkimukselle ominaisesti teoriasta käsin. Analyysissä useiden kokeilujen jälkeen päädyin neljän ryhmän klusteriratkaisuun ja tarkastelemaan ryhmittelyä täydentävillä muuttujilla. Avoimia vastauksia käytin erikoistumisen ulottuvuuksien yleiseen kuvaamiseen.

Luotettavuuden arvioinnissa validiteetti jaetaan usein ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Tutkimuksen ulkoisella validiteetilla ymmärretään tutkimuksen yleistettävyyttä, johon olennaisesti vaikuttavat tutkimuksen tutkimusasetelma sekä otanta. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen omaa luotettavuutta, jonka kannalta olennaisia seikkoja ovat käsitteiden, teorian ja mittareiden oikeellisuus sekä mittaustilanteessa tutkimuksen luotettavuutta alentavat tekijät. Reliabiliteetti

tieteellisessä työssä tarkoittaa ei-satunnaisuutta eli sitä, että aineistonkeruu on toteutettu järjestelmällisesti ja sen luotettavuuteen on kiinnitetty huomiota. Tuloksien tulee olla tarkkoja, pysyviä ja toistettavia. (Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994; Metsämuuronen 2003, 86–93; Tamminen 1993, 89–90.)

Määrällisen tutkimuksen yleistä luotettavuutta ja pätevyyttä pohtiessa kiinnitin huomiota tutkimusaineistoon ja tutkimustuloksiin. Työni tutkimusasetelma on erityinen siinä mielessä, että sen kohderyhmänä oli yksi kalastusharrastuksen osamaailma harrastukseen liittyvine erityispiirteineen. Vaikka vastaajat vastasivat kyselyyn yksityishenkilöinä, samalla he ovat myös tietyn harrastuksen ja tietyn kalastusseuran eli RoMu ry:n edustajia. ”Romulaisuus” toi vastauksissa esille oman paikallisuuden leiman ja tietyn yhteisön erityispiirteet. Tällä perusteella analyysin tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä toisiin kalastusharrastuksen osamaailmoihin tai kalastuksen harrastamiseen yleisesti. Klusterianalyysissä tavoitettu ryhmien informatiivisuus eli ryhmien väliset selkeät erot ja yhtäläisyydet antavat kuitenkin suuntaa harrastukseen erikoistumiseen liittyvistä tekijöistä ja kuvaavat tarkemmin moottorivetouistelun harrastajien erikoistumisen ryhmien ominaisuuksia.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä oli pieniä puutteita lukuun ottamatta toimiva. Pyrin muotoilemaan teoriasta lähtevät kysymykset mahdollisimman yksiselitteiseksi, jotta kysymykset olisivat olleet ymmärrettäviä ja lomake olisi ollut helppo täyttää. Vastaamisen ja koodauksen helpottamiseksi järjestin kysymykset aihealueittain kokonaisuuksiksi ja selvitin kysymyksiin sisältyvien käsitteiden merkitykset (esimerkiksi kalastusmatkailu). Analyysivaiheessa totesin, että kysymykset olivat tutkimusongelman kannalta toimivia ja mitta-asteikon tarkkuus oli käyttökelpoinen. Huolellista paneutumista kysymysten laatimiseen ei kuitenkaan metodeihin liittyvissä oppaissa korosteta turhaan. Omassa työssäni olisi ollut syytä kiinnittää enemmän huomiota esitettyihin kysymyksiin ja niiden muotoon. Lomakkeesta löytyi kysymyksiä, joiden sisältöä olisi voinut selventää. Esimerkiksi kysymyksessä 21 olin nimennyt yhdeksi onnistuneen kalastusmatkan

tekijäksi ”kalastusmahdollisuuksien helppouden”. Käsite oli moniselitteinen ja siksi ilman sisältöä. Analyysin toteuttaminen vaati suuria ponnistuksia. Työaakkaa olisi lieventänyt kysymysten määrän vähentäminen. Suurin osa vastaajista oli käsitykseni mukaan ymmärtänyt kysymykset tarkoittamalla tavalla, joten tutkimuksen luotettavuus on tältä osin hyvä. Aineisto on kerätty Pro gradu – tutkimusta varten. Käytän samaa aineistoa lisensoititutkimuksessani. Saman aineiston hyödyntäminen ei mahdollistanut lisä- tai täydentävien kysymyksien asettamista.

Kirjekyselyille ominaista poistumaa eli lomakkeen palauttamatta jääneiden määrää pyrin ehkäisemään laatimalla kyselyn mukaan motivoivan saatekirjeen, jossa oli vastaamista helpottavat ohjeet. Saatekirjeessä korostin vastaajien panosta tutkimuksen aineistonkeruuvaiheen toteuttamisessa. Korostin kyselyyn vastaamisen tärkeyttä tuomalla saatekirjeessä esiin vastauksien merkityksen yhdistyksen toiminnan kehittämiseen ja kalastusmatkailun edistämiseen. Tiedolla vastausten luottamuksellisesta käsittelystä halusin rohkaista RoMu ry:n jäseniä vastaamaan tuntojensa mukaisesti myös arkaluonteisilta vaikuttaviin kysymyksiin. Kyselyn toteutuksen ajankohta ei ollut paras mahdollinen, sillä ensimmäinen kysely ajoittui kiireisen kalastuksen kesäsesongin alkuun touko-kesäkuun vaihteeseen.

Analyysissa tutkimusaineistossa esiintyneet havaintoyksiköiden puuttuvat havainnot osoittautuivat tilastollisten sovellusten kannalta ongelmallisiksi (ks. Metsämuuronen 2003, 424). Joistakin vastauksissa ilmeni, että kysymys oli luettu joko epätarkasti tai puuttuva tieto johtui pelkästä vahingosta. Osa puutteellisista vastauksista saattoi johtua myös siitä, että vastaajat eivät osanneet vastata kysymykseen tai vastasivat ainoastaan sellaisiin vaihtoehtoihin, joilla oli heille henkilökohtaista merkitystä. Tulkintaa aiheuttivat myös sellaiset vastaukset, joissa tiettyyn vastausvaihtoehtoon oli annettu useita arvoja ja seuraavassa vaihtoehdossa ei ollut vastausta lainkaan. Yleisesti puutteellisen aineiston käsittelytapa on, että kyseistä vastaajaa tai havaintoyksikköä ei oteta lainkaan mukaan analyysiin, mikäli yksikin tieto puuttuu (Metsämuuronen 2003, 424). Puutteellisten havaintojen poisjättämi-

nen olisi kuitenkin vähentänyt analyysiin kohteena olevia tilastoyksiköitä ja siten voinut supistaa aineiston liiallisesti ja tehdä siitä epäedustavan (ks. Romberg 1999, 50).

Puuttuvan tiedon selvittämisessä paras menetelmä olisi ollut tiedustella vastaajalta puuttuvaa havaintoa henkilökohtaisesti (Metsämuuronen 2003, 424). Vastauksen täydentäminen jälkikäteen kirjallisesti tai puhelimitse olisi kuitenkin aiheuttanut liian suuria ajallisia ja taloudellisia kustannuksia, joten luovuin näistä korjausmenetelmistä. Koska tutkimusjoukkoni oli suhteellisen pieni, oli mielestäni perusteltua korjata aineistoni puutteita. Puutteellisen aineiston korjausmenetelminä tutkimuksissa on käytetty päättelyä, verrokkiarvoa, regressioennustuksia ja erilaisia keskiarvo- tai inputaatiomenetelmiä (Little & Rubin 1987; Metsämuuronen 2003, 424–433). Työssäni päädyin käyttämään puuttuvien tietojen korjaamisessa ryhmittäistä keskiarvoa, joka menetelmä on niin kutsuttu Ad hoc -metodi (Little & Rubin 1987). Tieteellisessä tarkastelussa menetelmään voi liittyä joitakin epätarkkuuksia, mutta sen positiiviset näkökulmat, kuten sen helppo soveltaminen ja saadut edustavat arvot puolsivat sen valintaa.

Ryhmittelyanalyysiä pidetään osittain heuristisena menetelmänä, jonka teoreettinen pohja ei ole kovin luja ja siihen liittyy tutkijan subjektiivinen elementti (Mellin 2004, 5). Tästä johtuen käytin ryhmittelyn luotettavuuden arvioinnissa useita eri menetelmiä. Yksi tapa, jolla arvioin klusteroinnin tuloksia oli uusinta-analyysi, jossa jaoin tutkimusaineiston satunnaisesti kahteen osanäytteeseen. Uusinta-analyysissä ryhmittelin osanäytteet uudelleen jakaviin hierarkkisiin menetelmiin lukeutuvalla K-means-metodilla. Tarkastelin uusia klustereita suhteessa alkuperäisiin ryhmiin kiinnittäen huomiota ryhmien sisäiseen samankaltaisuuteen ja ulkoiseen erilaisuuteen. Uusinta-analyysi vahvisti tekemäni neljän klusterin ratkaisun parhaaksi ryhmittelyvaihtoehdoksi.

Luotettavuutta arvioidessa tarkastelin myös yksityiskohtaisesti käyttämäni ryhmittelymuuttujien validiteettia, klustereiden välistä eroavaisuutta ja sisäistä yhtenäisyyttä sekä klusteriratkaisun ja segmentointikriteerien toteutumista. Ryh-

mittelymuuttujien validiteettia arvioin multippelikorrelaatiokertoimen neliön, regressiokertoimien, toleranssi- ja VIF-arvojen, ominaisuusarvon (Eigenvalue) sekä kuntoisuusindeksin (Condition index) perusteella. Klustereiden välistä eroavaisuutta ja sisäistä yhteneväisyyttä selvitin yhdensuuntaisella varianssilla (One-Way ANOVA) ja siihen osittain sisältyvällä ryhmävertailuanalyysillä eli Post Hoc -testillä. Klusteriratkaisun ja segmentointikriteerien toteutumista pohdin markkinointikirjallisuudessa suositeltujen neljän segmentointikriteerin perusteella, joita ovat tavoitettavuus, olennaisuus, markkinointitoimenpiteiden aiheuttamien reaktioiden eroavaisuudet segmenteissa sekä toteutettavuus (ks. Kotler & Armstrong 2008). Luotettavuusarvojen tarkastelu ja segmentointikriteerit käyn yksityiskohdaisesti läpi ryhmien esittelyn yhteydessä (alaluku 6.4).

4.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusta arvioitaessa on syytä pohtia luotettavuuden ohella tutkimuksen eettisyyttä. Turun yliopiston filosofian laitoksen emeritusprofessori Juhani Pietarinen esittää Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä- artikkelissaan (2002, 58 – 69), että tutkimusetiikka on laaja-alainen kokonaisuus. Eettiset kysymykset eivät rajoitu tiettyihin tutkimusprosessin vaiheisiin kuten tutkimustehtävän asettamiseen, menetelmien valintaan ja aineiston kokoamiseen, vaan se ulottuu myös tiedeinstituutioihin ja tutkijan ammattietiikkaan. Erityisesti ihmisiä koskevassa tutkimuksessa on Alasuutarin (2005, 18) mukaan syytä pohtia tutkimuksen eettisiä kysymyksiä.

Pietarisen (2002) mielestä eettisiä vaatimuksia tulee asettaa viidelle tutkimustoiminnan osa-alueelle. Näitä ovat ammattitaidon hankkiminen, informaation tuottaminen, informaation välittäminen, informaation käyttäminen sekä tutkija-ammattikunnan kollegiaalisuus. Tämän jaottelun pohjalta Pietarinen (1999, 2002) nimeää tutkijan kahdeksan eettistä vaatimusta, joita ovat älyllinen kiinnostus, re-

hellisyys, tunnollisuus, vaaran eliminointi, ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalinen vastuu, ammatinharjoituksen edistäminen ja tutkijakollegiaalinen arvostus. Näistä on löydettävissä kolme tutkijan ammattietiikan pääteemaa: 1) totuuden etsimisen ja luotettavuuden velvoitteet, 2) tutkittavien ihmisarvoa ilmentävät velvoitteet ja 3) tutkijoiden keskinäisiä suhteita ilmentävät velvoitteet (ks. Kuula 2006).

Pietarisen (2002) mukaan ammattitaidon hankkimiseen liittyvät ennen kaikkea älyllisen kiinnostuksen ja tunnollisuuden vaatimukset. Ammattitaidon hankkiminen on Kuulan (2006) määritelmässä osa totuuden etsimisen ja luotettavuuden velvoitetta. Pysin täyttämään tutkimuksessani ammattitaidon hankkimisen, totuuden etsimisen ja luotettavuuden velvoitteet. Olen tutkijana aidosti kiinnostunut tutkimuskohteeseeni liittyvään uuden tiedon hankkimisesta. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti olen tunnollisesti paneutunut alaani. Tutkimukseni pohjautuu alan tieteellisen kirjallisuuden perusteelliseen tuntemukseen, joka on myös perusedellytys sille, että välittämäni informaatio on huolellista, tarkkaa ja luotettavaa. Kannan huolta siitä, että tuottamaani informaatiota tullaan käyttämään hyvien eettisten käytäntöjen mukaisesti. Tutkijana toimiessani olen toiminut tavoilla, jotka eivät tahraa tutkimuksen ja yleistä tutkijoiden mainetta. Siten olen omalta osaltani toteuttanut tutkijan ammatinharjoittamisen edistämistä. Olen tutkimuksessani myös suhtautunut arvostavasti toisiin tutkijakollegoihin tekstissäni viitteissäni ja tekstin kunnioittavassa sävyssä.

Tutkimustoiminnan informaation tuottamisen osa-alueeseen liittyvät tutkittavien ihmisarvoa ilmentävät velvoitteet kuten vaaran eliminoinnin vaatimus, ihmisarvon kunnioittaminen ja sosiaalisen vastuun vaatimus (ks. Alasuutari 2005, 16; Kuula 2006, 30). Vaaran eliminoinnilla ymmärretään pidättäytymistä sellaisesta tutkimuksesta, joka tuottaa kohtuutonta vahinkoa. Käsitykseni mukaan tutkimukseni ei tuota tällaista varaa liioin tutkittaville kuin tutkijalle. Sosiaalinen vastuunkannon voidaan nähdä puolestaan suhtautumistapana tutkittaviin (Alasuutari 2005, 16) esimerkiksi kunnioittamalla heidän itsemääräämisoikeuttaan ja yksityisyyttään

sekä huomioimalla tutkimuksen mahdollisia seuraamuksia tutkittaville. Informaation tuottamiseen liittyy myös tutkijan tutkimuksen suorittamistapaan liittyvät rehellisyyden ja luotettavuuden vaatimukset. Tarkastelen ja esitän tutkimusvalintojani erityisesti informaation tuottamisen tutkimuseettisistä näkökulmista.

Erotan Arja Kuulaa (2006) soveltaen informaation tuottamisprosessissa kolme osavaihetta, joissa on tarpeellista pohtia tutkijana oman toiminnan eettisyyttä. Näistä ensimmäinen on osoitetietojen hankkiminen ja aineiston keruun suunnittelu. Toinen osavaihe koskee aineisto vastaanottamisesta, käytöstä ja säilytyksestä. Kolmas ja viimeinen informaation tuottamisen osavaihe on tulosten raportointi yleisölle.

Tutkimusluvan ja osoitetietojen saamisen yhteydessä esittelin tutkimustani ja sen tavoitteita. Tutkimusluvan myönsi RoMu ry:n hallitus. Toimitin hallitukselle informaation antamiseksi varsinaisen tutkimuksen kysymyslomakkeen saatekirjeineen. Tutkijana lupasin hallitukselle käyttää saamiani osoitetietoja ainoastaan tutkimustarkoituksiin. Tutkittavien urheilukalastajien osoitetiedot olivat ainoastaan tutkijan halussa ja säilytin niitä lukitussa tilassa tutkimuksen teon ajan. Yksi tärkeimmistä tutkimuseettisistä vaatimuksista on yksityisyyden kunnioittaminen, tutkittavia ei saa tunnistaa tutkimusraportista (Alasuutari 2005, 20). Aineistonkeruun suunnittelu ja toteutus on keino varmistaa tutkittavien anonymiteetin toteutuminen. Suunnittelin kysymyslomakkeeni siten, että siinä ei tiedustella vastaajan nimeä, syntymäaikaa, osoitetta tai muuta sellaista taustatekijää, joka voisi paljastaa vastaajan henkilöllisyyden tutkijan ulkopuoliselle kolmannelle taholle.

Aineiston keräämisen muotona postikysely huomioi ihmisarvon kunnioittamisen ja sosiaalisen vastuun tukemalla tutkittavien itsemääräämisoikeutta. Postikyselyyn vastatessa tutkittavat voivat itse tehdä päätöksen olla vastaamatta kysymyksiin tai itse kyselyyn (ks. Kuula 2006, 108). Tekemisillään ja tekemättä jättämisillään he ovat omatoimisia. Survey- tutkimuksen uusintakyselyn voidaan nähdä olevan ristiriidassa vapaaehtoisen tutkimukseen osallistumisen periaatteen kanssa; onhan vastaaja jättänyt kerran vastaamatta (ks. Kennedy 2001, 5). Tutki-

museettisesti vastaajilla on näkemykseni mukaan kuitenkin uusintakyselyn yhteydessä edelleen mahdollisuus olla vastaamatta ja siten lopullinen itsemääräämisoikeus säilyy. Tekemäni uusintakysely ei siten sorra vastaajia. Ensimmäisen ja toisen kyselyjen saatekirjeiden avulla täytin puolestaan informoinnin perusvaatimuksen kertomalla tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusaineiston luottamuksellisuudesta. Saatekirjeissä oli myös tutkijan yhteystiedot ja pyyntö ottaa yhteyttä tutkijaan mahdollisissa epäselvyyksissä tai lisätietoa tarvittaessa.

Arja Kuulan (2006, 100) mukaan tunnisteellisia tutkimusaineistoja voi arkistoida jatkotutkimuksiin, mikäli 1) tutkittavia on alun alkaen informoitu siitä tai 2) aineisto on anonymisoitu poistamalla tai muuttamalla tunnistetietoja tai 3) tutkittavilta on kysytty lupa jälkikäteen. Lisensiaattitutkimukseni täyttää edellä asetetut jatkotutkimuksen tutkimuseettiset ehdot. Tutkimusaineistoni ja kirjoitettu tutkimusraportti ei sisällä tunnistetietoja ja olen saanut tutkittavilta jälkikäteen luvan aineiston hyödyntämiseen jatkotutkimukseen. Tutkimusluvan pyyntö on aiheellinen, sillä lisensiaattitutkimuksen aineisto on sama kuin Pro gradu -tutkielmassa hyödyntämäni tutkimusaineisto.

Tutkimuseettiset velvollisuudet tutkijana ja tutkimuksen tekijänä ulottuvat tutkimusraportin kohdalla anonymiteettiä laajemmalle. Tutkimusraportti on tässä tutkimuksessa tutkijan, ei tutkittavien tuotos. En ole antanut tutkimusraportista etukäteen raakaversioita avaininformanteille, kuten RoMu ry:n hallitukselle, kommentoitavaksi. Täten minun täytyy kantaa laaja vastuu siitä, mitä valmiissa raportissa esitän, miten tutkittavat esittäytyvät sekä mitä seuraamuksia tutkimuksella on sen valmistuttua. Tavoitteena tutkimuksessani on ollut ymmärtää ja selittää tutkittavaa kohdetta, ei halventaa tai leimata tutkittavia tuottamalla tekstillä. Olen kiinnittänyt koko tutkimuksen ajan huomiota siihen, että teksti kunnioittaa tutkittavien ihmisarvoa ja että se ei vaaranna heitä aiheuttamalla negatiivisia seuraamuksia. Tekstini keskiössä on kuitenkin sen varsinainen pääyleisö, akateeminen tiedeyhteisö.

5 TUTKIMUKSESSA SOVELLETUT HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMISEN ULOTTUVUUDET

5.1 Sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus

5.1.1 Sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen ryhmittelymuuttujat

5.1.1.1 Moottorivetouisteluun keskittyminen

Käsittelen tässä alaluvussa sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen ulottuvuutta. Tuon esille ulottuvuutta mittaavat ryhmittelymuuttujat ja ryhmittelytäydentävät muuttujat. Avoimet kysymykset täydentävät tätä tarkastelua. Moottorivetouistelun erikoistumisen näkökulmasta sitoutunut harrastaja harrastaa moottorivetouistelua erittäin usein ja melko harvoin tai ei koskaan toisia kalastusharrastuksen muotoja. Pyrin selvittämään moottorivetouistelun harrastamisen frekvenssiä ensimmäisestä kysymyksestä (kysymys 1) rakentamani summamuuttujan avulla. Tätä moottorivetouisteluun keskittymistä ja sitoutumista kuvaavaa muuttujaa käytin klusterianalyysin sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen ensimmäisenä ryhmittelymuuttujana.

Ensimmäisessä kysymyksessä (kysymys 1) ”Mitä kalastuksen muotoja harrastat?” vastaajat arvioivat, kuinka usein he harrastavat eri kalastusharrastuksen muotoja (liite 6, taulukko 2). Kysymys oli semistrukturoitu ja se koostui kuudesta strukturoidusta ja yhdestä avoimesta vastausvaihtoehdosta. Valitsin aktiivista ja passiivisista kalastusharrastusmuodoista kuusi vastausvaihtoehtoa ja seitsemännellä avoimella vastausvaihtoehdolla pyrin tuomaan esiin sellaiset harrastusmuodot, joita ei mainittu strukturoiduissa vaihtoehdoissa. Vastausvaihtoehtojen pohjana

ovat vapaa-ajankalastajan profiilitutkimuksessa (Mikkola & Yrjölä 2003) ilmenneet harrastajien pääasiallisimmat pyyntimuodot. Kalastusmuotojen harrastamista koskevassa kysymyksessä aktiivisia kalastuksen muotoja olivat moottorivetouistelu, soutu-uistelu, vapakalastus ja perhokalastus. Passiivisia kalastusmuotoja edustivat verkkokalastus ja muu pyydyskalastus. Ensimmäisen kysymyksen eri kalastusmuotojen harrastamisen frekvenssiä ilmentävien muuttujien arvot olivat 1) en koskaan, 2) melko harvoin, 3) satunnaisesti, 4) melko usein ja 5) erittäin usein. Kalastusharrastuksen muotoja koskevan kysymyksen vastauksissa oli joitakin puuttuvia tietoja Korjasin puuttuvat havainnot SPSS-ohjelman ryhmittäisellä keskiarvotoiminnolla (liite 6, taulukko 3), jonka riippumattomaksi muuttujaksi valitsin moottorivetouistelun. Kalastusharrastusmuotojen keskeiset tunnusluvut säilyivät ryhmittäisen keskiarvon jälkeen lähes ennallaan.

Moottorivetouistelun harrastamiseen käytettävistä voimavaroista kilpailevat ensisijaisesti muut aktiiviset kalastusharrastusmuodot, sillä RoMu ry:n jäsenet harrastivat passiivisia kalastusmuotoja harvoin (verkkokalastus $M_o=2$; muu pyydyskalastus $M_o=1$). Passiiviset pyyntimuodot eivät sido aktiivisten pyyntimuotojen tapaan harrastajien ajallisia tai taloudellisia resursseja. ”Muu, mikä” – kohtaan harrastajien yleisin vastaus oli pilkkiminen. Erikoistumisen näkökulmasta tämä kalastusmuoto ei talvilajina kilpaile kesäkaudelle painottuvan moottorivetouistelun kanssa, joten päädyin jättämään kyseisen vastausvaihtoehdon analyysin ulkopuolelle. Tästä syystä tarkastelin moottorivetouistelun harrastamisen intensiteettiä suhteessa muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamiseen. Pääkomponenttianalyysissä vetouistelun harrastamisen kanssa kilpailevista muista aktiivisista kalastusmuodoista tuli yksi komponentti summamuuttujaa varten (taulukko 4., s. 106). Faktorin muuttujien yhteenkuuluvuutta mittaavan KMO-luvun arvo oli 0,579 ja kommunaliteettiarvojen vaihtelu välillä 0,388–0,583 osoitti, että muuttujat mittasivat melko luotettavasti pääkomponenttia.

Taulukko 4. Pääkomponentti muista aktiivisista kalastusharrastusmuodoista

	Component
	1
Vapakalastus	,764
Perhokalastus	,700
Soutu-uistelu	,623

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Moottorivetouistelun harrastukseen keskittymisen ryhmiä muodostui viisi (liite 7, kuvio 1), joita olivat satunnaisesti moottorivetouistelevat (n=4), yleiskalastajat (n=13), aktiiviset yleiskalastajat (n=18), innokkaat moottorivetouistelijat (n=14) ja moottorivetoon keskittyneet aktiiviset yleiskalastajat (18), innokkaat moottorivetouistelijat (n=14) ja moottorivetoon keskittyneet uistelijat (n = 21).

Satunnaisesti moottorivetouistelevien ryhmään kuuluvat harrastajat harrastivat suhteellisen vähän moottorivetouistelua suhteessa muihin ryhmiin ($\bar{x} = 2,75$). Toisaalta ryhmän kuuluvien muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamista kuvaavan summamuuttujan keskiarvo ($\bar{x} = 2,75$) oli viidestä ryhmästä kaikkein suurin. Tämä ryhmän harrastajat keskittyivät moottorivetouistelun harrastukseen kaikista ryhmistä vähiten ja siten osoittivat vähäisintä sitoutumista harrastukseen. Tulkitseen tämän johtuvan joko harrastukseen sitoutumisen alkuvaiheesta, käänteisestä kehityksestä aiemmasta sitoutuneemmasta tasosta kohti vähäisempää harrastukseen sitoutumista tai harrastuksesta luopumisena.

Yleiskalastajien ryhmään lukeutuvat harrastivat moottorivetouistelua melko usein ($\bar{x} = 4,00$) ja vain satunnaisesti muita aktiivisia kalastusmuotoja. Ryhmän muiden aktiivisten kalastusmuotojen summamuuttujan keskiarvo ($\bar{x} = 2,51$) oli kuitenkin toiseksi korkein. Moottorivetouistelun erikoistumisen näkökulmasta tätä ryhmää voi luonnehtia yleiskalastajiksi eli generalisteiksi, koska he harrastivat

moottorivetouistelun ohella suhteellisen usein myös muita kalastusmuotoja. Yleiskalastajat asettuivat sitoutumisen ja erikoistumisen jatkumolla satunnaisten moottorivetouistelijoiden edelle, koska he harrastivat enemmän moottorivetouistelua ja vähemmän muita aktiivisia kalastusmuotoja kuin satunnaiset moottorivetouistelijat.

Aktiivisten yleiskalastajien ryhmään kuuluvat kalastajat harrastivat aktiivisen moottorivetouistelun ($\bar{x}=4,2$) ohella jotakin muuta aktiivisen kalastuksen muotoa. Ryhmän muiden aktiivisten kalastusmuotojen summamuuttujan keskiarvo ($\bar{x}=2,37$) oli kuitenkin pienempi kuin edeltävien ryhmien vastaavat arvot. Tähän ryhmään kuuluvat eivät olleet sitoutuneempia tai keskittyneempiä, koska he harrastivat ainakin yhtä muuta kalastusmuotoa melko usein tai erittäin usein. Tätä ryhmää luonnehti aktiivinen osallistuminen useaan kalastusmuotoon. Sekä yleiskalastajien että aktiivisten yleiskalastajien eri kalastusmuotojen harrastamisen moninaisuus voi johtua saalishakuisuudesta.

Innokkaasti moottorivetouistelevien ryhmä harrasti moottorivetouistelua aktiivisesti ($\bar{x}=4,5$) ja muita aktiivisia kalastuksen muotoja ainoastaan melko harvoin ($\bar{x}=2,17$). Tämä ryhmä muodostui kahdesta osaryhmästä. Ensimmäinen osaryhmä harrasti moottorivetouistelua melko usein (muuttujan arvo 4) ja muita aktiivisia kalastuksen muotoja ainoastaan melko harvoin tai ei koskaan ($\bar{x}=1,71$). Tätä osaryhmää luonnehti moottorivetouisteluun melko intensiivinen keskittyminen ja toisten kalastusmuotojen vähäinen suosio. Ensimmäinen osaryhmä olisi vähäisen muiden kalastusmuotojen harrastamisen perusteella kuulunut harrastukseen keskittymisen näkökulmasta kaikkein keskittyneimpien kategoriaan, mutta heidän moottorivetouistelun harrastamisen intensiivisyys ei yltänyt erikoisosajaan tasolle. Innokkaiden moottorivetouistelijoiden toinen osaryhmä harrasti erittäin usein moottorivetouistelua ja heidän muiden aktiivisten kalastusmuotojen summamuuttujan keskiarvo ($\bar{x}=2,38$) oli ensimmäistä osaryhmää suurempi. Innokkaasti moottorivetouistelevien toisen ryhmän vetouistelun harrastamisen intensiteetti olisi yltänyt keskittymisen kannalta kaikkein erikoistuneimpaan tasoon, mutta heidän

muiden kalastusmuotojen harrastamisen määrä ylitti hieman moottorivetouisteluun keskittyneen erikoisosajaan tason. Kokonaisuudessaan tämän ryhmän (n=14) keskittyminen eli aktiivinen moottorivetouistelun osallistuminen ja vähäinen muiden kalastusmuotojen harrastaminen ylitti miltei kaikkein erikoistuneisimmalle tasolle.

Moottorivetouisteluun keskittyneiksi määrittyivät sellaiset harrastajat, jotka harrastivat moottorivetouistelua erittäin usein ja muita aktiivisia kalastuksen muotoja ainoastaan melko harvoin tai ei koskaan. Tämä tarkoitti sitä, että muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamisen summamuuttujan arvo täytyi olla pienempi tai yhtä suuri kuin kaksi (2). Keskittyneiden harrastajien muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamista kuvaavan summamuuttujan keskiarvo ($\bar{x} = 1,84$) oli alle raja-arvon. Moottorivetouisteluun keskittyvien ryhmään kuuluvat olivat erikoistuneet aktiviteettiin, sillä he harrastivat moottorivetouistelua erittäin usein ja vähän tai ei lainkaan toisia aktiivisia kalastusmuotoja. Tällainen harrastukseen osallistuminen ilmentää merkittävää sitoutumista tiettyyn harrastustekniikkaan.

Moottorivetouisteluun keskittymistä ja sitoutumista kuvaavalla muuttujalla esiin tuodut erilaiset sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden ryhmät osoittavat, että sitoutuneet harrastajat eivät ole niin samankaltaisia kuin on totuttu ajattelemaan. Tämä käy ilmi jo yhtä harrastukseen erikoistumista kuvaavaa muuttujaa tarkastelemalla. Tämä eronteko ei ole kuitenkaan riittävä. Tieto sitoutuneiden harrastajien harrastuksen osamuotoihin osallistumisesta ei valaise riittävästi sitä, miten ryhmät eroavat toisistaan tai mitä eroavaisuus tarkoittaa harrastukseen liittyvien mieltymyksien tai käyttäytymisen, kuten kalastusmatkailun kannalta. Tuntemus edellyttää täydentävää käsittelyä tästä ulottuvuudesta ja muista erikoistumista peilaavista ulottuvuuksista.

5.1.1.2 Moottorivetouisteluun käytettyjen kalastuspäivien määrä

Erikoistumisen tutkimuksien mukaan harrastuksen erityistaidot liittyvät osittain aikaisempaan harrastuskokemukseen. Harrastuskokemusta on tavallisesti opera-

tionalisoitu kalastuskokemuksena vuosina tai kalastuspäivien määränä vuodessa. Tarkastelin ryhmittelyn vaihtoehtoisten erikoistumisen muuttujien soveltuvuutta Spearmanin korrelaatiokertoimella (liite 6, taulukko 5). Matriisin mukaan moottorivetouistelun harrastusvuodet olivat yhteydessä taitojen kehittymisen kanssa. Toisaalta harrastusvuodet eivät korreloineet tai korreloivat negatiivisesti muiden vaihtoehtoisten erikoistumisen muuttujien eli moottorivetouisteluun keskittymisen, kalastuspäivien, arvion omista taidoista, välineinvestointien ja harrastuksen keskeisyyden kanssa. Tällä perusteella en valinnut harrastusvuosia (kysymys 2) erikoistumisen ryhmittelyperustaksi, vaan käytin sitoutumisen ja harrastuskokemuksen osoittimena ryhmittelyssä moottorivetouistelun harrastamiseen käytettyjä kalastuspäiviä (kysymys 4).

Vastaajien moottorivetouistelun päivien määrä kesällä 2003 oli vähimmillään yksi (minimi=1) ja enimmillään sata (maksimi=100) kalastuspäivää (liite 7, kuvio 2). Vastauksien mukaan seuran jäsenet olivat ryhmänä erittäin aktiivisia urheilukalastajia, sillä kalastuspäivien keskiarvo oli noin 28 päivää ($\bar{x}=28$) ja keskiluku 25 (Md=25) päivää. Havainnoista 25 sai arvon 20 kalastuspäivää, 50 prosenttia havainnoista sai arvon 25 kalastuspäivää ja 75 prosenttia havainnoista sai arvon 38 kalastuspäivää.

5.1.1.3 Omakehtainen arvio taidoista

Erikoistumisen näkökulmasta tiettyyn harrastukseen sitoutuneet harrastajat omaavat harrastukseen liittyviä erityistaitoja. Harrastajien arvio omista taidoista (kysymys 7) oli sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen toinen ryhmittelymuuttuja, joka indikoi myös harrastuskokemusta. Kysymys oli strukturoitu seuraavaan neljään vastausvaihtoehtoon: 1) olen vasta-alkaja, 2) olen jo hieman harjaantunut, 3) olen melko paljon harjaantunut ja 4) olen erittäin harjaantunut.

Harrastajat arvioivat omaavansa harrastukseen liittyviä erityistaitoja (liite 6, taulukko 6). Vain yksi vastaaja (~ 1 %) arvioi olevansa moottorivetouistelun vas-

ta-alkaja ja noin 21 % arvioi taitonsa hieman harjaantuneeksi. Omat taitonsa melko paljon harjaantuneeksi arvioi noin 55 prosenttia. Harrastajista 22,5 prosenttia arvioi taitonsa erittäin harjaantuneeksi.

5.1.2 Sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta täydentävät muuttujat

5.1.2.1 Harrastukseen osallistuminen vuosina

Kysymys (kysymys 2) ”Kuinka monta vuotta olet harrastanut moottorivetouisteluun?” oli turvallisinta esittää kysymyslomakkeessa avoimena muodossa ja siten välttää luokiteltuihin vastausvaihtoehtoihin mahdollisesti sisältyvät virheet. Ratkaisu osoittautui oikeaksi, sillä vastaajien harrastusvuosien vaihteluväli oli suuri (liite 6, taulukko 7).

Harrastajien harrastusvuosien miniarvo oli 2 vuotta (minimi=2) ja maksimiarvo 35 vuotta (maksimi=35). Harrastusvuosien keskiarvo oli 13 vuotta (\bar{x} =13) ja keskiluku 12 vuotta (Md=12). RoMu ry:n jäsenet ovat varsin kokeneita moottoriuistelun harrastajia harrastusvuosina mitattuna.

5.1.2.2 Harrastukseen osallistuminen aikaisempiin vuosiin verrattuna ja halu kehittää harrastustaitoja

Viidennessä kysymyksessä (kysymys 5) harrastajat vertasivat edellisen kesän moottorivetouisteluun osallistumista aikaisempien vuosien osallistumiseen. Vastaajista kaikki olivat harrastaneet moottorivetouistelua aikaisempina vuosina. Kysymys sai pienimmäksi arvoksi kaksi (2) eli ”osallistuin vähemmän kuin aikaisempina vuosina”, johon vastasi noin 40 prosenttia (n=28). Vastaajista noin 45 prosenttia (n=32) arvioi harrastaneen moottorivetouistelua yhtä paljon kuin aikaisempina vuosina ja 15,5 prosenttia (n=11) enemmän kuin aikaisempina vuosina.

Tarkasteltaessa moottorivetouistelun aikaisempien vuosien osallistumista ja kesän 2003 kalastuspäivien määrää selvisi, että osallistumisen tason lisääntyessä aikaisempiin vuosiin verrattuna kasvoivat myös kalastuspäivien keskiluvut noin 10 päivää (liite 7, kuvio 3).

Kahdeksannessa kysymyksessä (kysymys 8) kysyttiin vastaajien halua kehittää omia taitojaan ja edistyä kalastusharrastuksessa (liite 6, taulukko 8). Kaikki harrastajat halusivat kehittää taitojaan ja edistyä harrastuksessaan, kukaan vastaajista ei ollut valinnut vastausvaihtoehtoa ”en ole kiinnostunut kalastustaitojen ylläpitämisestä tai niiden kehittämisestä”. Vastaajista noin 35 prosenttia halusi säilyttää ainakin nykyisen taitotason. Suurin osa, noin 65 prosenttia harrastajista oli valmiita käyttämään aikaa ja näkemään vaivaa taitojensa edelleen kehittämiseen.

5.1.3 Sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta kuvaavat avoimet kysymykset

5.1.3.1 Sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden kalastusjärjestötoiminta

Sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta kuvaavissa avoimissa kysymyksissä tiedustelin harrastajien kalastusjärjestötoiminnasta. Kysymykset käsitelivät harrastajien jäsenyyksivuosi määrää Romu ry:ssä (kysymys 3), kalastusjärjestöön liittymisen perusteita (kysymys 30) sekä mielipiteitä kalastusjärjestön toiminnasta (kysymys 31).

Rovaniemen moottorivestelijät ry:n seuran jäsenten jäsenyyksvuodet (kysymys 3) jakaantuivat melko tasaisesti (liite 7, kuvio 4). Vastaajista kymmenen (n=10) moottorivestouistelun harrastajaa on ollut RoMu ry:n jäsenenä sen perustamisesta vuodesta 1992 lähtien ja jäsenyyksvuosia heillä kertyi 12. Seuran toiminnassa uusia 1–2 vuotta jäsenenä olleita oli vastaajista kahdeksan (n=8). Seuran jäsenyyksvuosi-

en keskiarvo oli 6,86 ($\bar{x}=6,86$) ja keskiluku oli 7 ($Md=7$). RoMu ry:n jäsenyysvuosien keskiluvun mukaan järjestö on vakiinnuttanut asemansa.

Noin puolelle harrastajista kalastusjärjestöön liittymisen yleisin peruste (kysymys 30, liite 6, taulukko 9) oli samanhenkiset kalakaverit (48 %). Henkilökohtaiset suhteet oli merkittäviä järjestöön liittymisessä, sillä liittymisen sytykkeenä oli usein ystävän pyyntö tai neuvo liittyä järjestöön. Kalastusjärjestön samanhenkisten kalakavereiden ohella harrastajat olivat kiinnostuneita myös harrastukseen liittyvästä seuratoiminnasta (~ 24 %). Osalle vastaajista kalastusjärjestöön liittymisen perusteena olivat samanhenkiset kalakaverit ja halu kehittyä harrastuksessa (~ 10 %) tai yksilöllinen harrastuksessa kehittyminen (9 %). Osa harrastajista oli liittynyt järjestöön kalakavereiden ja kilpailutoiminnan vuoksi (~5 %) ja osa siitä syystä, että järjestö on ainoa kyseenomaisen harrastustoiminnan paikallinen yhteisö (~5 %).

Avoimessa kysymyksessä 31 tiedustelin harrastajilta muuta tietoa vetouistelusta tai Rovaniemen moottoriuistelijat ry:n toiminnasta. RoMu ry:n jäsenet olivat erittäin tyytyväisiä seuran jäsenten yhteisistä kokoontumisista sekä seuran järjestämistä jäsenten välisistä mestaruuskilpailuista. Harrastajien mukaan seuran toiminta on kuitenkin inaktivoitunut aikaisempaan toimintaan verrattuna. Seuratoiminnan kehittämiseksi jäsenet toivoivat lisää osallistujia aktiivitoimintaan, enemmän julkista näkyvyyttä, lisää jäsenyyttä symboloivia yhteisiä vaatehankintoja, harrastukseen liittyviä koulutuksia sekä suhteiden kehittämistä yritystoimintaan toiminnan sponsoroinnin parantamiseksi. Lisäksi seuran jäsenten välisessä toiminnassa toivottiin yhteistoiminnan kehittämistä yleisesti ja erityisesti seuran jäsenten välistä yhteistyötä ja tiedon välitystä kilpailutoiminnassa. Seuran johdon on syytä tulevaisuudessa kiinnittää huomioita nykyisten jäsenten tyytyväisyyden lisäämiseen sekä seuran elinvoimaisuuden nimissä uusien jäsenten rekrytointiin, sillä seuran toiminnassa on suhteellisen vähän uusia jäseniä.

5.1.3.2 Moottorivetouistelun harrastamisen esteet ja sitä edistävät tekijät

Avoimella kysymyksellä kuusi (kysymys 6) selvitin harrastajien arviota harrastuskäyttäytymistä estävistä ja edistävästä tekijöistä (liite 6, taulukko 10). Harrastamisen esteitä olivat ihmisten sisäiset ja rakenteelliset esteet. Ihmisten sisäisiä esteitä olivat harrastuksesta saatavan tyytyväisyyden vähentyminen ja toisten harrastusten merkityksen lisääntyminen. Suurimpina esteinä painottuivat rakenteelliset esteet, joita olivat perhe-elämään kuuluvat velvoitteet, ajan puute, taloudelliset esteet, työesteet, terveyssyyt sekä uistelukaverin puute. Ihmisten väliset esteet eivät vähentäneet moottorivetouistelun harrastamista.

Moottorivetouistelun harrastamista edistäviä tekijöitä olivat ihmisten sisäiset ja rakenteelliset kannusteet. Ihmisten sisäisenä kannustimena oli harrastuksesta saatava rentoutumisen kokemus. Moottorivetouistelun harrastamista edistivät usein rakenteelliset kannusteet, joita olivat uudet välineinvestoinnit, lisääntynyt vapaa-aika, kilpailutoiminta sekä varhentunut kalastuskauden avaus. Myös kalastusympäristön paraneminen ja uusi kalakaveri lisäsivät moottorivetouistelun harrastamista.

5.1.3.3 Harrastuksessa kehittymisen tavat

Avoimilla kysymyksillä yhdeksän kartoitin tapoja, joilla harrastajat kehittävät aktiviteettiin liittyviä kalastustaitojaan (liite 6, taulukko 11). RoMu ry:n jäsenten yleisin tapa kehittää moottorivetouistelutaitoja oli kalastuksen harjoittelu ja uusien asioiden kokeilu. Kalastuksen harjoittelussa harrastajat ylläpitävät ja kehittävät harrastuskäytäntöjään kokeilemalla eri tekniikoita, -välineitä ja -alueita. Toiseksi eniten harrastajat kehittivät taitojaan eri medioita hyödyntäen. Selkeästi käytetyin media oli lehdet ja kirjallisuus. Harrastajat hyödynsivät medioista myös Internetiä, TV:n ja videotallenteiden käyttö oli vähäistä. Harrastajien hyödyntämät mediat olivat pääasiassa yksilökeskeisiä tapoja kehittää harrastusosaamista. Yksi-

lökeskeisen toiminnan ohella harrastajat kehittivät kalastustaitojaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, joka on kolmanneksi tärkein tapa kehittyä harrastuksessa. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa harrastajat keskustelevat toisten harrastajien kanssa, jakavat omia tietojaan ja taitojaan harrastusyhteisön kesken sekä havainnoivat kalakavereiden toimintaa. Kehittyminen pohjautuu harrastajan yksilökohtaiseen taitotietoon, jota kumuloidaan harrastusyhteisössä. Tällöin kalastustaitoja kehitetään vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa harrastajien kesken.

10. kysymyksen ”Kerro, mitkä ovat mielestäsi kolme tärkeintä tekijää, jotka auttavat sinua kehittymään moottorivetouistelijana” tarkoituksena oli hankkia täydentävää tietoa moottorivetouistelun taitojen kehittymisestä (liite 6, taulukko 12). Merkittävin yksittäinen tekijä harrastajien taitojen kehittymisessä oli eri menetelmien, tekniikoiden, välineiden ja vesistöjen kokeileminen ja niiden harjoittelu. Toiseksi tärkein tekijä oli harrastetiedon ja -kokemuksen kartuttaminen erilaisista ympäristöistä, välineistä, sääolosuhteista ja kalastukseen liittyvistä ajankohdista. Harrastuksessa käytettäviin kalastusvälineisiin investoinnit ja välineiden tuotekehittely oli kolmanneksi tärkein taitojen kehittymisen tekijä. Paremmat välineet mahdollistavat uusien kalanpyyntitekniikoiden soveltamisen ja monipuolistavat harrastusmahdollisuuksia. Taitojen kehittymisessä korostuivat lisäksi harrastajan henkilökohtaiset luonteenpiirteet kuten pitkäjänteisyys, kärsivällisyys, peränantamattomuus ja avoimuus. Harrastajat pitivät viidenneksi tärkeimpänä taitojen kehittymisessä harrastuksen sosiaalista verkostoa eli hyviä kalakavereita ja heidän antamia kalastuksen ”tärppejä” ja kokeneempien harrastajien ohjausta sekä seuratoimintaa. Taitojen kehittämisen omaehtoinen oppiminen oli kuudes tekijä, joka mahdollisti harrastuksessa kehittymisen. Oppimista tapahtui ennen kaikkea hankkimalla itse tietoa, perehtymällä siihen, analysoimalla omia harrastamistapoja ja muuttamalla niitä tarpeen mukaan. Moottorivetouistelun taitojen kehittyminen vaatii myös harrastuskäyttämisen perusedellytyksiä kuten aikaa, taloudellista pääomaa ja terveyttä. Näistä harrastukseen käytettävä aika oli merkityksellisin.

Median käyttö taitojen kehittämisessä oli vähäistä ja se keskittyi lähinnä kirjallisuuden lukemiseen.

Edellisten kysymysten tulokset olivat melko yhteneviä. Tuloksista löytyi yhteinen näkemys, jonka mukaan harrastustaidot kehittyvät harrastukseen paneutumisen, harrastuskokemuksen, sosiaalisen kanssakäymisen ja harrastajan yksilöllisten sekä yhteisöllisten ominaisuuksien yhteisvaikutuksesta. Tulokset olivat yhtä myös harrastuksen erikoistumisen teoriakirjallisuuden kanssa. Kirjallisuuden (mm. Scott & Schafer 2001) mukaan harrastajat, joille harrastus on keskeinen, ovat taipuvaisia kehittämään taitojaan. He käyttävät aikaansa varsinaisen harrastustoiminnan ohella lukemalla aktiviteettia koskevaa kirjallisuutta, kokeilemalla uusia välineitä ja tekniikoita sekä keskustelemalla harrasteesta alan muiden harrastajien kanssa.

5.1.3.4 Hyvän moottorivetouistelijan ominaisuudet ja harrastuksen vaatimukset

Hyvän moottorivetouistelijan ominaisuuksia käsittelevän avoimen kysymyksen (kysymys 11) avulla halusin valottaa yhteisössä vallitsevia moraaliseettisiä käsityksiä, arvostuksia ja käyttäytymissääntöjä arvokkaista, oikeista ja hyväksytyistä toimintatavoista ja siten muodostaa näkemystä hyvän moottorivetouistelijan arkkityypistä – jalokalastajasta. Vastauksien mukaan (liite 6, taulukko 13) tärkein harrastajan ominaisuus oli sosiaalinen toimintatapa, johon sisältyi toisten ihmisten ja ympäristön huomioon ottaminen ja kunnioittaminen, vuorovaikutukseen ja asenteisiin liittyvä avoimuus sekä seurallisuus. Avoimuus vuorovaikutuksessa tarkoitti informatiivista toimintatapaa harrastusta koskevassa tiedonvälityksessä eli harrastukseen liittyvän ”mitä”, ”missä”, ”miten” ja ”milloin” -tiedon jakamista. Seurallisuus sosiaalisena toimintatapana tarkoitti ulospäin suuntautuneisuutta ja sosiaalisuutta.

Toinen hyvää moottorivetouistelijaa luonnehtiva ominaisuus oli luonteenpiirteet, joita olivat rauhallisuus, innostuneisuus, määrätietoisuus, rehellisyys sekä kadehtimaton luonteenlaatu. Rauhallisuus moottorivetouistelijan luonteenpiirteenä

ilmeni myös kärsivällisyyden vaatimuksena. Innostuneisuus oli halua ja valmiutta kokeilla kalastusharrastukseen liittyviä uusia asioita. Määrätietoisuus tarkoitti itseensä ja omaan toimintaansa luottamista. Kalamiehen rehellisyyttä ja kadehtimatonta luonnetta pohdittiin myös yleisesti kyselyn vastauksissa ja se osoittautui yhdeksi tärkeäksi harrastajan luonteenpiirteistä.

Kolmanneksi tärkeimpänä hyvän moottorivetouistelijan ominaisuutena olivat moottorivetouisteluun liittyvät tiedot ja taidot. Hyvän moottorivetouistelijan tulee tuntea sääolosuhteet ja niiden vaikutus kalastukseen sekä eri vesistöt. Hän hallitsee sekä kalastusvälineistön että niiden huoltamisen. Hyvältä moottorivetouistelijalta edellytettiin myös saalisvarmuutta ja kisamenestystä. Suuria romahduksia kisoissa ei tapahdu, kalaa tulee puntarille ja sijoitukset pysyvät kärkisijoilla.

Yhtenä hyvän moottorivetouistelijan edellytyksenä oli hyväksyttävä käyttäytyminen vesillä, joka tarkoitti turvallisuudesta huolehtimista vesillä liikuttaessa sekä kalastusta ja ympäristöä koskevia sääntöjen noudattamista. Sääntöjen noudattaminen tarkoitti kalastusharrastukseen kuuluvien lupamaksujen ja kalojen alamittojen noudattamista. Asenteellisesti hyvän moottorivetouistelijan edellytyksiä olivat luonnon arvostaminen, saaliin arvostaminen ja työteliäs asenne.

Moottorivetouistelun harrastamisen tärkeimmät vaatimukset (kysymys 28) olivat aika ja raha. Harrastuksen vaatima aika oli osin yhtenevä muiden kansallisten lajiharrastajien kanssa, sillä vetouistelua harrastavat kokevat yleisesti riittävän ajan tärkeänä onnistuneelle kalastusretkelle (Mikkola & Sievänen 2002, 21–22). Moottorivetouistelun käytännön harrastaminen jo kotivesillä vie paljon aikaa, sillä pelkästään pyyntivälineiden toimintakelpoiseksi saaminen ja lastaaminen veneeseen sekä vesillelaskuun ja kalapaikoille siirtymiseen kuluu helposti tunteja. Investointien kannalta tarkasteltuna harrastuksessa jo pelkästään veneen ja kalastusvälineistön sekä vieheiden parantaminen vaatii tuntuvia taloudellisia uhrauksia. Erään vastaajan mukaan ”harrastuksen kalleus vaatii säännölliset tulot”. Harrastuksen edetessä harrastaminen laajenee tavanomaisesti myös kotivesiä ulommaksi,

jolloin matkailuun liittyvät taloudelliset kustannukset ja ajalliset vaatimukset lisääntyvät entisestään.

Toiseksi tärkeimmäksi moottorivetouistelun harrastuksen vaatimukseksi muodostuivat harrastajan luonteenpiirteet, jotka vastasivat edellä esiteltyjä hyvän vetouistelijan ominaisuuksia. Kolmanneksi tärkein moottorivetouistelun harrastamisen vaateeseen liittyi kalakaverin vaatimus. Kalakaverin merkitys on harrastuksessa ymmärrettävä, sillä yleensä harrastuksen edetessä moottoriveneen koko ja kalastusvälineistön määrä kasvavat. Käytännössä tämä tarkoittaa, että moottorivetouisteluveneen hallintaan ja uistelemiseen tarvitaan useita henkilöitä. Miehistön määrä vaihtelee yleensä kahdesta kolmeen ja jokaisella miehistön jäsenellä on tavallisesti vielä oma eriytynyt tehtävänsä veneessä. Harrastajien osaaminen ja onnistunut henkilökemia ovat tärkeitä tekijöitä. Eräs vastaaja ilmaisi asian: ”Tarvi- taan sopivia kavereita, viikonloppu veneessä viikosta toiseen vaatii tiettyä sopeu- tuvuutta ja saalispakkoa”.

5.2 Harrastuksen keskeisyys

5.2.1 Harrastuksen keskeisyyden ryhmittelymuuttujat

5.2.1.1 Harrastuksen keskeisyyden summamuuttuja

Käsittelen tässä alaluvussa harrastuksen keskeisyyttä mittaavia muuttujia. Tarkas- telen erikseen harrastuksen keskeisyyden ryhmittelymuuttujat ja ryhmittelyä täy- dentävät muuttujat. Avoimet kysymykset täydentävät harrastuksen keskeisyyden analyysia. Moottorivetouistelukilpailuihin osallistumista (kysymys 17) ja kalas- tusmatkojen lukumäärää (kysymys 18) sekä matkojen pituutta ja kestoja (kysy- mykset 19–20) käsittelen luvussa seitsemän kalastusmatkailun yhteydessä kluste-

reita täydentävinä muuttujina. Kyseiset muuttujat ovat keskeisyyttä osoittavia muuttujia, jotka kuvaavat harrastajien harrastuskäyttäytymistä.

Muodostin harrastuksen keskeisyyttä käsittelevistä väitteistä (kysymykset 25–27) Spearmanin korrelaatiokertoimen ja faktorianalyysin perusteella summamuuttujan, jota käytin harrastukseen erikoistumisen ryhmittelyssä keskeisyyden osoittimena. Kysymyksessä 25 oli viisi väittämää kalastusharrastuksesta, joista vastaajat valitsivat vaihtoehdon, joka parhaiten ilmensi heidän mielipidettään. Muuttujat saivat arvon 1) olen voimakkaasti eri mieltä, 2) olen eri mieltä, 3) vaikea sanoa, 4) olen samaa mieltä ja 5) olen voimakkaasti samaa mieltä. Kysymyksissä 26. ja 27. harrastajat arvioivat, kuinka keskeisessä osassa moottorivetouistelu on heidän elämässään ja kuinka tärkeä mielihyvän tuottaja moottorivetouistelu heille on. Muuttujien arvot olivat 1) täysin merkityksetön, 2) melko merkityksetön, 3) ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään, 4) melko tärkeä ja 5) erittäin tärkeä.

Laatimani summamuuttuja koostui seuraavista väittämistä: ”Kalastus on tärkein ulkoilmaharrastukseni” (kysymys 25.a), ”Koen saavani enemmän mielihyvää kalastuksesta kuin työstäni” (kysymys 25.b), ”Huomaan, että elämäni on keskittynyt huomattavasti kalastusharrastuksen ympärille” (kysymys 25.c). Lisäksi summamuuttuja rakentui vastauksista kysymyksiin: ”Arvioi, kuinka keskeisessä osassa moottorivetouistelu on elämässäsi?” (kysymys 26) sekä ”Arvioi, kuinka tärkeä mielihyvän tuottaja moottorivetouistelu on?” (kysymys 27). En ottanut summamuuttujaan väittämiä, jotka koskivat kalastusharrastuksen vaikutusta ammatin ja asuinpaikan valintaan (kysymys 25.d ja 25.e). Kyseisten muuttujien keskiluvut olivat 2 ($M_d=2$) eli kalastusharrastus ei useimmiten vaikuttanut ammatin tai asuinpaikan valintaan. Summamuuttujan reliabiliteetin tarkistin Cronbachin alfa-kertoimella ($\alpha = 0,81$), joka tuki summamuuttujan rakennetta.

Kalastusharrastuksen merkityksen ja moottorivetouistelun merkityksen erillisen tarkastelun tavoitteena oli selvittää mahdollisia eroja kalastuksen ja tarkemmin moottorivetouistelun keskeisyydessä. Kalastusharrastuksen tärkeää merkitystä eli keskeisyyttä osoittavien väittämien välillä oli havaittavissa selkeitä eroja (liite 7,

kuvio 5). Väittämiä ”Kalastus on tärkein ulkoilmaharrastus” ja ”Koen saavani enemmän mielihyvää kalastuksesta kuin työstäni” mediaanit olivat neljä ($Md=4$) eli vastaajat olivat samaa mieltä väittämiä kanssa. Kalastusharrastuksen keskittymistä ja moottorivetouistelun keskeisyyttä osoittavien väittämiä tulkintojen väliltä löytyi myös eroja. Molempien väittämiä mediaanit olivat yhtä suuria ($Md=4$), mutta niiden keskiarvot poikkesivat toisistaan. Moottorivetouistelun keskeisyyden keskiarvo ($\bar{x}=3,69$) oli kalastusharrastuksen keskittymisen keskiarvoa ($\bar{x}=3,44$) korkeampi. Moottorivetouistelun mielihyvän tunnusluvut ($Md=4$, $\bar{x}=4,11$) osoittivat harrastuksen tärkeää merkitystä elämäntyyliä. Miltei 85 prosenttia harrastajista piti moottorivetouistelua joko melko tärkeänä tai erittäin tärkeänä mielihyvän tuottajana.

5.2.2 Harrastuksen keskeisyyden ryhmittelyä täydentävät muuttajat

5.2.2.1 Viestintäkanavien käyttö

Vastaajat arvioivat 24. kysymyksessä, kuinka usein he käyttävät tiedonhankinnassa tai keskustelussa eri medioita tai viestintäkanavia (liite 6, taulukko 14). Kysymyksessä esitettyjä varsinaisia medioita olivat sanomalehdet, kalastuslehdet, televisio ja Internet. Muita viestintäkanavia olivat kalakaverit, kalastusvälinekauppa, paikallinen kalastusjärjestö eli RoMu ry tai muu vastaajan nimeämä viestintäkanava. Muuttujan arvot olivat Likertin asteikolla 1) en koskaan, 2) melko harvoin, 3) satunnaisesti, 4) melko usein ja 5) erittäin usein.

Harrastusta koskevassa tiedonhankinnassa ja keskustelussa tärkeimmäksi viestintäkanavaksi osoittautui suu-sanallinen viestintä kalakavereiden kanssa. Harrastajat hankkivat tietoa ja keskustelivat kalakavereiden kanssa keskiluvun mukaan melko usein ($Md=4$). Harrastajat lukivat myös kalastuslehtiä keskiluvun mukaan melko usein ($Md=4$). Keskiarvot kertovat sen, että kalakaverit ($\bar{x}=4,16$) ovat ka-

lastuslehtiä ($\bar{x}=3,90$) tärkeämpiä. Harrastajat hankkivat tietoa tai keskustelivat harrastuksesta lähes saman verran Internetin ($Md=4$, $\bar{x}=3,28$) ja paikallisen kalastusjärjestön kautta ($Md=4$, $\bar{x}=3,38$). Kalastusjärjestöviestintä voi toteutua usealla tavalla kuten yhteistapaamisissa, jäsenten yksilötasoisina keskusteluina tai Internet-viestintänä. Tunnuslukujen mukaan kalastusvälinekaupan palveluja, televisiota ja sanomalehtiä harrastajat käyttivät tiedonhankinnassa tai keskustelussa satunnaisesti ($Md=3$). Television ja sanomalehtien vähäistä osuutta selittää se, että vetouistelua aiheena käsitellään kyseisissä medioissa vähän. Jotakin muuta viestintäkanavaa kuten puhelinta harrastajat käyttivät tiedonhankinnassa ja keskustelussa erittäin harvoin ($Md=1,5$).

5.2.3 Harrastuksen keskeisyyttä kuvaavat avoimet kysymykset

5.2.3.1 Moottorivetouistelun kautta muodostuneet ystävyysuhteet ja kalakaveripiiri

Tarkastelin vastaajien harrastuksen keskeisyyttä kuvaavaa sosiaalista verkostoitumista eli moottorivetouistelun kautta ssatuja ystävyysuhteita ja kalakaveripiiriä avoimella kysymyksellä (kysymys 16). Halusin saada kysymyksen avulla tietoa moottorivetouistelijoiden sosiaalisesta verkostoitumisesta sekä sosiaalisen maailman merkityksestä. Selkeä enemmistö harrastajista ($n=48$) kuvasi moottorivetouistelussa syntyneet ystävyysuhteet hyviksi ja tärkeiksi. Yhden vastaajan mukaan vetouistelun kautta on syntynyt ”erittäin hyviä tuttavuuksia ympäri Suomen, ystäviä joiden luona viihtyy”. Toinen harrastaja kertoo verkostoitumisesta seuraavasti: ”olen tutustunut sellaisiin ihmisiin, joihin en varmasti muualla olisi tutustunut”. Vastauksista ($n=17$) kävi ilmi myös se, että kuitenkin vain osa sosiaalisesta verkostosta on hyviä ystäviä. Osa on ”pinnallisempia” kavereita tai hyvän päivän tuttuja. Toisaalta vastauksien mukaan harrastusyhteyden johdosta jotkut ystävyys-

suhteet ovat kehittyneet; heistä on tullut ”parhaita kavereita” ja on muodostunut ”elinikäisiä ystävyysuhteita”. Harrastajat korostivat vastauksissa myös kaveripiirin samanhenkisyttä ja sen tärkeää merkitystä. Harrastajan huumorilla sävytetty vastaus: ”[...] kaverien kesken aina juttu luistaa, varsinkin silloin kun se suuri pääsi [...]” ilmentää harrastuksen myötä syntyneiden ystävyysuhteiden ja sosiaalisen maailman ja jakamisen merkitystä. Kalastamista voidaan pitää ”leikkimielisenä” saalistamisena. Filosofin Johan Huizingan (1984) mukaan leikki on luonnollinen asia ihmisen elämässä. Se on yksi ihmisyyden perusvireistä ja kaikessa leikissä on hyvin tärkeää, että voi kehuskella onnistumistaan (Hendee ym. 1971; Huizinga 1984) tai ”läheltä piti tilanteista” – erityisesti kalakavereille.

5.2.3.2 Harrastusjärjestön jäsenyys ja harrastuslehtien tilaaminen

Erikoistumisen tutkimuksissa jäsenyyttä harrastusjärjestössä on pidetty myös merkinä harrastuksen keskeisyydestä. Tiedustelin RoMu ry:n jäseniltä heidän osallistumista muiden kalastusjärjestöjen toimintaan. Vastaajista noin 76 prosenttia oli yhden järjestön eli Rovaniemen moottoriuistelijat (RoMu) ry:n jäseniä. 15,5 prosenttia vastaajista oli RoMu ry:n lisäksi toisen kalastusjärjestön jäsen. Alle 10 prosenttia vastaajista oli jäsenenä kahdessa, kolmessa tai viidessä muussa kalastusjärjestössä. Yhtäältä useamman kalastusjärjestön jäsenyys voi osoittaa selvää sitoutumista kalastusharrastukseen. Toisaalta usean kalastusjärjestön jäsenyys voidaan nähdä RoMu ry:n yhdistyksen toimintaan keskittymisen ja toimintaan sitoutumisen kannalta negatiivisena ilmiönä. Päädyin jättämään järjestöjen jäsenyyttä koskevat kysymykset (kysymykset 3 ja 22) jatkoanalyysin ulkopuolelle, koska lähes kaikki vastanneista olivat kuitenkin yhden järjestön eli Rovaniemen moottoriuistelijat Ry:n jäseniä. Erikoistumisen teorian mukaan jäsenyys jo yhdessä järjestössä ilmentää jonkinasteista harrastukseen sitoutumista, joten siitä syystä kohderyhmä oli helppo integroida erikoistumisen teorian jatkumolle.

Yhtenä keskeisyyden osoittimena kysyin harrastukseen liittyvien kalastusaika-kausilehtien tilaamista (kysymys 23, liite 6, taulukko 15). Vastaajista kolmasosa eli noin 30 prosenttia ilmoitti, että ei tilaa lainkaan kalastuslehtiä. Noin 70 prosenttia tilasi joko yhden tai useamman lehden, joka vastasi teoriatietoa erikoistumisen lisääntymisen ja tiedonhankinnan välisestä yhteydestä. Lähes puolet eli noin 47 prosenttia tilasi yhden kalastuslehden, noin 16 prosenttia vastaajista tilasi kaksi kalastuslehteä ja enimmällään kolme kalastuslehteä tilasi 8,5 prosenttia vastaajista. RoMu ry:n jäsenille kalastuslehdistä tärkeimmät olivat Vetouistelu- ja Erä-lehti. Molemmissa lehdissä suuressa osassa ovat kalastusharrastajien tai erikoisosaaajien henkilökohtaiset ”kalajutut”, matkakertomukset kalastusreissuista ja harrastuskokemuksista.

5.2.3.3 Moottorivetouistelun viehätysvoima

Kysymyksessä ”Mikä moottorivetouistelussa viehättää?” (kysymys 29) harrastajat kertoivat henkilökohtaisen näkemyksen moottorivetouistelun viehätysvoimasta. Eniten heitä viehätti moottorivetouistelussa harrastuksen monipuolisuus. Siinä ”yhdistyy veneily ja kalastus”. Aktiviteetin harrastaminen on kokemusrikasta: ”jokainen päivä on erilainen sään ja saalin puolesta”. Harrastajan on sopeuduttava sää- ja vesistöolosuhteisiin etsimällä muuttuviin tilanteisiin sopivia käytäntöjä. Harrastus tarjoaa haasteita ja mahdollistaa luovien ratkaisujen tekemisen. Luovuus toteutuu esimerkiksi vieheiden valmistuksessa, sen parissa ”taiteilija pääsee irti”. Harrastuksen moninaisuutta kuvastaa se, että harrastaja voi uistatelllessaan ”puuhastella” ja kokeilla eri välineistöä ja lajitekniikoita tai ”vain oleilla”.

Toiseksi eniten harrastuksessa viehätti luonto ja kalastuspaikan ympäristö. Luonnon läheisyyden ja rauhan kokeminen sekä ”vesillä olo” Lapin isoilla järvillä oli tärkeää harrastajille. Moottorivetouistelun viehätöksessä myös saalis ja siihen kuuluvat etukäteisodotukset olivat harrastajille kolmanneksi merkityksellisin vie-

hätysvoima. Saalis tuottaa onnistumisen kokemuksia ja saalismäärän toivottiin olevan ”suuri” tai ”sopiva”. Usko siihen, että oli ylipäättään mahdollista saada saalista ja jopa suurta, oli olennainen.

Neljänneksi merkittävin moottorivetouistelin viehätystekijä oli kalanpyyntiin liittyvä jännitys, joka syntyy ”jatkuvasta odotuksesta, ei koskaan tiedä mikä siiman päähän iskee”. Saalin arvaamattomuuden ohella kalanpyynnin jännitystä luo epäonnistumisen uhka. Kalan käytyä kiinni, se pitää vielä väsyttää ja haavia onnistuneesti veneeseen. Näihin vaiheisiin sisältyy monia mahdollisuuksia tehdä erheitä ja menettää kala. Jännitys kasvaa entisestään, jos kyseessä on kilpailu tai kala on ”se iso”. Huizingan (mt. 1984) mukaan juuri agonaalisessa kilpailussa kuten kalastuskilpailussa jännitys, epätietoisuus onnistumisesta ja epävarmuus saavuttavat huippunsa.

Viidenneksi tärkein vetouistelun viehätysvoima oli kiireettömyys eli mahdollisuus käyttää vapaavalintaista aikaa harrastamiseen, jolloin ”ajan taju häviää” ja vallitsee ”vapaus” ja ”rauha”. Virkistäytyminen moottorivetouistelua harrastaen oli kuudenneksi tärkein viehätysvoima. Harrastus on arjesta ja työstä irtautumisen mahdollistaja. Harrastus toimii siten työn vastapainona, se on ”stressin poistaja” ja harrastaessa ”hermot lepäävät”. Sosiaalinen toiminta kalakaverien kanssa oli seitsemäs moottorivetouistelun viehätysvoima. Moottorivetouistelu on harrastajille ”sosiaalinen tapahtuma” kaveripiirin kesken ja ”kalastusretket hyvällä porukalla” oli harrastuksen viehätysellinen anti.

Moottorivetouistelun viehätysvoimaan vaikuttavat tekijät olivat osittain yhteneviä Lehtosen (1996) määrittelemän kalastuselämyksen muodostavien osa-alueiden kanssa. Kalastuselämyksen osa-alueista yhteistä oli kalastuspaikan ympäristöön ja saaliiseen liittyvät tekijät, mutta esimerkiksi muita vetouistelijoina harrastajat eivät kokeneet ristiriitoja aiheuttavina toimijoina. Päinvastoin kalakaverit oli mielekkyyttä tuova tekijä. Vastaukset olivat yhteneviä myös Lappalaisen (1995) tuloksien kanssa, sillä harrastamisessa korostui virkistysnäkökohdat kuten luonnon kokeminen,

rentoutuminen, pyyntielämykset ja jännitys. Lisäksi tulokset ilmensivät yhteenkuuluvuuden tarvetta (ks. Arffiman 1993).

5.3 Harrastukseen investoinnit

5.3.1 Harrastukseen investointien ryhmittelymuuttujat

5.3.1.1 Moottorivetouisteluvälineistön määrä ja rahallinen arvo

Käsittelen tässä alaluvussa harrastukseen investointeja mittaavan ulottuvuuden ryhmittelymuuttujat ja ryhmittelyä täydentävät muuttujat. Harrastuksen investointeja kuvaavat avointen kysymysten vastaukset täsmentävät tätä erikoistumisen ulottuvuuden määrittelyä. Valitsin erikoistumisen ryhmittelyn perustaksi fyysisiä investointeja kuvaavan moottorivetouisteluvälineistön määrää ja rahallista arvoa mittaavan kysymyksen (kysymys 13). Investointien rahallisen arvon mukaan ottamista ryhmittelymuuttujaksi puolsivat aiemmat tutkimukset, harrastajien näkemys välineiden tärkeydestä sekä luotettavuusanalyysin tunnusluvut. Tässä kysymyksessä tiedustelin semistrukturoidusti moottorivetouisteluvälineistön määrää. Tavoitteena oli auttaa vastaajia arvioimaan tarkemmin välineinvestointien rahallista arvoa. Kysymykseen oli välineistöksi eritelty moottoroitu vetouisteluvene, traileri, turvavälineistö, kalastusvälineistö, vene-elektroniikka ja vieheet.

Moottorivetouistelun suurimpia välineinvestointeja ovat moottoroitu vetouisteluvene sekä veneen kuljetukseen hankittu traileri. Harrastuksessa investoidaan myös kalastusvälineistöön, johon kuuluvat kelat, vavat, takilat, plaanarit ja targatelineet. Turvavälineistöä ovat pelastusliivit, kellunta- tai pelastuspuku sekä muu mahdollinen pelastusvälineistö. Harrastuksessa investoidaan myös vene-elektroniikkalaitteisiin, joita ovat erilaiset paikannuslaitteet, kannettava atk, kart-

taohjelmat (esim. C-map NT), veneilijöiden oma radiopuhelinjärjestelmä (Meri-VHF) sekä mittarit ja mittauslaitteet. Kysymyslomakkeessa oli eritelty erikseen kalastusvälineistöön kuuluvien vieheiden eli vaappujen, peltien ja raksien arvioitu rahallinen arvo.

Taulukossa 16 (liite 6) on esitetty moottorivetouisteluvälineistön rahallinen arvo välineistön yhteissummuna vastaajaa kohden. Muuttujien arvot on koodattu noin 1000 euron tarkkuudella. Moottorivetouisteluvälineistön pienin arvo oli yksi (minimi=1) eli alle 1000 euroa ja suurin arvo oli 51 (maksimi=51) eli yli 50 000 euroa. Keskiarvo oli noin 18 000–19 000 euroa ($\bar{x}=18,78$) ja keskiluku 16 000–17 000 euroa (Md=17). Puuttuvia tietoja oli kaksi, joissa oli merkitty ainoastaan moottorivetouisteluvälineistön määrä, mutta ei niiden rahallista arvoa.

5.3.2 Harrastukseen investointien ryhmittelyä täydentävät muuttujat

5.3.2.1 Kalastusvälineiden merkitys moottorivetouistelussa

Harrastajien näkemys kalastusvälineiden merkityksestä moottorivetouisteluharrastuksessa (kysymys 12) oli strukturoitu kysymys. Muuttujan arvot olivat 1) täysin merkityksetön, 2) melko merkityksetön, 3) ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään, 4) melko tärkeä ja 5) erittäin tärkeä. Moottorivetouistelun harrastamisessa kalastusvälineiden merkitys osoittautui tärkeäksi (liite 6, taulukko 17). Kukaan vastaajista ei pitänyt kalastusvälineitä täysin tai melko merkityksettöminä harrastuksessa. Vain noin 4 prosenttia vastaajista arvioi kalastusvälineet ei merkityksettömäksi, mutta ei tärkeäkään. Suurin osa (~ 63 %) arvioi kalastusvälineiden merkityksen melko tärkeäksi harrastuksen harjoittamisessa. Erittäin tärkeän merkityksen kalastusvälineille harrastuksessa arvioi noin 33 prosenttia harrastajista. Välineistö ja niiden ominaisuudet vaikuttavat ja ohjaavat käytännön kalastusharrastusta. Välineistön ominaisuudet ovat turvallisuuden tekijöitä. Pohjoisessa moottorivetouis-

telua harrastetaan usein suurilla järvillä kuten Inarilla tai Oulujärvellä ja uistelukausi ulottuu pitkälle syksyyn, jolloin säävaihtelut ovat yllättäviä. Suuri vene mahdollistaa harrastuksen laajentamisen uusiin, vielä suurempiin vesistöihin. Parempien välineiden avulla harrastajat voivat myös aloittaa kalastuskauden aikaisin ja jatkaa kautta pitkään. Veneisiin liittyvä elektroniikka palvelee niin ikään turvallisuutta, sillä laitteiden avulla voi hädän hetkellä ottaa yhteyttä toisiin. Toisaalta vene-elektroniikan avulla voidaan lisätä veneen ohjaamisen turvallisuutta, koska niiden avulla saadaan täsmällistä tietoa olinpaikasta, veden syvyydestä ja muuta tärkeää tietoa harrastuksen olosuhteista.

Välineistö vaikuttaa myös kilpailutoimintaan. Välineistön avulla voidaan pyrkiä tehostamaan toimintaa parantamalla ennen kaikkea liikkuvuutta ja kalapaikoille pääsyä. Kilpailutoiminnassa monipuoliset kalastusvälineet ja erilaiset vieheet tarjoavat paremmat edellytykset etsiä kaloja sekä tarjota niille pyytöjä oikeaan aikaan, oikeaan paikkaan ja oikealla tavalla. Suuret ja kalliit varusteet eivät kuitenkaan ole ehdottomia edellytyksiä harrastamiselle. Tämän asian ilmaisi yksi harrastaja: ”Toki vaatimattomallakin pärjää. Saalis ei ole kiinni kalustosta, mutta se antaa itselle mukavuutta”.

5.3.2.1 Lähitulevaisuuden välineinvestoinnit

14. kysymyksessä harrastajat arvioivat moottorivetouisteluun liittyviä lähitulevaisuuden välineinvestointeja. Useimmat vastaajista olivat tekemässä välineinvestointeja lähitulevaisuudessa (liite 6, taulukko 18). Lähitulevaisuus oli hahmotettu joissakin vastauksissa kahden vuoden ajanjaksona. Lähitulevaisuuden investoinnit vaihtelivat suurista sijoituksista kuten uuden vetouisteluveneen, trailerin tai moottorin (~13 %) hankkimisesta pienempiin investointeihin. Pienempiä investointeja olivat turvavälineistöön (~1 %), vieheisiin (8,5 %) sekä kalastusvälineistöön (~11 %) liittyvät hankinnat. Harrastajat suunnittelivat investoivansa lähitulevaisuudessa eniten vene-elektroniikkaan (~27 %). ”Jokin muu” - kohta (~6 %) koostui kolmes-

ta vastauksesta, jotka eivät vastanneet investointiluokitusta. Kaksi vastauksista viittasi uisteluveneen lämmitysjärjestelmän investointiin, jonka tarkoituksena on lisätä harrastamisen mukavuutta tai pidentää vetouistelukautta. Noin 34 % vastaajista ei aikonut tehdä investointeja moottorivetouisteluharrastukseen. Perusteluna oli usein, että harrastukseen vaadittu välineistö on jo hankittu tai harrastukseen oli vastikään tehty välineistöön liittyviä investointeja.

5.3.3 Harrastukseen investointeja kuvaavat avoimet kysymykset

5.3.3.1 Harrastuksesta luopumisen oheiskustannukset

Harrastuksen investointeihin liittyviä oheiskustannuksia (kysymys 15) tarkastelin sisällön analyysin avulla täydentäen tietoa moottorivetouistelun harrastamisesta. Vastauksien mukaan oheiskustannuksina pidettiin henkisten voimavarojen menetyksiä. Nämä jakaantuivat joko yksilöä koskeviin sisäisiin menetyksiin tai sosiaalisiin menetyksiin (liite 6, taulukko 19). Harrastuksesta luopumisen oheiskustannuksina ei pidetty harrastukseen sijoitettuja rahallisia investointeja. Tätä voidaan selittää sillä, että luopumisen yhteydessä välineistön sijoitukset eivät ole lopullisia menetyksiä. Luopumisen yhteydessä ne voidaan myydä edelleen toisille harrastajille. Toisaalta henkisten voimavarojen menetyksiä kuten menetettyjä ystävyys-suhteita on vaikeaa, ellei mahdotonta kompensoida.

Moottorivetouistelusta luopuminen merkitsi osalle hyvän harrastuksen ja rentouttavan ajanvietteen (~ 9 %) tai hyvän harrastuksen ja kaveripiirin menettämistä (~ 12 %). Joillekin harrastajille se tarkoitti työn vastapainon ja hyvien ystävien kadottamista (3 %). Suurelle osalle harrastuksesta luopuminen tarkoitti hyvän ulkoilmaharrastuksen lopettamista (~ 26 %), mikä voidaan ymmärtää sekä henkisenä että sosiaalisena menetyksenä. Harrastuksen antoisien hetkien ja kokemusten menettäminen (~ 9 %) liittyi yksilöllisesti ja yhteisöllisesti koettuihin tapahtumiin

harrastuksen parissa. Harrastuksesta luopuminen aiheutti myös yksin tai ystävien kanssa koettujen luontoelämysten menettämistä (~ 11 %).

Yksi vastaajista ei osannut sanoa, millaisia oheiskustannuksia harrastuksesta luopuminen aiheuttaisi. Noin 6 prosenttia vastaajista harrastuksesta luopuminen ei aiheuttanut mitään oheiskustannuksia. Näkemys siitä, että harrastuksesta luopuminen ei aiheuta minkäänlaisia oheiskustannuksia peilautui vastaajilla harrastuksen keskeisyyttä koskevien kysymysten vastauksiin. Näistä kolmella neljästä moottorivetouistelun keskeisyysarvot olivat matalat eli heidän elämäntyyliinsään moottorivetouisteluharrastus ei ollut keskeinen.

Noin 23 prosenttia harrastajista sanoi menettävänsä harrastuksesta luopuessaan ison osan elämästään. Heille harrastus oli erittäin tärkeä ja oheiskustannukset merkitsivät heille enemmän henkisiä menetyksiä. Harrastuksesta luopuminen aiheuttaisi heille ”vapauden tunteen riistoa”, ”mielenterveyden menettämistä” tai se olisi ”maailman lopusta seuraava tapahtuma”. Sosiaaliset oheiskustannukset liittyivät sosiaalisen elämän menetyksiin. Osalle harrastuksesta luopumisen ajatus oli synkkä skenaario, jota harrastajat eivät olleet valmiita kuvittelemaan.

6 SITOUTUNEIDEN MOOTTORIVETOUISTELIJOIDEN ERIKOISTUMISEN RYHMÄT

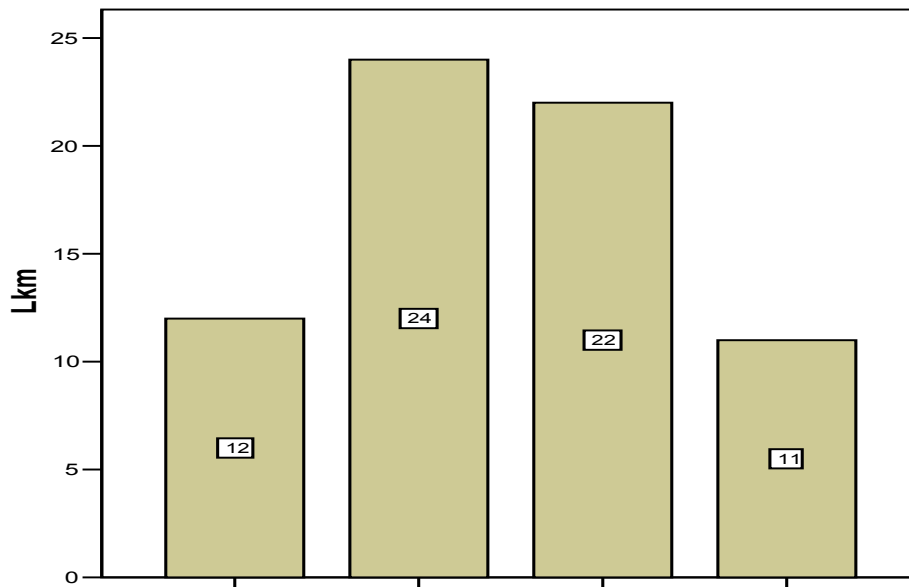
6.1 Erikoistumisen ryhmittely

Tunnistin klusterianalyysin avulla sitoutuneista harrastajista neljä toisistaan poikkeavaa ja sisäisesti homogeenista ryhmää erikoistumisen näkökulmasta. Ennen varsinaista klustereiden tarkastelua suoritin ryhmittelymuuttujien normeerauksen, jossa z-piste standardoinnin avulla muutin muuttujat laaduttomiksi ja käytetystä mittayksiköstä riippumattomiksi. Työssäni käytin ryhmittelymenetelmänä hierarkista klusterointia, etäisyysmatriisina Wardin menetelmää ja samankaltaisuusmittana euklidisen etäisyyden neliötä.

Klusterien lukumäärän valintaan antoi viitteitä luokkien lukumäärän sääntö, jonka mukaan luokkia tuli olla kuutiojuuri havaintojen lukumäärästä (ks. Lehtinen & Niskanen 1997, 29). Tämän säännön mukaan ryhmiä tulee olla neljä. Ryhmien lukumäärän valintaa ohjasi luonnollisesti myös erikoistumisen teorian aikaisemmat tutkimukset. Erikoistumisen ryhmien määrä pohjoisamerikkalaisissa tutkimuksissa on vaihdellut neljän ja kuuden ryhmän välillä. Useiden kokeilujen jälkeen ryhmien lopullisen lukumäärän valintaa ohjasi oma arvio eri ryhmittelyvaihtoehtojen edustavuudesta.

Parhaiten aineiston eroja kuvasi neljän klusterin malli, joka toi esiin keskeiset erot, mutta ei hajottanut aineistoa liian pieniin, triviaaleihin osiin. Klusterien määrän vähentäminen kolmeen ryhmään olisi parantanut ryhmien välisiä eroavaisuuksia kuvaavia tunnuslukuja, mutta puolestaan piilottanut olennaista tietoa neljän klusterin ratkaisuun verrattuna. Klustereiden määrän nostaminen viiteen olisi lisännyt tulkinnan monimutkaisuutta. Valitsemassani ryhmittelyratkaisussa muodostui dendogrammi-kuvion mukaan neljä selvää klusteria (liite 5). Ensimmäiseen

klusteriin kuului 12 vastaajaa, toiseen klusteriin 24 vastaajaa, kolmanteen 22 ja neljänteen 11 vastaajaa (kuvio 6.).

Kuvio 6. Erikoistumisen klusterit Wardin menetelmällä

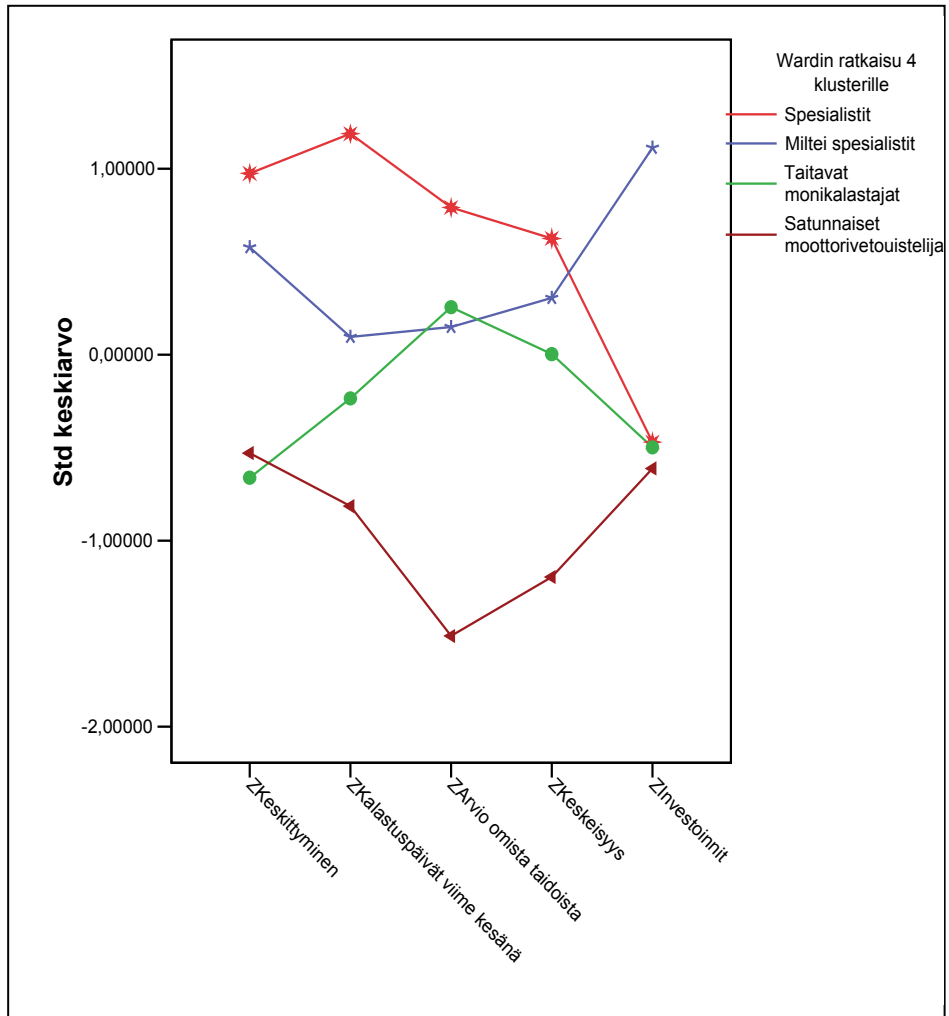
6.2 Moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmien kuvaus ja nimeäminen

Taulukossa 20 (s. 131) on esitetty neljän klusterin mukaan erikoistumisen ulottuvuuksia, 1) sitoutumista, osallistumista ja harrastuskokemusta, 2) keskeisyyttä ja 3) investointeja mittaavat viisi ryhmittelymuuttujaa (moottorivetouisteluun keskittyminen, kalastuspäivät viime kesänä, arvio omista taidoista, keskeisyys ja välineistön rahallinen arvo) ja niiden keskiarvot. Sitoutuneista moottorivetouistelun harrastajista muuttujien avulla muodostuneet klusterit olivat keskenään heterogeenisiä eli ryhmät erosivat verraten selkeästi toisistaan.

Taulukko 20. Ryhmittelymuuttujien keskiarvot klustereittain

Wardin ratkai- 4 klusterille	loottorivetouisteluun keskittyminen	loottorivetouistelu		loottorivetouistelun väliseisön rahallinen arvo		
		kalastuspäivät viime kesänä	arvio omista taidoista loottorivetouistelijanKeskeisyys			
Klusteri 1	Keskiarvo	2,83	14,92	1,92	3,05	10,67
Klusteri 2	Keskiarvo	2,67	24,17	3,17	3,87	12,17
Klusteri 3	Keskiarvo	4,23	29,45	3,09	4,07	33,55
Klusteri 4	Keskiarvo	4,73	46,91	3,55	4,29	12,55

Kuvailin ja nimesin syntyneet klusterit yhtäältä ryhmien välisten erojen ja toisaalta ryhmän sisäisten ominaisuuksien suhteen. Ryhmien nimeämisessä pyrin huomioimaan myös aiemmissa erikoistumisen tutkimuksissa sovellettuja nimeämiskäytäntöjä. Oheinen kuvio (kuvio 7., s. 132) kuvaa klustereiden profiileja, joiden arvot perustuivat erikoistumisen ryhmittelymuuttujien standardoituihin keskiarvoihin. Syntyneen klusteriratkaisun ryhmät erottuivat suhteellisen selvästi toisistaan. Kuviossa ylin linja kuvaa moottorivetouistelun specialistien profiilia, joka erottui muista ryhmistä harrastukseen keskittymisen, kalastuspäivien, taitojen ja harrastuksen keskeisyyttä osoittavien suurien arvojen perusteella. Toiseksi ylin linja kuvaa miltei specialistien profiilia, jossa erikoistumisen ulottuvuuksia kuvaavien ryhmittelymuuttujien arvot olivat toiseksi suurimmat taitoja ja investointeja lukuun ottamatta. Kuvion toiseksi alin linja kuvaa taitavia monikalastajia, joiden profiilissa korostui korkea taitotaso ja ryhmittelymuuttujien keskiarvon alapuolelle sijoittuvat muut arvot. Alin linja kuvaa satunnaisten moottorivetouistelijoiden profiilia, jossa ryhmittelymuuttujat saivat moottorivetouisteluun keskittymistä lukuun ottamatta pienimmät arvot.

Kuvio 7. Erikoistumisen ryhmien profiilit

6.2.1 Satunnaiset moottorivetouistelijat

Ensimmäiseen klusteriin (17,4 %) kuuluvien moottorivetouistelijoiden harrastukseen keskittyminen ($\bar{x}=2,83$) oli sitoutuneiden harrastajien kaikista ryhmistä toiseksi vähintä. Tämä verrattain alhainen keskittymisen arvo muodostui alhaisimmasta moottorivetouisteluun osallistumisesta ($\bar{x}=3,83$) sekä muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamisen toiseksi suurimmasta arvosta ($\bar{x}=2,36$). Tämän ryhmän kalastuspäivien määrä oli kesällä 2003 alle viisitoista päivää ($\bar{x}=14,92$). Muihin ryhmiin verrattuna kalastuspäivien määrä osoitti harrastajien vähäisempää sitoutumista sekä lyhyen aikavälin kalastuskokemusta.

Ensimmäisen klusterin harrastajien oma arvio moottorivetouistelun taidoista oli ryhmistä alimmalla tasolla. He arvioivat taitonsa vain hieman harjaantuneiksi ($\bar{x}=1,92$). Vähäinen taitotaso puolsi harrastajien sijoittamista sitoutumisen ja erikoistumisen jatkumon alkuvaiheeseen. Ensimmäisen ryhmän keskeisyyttä mittaava keskiarvo ($\bar{x}=3,05$) oli myös kaikista klustereista alhaisin. Harrastuksen keskeisyydessä tämän ryhmän minimiarvo oli ”melko merkityksetön” ja maksimiarvo ”melko tärkeä”. Näiden arvojen mukaan harrastus ei ollut erityisen keskeinen tekijä harrastajien elämäntyylissä.

Ryhmän harrastajien moottorivetouisteluvälineistön rahallinen arvo ($\bar{x}=10,67$) oli kaikista klustereista vähäisin. Välineistön arvo sijoittui 10 000–11 000 euron välille. Investointien kannalta tarkasteltuna ensimmäiseen klusteriin lukeutuvien vähäisimmät fyysiset investoinnit muihin klustereihin verrattuna viittasivat siihen, että he olivat sitoutuneista harrastajista vähiten erikoistuneita harrastukseensa.

Ryhmän moottorivetouisteluun keskittymisen, kalastuspäivien, moottorivetouistelutaitojen, keskeisyyden sekä välineinvestointien alhaisiin ominaisarvoihin perustuen nimesin kyseisen klusterin *satunnaisiksi moottorivetouistelijoiiksi*. Ryhmän nimi perustuu aiemmissa harrastukseen erikoistumisen tutkimuksissa yleisesti sovellettuun alhaisimman tason nimeämiskäytäntöön. Korostan kuitenkin, että tähän ryhmään kuuluvat harrastajat osoittavat harrastuskäytännössään merkittä-

vämpää sitoutumista harrastukseen kuin harrastajat keskimäärin. He ovat moottorivetouisteluun sitoutuneita harrastajia, joskin vähemmän kuin muut erikoistumisen klusterit. Tätä todentavat myös vastaukset ryhmittelyratkaisua täydentävistä muuttujista.

6.2.2 Taitavat monikalastajat

Toisen klusterin (34,8 %) moottorivetouisteluun keskittymisen keskiarvo ($\bar{x}=2,67$) oli pienin neljästä klusterista. Pienin moottorivetouisteluun keskittymisen keskiarvo muodostui toiseksi vähäisimmästä moottorivetouisteluun osallistumisesta ($\bar{x}=4,17$) sekä muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamisen suurimmasta arvosta ($\bar{x}=2,63$). Tämän ryhmän moottorivetouistelijat harrastivat satunnaisia moottorivetouistelijoita useammin sekä moottorivetouistelua että muita aktiivisia kalastusmuotoja. Tähän ryhmään kuuluvat harrastivat eniten erilaisia aktiivisia pyyntimenetelmiä hyödyntäviä kalastustapoja eli moottorivetouistelua ja muita aktiivisia kalastusmuotoja.

Tällä ryhmällä sitoutumista ja kokemusta ilmentävä moottorivetouistelun kalastuspäivien oli kesällä 2003 ($\bar{x}=24,17$) miltei 40 prosenttia korkeampi kuin satunnaisilla moottorivetouistelijoiden. Klusterin kalastuspäiviä oli myös selkeästi enemmän kuin aktiivisilla kotimaisilla vetouistelijoiden keskimäärin (ks. Mikkola & Sievänen 2002, 19). Kalastuspäivien perusteella tämän ryhmän edustajat olivat kansalliseen keskimääräiseen tasoon nähden varsin sitoutuneita ja heillä oli lyhyen aikavälin kalastuskokemusta. Ryhmän kalastuspäiviä oli kuitenkin vähemmän kuin kolmanteen ja neljäänten klusteriin kuuluvilla.

Moottorivetouistelun taitoarvion mukaan toiseen klusteriin kuuluvat harrastajat olivat taitavampia ($\bar{x}=3,17$) kuin satunnaiset moottorivetouistelijat ja kolmannen klusterin harrastajat. Taitotason ero toisen ja kolmannen klusterin välillä oli kuitenkin pieni, vain 2,5 prosenttia. Toisen klusterin harrastajien taidot olivat melko paljon harjaantuneen tasolla. Toisen klusterin taitoeroa kolmanteen klusteriin ver-

rattuna voi henkilökohtaisten ominaisuuksien ohella selittää se, että toiseen klusteriin kuuluvat harrastivat aktiivisesti myös muita aktiivisia kalastusmuotoja.

Toisen klusterin harrastuksen keskeisyyttä mittaava keskiarvo ($\bar{x} = 3,87$) oli toiseksi pienin, mutta silti huomattavasti suurempi kuin klusterissa yksi. Tämän ryhmän minimiarvo oli kuten satunnaisilla moottorivetouistelijoilla ”melko merkityksellinen”, mutta toisen klusterin maksimiarvo oli puolestaan korkeampi eli ”erittäin tärkeä”. Tämän ryhmä oli harrastuksen keskeisyyden suhteen klustereista heterogeenisin, sillä ryhmän keskeisyyttä osoittavan muuttujan keskihajonnan arvo oli suurin (0,65). Keskeisyyden arvojen mukaan toisen ryhmän elämäntyyliässä moottorivetouistelu oli tärkeämpi tekijä kuin satunnaisille moottorivetouistelijoille. Moottorivetouisteluharrastus ei ollut kuitenkaan keskeinen asia harrastajien elämässä, sillä he harrastivat myös toisia ryhmiä enemmän muita aktiivisia kalastusmuotoja.

Toisen klusterin harrastajat investoivat välineisiin enemmän kuin satunnaiset moottorivetouistelijat. Toisen ryhmän välineinvestointien arvo oli keskimäärin noin 12 000–13 000 euroa ($\bar{x} = 12,17$). Investointien näkökulmasta harrastajat asettuivat erikoistumisen jatkumolla satunnaisien moottorivetouistelijoiden edelle, mutta erikoistumisen jatkumon alkuvaiheeseen. Nimesin klusterin monipuolisten aktiivisten kalastusmuotojen harrastamisen sekä omakohtaisesti arvioidun korkean taitotason perusteella *taitaviksi monikalastajiksi*.

6.2.3 Miltei specialistit

Kolmannen klusterin (31,9 %) harrastajat olivat jo huomattavan keskittyneitä moottorivetouistelun harrastamiseen ($\bar{x} = 4,23$). Heidän keskittymisen keskiarvo muodostui toiseksi korkeimmasta moottorivetouisteluun osallistumisesta ($\bar{x} = 4,82$) sekä muiden aktiivisten kalastusmuotojen harrastamisen toiseksi pienimmästä arvosta ($\bar{x} = 2,11$). Tämä ryhmä keskittyi moottorivetouisteluun ja harjoitti melko

harvoin tai ei lainkaan muita aktiivisia kalastusmuotoja. Kesän 2003 kalastuspäivien ($\bar{x} = 29,45$) mukaan kolmannen klusterin harrastajat olivat toiseksi eniten sitoutuneita ja heillä oli myös toiseksi eniten kalastuskokemusta. Tässä ryhmässä kokemusta mittaavia kalastuspäiviä oli noin 18 prosenttia enemmän kuin taitavilla monikalastajilla.

Kolmannen klusterin harrastajat olivat omien taitojen arvion mukaan ($\bar{x} = 3,09$) taitavampia kuin satunnaiset moottorivetouistelijat, mutta heillä oli vähemmän harrastusosaamista kuin taitavilla monikalastajilla. Taitotason ero taitavien monikalastajien ja kolmannen klusterin välillä oli kuitenkin pieni ja molemmat klusterit arvioivat olevansa taidoiltaan melko paljon harjaantuneita.

Kolmanteen klusteriin kuuluvien keskeisyyden arvo ($\bar{x} = 4,07$) oli suurempi kuin satunnaisten moottorivetouistelijoiden ja taitavien monikalastajien arvot. Tämän ryhmän keskeisyyden minimiarvo oli ”ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään” ja maksimiarvo oli ”erittäin tärkeä”. Tämä ryhmä oli keskeisyyden keskihajonnan arvojen (0,53) suhteen yhtenäisempi kuin satunnaiset moottorivetouistelijat ja taitavat monikalastajat. Moottorivetouistelu harrastuksena oli tämän klusterin elämäntyyliässä verrattain keskeisessä asemassa.

Kolmas klusteri investoi välineisiin selkeästi eniten muihin klustereihin verrattuna. Kyseinen ryhmä oli sijoittanut harrastukseensa keskimäärin 33 000–34 000 euroa ($\bar{x} = 33,55$). Investointien näkökulmasta kalastusvälineistön suurin rahallinen arvo asetti tämän ryhmän muista klustereista erottuvalle erikoistumisen tasolle. Toisaalta pelkät materiaaliset investoinnit eivät ole suoraan verrannollisia kalastusharrastuksen erikoistumisen spesialisoituneeseen vaiheeseen. Tämän ryhmän keskeisyyden ominaisarvot olivat suuria, mutta välineinvestointeja lukuun ottamatta ne eivät edustaneet harrastukseen erikoistumisen ja sitoutumisen huippua. Klusteria kuvaava nimi on *miltei spesialistit*.

6.2.4 Moottorivetouistelun specialistit

Neljännän klusterin (15,9 %) harrastajat olivat erittäin keskittyneitä moottorivetouistelun harrastamiseen ($\bar{x}=4,73$). Heidän keskittymisen keskiarvo muodostui korkeimmasta moottorivetouisteluun osallistumisesta ($\bar{x}=5,00$) sekä muiden aktiivisten kalastusmuotojen ($\bar{x}=1,97$) harrastamisen pienimmästä arvosta. Tähän ryhmään lukeutuvat harrastajat keskittyivät moottorivetouisteluun muiden aktiivisten kalastusmuotojen kustannuksella. He eivät harrastaneet juuri lainkaan muita aktiivisia kalastusmuotoja. Klusteri neljä oli kesän 2003 kalastuspäivillä mitattuna kaikkein sitoutunein ja kokenein klusteri. Tällä ryhmällä oli moottorivetouistelun kalastuspäiviä kesällä 2003 keskiarvon mukaan miltei 47 päivää ($\bar{x}=46,91$). Ryhmän kalastuspäiviä oli miltei 40 prosenttia suuremmat kuin klusterilla kolme. Neljännän klusterin arvio omista moottorivetouistelun taidoista oli selvästi korkein ($\bar{x}=3,55$). Tähän ryhmään kuuluvien harrastajien taitotaso määrittyi erittäin harjaantuneen tasolle.

Klusteriin kuuluvien harrastajien keskeisyyden keskiarvo ($\bar{x}=4,29$) oli selvästi korkeampi kuin miltei spesialisteilla. Ryhmän keskeisyyden minimi- ja maksimiarvo olivat samat kuin miltei spesialisteilla, mutta neljännän ryhmän keskeisyyden keskihajonnan arvot (0,46) olivat kolmatta ryhmää yhtenäisemmät. Tälle ryhmälle moottorivetouistelu oli keskeisin harrastus ja vaikutti suuresti heidän elämäntyyliinsä.

Neljäs klusteri investoi välineisiin toiseksi eniten ($\bar{x}=12,55$). Ryhmä oli sijoittanut harrastukseensa keskimäärin 12 000–13 000 euroa. Investointien näkökulmasta neljäs ryhmä asettui erikoistumisen jatkumolla miltei specialistien jälkeen, mutta satunnaisten moottorivetouistelijoiden ja taitavien monikalastajien edelle. Nimesin tämän klusterin *moottorivetouistelun spesialisteiksi*, sillä ryhmän harrastajat olivat erittäin keskittyneitä moottorivetouisteluun. Lisäksi heidän kalastuspäivien määrä, taitotaso sekä harrastuksen keskeisyyden ominaisarvot edustivat erikoistumisen jatkumon eliittiä – erittäin sitoutuneita harrastajia.

6.3 Ryhmittelyratkaisun validointi

6.3.1 Erikoistumisen ryhmien profiilien täydentäminen

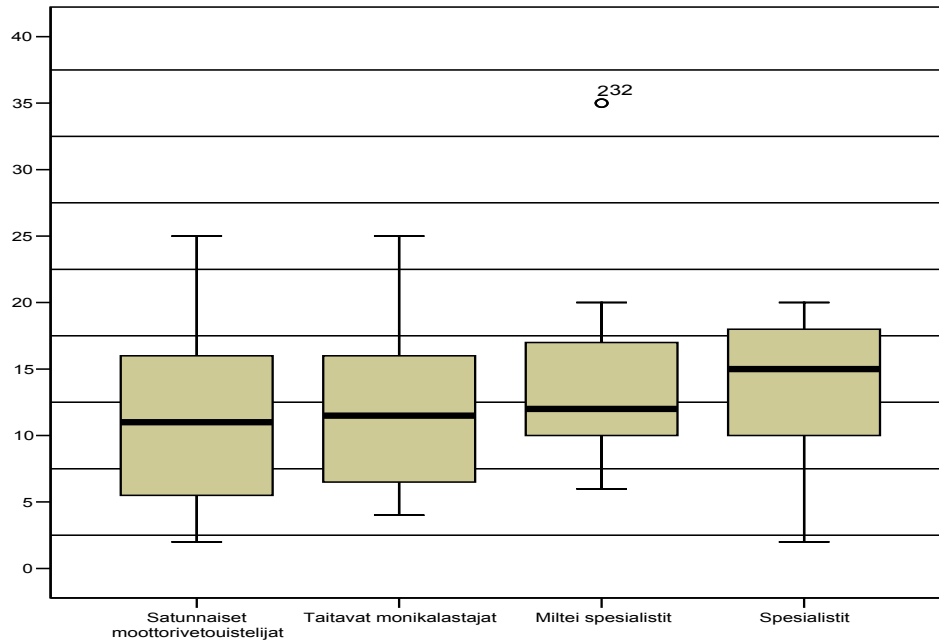
Määrittääkseni tarkemmin moottorivetouisteluun erikoistumisen tasoja, tarkastelin muodostuneita ryhmiä muiden kuin klusteriratkaisun perustana olleiden erikoistumisen ulottuvuuksia kuvaavien muuttujien suhteen. Tällä tavoin täydensin syntyneiden segmenttien profiilia ja selvitin ryhmien mahdollisia eroja klusteriratkaisua täydentävien muuttujien suhteen. Täydentävät muuttujat toimivat myös merkittävyystestien muuttujina. Onnistuneessa klusteriratkaisussa klusterit eroavat toisistaan testatun relevantin, mutta ei klusteroinnissa käytetyn muuttujan suhteen.

6.3.1.1 Erikoistumisen ryhmät ja harrastusvuodet

Harrastuskokemus vuosina on yksi sitoutuneiden ja harrastukseen erikoistuneiden harrastajien ominaisuus. Erikoistumisen kehityskulun mukaan erikoistuneempi harrastaja on yleensä harrastusvuosiltaan kokeneempi kuin erikoistumisen alempien tasojen harrastajat. Tutkimuksessa kalastuspäivät (kysymys 4) on ryhmittelymuuttuja ja se ilmentää harrastuskokemusta. Harrastusvuodet (kysymys 2) on ryhmittelyä täydentävä muuttuja, joka testaa ryhmittelyratkaisua ja tarjoaa lisää tietoa harrastuskokemuksesta.

Havaitsin, että klusterien harrastusvuosien määrät erosivat toisistaan. Satunnaisten moottorivetouistelijoiden harrastusvuodet olivat keskiluvun (Md=11) mukaan alimmat kaikista ryhmistä. Taitavat monikalastajat olivat harrastaneet keskiluvun (Md=11,5) mukaan moottorivetouistelua satunnaisia moottorivetouistelijointa pidemmän aikaa. Miltei specialistien ryhmän harrastusvuosien keskiluku (Md=12) oli puolestaan edellisten klustereiden keskilukua suurempi. Moottorivetouistelun

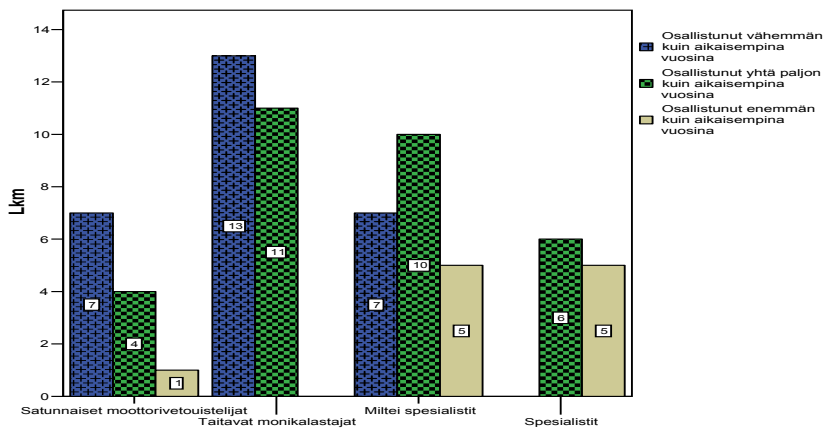
spesialistien harrastusvuosien keskiluku oli kaikista ryhmistä suurin (Md=15). Harrastusvuosien ryhmittäinen tarkastelu osoitti, että ryhmien erikoistumisen lisääntyessä myös harrastusvuodet lisääntyivät lineaarisesti (kuvio 8.). Ryhmien väliset erot harrastusvuosissa eivät kuitenkaan ole suuria. Tämä tukee käsitystä siitä, että harrastajien taidot kehittyvät harrastusvuosien lisääntyessä vain tiettyyn tasoon saakka lineaarisesti ja taitojen kehittyminen ei riipu vain harrastusvuosista.

Kuvio 8. Erikoistumisen ryhmät ja harrastusvuodet

6.3.1.2 Erikoistumisen ryhmät ja moottorivetouisteluun osallistuminen aikaisempiin vuosiin verrattuna

Erikoistumisen ryhmittelyratkaisun toisena täydentävänä muuttujana ja merkittävyyden testaajana käytin moottorivetouisteluun osallistumista aikaisempiin vuosiin verrattuna (kysymys 5). Erikoistumisen ryhmät erosivat toisistaan (kuvio 9.). Erikoistumisen jatkumon alkuun sijoittuvat satunnaiset moottorivetouistelijat ja taitavat monikalastajat harrastivat kesällä 2003 moottorivetouistelua keskiluvun mukaan vähemmän kuin aikaisempina vuosina (Md=2). Edetessä kohti erikoistumisen huippua harrastajien moottorivetouisteluun osallistumisen intensiteetti lisääntyi. Miltei specialistien ryhmä harrasti moottorivetouistelua aikaisempiin vuosiin verrattuna keskiluvun (Md=3) mukaan yhtä paljon kuin aikaisempina vuosina. Specialistit osallistuivat harrastukseensa keskiluvun (Md=3) mukaan samalla intensiteetillä kuin miltei specialistit.

Kuvio 9. Erikoistumisen ryhmät ja moottorivetouisteluun osallistuminen kesällä 2003 aikaisempiin vuosiin verrattuna

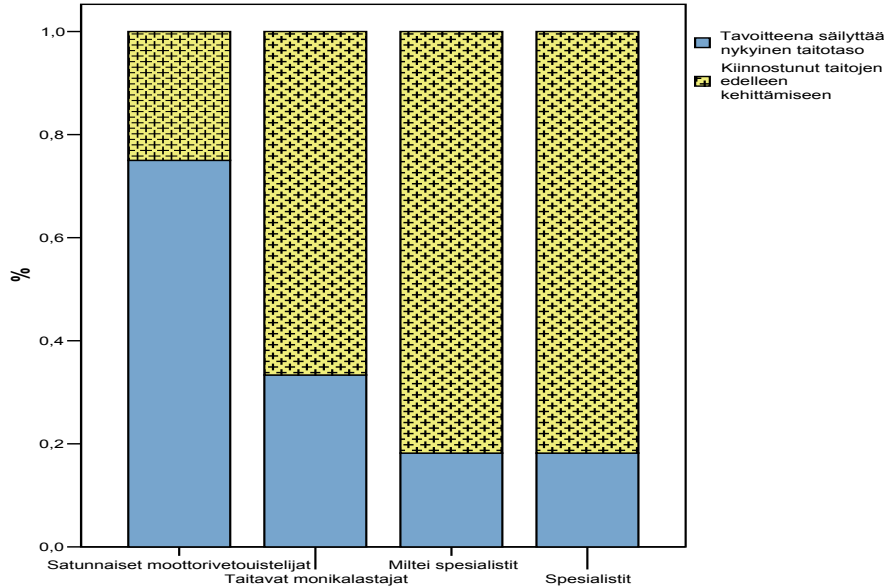
Satunnaisista moottorivetouistelijoista ainoastaan yksi (~8 %) oli käyttänyt kesällä 2003 harrastukseensa aikaisempia vuosia enemmän aikaa. Kukaan taitavista monikalastajista ei ollut harrastanut moottorivetouistelua enemmän kuin aikaisempina vuosina. Miltei spesialisteista noin 23 prosenttia oli osallistunut harrastukseensa enemmän kuin aikaisempina kesinä. Moottorivetouistelun spesialisteista puolestaan 45,5 prosenttia oli harrastanut moottorivetouistelua edellisiä kesiä enemmän. Osallistumisen lisääntymisen ryhmittäinen tarkastelu osoitti, että erikoistumisen lisääntyessä myös harrastukseen käytetty aika lisääntyi miltei lineaarisesti. Poikkeaman osallistumisen lineaarisen kasvuun aiheutti taitavat monikalastajat. Osallistumisen vähentymisen tarkastelusta ilmeni, että satunnaisista moottorivetouistelijoista noin 58 prosenttia ja taitavista monikalastajista noin 54 prosenttia osallistui kesällä 2003 vähemmän harrastukseensa kuin aikaisempina vuosina. Miltei spesialisteista ainoastaan 32 prosenttia oli osallistunut vähemmän kuin aiemmin. Spesialisteista ei ollut kukaan osallistunut kesällä 2003 vähemmän kuin aiempina vuosina. Ryhmittäinen tarkastelu osoitti, että ryhmät erosivat toisistaan osallistumisen vähentyminen suhteen. Erikoistumisen lisääntyessä osallistumisen vähentyminen aleni lineaarisesti. Dunnetin T3 -testin mukaan ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja täydentävän muuttujan suhteen.

6.3.1.3 Erikoistumisen ryhmät ja halu kehittää taitoja sekä edistyä harrastuksessa

Kolmantena täydentävänä muuttujana käytin harrastajien halua kehittää taitoja ja edistyä kalastusharrastuksessa (kysymys 8). Sitoutumista osoittava halu kehittää taitoja ja edistyä kalastusharrastuksessa vaihteli erikoistumisen jatkumon mukaisissa ryhmissä (kuvio 10., s. 142).

Harrastukseen erikoistumisen huippuun sijoittuvat moottorivetouistelun specialistit ja miltei specialistit olivat valmiita käyttämään eniten aikaa ja vaivaa harrastuksessa kehittämiseen. Satunnaisista moottorivetouistelijoista (n=12) suurimmal-

la osalla (n=9, 75 %) oli tavoitteena säilyttää nykyinen taitotaso. Tähän ryhmään kuuluvista ainoastaan kolme (25 %) oli kiinnostunut kehittämään taitojaan ja edistymään harrastuksessaan.

Kuvio 10. Erikoistumisen ryhmät ja harrastajien halu kehittää taitoja ja edistyä harrastuksessa

Taitavista monikalastajista (n=24) suurin osa (67 %) oli kiinnostunut kehittämään taitojaan edelleen ja loput ryhmään kuuluvista harrastajista (33%) tyytyivät säilyttämään taitotason ennallaan. Miltei spesialisteista (n=22) ja moottorivetouistelu-
spesialisteista (n=11) selkeä enemmistö (~ 80 %) oli kiinnostunut kehittämään taitojaan ja edistymään harrastuksessaan. Taitojen kehittämisen ryhmittäinen tarkastelu osoitti, että halu kehittää taitoja sekä edistyä harrastuksessa kasvoivat lineaarisesti erikoistumisen lisääntyessä kolmessa ensimmäisessä klusterissa. Ainoastaan spesialistien ryhmässä halu kehittyä ja edistyä harrastuksessa ei ollut sitä

edeltävää erikoistumisen tasoa suurempi. On syytä huomioida, että specialistien ryhmän arviot omista taidoista olivat kuitenkin kaikkein korkeimmat. Dunnetin T3 -testin mukaan ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja halussa kehittää taitoja sekä edistyä harrastuksessa.

6.3.1.4 Erikoistumisen ryhmät ja viestintäkanavien käyttö

Neljäntenä täydentävänä muuttujana oli eri viestintäkanavien käyttö harrastusta koskevassa tiedonhankinnassa ja keskustelussa (kysymys 24). Tekemäni pääkomponenttianalyysin perusteella viestintävälineiden käyttö jakaantui kahteen komponenttiin (taulukko 21.), joita olivat interaktiivinen viestintä ja yksisuuntainen massaviestintä. Komponenttianalyysin luotettavuutta kuvaavan KMO:n arvo oli 0,659. Interaktiiviseen viestintään kuuluivat paikallinen kalastusjärjestö eli RoMu ry, Internet, kalakaverit ja kalastusvälinekauppa. Yksisuuntaisessa massaviestinnässä harrastajat käyttivät sanomalehteä, televisiota ja kalastuslehtiä. Vähäisen vastausmäärän vuoksi jätin kysymyksen ”Jokin muu, mikä” - vastausvaihtoehdon analyysin ulkopuolelle.

Taulukko 21. Viestintäkanavien käytön kaksi pääkomponenttia

	Component	
	1	2
Romu Ry	,733	
Internet	,685	
Kalakaverit	,621	
Kalastusvälinekauppa	,616	
Sanomalehti		,798
Televisio		,793
Kalastuslehti		,432

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Satunnaiset moottorivetouistelijat hankkivat tietoa ja keskustelivat eniten kalakavereiden kanssa (Md=4). Satunnaisten moottorivetouistelijoiden ryhmässä suurin vaihtelu oli Internetin käytössä, jota he keskiluvun mukaan käyttivät tiedonhankinnassa ja keskustelussa satunnaisesti (Md=3). Paikallisen kalastusjärjestön tarjoamaa tietoa he käyttivät keskiluvun mukaan melko harvoin tai satunnaisesti (Md=2,5) ja kalastusvälinekaupan tarjoamaa tietoa satunnaisesti (Md=3). Yleisesti tarkasteltuna erikoistumisen jatkumon alkupäähän sijoittuva satunnaisten moottorivetouistelijoiden ryhmä käytti harvoin tiedonhankinnassa ja keskustelussa interaktiivista viestintää.

Taitavat monikalastajat hankkivat tietoa ja keskustelivat satunnaisten moottorivetouistelijoiden tapaan eniten kalakavereiden kanssa (Md=4), mutta hyödynsivät ensimmäistä ryhmää enemmän viestinnässä kalakavereiden ohella myös paikallista kalastusjärjestöä (Md=4). Taitavat monikalastajat käyttivät interaktiivisessa viestinnässä Internetiä (Md=4) ja kalastusvälinekaupan tarjoamaa tietoa (Md=3) useammin kuin satunnaiset moottorivetouistelijat.

Miltei specialistit käyttivät interaktiivisessa viestinnässä muiden ryhmien tapaan eniten kalakavereita (Md=4), jonka perusteella harrastuksen sosiaalinen verkostoituminen osoittautui yleisesti tärkeäksi. Miltei specialistien ryhmä muistutti interaktiivisten viestintätapojen käytössä pitkälti taitavien monikalastajien ryhmää, jossa harrastajat hyödynsivät tiedonhankinnassa ja keskustelussa kalakavereiden ohella kalastusjärjestön tuottamaa tietoa melko usein (Md=4) ja kalastusvälinekaupan tarjoamaa tietoa satunnaisesti (Md=3). Miltei specialistit käyttivät Internetiä tiedonhankinnassa ja keskustelussa useammin kuin satunnaiset moottorivetouistelijat ja taitavat monikalastajat (Md=4). Harrastusta koskeva tiedonhankinta ja harrastukseen liittyvistä asioista keskusteleminen voi olla yksi tärkeä tekijä, kun tavoitteena on harrastuksessa kehittyminen ja erikoistumisen eliittijoukon tavoittelu.

Erikoistumisen jatkumon huippua edustavat specialistit muistuttivat harrastusta koskevassa interaktiivisessa viestinnässä miltei specialistien ryhmää, mutta he

eivät osallistuneet siihen yhtä aktiivisesti kuin miltei specialistien ryhmään kuuluvat harrastajat. Specialistit hankkivat tietoa kalakavereilta melko usein (Md=4) ja käyttivät Internetiä viestintäkeinona ryhmistä eniten eli melko usein (Md=4). Sen sijaan paikallisen kalastusjärjestön tuottamaa tietoa he hyödynsivät vain satunnaisesti (Md=3). Specialistit hankkivat tietoa kalastuskaupasta (Md=3).

Erikoistumisen ryhmien yksisuuntaisten massaviestintätapojen eli sanomalehtien, television ja kalastuslehtien käytön erot eivät olleet tilastollisesti merkittäviä. Moottorivetouisteluun erikoistuneimmat ryhmät eli specialistit ja miltei specialistit käyttivät enemmän yksisuuntaisia massaviestintätapoja kuin satunnaisiin moottorivetouistelijoihin tai taitaviin monikalastajiin kuuluvat harrastajat.

Satunnaiset moottorivetouistelijat käyttivät tiedonhankinnassa ja keskustelussa sanomalehteä keskiluvun mukaan melko harvoin (Md=2), televisiota satunnaisesti (Md=3) ja kalastuslehtiä melko usein (Md=4). Taitavat monikalastajat hankkivat tietoa sanomalehtien välityksellä keskiluvun mukaan satunnaisesti (Md=3), katsoivat televisiota satunnaisesti (Md=3) ja hankkivat tietoa kalastuslehdistä melko usein (Md=4). Miltei specialistit käyttivät tiedon hankinnassa sanomalehtiä melko harvoin (Md=2), televisiota (Md=2,4) ja kalastuslehtiä melko usein (Md=4). Specialistit käyttivät yksisuuntaista massaviestintää keskiluvun mukaan seuraavasti: sanomalehtiä melko harvoin (Md=2), televisiota satunnaisesti (Md=3) ja kalastuslehtiä melko usein (Md=4). Yleisesti oli todettavissa, että mitä erikoistuneempia harrastajat oli, sitä enemmän he käyttivät yksisuuntaisia massaviestintätapoja.

6.3.1.5 Erikoistumisen ryhmät ja välineinvestoinnit lähitulevaisuudessa

Viidentenä täydentävänä ja ulkoista validiteettia koettelevana muuttujana käytin lähitulevaisuuden välineinvestointeja (kysymys 14). Harrastajien suunnittelemat sijoitukset täydensivät harrastukseen investointeja koskevaa ulottuvuutta. Välineiden merkitys riippuu usein harrastuslajista. Moottorivetouistelu harrastuksena edellyttää joko omaa tai yhteiskäytössä olevaa välineistöä. Moottorivetouistelun

yleisenä kehityssuuntana on, että harrastuksessa kehittyminen edellyttää välineinvestointeja, jotka lisäävät ennen kaikkea turvallisuutta ja mukavuutta. Usein hyvää välineistöä on pidetty tärkeänä tekijänä harrastuksessa menestymisessä.

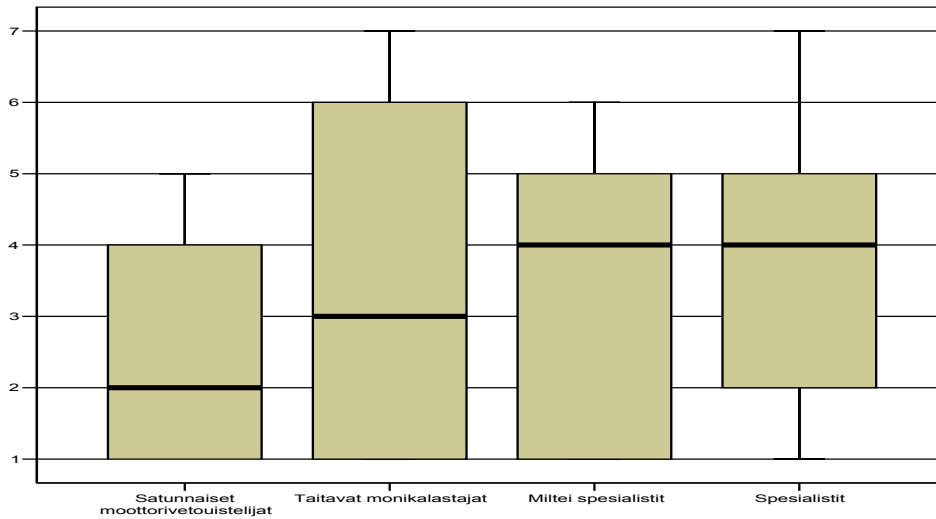
Erikoistumisen ryhmien tulevaisuuden välineinvestoinnit osoittivat halua ja innostusta kehittyä harrastuksessa. Kuvion 11 (s. 147) keskilukujen mukaan lähitulevaisuuden investoinnit kasvoivat miltei lineaarisesti erikoistumisen tason lisääntymisen kanssa. Satunnaiset moottorivetouistelijat suunnittelivat tekevänsä vähiten välineinvestointeja lähitulevaisuudessa ($Md=2$), heistä noin 50 prosenttia ei suunnitellut tekevänsä lainkaan investointeja lähitulevaisuudessa. Satunnaisten moottorivetouistelijoiden lähitulevaisuuden välineinvestointien keskiarvo ($\bar{x}=2,5$) oli alle kokonaiskeskiarvon. Satunnaisten moottorivetouistelijoiden lähitulevaisuuden investoinnit kohdistuivat kalastusvälineistöön ja vene-elektroniikkaan.

Taitavien monikalastajien ryhmän lähitulevaisuuden välineinvestointien keskiarvo ($Md=3$, $\bar{x}=3,46$) ylitti kokonaiskeskiarvon. Noin 39 prosenttia heistä ei aikonut tehdä investointeja lähiaikoina. Taitavien monikalastajien yleisimmät lähitulevaisuuden investointien kohteet olivat vene-elektroniikka, vetouisteluvene, traileri tai moottori.

Miltei spesialistien ryhmän lähitulevaisuuden välineinvestointien keskiarvo ($Md=4$, $\bar{x}=3,41$) oli vähän pienempi kuin taitavien monikalastajien keskiarvo. Miltei spesialisteista noin 32 prosenttia ei aikonut tehdä lähitulevaisuudessa investointeja. Miltei spesialistien olemassa oleva välineistö oli arvokkain verrattuna muihin ryhmiin. Tämä vähensi miltei spesialistien lähitulevaisuuden investointien tarpeita. Tämän ryhmän investoinnit kohdistuvat tulevaisuudessa moottorivetouistelun turvallisuutta, mukavuutta ja helppoutta lisäävään vene-elektroniikkaan.

Spesialistien lähitulevaisuuden investointien keskiarvo ($Md=4$, $\bar{x}=3,82$) oli kaikkein suurin. Spesialisteista ainoastaan kaksi (~ 18 %) ei suunnitellut tekevänsä investointeja. Spesialistit suunnittelivat hankkivansa vene-elektroniikkaa ja vieheitä. Lähitulevaisuuden investointien ryhmittäinen tarkastelu toi esiin eroja ryhmien välillä. Lähitulevaisuuden investoinnit kasvoivat miltei lineaarisesti eri-

koistumisen lisääntyessä. Ryhmien väliset lähitulevaisuuden investointien erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä Dunnetin T3 -testin mukaan.

Kuvio 11. Erikoistumisen ryhmät ja lähitulevaisuuden välineinvestoinnit

6.3.1 Ryhmittelymuuttujien validiteetti

Multippelikorrelaatiokertoimen neliö (SMC) kertoo mallin selitysasteen eli sen, kuinka monta prosenttia selittävät muuttujat eli valitut erikoistumisen ulottuvuuden muuttujat selittävät selvitettävän muuttujan eli erikoistumisen tason vaihtelusta. Multippelikorrelaatiokertoimen neliön (0,68) mukaan analyysiin valitsemani muuttujat tai niiden yhdistelmät selittivät miltei 70 prosenttia mallin vaihtelusta. Multippelikorrelaatiokertoimen neliön arvo oli selvästi pienempi kuin yksi, joka tarkoittaa, että muuttujat eivät olleet keskenään identtisiä eli singulaarisia. Regressiokertoimien avulla (Coefficients) selvitin malliin valittujen muuttujien painokertoimia. Painokertoimien selvityksessä (Standardized Coefficients) tarkastelin Beeta-arvoja, sillä olin standardoinut selittävät muuttujat. Kertoimien nolosta poik-

keavuutta testasi puolestaan t-testi ja sen p-arvo. Arvojen mukaan investointimuuttujan pieni Beeta-arvo ja t-arvo sekä suuri p-arvo indikoivat sen vähäistä merkitystä ratkaisumallissa. Investointiulottuvuuden poistaminen paransi ryhmittelyn segmenttien välisiä varianssi- ja regressioanalyysin arvoja, mutta uusi, ilman investointimuuttujaa tehty hierarkkinen ryhmittely neljään klusteriin oli vaikea tulkita. Yhtäältä oma näkemykseni ryhmittelymallin tulkittavuudesta ja toisaalta erikoistumisen teoria ja aiemmat tutkimukset sekä kyselyyn vastaajien omat arviot välineiden merkityksestä puolsivat investointien säilyttämistä ryhmittelymuuttujana.

Ryhmittelyyn käytettyjen muuttujien toleranssi- ja VIF-arvot (Variance inflation factor) viittasivat selittävien muuttujien hyvyyteen. Toleranssin (1- SMC) pienet arvot erityisesti lähestyttäessä nollaa, kertovat mahdollisesta multikollilineaarisuuden vaarasta. Ryhmittelyyn valittujen muuttujien pienin toleranssin arvo (arvio omista taidoista) oli 0,771. Muuttujien lukua kaksi (2) suuremmat VIF-arvot ilmentävät multikollilineaarisuutta. Ryhmittelyyn valittujen muuttujien VIF-arvojen suurin arvo (keskeisyys) oli 1,374. Muuttujien multikollilineaarisuutta mittaavat myös Eigenvalue- ja Condition index-arvot. Muuttujien lähellä nollaa olevat Eigenvalue-arvot eli ominaisarvot ilmentävät liiallista muuttujien välistä korrelaatioita. Ryhmittelymuuttujien pienin ominaisarvo (investoinnit) oli 0,555. Kuntoisuusindeksin arvot (Condition index), jotka ylittävät 15 kertovat mahdollisesta multikollilineaarisuudesta ja puolestaan yli 30 nousevat arvot ilmentävät suurta multikollilineaarisuuden ongelmaa. Erikoistumisen ryhmittelyyn käytettyjen muuttujien arvot olivat hyviä, sillä suurin kuntoisuusindeksin arvo (investoinnit) oli vain 2,011. Klusteroinnissa käytetyissä muuttujissa ja ryhmittelyä varten rakennetuissa erikoistumisen summamuuttujissa ei esiintynyt multikollinearisuutta eikä singulaarisuutta.

6.5 Klustereiden väliset eroavaisuudet ja sisäinen yhtenäisyys

Klusteriratkaisun arvioinnin alkuvaiheessa tarkastelin syntyneiden ryhmien välisiä eroavaisuuksia. Muuttujan varianssianalyysin (One-Way ANOVA) mukaan klusterien välillä oli tilastollisesti erittäin merkittäviä eroja ($F=26, 2; p<.000$). Koska muuttujan varianssianalyysi ei kuitenkaan kerro, minkä ryhmien välillä eroja esiintyy, ryhmien välisten erojen selvittäminen edellytti ryhmävertailuanalyysiä eli Post Hoc -testiä.

Onnistuneen Post Hoc -testin toteutus vaatii sopivaa testimenetelmää, sillä tietyt ryhmävertailuanalyysimenetelmät edellyttävät homogeenistä varianssia, toiset menetelmät eivät. Post Hoc -testiä edeltävänä vaiheena selvitin erikoistumisen ryhmittelymuuttujien homogeenisyyden SPSS-ohjelman ja Levenen testin avulla. Oheinen taulukko (taulukko 22.) osoitti, että muuttujien varianssit olivat miltei homogeenisiä, sillä ainoastaan moottorivetouisteluun keskittymisen (zkeskittyminen) varianssin arvo ei täyttänyt Levenen testin kriteeriä ($P>.05$).

Taulukko 22. Erikoistumisen ryhmittelyn muuttujien varianssien homogeenisyys

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ZKeskittyminen	9,166	3	65	,000
ZKalastuspäivät viime kesänä	,653	3	65	,584
ZArvio omista taidoista	4,385	3	65	,007
ZKeskeisyys	,726	3	65	,540
ZInvestoinnit	3,404	3	65	,023

Koska kaikissa muuttujissa tasasuhteisen varianssin vaade ei toteutunut, valitsin Post Hoc -menetelmän, joka ei edellyttänyt homogeenistä varianssia. SPSS-ohjelmassa on käytettävissä heteroskedastiseen tilanteeseen (Levene, $P<.05$) neljä

erilaista ryhmävertailuanalyysimenetelmää, joista valitsin Dunnetin T3 -testin. Dunnetin T3 -testi on konservatiivinen testi, jossa haetaan tilastollisesti merkitseviä eroja vertaamalla tarkastelun kohteena olevia keskiarvoja pareittain toisiinsa. Vertasin kunkin klusterin ryhmittelymuuttujien keskiarvoja toisten klustereiden vastaaviin arvoihin. Dunnetin T3 -testissä keskiarvojen ero on tilastollisesti merkitsevä kun $P < .05$.

Ryhmittelyyn käytettyjen muuttujien klusterikohtaiset keskiarvot ja keskihajonnat sekä tilastollisesti merkittävät erot on esitetty taulukossa (taulukko 23., s. 151). Taulukon vasemmanpuoleisessa sarakkeessa on klusterit ja niihin kuuluvien moottorivetouistelun harrastajien lukumäärät. Taulukon keskiosassa ovat erikoistumisen ryhmittelyyn käytettyjen muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat. Taulukon oikeanpuoleisessa sarakkeessa on esitetty Dunnetin T3 -testin mukaiset klusterien väliset tilastollisesti merkitsevät erot. Tässä sarakkeessa numeroarvo viittasi siihen klusteriin, jonka muuttujan keskiarvo poikkesi tilastollisesti merkittävästi ($P < .05$) tarkasteltavan klusterin muuttujan keskiarvosta. Suluissa oleva numeroarvo viittaa tilastollisesti miltei merkittävään eroon ($P = .057$). Dunnetin T3 -testin arvoista käy ilmi, että hierarkkisella klusteroinnilla, joka pohjautuu kolmeen erikoistumisen ulottuvuuteen ja niitä mittaaviin viiteen muuttujaan, aikaansaatuisten ryhmien välillä oli selkeitä eroja. Puolestaan keskihajonnan arvoista ilmeni, että klusterit ovat sisäisesti verrattain yhteneviä.

Taulukko 23. Klustereiden erikoistumisen ryhmittelyn muuttujien keskiarvot sekä klustereiden väliset tilastollisesti merkitsevät erot

Klusteri	Erikoistumisen ryhmittelyn muuttujat	Keski-arvo	Keski-hajonta	Dunnet T3 P<0,05
Klusteri 1. n = 12	Keskittyminen	- 0,529	1,213	(3*); 4
	Kalastuspäivät	- 0,814	0,512	(2*); 3; 4
	Arvio taidoista	- 1,513	0,408	2; 3; 4
	Keskeisyys	- 1,200	0,850	2; 3; 4
	Investoinnit	- 0,612	0,517	3
Klusteri 2. n = 24	Keskittyminen	- 0,662	0,604	3; 4
	Kalastuspäivät	- 0,236	0,734	(1*); 4
	Arvio taidoista	0,256	0,901	1
	Keskeisyys	0,003	0,950	1
	Investoinnit	- 0,499	0,525	3
Klusteri 3. n = 22	Keskittyminen	0,577	0,645	(1*); 2
	Kalastuspäivät	0,096	0,838	1
	Arvio taidoista	0,149	0,603	1
	Keskeisyys	0,305	0,776	1
	Investoinnit	1,112	0,830	1; 2; 4
Klusteri 4. n = 11	Keskittyminen	0,974	0,513	1; 2
	Kalastuspäivät	1,188	1,190	1; 2
	Arvio taidoista	0,792	0,739	1
	Keskeisyys	0,625	0,674	1
	Investoinnit	-0,470	0,647	3
Yhteensä 69				*P = 0,057

6.6 Klusteriratkaisun ja segmentointikriteerien toteutuminen

Klusteriratkaisun ja segmentointikriteerien toteutumisen arviointi edellytti kunkin segmentin koon määrittämistä, klusterin sanallista ja graafista määrittelyä, segmenttien tulkintaa sekä profiilien täydentämistä eri muuttujilla. Arvioin klusteriratkaisun oikeellisuutta selvittämällä, täyttivätkö aikaansaadut klusterit markkinoitikirjallisuudessa suositellut neljä segmentointikriteeriä, joita ovat:

- 1) tavoitettavuus eli muodostuneiden segmenttien tulee olla helposti tunnistettavissa ja saavutettavissa markkinointitoimenpiteiden avulla,
- 2) olennaisuus eli segmenttien koon tulee olla kannattavuuden näkökulmasta riittävän suuria ja se edellyttää segmenttien mitattavuutta,
- 3) markkinointitoimenpiteiden aiheuttamien reaktioiden eroavaisuudet eri segmenteissä eli segmenttien tulee erota toisistaan tarpeeltaan ja käyttäytymiseltään ja
- 4) toteutettavuus eli segmenteille pystytään kehittämään toteuttamiskelpoisia markkinointitoimenpideohjelmiä (Kotler & Armstrong 2008, 194).

Segmenttien tavoitettavuus vaati segmenttien tulkintaa klusterikeskipisteiden tarkastelun pohjalta ja segmenttien profiilien sanallista ja graafista määrittelyä ryhmittelymuuttujien suhteen sekä klusterien nimeämistä. Klusteroinnilla aikaansaajien ryhmien välisten erojen tuli olla selkeitä eli syntyneiden ryhmien tuli olla yhtäältä sisäisesti homogeenisiä ja toisaalta ulkoisesti heterogeenisiä. Dunnetin T3-testin arvoista kävi ilmi, että hierarkkisella klusteroinnilla aikaansaajien ryhmien välillä oli selkeitä eroja. Puolestaan ryhmien keskihajonnan arvot ilmensivät, että klusterit olivat sisäisesti verrattain yhteneviä. Ryhmät olivat selkeitä ja suhteellisen helposti tunnistettavissa ja siten markkinointitoimenpiteillä saavutettavissa.

Olennaisuuden näkökulmasta klusteriratkaisujen ja segmentointikriteerien toteutumisen arviointi edellytti kunkin segmentin koon ja havaintomäärän määrittämistä. Klusterianalyyssissä oli mukana 69 tilastoyksikköä. Ryhmittelyssä ei ollut mukana kolmen harrastajan vastauksia, koska ne olivat ryhmittelymuuttujien suhteen osittain puutteellisia. Analyysillä aikaansaajien ryhmien koot vastasivat normaalijakaumaa sekä Rombergin (1999) pohjoisamerikkalaisia kalastajia käsit-

televän tutkimuksen segmenttiryhmiä prosentuaalista osuutta. Olennaisuuden näkökulmasta segmenttien koot olivat riittävän suuria.

Selvitin ryhmien mahdollisia eroja täydentämällä syntyneiden segmenttien profiilia relevanteilla muuttujilla, jotka eivät olleet mukana ryhmittelyratkaisussa. Lisäsin ryhmittelyn toiminnallisuutta markkinointitoimenpideohjelmien kehittämiseksi tarkastelemalla syntyneitä ryhmiä suhteessa ryhmittelyä täydentäviin muuttujiin. Markkinointitoimenpideohjelmien kehittämisen toiminnallisuutta edistää täydentävien muuttujien tuottama lisätieto ryhmien tulevaisuuden välineinvestointien tarpeista, kalastusmatkojen määrästä ja pituudesta, onnistuneen kalastusmatkan ominaisuuksista sekä erilaisten viestintäkanavien käytöstä. Klusteroinnilla aikaansaadut segmentit täyttivät markkinointikirjallisuudessa esitetyt segmentointikriteerit.

7 SITOUTUNEIDEN MOOTTORIVETOUISTELU HARRASTAJIEN ERILAISET RYHMÄT JA KALASTUSMATKAILU

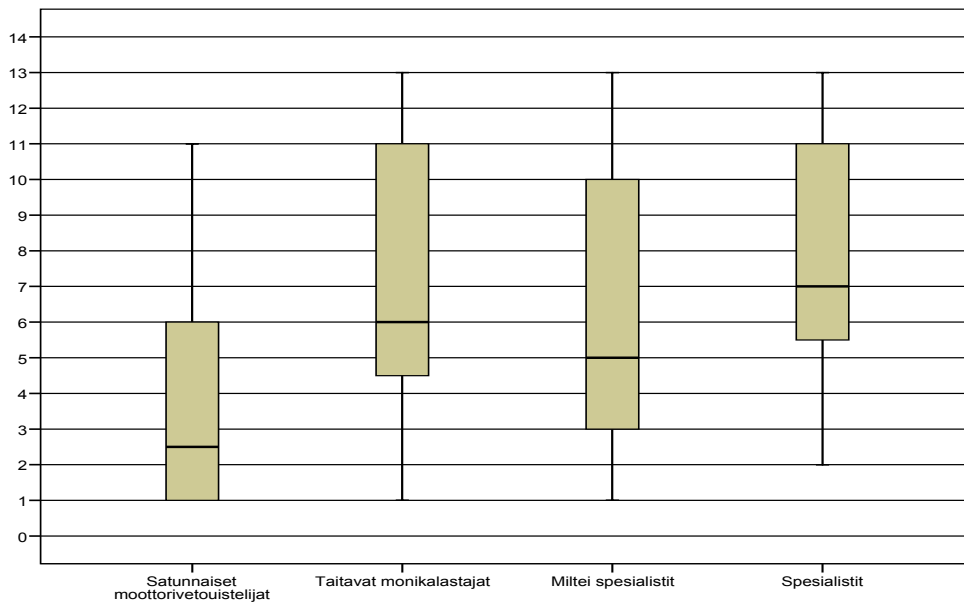
7.1 Kalastuskilpailu matkailukalastuksen muotona

Harrastuksen yhteydessä harjoitettu kilpailutoiminta (Csikszentmihalyi 1975) peilaa sitoutunutta osallistumista ja se on tyypillistä käyttäytymistä erikoistuneemmille, aktiivisin välinein kalastaville urheilukalastajille. Moottorivetouistelun aktiiviseen harjoittamiseen kuuluu yleisesti kilpailutoiminta ja kilpailuihin liittyvä kalastusmatkailu – matkailua kalaan asuinpaikan tai toisen asunnon ulkopuolelle.

Kansallisessa vetouistelukilpailukontekstissa yksi arvostetuimmista saavutuksista harrastajille on pääsy vetouistelun Suomen Mestaruuskilpailuun ja siellä menestyminen. Vuoteen 2003 saakka ainoa keino päästä SM-kisoihin oli osallistua johonkin Suomen uistelutoimikunnan alaisuuteen kuuluvaan alueellisen cupin osakilpailuun. Suomen uistelutoimikunta päättää vuosittain hakemuksien pohjalta alueellisten cup-osakilpailujen lukumäärään ja vesistöt, missä kisat pidetään. Suomen 20. alueellisesta Cup-kilpailusta pohjoisessa on kaksi: Lappi-Cup ja Pohjanmaan Pohjola-Cup. Osallistumisoikeutta minkään alueelliseen cupin karsintakilpailuihin tai kokonaiskilpailuun ei ole rajoitettu asuinpaikkaan, se on vapaavalmintainen. Käytännössä matkojen ja vesistöjen tuttuuden vuoksi harrastajat valitsevat usein cup-alueeksi sen kalastusympäristön, joka sijaitsee lähellä harrastajan asuinpaikkaa. Esimerkiksi vuoden 2003 Pohjola-Cup kokonaistuloksien mukaan ainoastaan kuusi RoMu ry:n jäsenten venekuntaa ja yhteensä kymmenen (10) kilpikalastajaa osallistui yhteen, toiseksi läheisempään aluekarsintakisaan. Vuonna 2003 RoMu ry jäsenten kilpailutoiminta keskittyi Lappi-Cup osakilpailuihin. Kar-

sintakilpailuista saatujen yhden alueen Cup-kilpailun yhteispistemäärän mukaan parhaat kilpakalastajat saavat kutsun seuraavan vuoden SM- kisoihin. Yhteispistemäärään ei voi yhdistää toisen alueen Cup-osakilpailuista saatuja pisteitä. Lappi-Cupissa kutsun saavat vuosittain 13 parasta venekuntaa ja pääsy tähän joukkoon edellyttää tasaista onnistumista osakilpailuissa ja osallistumista miltei jokaiseen karsintakilpailuun. Esimerkiksi kolmentoista parasta venekuntaa vuoden 2003 Lappi-Cupissa osallistuivat seitsemään (7) kilpailuun kahdeksasta (8) kilpailussa.

Kysymyksessä 17 harrastajat arvioivat, kuinka moneen moottorivetouistelukilpailuun he osallistuivat kesällä 2003. Kysymyksen tarkoituksena oli selvittää kilpailutoiminnan yhteydessä tapahtuvaa kalastusmatkailua. Erikoistumisen ryhmistä löytyi ryhmien välisiä eroja kilpailutoimintaan osallistumisessa (kuvio 12.).

Kuvio 12. Erikoistumisen ryhmien kilpailuihin osallistuminen kesällä 2003

Eniten moottorivetouistelukilpailuihin osallistuivat moottorivetouistelun spesialistit, jotka osallistuivat keskimäärin seitsemään kilpailuun kesän aikana

(Md=7, \bar{x} =7,55). Toiseksi eniten kilpailivat taitavat monikalastajat, jotka osallistuivat noin kuuteen kilpailuun kesässä (Md=6, \bar{x} =6,79). Moottorivetouistelun miltei specialistien ryhmä osallistui kilpailuihin hieman harvemmin (\bar{x} =6,23, Md=5) kuin taitavat monikalastajat. Satunnaisten moottorivetouistelijoiden ryhmä osallistui moottorivetouistelukilpailuihin harvimmin, kahdesta kolmeen kilpailuun kesässä (Md=2,5, \bar{x} =3,75). Kilpailuihin osallistuminen kasvoi miltei spesialisteja lukuun ottamatta lineaarisesti erikoistumisen tason lisääntymisen myötä.

Kalastuskilpailu kalastusmatkailupalvelun muotona lukeutuu tapahtumaluonteisen kalastuksen ryhmään (ks. Kalastusmatkailutoimikunnan mietintö 1995). Kilpailuihin, erityisesti alueellisiin cup-karsintoihin, osallistuvalla kilpakalastajalla on rajalliset mahdollisuudet tehdä mieltymyksensä mukaisia preferenssejä kalastuskilpailumatkaan liittyvistä vetovoimatekijöistä ja elämyksellisistä osatekijöistä. Esimerkiksi kalastusalue ja sen ympäristö ovat cup-kilpailuissa Suomen uistelutoimikunnan määrittämiä. Kilpakalastaja ei kilpailuihin osallistuessaan voi itse tehdä konkreettisia valintoja matkailuympäristöstä, matkailukohteen ja kodin välisestä etäisyydestä, liikenneyhteydestä tai valita matkaansa palvelutarjonnan perusteella. Lisäksi mahdollisuus pyytää tiettyä kalalajia ja pyytää tietyillä kalastustekniikoilla on riippuvainen kisapaikaksi valitun alueen kalakannasta ja kilpailutapahtuman säännöistä. Vuoden 2003 Lappi-Cupin kahdeksasta kisasta yksi kisa, Inarijärvi, oli keskittynyt ainoastaan ”punalihaiseen saaliiseen” kuten taimeen, loheen ja nieriöihin eli jalokaloihin. Ainoastaan kahdessa muussa Lappi-Cupin kisassa saatiin saaliksi ”punalihaista” yhteensä 11 kalaa. Kokonaisvoitto saavutettiin saalistamalla kuudessa kisassa valkolihaista petokalaa, haukea.

Aktiivisten ja ”menestyvien” kilpakalastajien käytäntöihin liittyy harjoittelu kisa-alueen vesistöissä ennen varsinaista kisa. Cup-kisan etäisyys harrastajan kodista voi edellyttää yöpymistä matkailukohteessa. Cup-kilpailuun liittyvässä kalastusmatkassa korostuu vetovoimatekijänä ennen kaikkea itse kilpailutapahtuma (ks. Järviluoma 1994) ja työntövoimatekijät, sosiopsykologiset motiivit, jotka saavat henkilön tai ryhmän lähtemään matkalle. Urheilukalastajille kilpailut ovat harras-

tajien kalastajien ”kokoontumisajoja”. Kilpailut ovat paikkoja, joissa harrastajat voivat osoittaa ”merkityksellisille toisille” aktiviteettiin liittyvää osaamistaan yhdistämällä, työstämällä ja harjoittamalla uusia harrastuskäytäntöjä – kilpailuissa opitaan ja luodaan harrastuskulttuuria. Huizingan (1984) mukaan jokainen kilpailu on kilpailua ”jostakin”. Sen tuloksena saavutetaan kunniaa, arvonantoa ja mainetta. Se on aina samalla kilpailua ”jossakin”, ”jonkin puolesta” tai ”jonkun kanssa”. (mt. 1984.) Avoimen kysymyksen 31 vastauksista tuli ilmi se, että vastaajat arvostivat alue cupin ohella Lapin järvillä tapahtuvaa seuran omien jäsenten välistä sisäistä kilpailua vuotuisesta taimenmestaruudesta. Tällaisessa vapaavalintaisemmassa kalastuskilpailussa sosiopsykologisten tekijöiden ohella korostuvat kalastusmatkan elämykselliset puolet ja kalastusympäristön vetovoimatekijät.

Aktiiviset kilpailukalastajat on kansallisen harrastajamäärän suhteen pieni, mutta kannattava ja panostamisen arvoinen kohderyhmä. Esimerkiksi alueellisten cupin-kisojen kiertäminen harjoittelujaksoineen vaatii harrastajilta tuntuvia ajallisia ja rahallisia sijoituksia, samoin Suomen mestaruuskisoihin osallistuminen. Sijoitusvaateen vuoksi avoimen kysymyksen 28. vastauksien mukaan harrastus voi tuoda mukanaan vaikeuksia sovittaa yhteen harrastus ja perhe-elämä, vaaditaan ”ymmärtäväistä vaimoa” ja ”rahaa, rahaa ja rahaa”. Tutkimukseni mukaan kilpailutoimintaan osallistumisen mielekkyyttä vähensivät kokemukset kilpailuiden ammattilaistumisesta, kalleudesta, osallistujien harventumisesta sekä kalastusmahdollisuuksien heikentymisestä.

Tilastollisesti tarkasteltuna kotimaisessa urheilukalastuksessa perinteiset kalastuskilpailut kärsivät osanottajakadosta (Maa- ja metsätalousministeriö 2002, 40), osallistujakatoa on havaittu myös moottorivetouistelukisoissa. Tutkimukseni kohteena olevien harrastajien mukaan (kysymys 6) osallistumista uisteluun on vähentänyt se, että ”kilpailemisesta on hävinnyt mielekkyys”, ”kilpailusta on tullut ammattimiesten laji” ja ”mökkiveneellä ei ole asiaa kilpailuun”. Avoimien kysymyksen vastauksista ilmeni myös se, että jalokala, erityisesti taimen on haluttua saalista. Lapin alueellisten cup-vetouistelukisojen saaliskala on kuitenkin yleensä

hauki. Saalin etukäteisodotuksien kohtaamattomuus ja turtumus pyyntiin voivat osaltaan olla syitä kilpailuihin osallistumisen vähentymiseen.

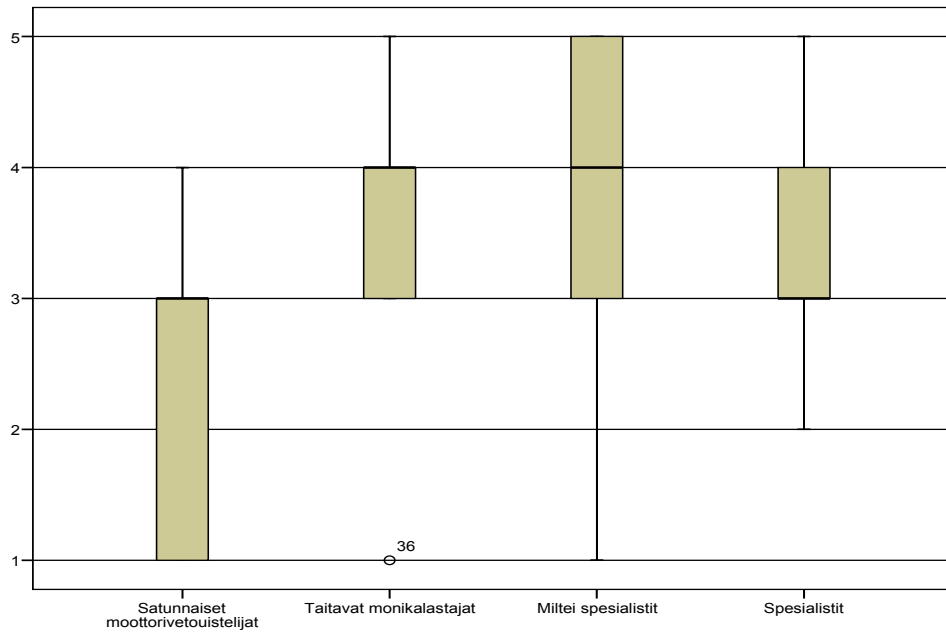
Suomen uistelutoimikunta on ryhtynyt kehitystoimiin ylläpitääkseen kilpailukulttuuria. Vuonna 2004 uistelutoimikunnan kokous antoi hallitukselle luvan rakentaa uuden valtakunnallisen cupin, joka toisi vanhat harrastajat ja uusiakin mukaan kiertämään uistelukilpailuja. Venemessuilla vuonna 2005 yhteistyösopimuksen myötä lanseerattiin uusi Suzuki-Cup. Se tekee mahdolliseksi kiertää uistelutoimikunnan alaisia kilpailuja lukumäärällisesti rajoituksetta, missä tahansa Suomessa ja laskea neljän parhaan kisan yhteistulokset yhteen. Uudistus valtaistaa aktiivisia kilpakalastajia. Se tarjoaa potentiaalisen mahdollisuuden tehdä kokeiluja tai harrastajien mieltymyksien mukaisia ratkaisuja vesistön, luontoympäristön, kalakannan ja pyyntitapojen suhteen. Lisäksi se mahdollistaa myös osallistumatta jättämisen kilpailuihin, jotka eivät miellytä harrastajia. Uistelutoimikunta on uudistustoimenpiteiden jälkeen säilyttänyt uuden rinnalla vanhat alueelliset cupit. Esimerkiksi Lappi-Cupin osakilpailuja on vähennetty ja siten kevennetty osallistumiseen liittyviä vaatimuksia.

7.2 Muu kalastusmatkailu

Kysymyksessä 18 harrastajat arvioivat harjoittamaansa kalastusmatkailua. Vastausvaihtoehdot oli luokiteltu viiteen luokkaan 1) ei lainkaan, 2) 1–3 matkaa, 3) 4–7 matkaa, 4) 8–11 matkaa ja 5) 12 matkaa tai enemmän. Kalastusmatkailu oli kysymyslomakkeessa määritelty matkailutoiminnaksi, jossa matkalle lähdön syynä on kalastus. Kalastusmatkailua ovat siten kalastuskilpailuun liittyvän matkailun ohella muu asuinpaikan tai toisen asunnon ulkopuolelle suuntautuva kalastukseen liittyvä vapaa-ajan matka. Kysymyksen vastausohjeista huolimatta osissa vastauksista kalastusmatkailuksi ei mielletty kalastuskilpailuja ja niihin liittyvää matkailua, vaan ainoastaan muu kalastusmatkailu. Esimerkiksi jossain vastauksissa kilpailuihin osallistuminen oli ilmoitettu huomattavasti suuremmaksi kuin tehtyjen kalas-

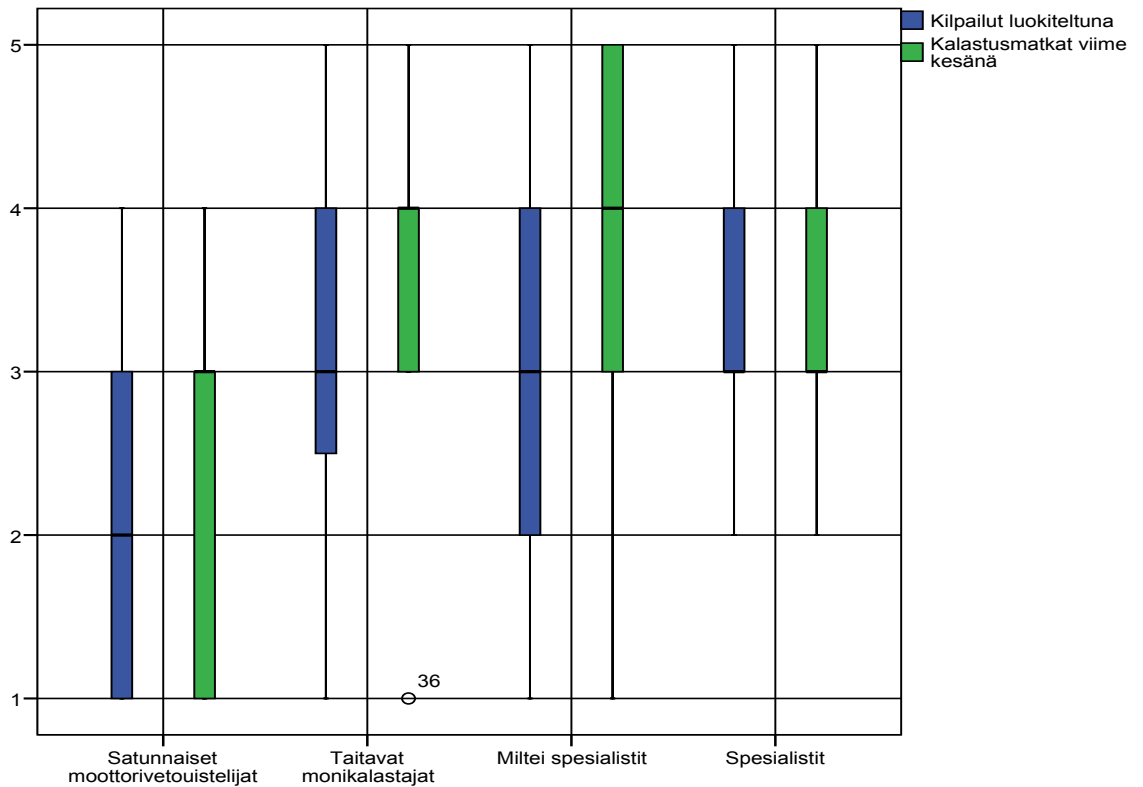
tusmatkojen määrä eli vastaaja oli jättänyt huomioimatta kilpailut (kysymys 17) osana muuta kalastusmatkailua (kysymys 18).

Tarkasteltaessa erikoistumisen ryhmiä suhteutettuna kalastusmatkojen määrään (kuvio 13., s. 160) ilmeni, että keskiluvun mukaan taitavat monikalastajat ja miltei specialistit tekivät 8-11 kalastusmatkaa ($Md=4$) eli eniten erikoistumisen ryhmistä. Kalastusmatkailun tunnusluvuista selvisi, että miltei specialistit ($\bar{x}=3,91$) olivat kuitenkin kalastusmatkalla useammin kuin taitavat monikalastajat ($\bar{x}=3,67$). Satunnaiset moottorivetouistelijat tekivät keskimäärin 4-7 kalastusmatkaa ($Md=3$, $\bar{x}=2,33$). Kalastusmatkailun tunnuslukujen mukaan kolmessa ensimmäisessä erikoistumisen klusterissa matkojen määrä kasvoi lineaarisesti erikoistumisen tason myötä ja Dunnetin T3 -testin mukaan syntyneiden klusterien välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja. Moottorivetouistelun specialistien kalastusmatkojen määrä ($Md=3$ eli 4-7 matkaa, $\bar{x}=3,55$) ei kuitenkaan ylittänyt sitä edeltävän erikoistumisen ryhmän, miltei specialistien matkoja.

Kuvio 13. Muu kalastusmatkailu kesällä 2003 erikoistumisen ryhmien mukaan

Moottorivetouistelun spesialistit eivät harjoita kalastuskilpailujen ($Md=3$ eli 4-7 kilpailua, $\bar{x}=3,27$) ohella sanottavasti muuta kalastusmatkailua ($Md=3$ eli 4-7 matkaa, $\bar{x}=3,55$). Tätä havainnollistaa kalastuskilpailujen määrän (kysymys 17) ja kalastusmatkojen (kysymys 18) yhdenmukaiset tunnusluvut ja graafiset kuviot (kuvio 14., s. 161). Moottorivetouistelun spesialistien vähäistä muuta kalastusmatkailua selittänee heidän aktiivinen osallistuminen kilpailutoimintaan. Heitä voi nimittää kilpakalastajiksi kotimaisessa kontekstissa, sillä spesialistien kalastusmatkailu tapahtuu moottorivetouistelun ja kilpailun ehdoilla. Spesialisteille suunnattu kalastusmatkailupalvelutuote on kalastuskilpailutapahtuma kokonaisuutena, jonka osaelementeissä tulee huomioida moottorivetouisteluharrastuksen erityispiirteet ja painotukset.

Kuvio 14. Kalastuskilpailut ja kalastusmatkat kesällä 2003 erikoistumisen ryhmien mukaan

Miltei spesialistit tekivät erikoistumisen ryhmistä eniten muita kalastusmatkoja. Miltei spesialistien ja taitavien monikalastajien kalastusmatkojen keskiluvut ovat yhtä suuret ($Md=4$), mutta miltei spesialistien ryhmän kalastusmatkojen keskiarvo ($\bar{x}=3,91$) on suurempi kuin taitavien monikalastajien vastaava luku ($\bar{x}=3,67$). Tämä näkyy selkeästi erikoistumisen ryhmien kalastusmatkoja ja kalastuskilpailuihin osallistumista ilmentävästä kuviosta. Spesialistien yläkvartiilin arvo (quartile=5 eli 12 matkaa tai yli) on taitavien monikalastajien arvoa (quartile=4 eli 8-11 matkaa) suurempi. Miltei spesialisteja ja heidän harrastuskäytäntöjä kuvaa parhaiten käsite kalastusmatkaileva vetouistelija. Ryhmän sisäinen tarkastelu osoittaa sen, että ryhmään kuuluvat harrastajat asettivat muun kalastusmatkailun

(Md=4 eli 8-11 matkaa, $\bar{x}=3,91$) kilpailujen edelle (Md=3 eli 4-7 kilpailua, $\bar{x}=2,86$). Tämän ryhmän kalastusmatkalle lähdön syynä on tietyn kalastusmuodon, uistelun harrastaminen, ei niinkään julkinen kilpaileminen. Miltei spesialistien muuhun kalastusmatkailuun sisältyi erikoistumisen ryhmistä eniten ulkomaille suuntautunutta kalastusmatkailua (n=4), joissa harrastettiin kalastusmuotoina moottorivetouistelua (n=2) ja sen kantamuotoa soutu-uistelua (n=2). Miltei spesialisteille suunnattu kalastusmatkailupalvelutuote on muu kalastusmatka. Tässä kalastusmatkailupalvelutuotteessa korostuu elämyksellinen luonne, kohdealueen vetovoimatekijöiden ja odotuksien on vakuutettava matkaa suunnitteleva harrastaja.

Taitavat monikalastajat sijoittuvat edellisten ryhmien välimaastoon, sillä he harrastivat muuta kalastusmatkailua (Md=4 eli 8-11 matkaa, $\bar{x}=3,67$) vähemmän kuin miltei spesialistit, mutta tekivät kalastusmatkoja toiseksi eniten erikoistumisen ryhmistä. Taitavien monikalastajien ryhmä osallistui myös kilpailuihin (Md=3, $\bar{x}=3,17$) toiseksi eniten, moottorivetouistelu spesialistien jälkeen. Moottorivetouistelun rinnalla taitavia monikalastajia kiinnostivat myös muut vaihtoehtoiset kalastusmuodot ja niiden tekniikat. Taitavat monikalastajat harrastivat kalastusmatkalla myös perho- ja merikalastusta. Taitaville monikalastajille suunnattu kalastusmatkailupalvelutuote on joko muu kalastusmatkailu, joka täyttää mahdollisesti matkailijan kalastuselämykselliset odotukset tai kalastuskilpailutapahtuma, jossa kilvoitellaan ja leikitään ”merkityksellisten toisten” seurassa. Taitavia monikalastajia voidaan kutsua aktiivisiksi urheilukalastajiksi, jotka hallitsevat tai ainakin harrastavat useita erilaisia kalastusmuotoja.

Satunnaiset moottorivetouistelijat harrastivat vähiten kalastusmatkailua (Md=3, $\bar{x}=2,33$) ja osallistuivat vähiten myös kalastuskilpailuihin (Md=2, $\bar{x}=2,08$). Moottorivetouistelun spesialistien tapaan satunnaisten moottorivetouistelijoiden luokiteltujen kalastusmatkojen ja kalastuskilpailumatkojen graafiset kuviot ovat yhdenmukaiset. He eivät sanottavasti harrastaneet muuta kalastusmatkailua. Heidät voi käyttäytymisensä perusteella samastaa matkailukalastajiksi, joille matkailussa

itse kalastus ei ole määräävä teema. Heille suunnatun kalastusmatkailupalvelutuotteen matkakohteessa tulisikin vedota ja houkutella matkaajaa harrastamaan mahdollisuuden ilmetessä.

Muun kalastusmatkailun näkökulmasta kalastusmatkoja tarjoaville tahoille moottorivetouisteluun erikoistumisen ryhmistä primäärinen kohde on ennen kaikkea miltei specialistit ja sekundaarisena kohderyhmänä taitavat monikalastajat. Kappaleessa 7.5 käsittelem tarkemmin erikoistumisen ryhmille suunnattavia kalastusmatkailupalvelutuotteita ja niiden tuotekehitystä.

7.3 Kalastusmatkailun kohteet

Kysymys 19 käsitteli harrastajien kaukaisimman yhdensuuntaisen kalastusmatkan pituutta ja matkan päämäärää kesällä 2003. Kysymyksen tarkoituksena oli saavuttaa tietoa valmiudesta matkustaa kalastuksen vuoksi ja saada lisäymmärrystä kalastusmatkailusta. Vastauksien mukaan kaukaisimpien kalastusmatkojen kalastusalueena painottui kotimaa (n=53) ja ainoastaan harva moottorivetouistelun harrastaja (n=5) suuntasi kalastusmatkansa ulkomaille. Ulkomaan kalastuskohteet olivat keskittyneet Pohjois-Norjaan Tenovuonolle (n=2), Jäämerelle (n=1) sekä Etelä-Ruotsiin (n=2). Vastauksista kävi ilmi, että Norjaan kohdistuneissa matkoissa harrastajat eivät moottorivetouistelleet, vaan kalastuksenmuotoina olivat soutuistelu joella (n=2) sekä merikalastus (n=1). Etelä-Ruotsissa, Simrishamnissa, harrastajat harjoittivat kalastusmatkalla moottorivetouistelua. Matka oli luonteeltaan muu kalastusmatka, ei kilpailu. Simrishamn on erittäin tunnettu vetouistelukalastusalue, joka houkuttelee paikalle suurilla jalokalan saalisodotuksilla. Simrishamniin ja Tenovuonolle suuntautuneet matkat, joissa kalastusmuotoina oli moottorivetouistelu ja soutuistelu olivat miltei specialistien jäsenten tekemiä matkoja. Jäämerelle suuntautunut merikalastusmatka oli taitaviin monikalastajiin kuuluvan urheilukalastajan matka. Moottorivetouistelun specialistit ja satunnaiset moottorivetouistelijat eivät tehneet ulkomaan kalastusmatkoja.

Kotimaan kalastusmatkat kohdistuivat selkeästi Lapin läänin alueelle (n=49) ja vain kolme harrastajaa (n=3) teki kalastusmatkan Oulun läänin kuuluvassa Oulunjärvellä ja yksi (n=1) Etelä-Suomen läänin kuuluvassa Emäsalon merikohteessa. Oulunjärvellä harrastettiin moottorivetouistelua ja kaksi näistä matkoista oli kalastuskilpailumatkaa, yksi muuta kalastusmatkailua. Oulunjärven kalastuskilpailumatkoista yksi oli miltei specialistin ja yksi taitaviin monikalastajiin kuuluvan harrastajan tekemä matka. Muu kalastusmatka Oulujärvellä oli taitavan monikalastajan ”kalareissu”. Kahdeksan muuta RoMu ry:n jäsentä, jotka kilpailivat Oulunjärvellä kesällä 2003, olivat vastauksien mukaan tehneet jonkin Oulujärven matkaa pidemmän kalastusmatkan. Yksittäisessä Emäsalon matkassa taitava monikalastaja ei moottorivetouistellut, vaan harrasti perhokalastusta.

Lapin läänin kalastusmatkailu (n=49) tapahtui ainoastaan sisävesillä, ennen kaikkea järvillä (n=41). Vastauksien mukaan Lapin läänissä joella tapahtuva (n=7) kalastusmatkailu oli luonteeltaan selkeästi muuta kalastusmatkailua (n=6). Ainoastaan yhdessä jokiympäristössä, Kemijoella, tapahtunut kalastusmatka oli moottorivetouisteluun liittyvä kalastuskilpailumatka. Joella tapahtunut muu kalastusmatkailu oli keskittynyt Tenojoelle (n=5), vain yksi (n=1) matka suuntautui muualle, Tornionjoelle. Tenojoella kalastusmuotoina olivat soutu-uistelu (n=3) ja heittokalastus (n=2). Tornionjoella kalastusmuotoina oli heittokalastus tai perhokalastus. Jokiympäristössä tapahtuneet kalastusmatkat joissa kalastusmuotona oli moottorivetouistelu tai soutu-uistelu, olivat kaikki miltei specialistien matkoja. Heittokalastuksen liittyvää kalastusmatkailua olivat harjoittaneet yksi miltei specialisti ja kaksi satunnaista moottorivetouistelijaa.

Lapin järvillä tapahtuneessa kalastusmatkailussa kalastusmuotona oli ainoastaan moottorivetouistelu. Matkailu oli kohdistunut kahdeksaan eri järveen, joita olivat Inarjärvi, Kitkajärvi, Miekajärvi, Nitsijärvi, Pallasjärvi, Porttipahta, Raanujärvi ja Unarjärvi. Järvistä kolme yleisintä kalastusmatkailukohdetta olivat 1) Inarjärvi (n=31) 2) Kitkajärvi (n=5) ja 3) Porttipahta (n=2). Muissa järvikohteissa oli vain yksittäisiä kalastusmatkoja. Edellä mainituista järvikohteista Inarjärvi

sekä Porttipahta olivat Lappi-Cupin osakilpailuja, joten näihin kohdistuneet kalastusmatkat ovat voineet olla luonteeltaan kalastuskilpailumatkoja.

Avoimien kysymysten kuten kysymys 20 (Kuinka monta päivää kalastusmatkasi kestää?) ja kysymys 29 (Mikä vetouistelussa viehättää?) vastauksien mukaan harrastajat kokevat Inarijärven ja sen koskemattoman luonnon tärkeäksi ja he viettävät siellä keskimääräistä kalastusmatkan kestoa pidempiä aikoja. Tämä implikoi sitä, että Inarijärvi on mahdollisen kalastuskilpailumatkan ohella tärkeä muun kalastusmatkailun kohde RoMu ry:n jäsenille. Lapin järviin kohdistuneista kalastusmatkoista Inarijärven osuus on suurin jokaisessa moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmissä. Sen osuus on pienin (57 %) satunnaisten moottorivetouistelijoiden parissa. Muissa ryhmissä Inarijärven osuus vaihtelee 70 prosentista noin 78 prosenttiin. Eräs RoMu ry:n jäsenistä kertoo lehtihaastattelussa (Yli-Mommo 2008, 15) jokavuotisesta kauden huippuhetkestä, Inarijärven matkasta, seuraavaa: ”Siellä on parhaat saaliit ja järvi sen verran iso, ettei välttämättä tarvi viikon aikana samassa paikassa käydä kahdesti”.

Tarkasteltaessa kalastusmatkakohteena olleita Lapin järvidesistöjä, voi tehdä havainnon siitä, että Inarijärven ohella muutkin järvet ovat pinta-alaltaan laajoja, kaikki ovat suomen 200. suurimman järven joukossa. Moottorivetouistelijalle laaja-alaisella järvellä voi harjoittaa tilaa vaativia moottorivetouistelutekniikoita, kuten sivuplaanareita. Isosta vesistöstä löytyy myös uusia kalapaikkoja ja toisaalta haasteita, koska kalapaikan eli ”ottipaikan” löytäminen on vaikeaa. Iso järvi kilpailualueena tarjoaa erään RoMu:n jäsenen mukaan ”mahdollisuuden yksin oloon, josta seuraa kisamenestystä”. Laajalla ulapalla voi olla pois toisten silmistä.

Lukuun ottamatta Porttipahdan keinotekoista ”tekoallasta”, kaikki muut järvet ovat hyvin tai kohtalaisen luonnontilaisia ja vesistöt ovat laadullisen luokituksen mukaan puhtaita ja laadultaan eriomaisia vesistöjä. Vesistöjen ominaispiirteinä on yleisesti karuus ja kirkasvetisyys. Useissa järvien kalakantoja hoidetaan kalaistuksin, mutta esimerkiksi Inarijärvellä, Nitsijärvellä ja Kitkajärvellä esiintyy yhä luontainen jalokalakanta. Urheilukalastajat arvostavat yleisesti luonnon kalaa

enemmän kuin istutettua ja haluavat pyydystää isoja kaloja kirkkaista vesistä (Paataja 2004; Rautianen 2002;). Harrastajien vastauksista ilmenneiden kahdeksan Lapin järven vetovoimana ovat myös etukäteisodotukset punalihaisen jalokalan saannista.

Etäisyyksien näkökulmasta Lapin järvistä neljä sijaitsi lähietäisyydellä, matkakohteeseen kertyi 100–200 kilometriä. Kolmen muun järven Inarijärven, Nitsijärven ja Pallasjärven yhdensuuntaisen matkan pituus oli pidempi, yleisimmin 300–400 kilometriä. Kaikki vesistöalueet mukaan huomioiden pisin matka yhteen suuntaan oli 1750 kilometriä ja matka kohdistui Simrishamniin Ruotsiin. Lyhimmän yhdensuuntaisen matkan pituus oli 100 kilometriä ja se kohdistui Kitkajärvelle. Keskimääräinen yhdensuuntaisen kalastusmatkan pituus oli 355 kilometriä. Harrastajien keskimääräistä yhdensuuntaista kalastusmatkaa voidaan pitää varsin pitkänä, sillä vetouistelijat liikkuvat oma vene mukanaan ja kuljettavat venettään trailerin päällä, auton perässä. Vetovoimaisen kohteen kannalta kalastusmatkakohteen etäisyys ei ole moottorivetouistelijoiden kalastusmatkailua poissulkeva tekijä.

Kalastusmatkan (kysymys 20) tavallisin kesto oli pidennetty viikonloppu eli kaksi tai kolme päivää ja enimmillään matkan kesto oli viikon mittainen. Lähietäisyydellä, 100–200 kilometrin päässä sijaitsevista kohteista harrastajat olivat noin päivän ajan. Viikon mittaisen kalastusmatkan harrastajat viettivät etäisimmissä kohteissa, kuten ulkomaan kohteissa. Kotimaan kohteista Inarijärvi mainittiin usein matkakohteena, johon aikaa oli varattu pidempään, neljästä seitsemään päivään.

Sekä ulkomaan että kotimaan kalastusmatkakohteet ja kaikki vesistöalueet (meri, järvi, joki) huomioiden etäisimpiä kohteita yhdistää Lehtosen (1996) määrittelemän kalastuselämyksen mukaiset saaliiseen (saaliin koko, määrä, kalalajisto) ja etukäteisodotuksiin (tietty kalalaji, suuret kalat, tietty pyydys) liittyvät elementit. Vetovoimatekijöinä kalastusalueilla on alueen kalalajisto ja mahdollisuus saada tiettyä kalalajia, erityisesti jalokalaa. Harrastajien vastausten mukaan (kysymys 20) vesistöalueena järvi vaikuttaa olevan moottorivetouistelijoille mieleisin kohde.

Erityisesti Inarijärveä voitaneen pitää kaikkien RoMu ry:n harrastajien ja erikoistumisen ryhmien kalastusmatkailun ”mekkana”. Inarijärven laajempaa merkittävyyttä kotimaisten moottorivetouistelijoiden keskuudessa ilmentää se, että moottorivetouistelu SM- kisat järjestettiin Inarissa vuonna 2008.

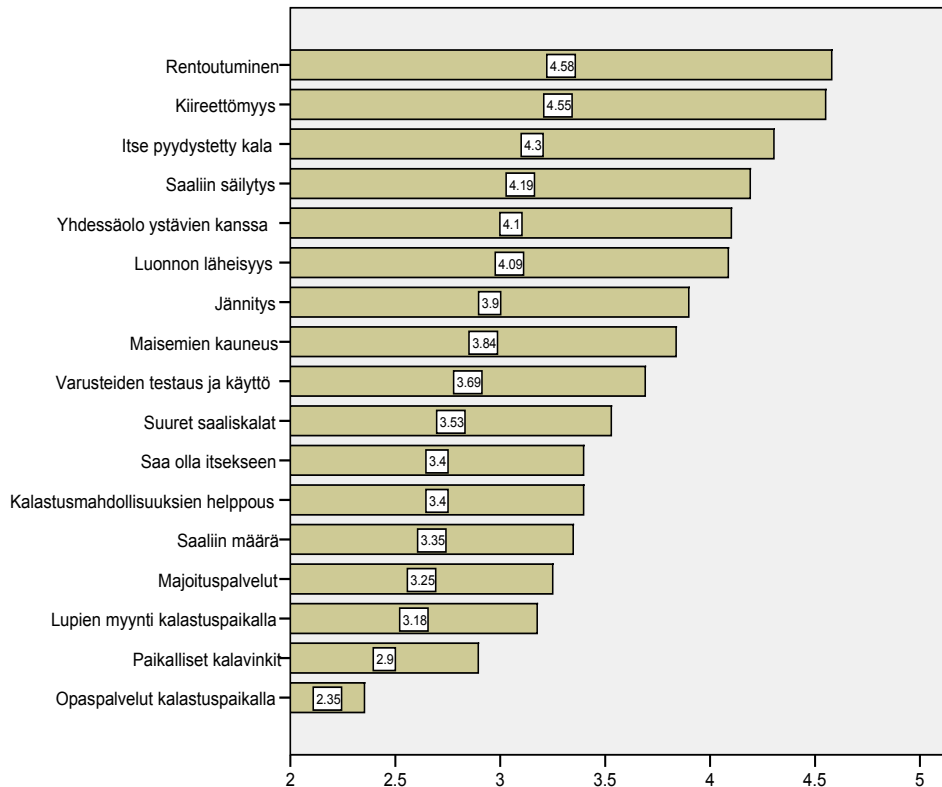
7.4 Onnistuneen kalastusmatkan tekijät

Kysymys 21 käsitteli onnistuneen kalastusmatkan osa-alueita, jossa arvioitavana oli 17 eri kalastusmatkaan vaikuttavaa tekijää. Valitsin nämä tekijät yhdistämällä vapaa-ajankalastuksen profiilitutkimuksen mukaisista (Mikkola & Yrjölä 2003; Toivonen et al. 2003) kalastusmatkan tärkeistä tekijöistä ja kalastusmatkan elämyksellisyyden osatekijöistä (Lehtonen 1996) moottorivetouisteluharrastuksen kannalta mielekkään kokonaisuuden. Kysymyksen osa-alueita olivat luonnon läheisyys, maisemien kauneus, rentoutuminen, kiireettömyys, jännitys, itse pyydytetty kala, yhdessä olo ystävien kanssa, saaliin määrä, itsekseen olo, suuret saalis- kalat, varusteiden testaus ja käyttö, kalastusmahdollisuuksien helppous, opaspalvelut kalastuspaikalla, lupien myynti kalastuspaikalla, majoituspalvelut, paikalliset kalavinkit ja saaliin säilytys. Muuttujien arvot olivat 1) täysin merkityksetön, 2) melko merkityksetön, 3) ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään, 4) melko tärkeä ja 5) erittäin tärkeä.

Onnistuneen kalastusmatkan osa-alueiden vaihtoehtoissa esiintyi sekä saaliista riippumattomia että saaliista riippuvia motiiveja (ks. Koskela 1995; Leinonen & Lehtonen 1992; Loomis & Ditton 1987). Saaliista riippumattomia tekijöitä olivat rentoutuminen, kiireettömyys, yhdessäolo ystävien kanssa, luonnon läheisyys, maisemien kauneus ja itsekseen olo. Saaliiseen liittyviä tekijöitä olivat jännitys, itse pyydetty kala, saaliin säilytys, suuret saalis- kalat, varusteiden testaus ja käyttö sekä saaliin määrä.

Onnistuessaan kalastusmatka tuottaa elämyskokemuksia. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskuksen (2008) mukaan elämystuotteella voidaan käsittää tuote, jonka ostamalla, käyttämällä, kuluttamalla tai kokemalla asiakas voi kokea elämyksiä. Saaliiseen liittymättömiä ja liittyviä tekijöitä voidaan pitää elämyskokemuksia mahdollisesti tuottavina elementteinä. Todellinen elämystuote on kokijalle merkittävä, arjesta poikkeava kokemus, joka parhaimmillaan voi johtaa kokijan henkilökohtaiseen muutokseen (Pine 1999). Kysymyksen 21 jäljelle jäävät osatekijät, kalastusmahdollisuuksien helppous, majoituspalvelut, lupien myynti kalastuspaikalla, paikalliset kalastusvinkit sekä opaspalvelu kalastuspaikalla, ovat konkreettisia kalastuspalvelupaketin avustavia palveluita tai tukipalveluita. Ne auttavat luomaan hyvää palvelua ja mukavia sekä miellyttäviä kokemuksia (Arffman 1993). Ne ovat kuitenkin vain edellytyksiä elämysten syntymiseen, mutta eivät itsessään niitä (ks. Komppula 2005). Niiden merkitystä ei tule kuitenkaan aliarvioida, sillä tukipalveluiden ja ennen kaikkea avustavien palveluiden puutteellisuus saattaa romahduttaa kalastusmatkan toiminnallisen kokonaisuuden.

Aineistoni mukaan (kuvio 15., s. 169) tutkimuksen kohderyhmälle RoMu ry:n jäsenille onnistuneen kalastusmatkan tärkeimpiä tekijöitä olivat saaliista riippumattomat tekijät, joita ovat rentoutuminen ($\bar{x}=4,58$) ja kiireettömyys ($\bar{x}=4,55$). Havainnot osoittautuivat pitkälti yhdenmukaisiksi urheilukalastajien eli aktiivisilla kalastusvälineillä kalastavien painotuksien kanssa (ks. Leinonen & Lehtonen 1992, 85). Kiireettömyys on urheilukalastajille tärkein tekijä riippumatta kalastusvälinemielityksistä ja harrastajan erikoistumisen asteesta. Erityisesti vetouistelu harrastavat kokevat riittävän ajan tärkeänä onnistuneelle kalastusreissulle.

Kuvio 15. Onnistuneen kalastusmatkan tekijät keskiarvokuviona

Seuraavaksi tärkeimpiä tekijöitä olivat itse pyydystetyn kalan saanti ($\bar{x}=4,30$), saaliin säilytys ($\bar{x}=4,19$), yhdessäolo ystävien kanssa ($\bar{x}=4,10$) ja luonnon läheisyys ($\bar{x}=4,09$). Jännitys ($\bar{x}=3,90$), maisemien kauneus ($\bar{x}=3,84$), varusteiden testaus ja käyttö ($\bar{x}=3,69$) sekä suuret saaliskalat ($\bar{x}=3,53$) olivat jokseenkin merkityksellisiä. Sen sijaan vähemmän painoarvoa onnistuneen kalastusmatkan tekijänä saivat lupien myynti kalastuspaikalla ($\bar{x}=3,18$), majoituspalvelut ($\bar{x}=3,25$), saaliin määrä ($\bar{x}=3,35$), kalastusmahdollisuuksien helppous ($\bar{x}=3,40$) ja itsekseen olo ($\bar{x}=3,40$). Vähiten merkitystä onnistuneen kalastusmatkan tekijänä oli opaspalveluil-

la kalastuspaikalla ($\bar{x} = 2,35$) ja paikallisilla kalavinkeillä ($\bar{x} = 2,90$). Nämä tulokset eivät ole yhdenmukaisia Luontaiselinkeinojen matkailukalastus-projektin (Nissén 2002) tuloksien kanssa, jotka korostivat lupien myynnin, majoituksen, vuokraveneiden, paikallisten kalavinkkien, saaliin säilytyksen ja kalastusopaspalveluiden merkitystä. Romu ry:n harrastajat arvostivat näistä osatekijöistä ainoastaan saalin säilytystä. Eroja selittänee osaltaan erilaiset kalastusmuodot ja eri kalastusmuotojen harrastajien osallistuminen kyselyyn.

Kokonaisuudessaan sekä saaliista riippumattomilla että saaliista riippuvilla motiiveilla oli merkitystä kalastusmatkan onnistumiselle. Saalista riippumattomat motiivit olivat kuitenkin kalastusmatkan onnistumisen kannalta hieman tärkeämpiä. Tältä osin tulos poikkeaa Loomisin ja Dittonin (1987) mukaisesta kilpakalastajien ja urheilukalastajien kalastuksen motiivimieltymyksistä. Tulos on kuitenkin yhtä aiempien kotimaisten tutkimusten kanssa, joiden mukaan merkittävä osa urheilukalastajista painottaa saaliista riippumattomia tekijöitä kuten, arjesta irtautumista, luontoon liittyviä tekijöitä, yhdessäoloa sekä rentoutumista (ks. esim. Leinonen & Lehtonen 1992, 85).

Taulukko 24 (s. 171) esittää onnistuneen kalastusmatkan osa-alueiden keskiarvot erikoistumisen ryhmien mukaan. Kalastusmatkan osa-alueet on taulukossa järjestetty siten, että ensimmäiset kuusi ovat saalista riippumattomia ja seuraavat kuusi ovat saaliiseen liittyviä tekijöitä. Loput viisi ovat elämyksen edellytyksiä luovia konkreettisia kalastusmatkapalvelun osa-alueita.

Taulukko 24. Onnistuneen kalastusmatkan tekijöiden keskiarvot ryhmittäin

Onnistuneen kalastusmatkan tekijät	Satunnaiset moottorivetoistelijat	Taitavat monikalastajat	Miltei spesialistit	Moottorivetoistelun spesialistit
	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}
SAALIISTA RIIPPUMATTOMAT ELÄMYKSELLISYYDEN TEKIJÄT				
Rentoutuminen	4,58	4,54	4,52	4,80
Kiireettömyys	4,50	4,71	4,48	4,4
Yhdessäolo ystävien kanssa	4,08	4,21	4,1	4,4
Luonnon läheisyys	3,92	4,21	4,05	4,20
Maisemien kauneus	3,5	4,08	3,81	3,80
Saa olla itseksensä	3,08	3,78	3,33	2,9
SAALIISEEN LIITTYVÄT ELÄMYKSELLISYYDEN TEKIJÄT				
Itse pyydetty kala	4,00	4,54	4,19	4,3
Saaliin säilytys	3,33	4,58	4,38	3,9
Jännitys	3,83	3,88	3,81	4,1
Varusteiden testaus ja käyttö	3,08	3,92	3,81	3,90
Suuret saaliskalat	3,18	3,67	3,48	3,80
Saaliin määrä	3,08	3,92	3,81	3,90
ELÄMYKSELLISYYDEN EDELLYTYSTEN TEKIJÄT				
Kalastusmahdollisuuksien helppous	2,82	3,63	3,19	3,80
Majoituspalvelut	2,58	3,46	3,29	3,30
Lupien myynti kalastuspaikalla	2,92	3,38	2,95	3,30
Paikalliset kalastusvinkit	2,5	3,25	2,85	2,40
Opaspalvelu kalastuspaikalla	2,17	2,5	2,05	2,80

Moottorivetoistelun spesialisteille saaliista riippumattomista tekijöistä tärkeimpiä olivat rentoutuminen, yhdessäolo ystävien kanssa sekä luonnon läheisyys.

Spesialistien arvot rentoutumisen ja ystävien kanssa yhdessäolon osa-alueissa olivat suurimmat kaikista erikoitumisen ryhmistä. Tulokset spesialistien mieltymyksistä ovat yhdenmukaisia Rautiaisen (2002) näkemyksien kanssa siitä, että kalamies lähtee kalaan hakemaan luontokokemusta ja hyvässä seurassa vaihtamaan kokemuksia ja jutustelemaan toisten kanssa. Spesialisteille sosiaalinen yhdessäolo on erittäin tärkeää. Spesialisteille tärkeä osa onnistunutta kalastusmatkaa on "huippuhetkien" kokeminen, kuten suuren kalan saaminen ja kalan saamisen epävarmuuteen liittyvä jännityksen tunne. Aktiivisina kilpakalastajina saaliiseen liittyvät motiivit, kuten saaliin tavoittelu ja saaliin määrä ovat tärkeitä. Myös välineiden testaaminen oli spesialisteille kaikista erikoistumisen ryhmistä merkityksellisintä.

Miltei spesialisteille onnistunut kalastusmatka on uistelun harrastamista kausi- ja luonnossa. Moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmistä tämän ryhmän jäsenet arvostivat toiseksi eniten mahdollisuutta olla itsekseen. Tämä voi ilmentää halua virkistäytyä ja irtaantua arjesta sekä työstä. Tutkimukseni avoimen kysymyksen ”mikä vetouistelussa viehättää?” (kysymys 29) mukaisesti harrastus toimii tälle ryhmälle työn vastapainona – vetouistelu auttaa heitä rentoutumaan. Miltei spesialistit arvostavat erikoistumisen ryhmistä vähiten jännityksen elementtiä, joka voi selittää tämän ryhmän vähäistä osallistumista kalastuskilpailuihin ja harrastamisen painottumista muuhun kalastusmatkailuun. Tähän ryhmään lukeutuvat harrastajat arvostavat kuitenkin saatua saalista ja saalistakuu on yksi kalastusmatkapaikallisuuden tärkeä tekijä. Miltei spesialistit tekivät ryhmistä eniten muita kalastusmatkoja. Matkat suuntautuvat sinne, missä on mahdollisuus kalastaa halutulla kalastustavalla ja tarjolla on mahdollisuus saada mieleisiä kalalajeja.

Taitaville monikalastajille kaikki yksittäiset saaliista riippumattomat kalastusmatkan osa-alueet olivat verrattain tärkeitä. Tämän ryhmän jäsenet arvostivat kaikista moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmistä eniten kiireettömyyttä, luonnon läheisyyttä sekä mahdollisuutta olla itsekseen. Kuitenkin taitavat monikalastajat arvostavat myös yhdessäoloa ystävien kanssa. Tälle ryhmälle ”itseksensä olo”

merkitsee irtaantumista arjen rutiineista, ei yksinoloa. Taitavien monikalastajien ryhmään kuuluvat harrastajat arvostivat myös erikoistumisen ryhmistä eniten kalastuspaikan kauneutta. Pyydystetyn saaliin merkitys oli tälle erikoistumisen ryhmälle erittäin tärkeää. Saalin varmistamiseksi he käyttivät erilaisia kalastusvälineitä ja kalastusmuotoja.

Satunnaisille moottoriuistelijoille kalastuskilpailuun liittyvä matkailu ja muu kalastusmatkailu ei ole merkityksellistä ja matkailussa itse kalastus ei ole määräävä teema. Tälle ryhmälle matkassa on tärkeintä kiireettömyys ja rentouttava vaikutus. Satunnaiset moottoriuistelijat arvostivat kuitenkin saatua saalista, muttei siihen liittyvää jännitysmomenttia. Miltei specialistien tapaan saalistakuu voi miellyttää tähän ryhmään kuuluvia harrastajia.

7.5 Onnistunut kalastusmatka komponentteina

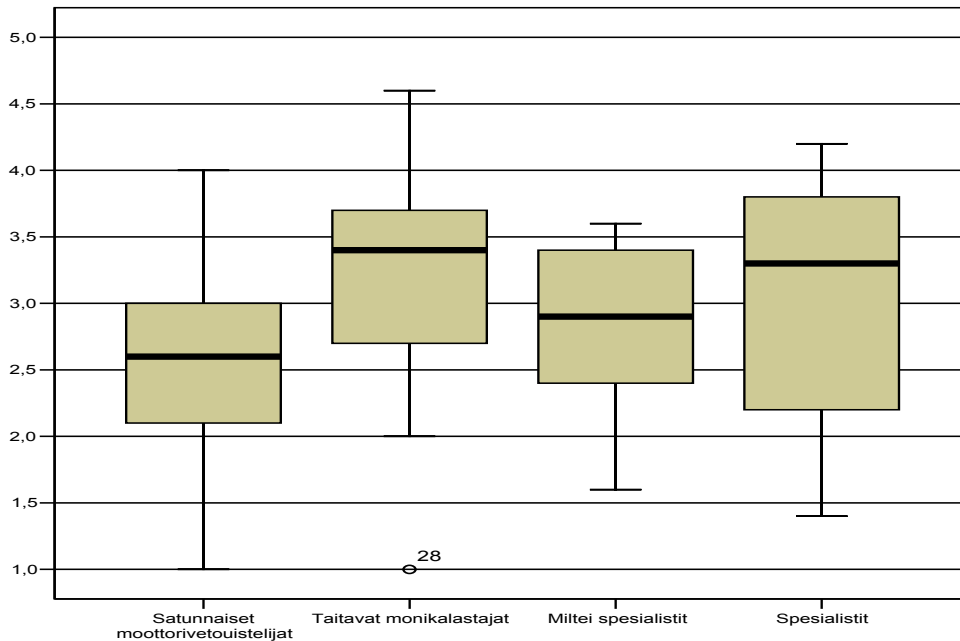
Matkailutoiminnassa kohdealueen vetovoiman tarjonta ja lähtöalueen työntövoiman kysynnän kohtaaminen on keskeinen tekijä, jonka varaan kestäväää ja kannattavaa matkailua rakennetaan (Järviluoma 1994, 2006; Komppula & Boxberg 2002). Lisätäkseeni ymmärrystä matkailutoiminnan kohdealueeseen liittyvistä veto- ja työntövoimista tein onnistuneesta kalastusmatkan osatekijöistä faktorianalyyysiin. Faktorianalyyysin perusteella onnistuneen kalastusmatkan tekijöistä muodostui kuusi pääkomponenttia (taulukko 25., s. 174). Nämä olivat 1) kalastusalueen palvelut, 2) kalastuspaikan ympäristö, 3) saaliiseen liittyvät tekijät, 4) välineiden testaus ja saaliin säilytys, 5) itseksensä olo ja kalavinkit ja 6) yhdessäolo ja oman saaliin saanti. Kysymyksen vastausvaihtoehdot muuttujissa olivat samansuuntaiset. Summamuuttujien luotettavuutta mittaava Cronbachin alfa -kerroin puolsi summamuuttujien muodostamista. Sen arvo eri komponenteissa vaihteli 0,472 – 0,799 välillä.

Taulukko 25. Onnistuneen kalastusmatkan pääkomponentit

	Component					
	1	2	3	4	5	6
Majoituspalvelut	,776					
Lupien myynti kalastuspaikalla	,758					
Kalastusmahdollisuuksien helppous	,754					
Opaspalvelut kalastuspaikalla	,736					
Varusteiden testaus ja käyttö				,499		
Maisemien kauneus		,828				
Luonnon läheisyys		,806				
Rentoutuminen		,793				
Kiireettömyys		,604				
Suuret saaliskalat			,779			
Jännitys			,720			
Saaliin määrä			,644			
Saaliin säilytys				,698		
Saa olla itseksensä					,766	
Paikalliset kalavinkit	,503				,643	
Yhdessäolo ystävien kanssa						,760
Itse pyydystetty kala						,713

Ensimmäisen komponentin nimesin sen tekijöiden mukaan kalastusalueen palveluiksi, joihin kuuluivat majoituspalvelut, lupien myynti kalastuspaikalla, kalastusmahdollisuuksien helppous, opaspalvelut kalastuspaikalla ja paikalliset kalavinkit. Kalastusalueen palveluiden merkitys vaihteli erikoistumisen ryhmissä (Kuvio 16., s. 175). Yleisesti tarkasteltuna kalastusalueen palvelut eivät olleet onnistuneen kalastusmatkan tekijänä merkityksettömiä, mutta eivät tärkeitäkään. Eniten kalastusalueen palveluiden saatavuutta korostivat taitavat monikalastajat ($Md=3,40$) ja vähiten satunnaiset moottorivetouistelijat ($Md=2,60$). Moottorivetouistelun spesialisteille palvelut olivat tärkeämpiä ($Md=3,30$) kuin miltei spesialisteille ($Md=2,90$).

Palveluiden merkityksen tärkeyttä taitaville monikalastajille ja spesialisteille saattaa selittää se, että molemmat ryhmät kilpailevat verrattain usein. Kilpailuihin saattaa sisältyä valmistautumista eli harjoittelua kisapaikalla ennen kisaa, jossa kalastuspaikan palvelut ja kalastusmahdollisuuksia helpottavat tekijät voivat auttaa harrastajia kilpailuun valmistautumisessa ja kilpailutilanteessa.

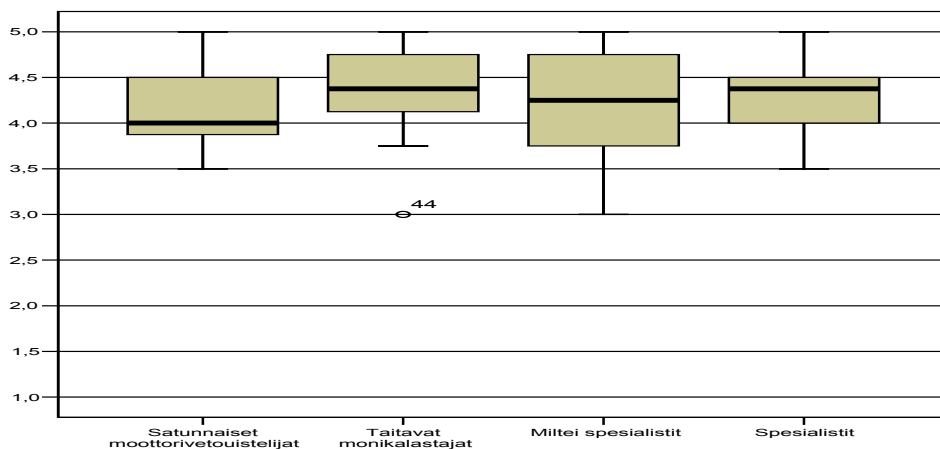

Kuvio 16. Kalastusalueen palveluiden merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmissä

Kalastusalueen palveluihin kuuluvat tekijät olivat osittain yhteneviä Lehtosen (1996) kalastuselämyksen kalastusmahdollisuuksien helppoutta koskevan osalueen kanssa, johon kuuluivat lupien saatavuus, luvan hinta ja välinevuokraus. Kalastusharrastukseen välittömästi liittyvien tuotteiden ”paketointi” tuo matkailupalvelun peruspakettiin toiminnallisen laadun ulottuvuuden. Tuotteiden tarjonnan

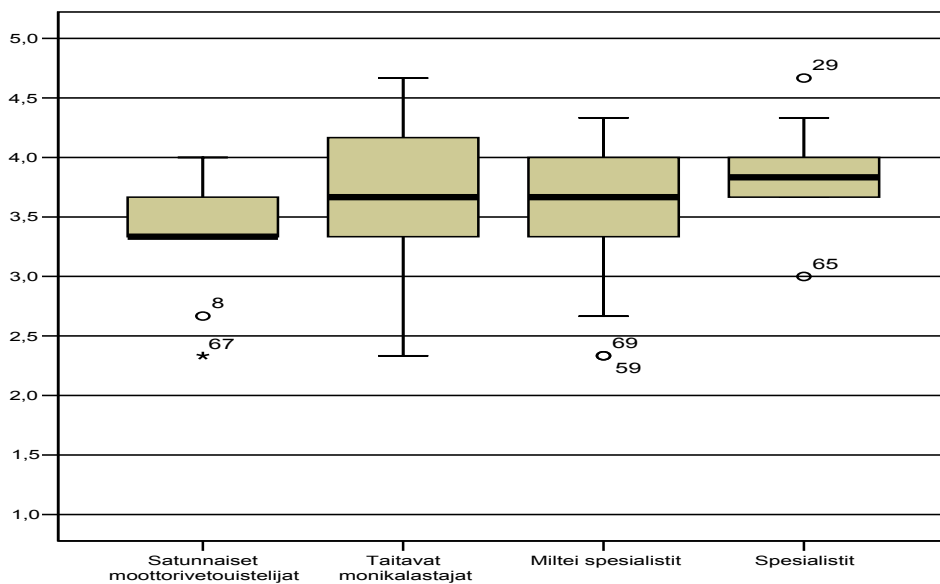
systemaattinen suunnittelu asiakkaiden tarpeiden mukaan ja tuotteiden hyvä saatavuus ovat onnistuneen kalastusmatkan edellytyksiä.

Toisen komponentin onnistuneen kalastusmatkan tekijät viittasivat nimensä mukaisesti kalastuspaikan ympäristöön (ks. Lehtonen 1996) eli maisemien kauneuteen, luonnon läheisyyteen, rentoutumiseen ja kiireettömyyteen. Kalastuspaikan ympäristö onnistuneen kalastusmatkan tekijänä oli kaikille erikoistumisen ryhmille melko tai erittäin tärkeä (kuvio 17.). Eniten painoarvoa kalastuspaikan ympäristölle antoivat taitavat monikalastajat (Md=4,38) ja moottorivetouistelun specialistit (Md=4,38). Miltei specialistit (Md=4,25) korostivat satunnaisia moottorivetouistelijoita (Md=4,00) enemmän kalastuspaikan ympäristön merkitystä. Maisemien kauneus, luonnon läheisyys, rentoutuminen ja kiireetön ilmapiiri ovat tekijöitä, jotka ovat tulleet esiin myös aikaisemmissa kalastusharrastusta koskevissa tutkimuksissa (esim. Mikkola & Sievänen 2002). Kalastaessaan harrastaja saa kontaktin luontoon ja itseen rentouttavassa ja kiireettömässä ympäristössä. Kalastusmatkailun kannalta kalastuspaikan ympäristöstä huolehtiminen on tärkeää. Onnistuneen kalastusmatkan kannalta kalastuspaikan ympäristön ylläpidossa ja kehittämistoimissa tulee kiinnittää huomiota luontoa säilyttävään ja ylläpitävään matkailuun.

Kuvio 17. Kalastuspaikan ympäristön merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmässä

Kolmannessa komponentissa saaliiseen liittyviä tekijöissä elämyksellisiä ainesosia (ks. Lehtonen 1996) olivat suuret saaliskalat, jännitys ja saaliin määrä (kuvio 18.). Suuret saaliskalat, jännitys ja saaliin määrä olivat tärkeimpiä onnistuneen kalastusmatkan tekijöitä moottorivetouistelun spesialisteille (Md=3,83). Taitavat monikalastajat ja moottorivetouistelun miltei specialistit arvostivat saaliiseen liittyviä tekijöitä yhtä paljon (Md=3,67). Satunnaiset moottorivetouistelijat pitivät saaliiseen liittyviä tekijöitä vähiten merkityksellisinä ja suhtautuivat niihin melko neutraalisti (Md=3,33). Tämä poikkeaa aiemmasta teoreettisen kirjallisuuden näkemyksestä (esimerkiksi Jaakkola et al. 1990), jonka mukaan satunnaisilla kalastajilla saaliin saanti on merkityksellistä.

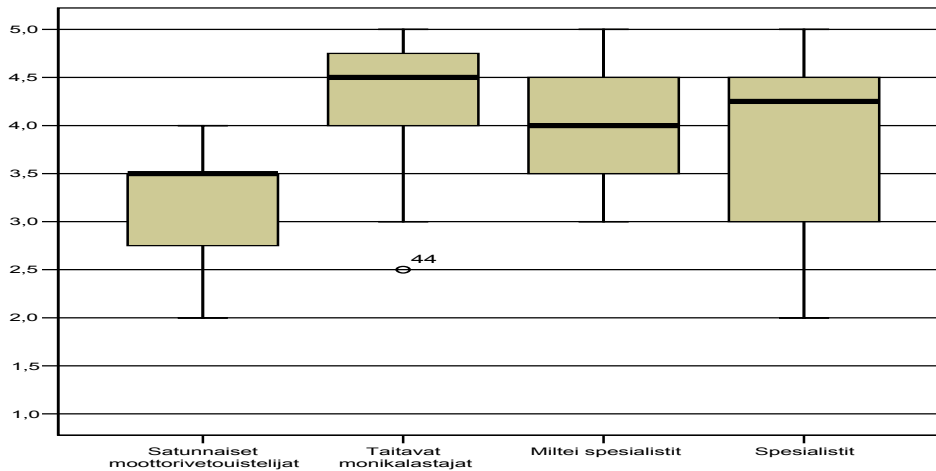

Kuvio 18. Saaliiseen liittyvien tekijöiden merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmissä

Vaikka saaliin saaminen ei ole aina keskeisin kalastuksen motiivi, kalastuksesta saatavaan tyydytykseen saaliilla on merkitystä. Usein kalastuksessa on kuitenkin kyse muustakin kuin saaliin määrästä, sillä mielenkiintoa pitää yllä saaliin saamisen

arvaamattomuus ja mahdollisuus kehittää omia taitoja kokemuksista kertyvällä tiedolla. Tutkimuksissa jännitystä on painotettu keskeisenä kalastukseen liittyvänä virkistysnäkökohtana ja sen on katsottu toteutuvan nimenomaan aktiivisessa pyynnissä (ks. Mikkola 2004).

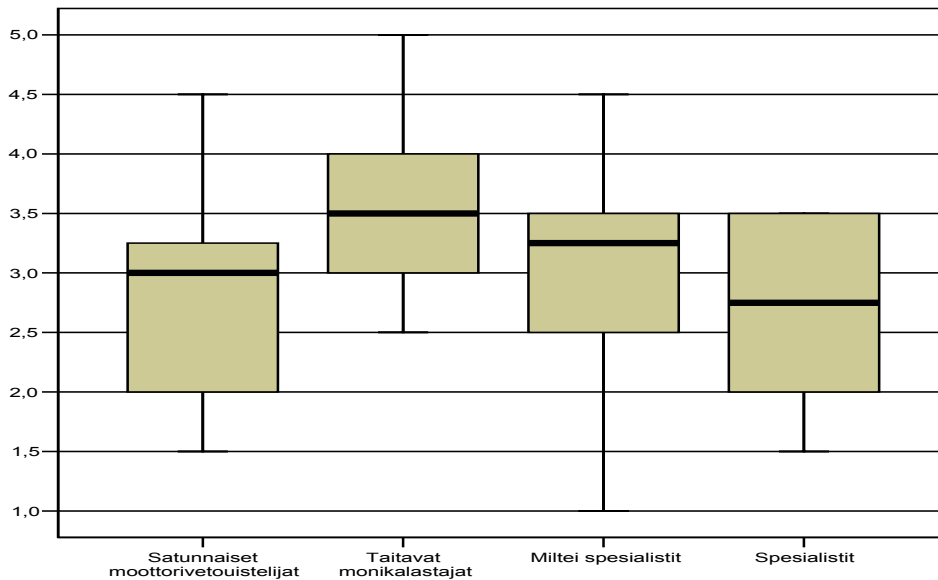
Neljännän komponentin nimesin sen muodostavien muuttujien mukaan ”varusteiden testaus ja käyttö sekä saaliin säilytys”. Varusteiden testauksen ja käytön sekä saaliin säilytyksen toiveet viittasivat harrastajan kalastusaluetta koskeviin etukäteisodotuksiin (ks. Lehtonen 1996). Lukuun ottamatta satunnaisia moottorivetouistelijaita ne olivat kaikille erikoistumisen ryhmille vähintään melko tärkeitä kalastusmatkan onnistumisen tekijöitä (kuvio 19.). Niiden merkitys oli selkeästi tärkein taitaville monikalastajille (Md=4,50), jotka arvostavat saalista ja harrastavat erilaisia kalastustekniikoita sen saamiseksi. Myös moottorivetouistelun spesialistit (Md=4,25) ja miltei spesialistit (Md=4,00) arvostivat varusteiden testauksen ja käytön sekä saaliin säilytyksen mahdollisuutta kalastuskohteessa. Satunnaiset moottorivetouistelijat pitivät varusteiden testausta ja käyttöä sekä saaliin säilytystä ei merkityksettömänä, mutta ei kovin tärkeänäkään (Md=3,50).

Kuvio 19. Varusteiden testauksen ja käytön sekä saaliin säilytyksen merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmissä

Harrastajilla on yleensä kalastusmatkalla matkakohteesta tiettyjä odotuksia, joita ovat muun muassa mahdollisuus pyytää tiettyjä kalalajeja, kokeilla varusteita ja testata pyyntitapoja sekä säilyttää saatu saalis (Lehtonen 1996). Matkat kohdistuvat harrastajilla usein kohteisiin, jotka vastaavat heidän odotuksiaan. Edellä mainitut tekijät ovat vetovoimatekijöitä, jotka houkuttelevat kalastajia matkakohteeseen.

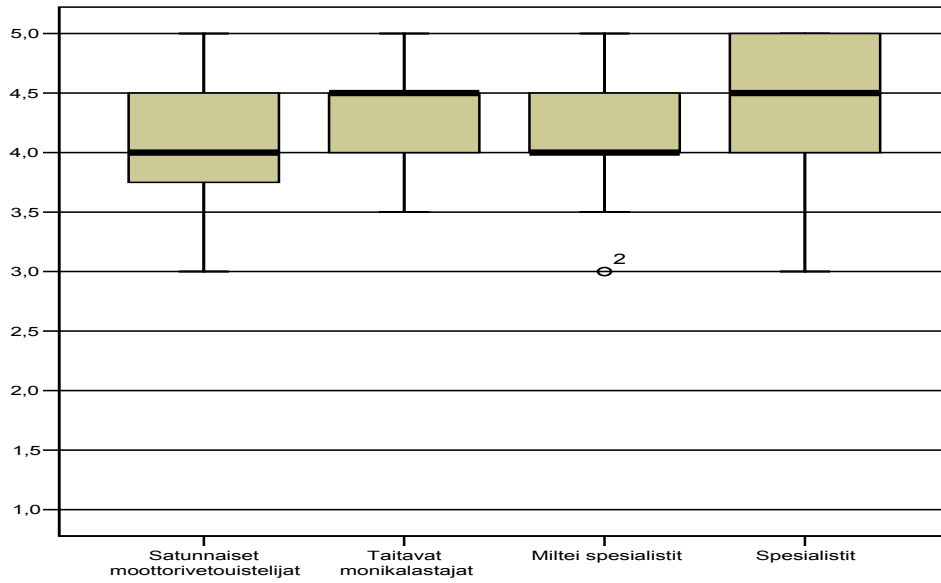
Viidennen onnistuneen kalastusmatkan osatekijän nimesin muuttujien mukaisesti ”itseksenen olo ja paikalliset kalavinkit”. Yleisesti tarkasteltuna itseksenen olo ja paikalliset kalavinkit eivät olleet onnistuneen kalastusmatkan tekijänä merkityksellisiä, mutta eivät tärkeitäkään (kuvio 20.). Tämä kalastusmatkan komponentti oli merkityksellisin taitaville monikalastajille (Md=3,5). Vähiten sillä oli merkitystä moottorivetouistelun spesialisteille (Md=2,65).

Kuvio 20. Itsekseen olon ja paikallisten kalavinkkien merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmissä

Kyseisen komponentin ryhmittäisestä tarkastelusta voitaneen tehdä johtopäätös, että onnistuneessa kalastusmatkassa itsekseen olo ja paikalliset kalavinkit eivät ole tavoiteltu itseisarvo (vrt. Lehtonen 1996). Lehtosen (1996) kalastuselämyksen osa-alueiden mallissa itsekseen olo oli implisiittisesti merkityksellinen, sillä muut kalastajat nähtiin lähinnä kalastuselämystä häiritsevinä tekijöinä (ristiriidat, pyydysten määrä, kalastajien määrä, veneiden määrä). Paikallisten kalastusvinkkien neutraalia merkitystä selitti mahdollisesti se, että erikoistuneissa ryhmissä on kokeneita ja taitavia kalastajia. Heillä voi olla kokemusperäistä tietoa matkakohteesta tai he luottavat omiin kalastustaitoihinsa. Satunnaisille kalastajille saalin saanti ei puolestaan välttämättä ole tärkein tekijä onnistuneessa kalastusmatkassa.

Kuudennen komponentin muodostivat yhdessä olo ystävien kanssa ja itse pyydystetty kala, jotka yhdistin nimellä ”yhdessäolo ja oman saaliin saanti” (kuvio 21., s. 181). Onnistuneen kalastusmatkan tekijänä yhdessäololla sekä oman saaliin saannilla oli tärkein merkitys moottorivetouistelun spesialisteille ($Md=4,50$) ja taitaville monikalastajille ($Md=4,50$), vaikka ryhmien hajonnassa oli eroja. Spesialisteilla 75 prosenttia havainnoista sai arvon viisi eli erittäin tärkeä. Taitavilla monikalastajilla vastaava arvo oli pienempi (yläkvarttiili 4,50). Myös miltei specialistien ja satunnaisten moottorivetouistelijoiden keskiluvut olivat yhtä suuret ($Md=4,00$). Tosin ryhmien hajonnat erosivat toisistaan.

Kuvio 21. Yhdessäolon ja oman saaliin saannin merkitys kalastusmatkan osatekijänä erikoistumisen ryhmissä

Havainnot sosiaalisten suhteiden tärkeydestä olivat erikoistumisen teorian mukaisia. Harrastukseen erikoistuneet ovat kalakavereita, joilla on samankaltaisia asenteita. Samanlaiset asenteet ilmenee saaliiseen liittyvän komponentin tärkeytenä. Tämä on yhdenmukainen urheilukalastajien ja erikoistumisen tutkimusten kanssa (Bryan 1977; Loomis & Ditton 1987). Moottorivetouistelu on luonteeltaan joukkuelaji, yhden veneen miehistön määrä vaihtelee yleensä kahdesta kolmeen. Miehistön osaaminen ja onnistunut henkilökemia ovat tärkeitä tekijöitä harrastuksessa, jossa saalis näyttelee merkittävää osaa.

7.6 Elämyksellisen kalastusmatkailupalvelun tuotekehitys erikoistumisen ryhmille

Kalastusmatkailun käsitteeseen voi sisältyä hyvin erilaisia tuotteita. Yksinkertaisimmillaan kalastuslupa on itsessään tuote. Pisimmillään tuotteistettu matka voi sisältää luvan lisäksi majoituksen ja saunan, ateriat, asiantuntevan oppaan, tarpeellisen kalastus- ja venekaluston sekä vaatetuksen, saalistakuun ja saaliin käsittelyn. (Myllylä & Laamanen 2004; Puhakka & Salonen 2005.) Luonto on osa kaikkia kalastusmuotoja ja kalastusmatkailupalvelutuotteita. Kaupungistumisen myötä luonto ei ole enää useimmille elämisen elinehto, eikä luonnossa liikkumisenkaan ole päivittäistä elämää (Lappalainen & Mikkola & Sievänen 2004). Luontokohteet tarjoavat kaupunkilaisväestölle houkuttelevan poikkeaman arjesta ja nykyisin luontoon matkustetaan erityisesti hakemaan henkisiä ja fyysisiä elämyksiä (Puhakka & Salonen 2005).

Vapaa-ajankalastuksella on huomattava merkitys ihmisten luontoyhteyden säilymiseen. Luonnonläheisyys ei ollut kenellekään moottorivetouistelun harrastajalle täysin merkityksetön. Se on lähes kaikille erikoistumisen ryhmille melko tärkeä tai erittäin tärkeä. Uistelu onkin harrastus, jossa voi kokea luontoa ja elämyksiä. Harrastuksen ympärille voidaan kehittää erilaisia elämyksellisiä tuotteita. Elämys-tuote eroaa palvelutuotteesta muun muassa räätälöitävyydeltään ja kokonaisvaltaiselta suunnittelultaan. Koska elämys on omakohtainen kokemustila, sen takaaminen on mahdotonta. Palveluntarjoaja voi näin ollen vain luoda elämyskokemuksille otollisen ympäristön. Toimivin elämys-tuote perustuu aitouteen. (Lapin elämys-teollisuuden osaamiskeskus 2008.)

MacCannelin (1973) mukaan matkailussa on usein kysymys elämyksen autenttisuuden tai aidon elämyksen tavoittelusta. Luonnon autenttisuuden kysymykset liittyvät myös kalastusmatkailuun. Kalastuspalvelutuotteen keskiössä on tietyt saalisodotukset ja jonkin asteinen saalisvarmuus. Alkuperäiset kalakannat eivät riitä takaamaan saalisvarmuutta ja moni kalastuspalvelu rakennetaan ja ylläpide-

tään kalakantojen istutuksien avulla. Kalastuskontekstissa luonnon palvelumaiset ovat yhä harvemmin rakentamattomia, ”koskemattonta erämaata”. Sorsan (2005) mukaan kalastusmatkailukohde on siten ”epäaito” rakennettu luonnon kuulli, jossa matkailija voi kokea luonnon kauniina, turvallisena ja helposti saavutettavana – siistinä pakettina. Luonto on muokattu vastaamaan nykypäivän ihmisten vaatimuksiin. Moottorivetouistelun harrastusympäristössä luonto ei ole ”aito” koskematon luonto, vaan muokattu. Vetouistelijat liikkuvat oma vene mukanaan ja sen saaminen vesistökohteen läheisyyteen edellyttää tieyhteyksiä. Veneen lasku veteen ja nosto vedestä tapahtuu auton ja trailerin avustuksella useimmiten rakennetuista laskurampeista, sillä luonnon koskemattomat rannat eivät sovellu mainittuihin toimenpiteisiin. Luontoa on siten paranneltu harrastajien vaatimuksiin. Matkoihin liittyy usein myös majoitus vesistön läheisyydessä olevissa rakennetuissa puitteissa.

Ning Wangin (1999, 352) mukaan matkailussa on syytä kuitenkin tarkastella autenttisuuden käsitettä objektiivisuuden, konstruktivisuuden ja ennen kaikkea eksistentiaalisuuden ulottuvuudesta. Kalastuspalvelun ja kalanistutuksen objektiivinen aitous määrittyy alkuperäisyydellä kuten sillä, ovatko kalat istutettuja vai luontaista ”villää kalaa”. Objektiivisesta aitoudesta poiketen konstruktivinen aitous on sosiaalisesti rakentunut. Autenttisuus on siten kontekstisidonnaista. Se on matkailijan kohdetta koskevia odotuksia, mielikuvia, unelmia. Se ei liity todellisuuteen, vaan symboleihin autenttisuudesta ja niihin uskomiseen. Puhakan (2005) mielestä ihmisen toiminnan tuloksena syntyneet muokatut maisemat on mahdollista kokea autenttisenä. Moottorivetouistelun harrastajien samanlaiset tai samankaltaiset asenteet, uskomukset ja ideologiat voivatkin edesauttaa kalastuselämyksen konstruktivisen aitouden rakentumista. Wang (1999, 351) näkee eksistentiaalisen aitouden liittyvän kokijan henkilökohtaisiin tuntemuksiin, kohteen aitouden asemasta on kyse kokemuksen aitoudesta (ks. Gilmore & Pine 2007). Konstruktivisen ja eksistentiaalisen aitouden näkökulmasta istutetunkin kalan saaminen voi tuottaa aitoja elämyksiä.

Aitouden ohella tuotteen kriittisinä elementteinä voidaan pitää yksilöllisyyttä, moniaistisuutta, arjesta poikkeavuutta ja vuorovaikutusta asiakaspalvelijan, asiakkaan ja tuotteen välillä. Moottorivetouistelun harrastusympäristö on luonteeltaan heterogeeninen, sillä vesistöt ja säät vaihtelevat ja kalatkin liikkuvat, samanlaista päivää ei ole. Harrastuksessa ruumiillisuus ja aistikäytännöt ovat merkittävässä roolissa harrastajan luontokokemuksen muodostamisessa. Uistelukokemus voikin olla kokijalle merkittävä arjesta poikkeava kokemus, se voi olla todellinen elämys-tuote.

Kun tunnetaan harrastajien kalastusmatkalle lähdön syyt ja kalastuskohteeseen liittyvät vaatimukset, voidaan vaikuttaa kalastusmatkan onnistumiseen. Tieto odo-tuksista antaa mahdollisuuden kehittää tai muokata kalastusmatkailutuotteita asi-akkaiden tarpeita ja toiveita vastaaviksi. Matkailutuotteen muodostamisessa on keskeistä luoda kohteesta toimiva kokonaisuus (Komppula & Boxberg 2002). Kalastusmatkailupalvelun kokonaisuuteen sisältyy yksinkertaiset kalastuslupajär-jestelyt, kalavesien hoito, ympäröivän luonnon suojelu, kohtuullinen saalisvar-muus, oheispalvelujen järjestäminen ja tuotekehitys. Erityisesti vesistön ominai-suudet kuten vesistön kunto ja kalakanta voivat asettaa rajoitteita kalastuspalve-luiden muodostamiselle ja kehittämiseksi (ks. Kirjavanainen 1997, 7). Vapaa-ajankalastajat eivät ole homogeeninen kalastajien joukko. Kokonaisuuden suunnit-telussa tulisi huomioida se, että osa-kokonaisuuksia voi modifioida ja koota ”pa-kettiin” erilaisten kalastusmuodon harrastajien tai samankin kalastusmuodon sisäi-sesti eriävien mieltymyksien mukaan.

Taulukkoon 26 (s. 185) on koottu onnistuneen kalastusmatkan komponentit ryhmittäin. Taulukosta käy ilmi se, että moottorivetouistelun spesialistien ja taita-vien monikalastajien keskilukujen olevan komponentteittain hyvin samanlaiset. Tätä selittänee molempien ryhmien yhtäläinen kiinnostus moottorivetouistelukil-pailuihin, joskin taitavat monikalastajat harrastavat myös muuta kalastusmatkai-lua. Moottorivetouistelu spesialisteille aktiivisina kilpakalastajina kalastusmatkai-

lu on kuitenkin pitkälti kilpailuun liittyvää kalastusmatkailua. Kalastuskilpailuja koskevalta osilta näiden ryhmien odotuksia voitaneen pitää samankaltaisina.

Taulukko 26. Onnistuneen kalastusmatkan komponentit ryhmittäin

Erikoistumisen ryhmät:	Satunnaiset moottorivetouistelijat	Taitavat monikalastajat	Miltei spesialistit	Spesialistit
Kalastusalueen palvelut	Md 2,60	Md 3,40	Md 2,90	Md 3,30
Kalastuspaikan ympäristö	Md 4,00	Md 4,38	Md 4,25	Md 4,38
Saaliiseen liittyvät tekijät	Md 3,33	Md 3,67	Md 3,67	Md 3,83
Välineiden testaus ja saaliin säilytys	Md 3,50	Md 4,50	Md 4,00	Md 4,25
Itsekseen olo ja kalavinkit	Md 3,00	Md 3,50	Md 3,25	Md 2,65
Yhdessäolo ja itse pyydystetty kala	Md 4,00	Md 4,50	Md 4,00	Md 4,50

”Perinteiset” kalastuskilpailut ovat kärsineet vähentyneistä osanottajamääristä (Maa- ja metsätalousministeriö 2002). Ne voivat sellaisenaankin vielä olla huomattavia matkailutapahtumia. Esimerkiksi Inarijärvellä 2008 järjestetyt vetouistelun SM-kisat kokosivat Inariin 150 aktiivista kilpakalastajien venekuntaa pitkin Suomea, joista vain 13 oli Lapin läänistä. Kyseiset kisat kestivät kaksi vuorokautta ja useat kilpailevista venekunnista valmistuivat tuleviin kisoihin harjoittelemalla vesistöissä useiden päivien ajan. Tämä merkitsee huomattavaa näkyvyyttä ja kumuloituvia matkailutuloja kilpailuja järjestävälle paikkakunnalle.

Tuotekehityksen näkökulmasta elämyksellisempi kalastuskilpailu voi olla ratkaisu lisätä kilpailutapahtumaan osallistumista. Onhan elämystuotteella mahdollista saada huomattavaa lisäarvoa suhteessa perinteiseen tuotteeseen ja siten se voi houkutella muitakin kuin nykyisiä aktiivisia kilpakalastajia. Elämyksellisyyttä voi lisätä uudentyypiset kilpailut, joissa on runsaasti oheistapahtumia, erikoiset säännöt ja hyvät palkinnot (ks. Maa- ja metsätalousministeriö 2002). Tällaiset tapahtumat kiinnostavat suuriakin ihmismassoja ja laajemman yleisön huomio työntövoimatekijänä voi kannustaa myös vakavasti harrastukseensa suhtautuvia osallistumaan aktiivisemmin (Stebbins 1982) kilpailuihin. Tavanomaiset kisatapahtumat ovat yhden päivän mittaisia. Elämyksellisen kalastuskilpailutuotteen tuleekin erota arkipäiväisestä esimerkiksi olemalla pidempi. Tutkimukseni mukaan vetouistelijoiden kalastusmatkan kesto oli tavallisemmin kahdesta kolmeen päivään ja pisimmillään viikon verran. Tämä voi olla pohjana kisatapahtuman keston pidentämiselle.

Elämyksellisen kilpailutapahtuman tuotekehittelyssä arvokkaana apuna voi olla niin kutsuttu heimo-markkinointi (ks. Cova & Cova 2002) eli järjestävän tahon yhteistyö aktiivisten harrastajien kanssa ja heidän kulttuurillisen osaamisen hyödyntäminen. Esimerkkejä tästä on jo olemassa. Osa oman tutkimukseni kohde-ryhmän RoMu ry:n jäsenistä on antanut harrastajatietoa ja apua kalastustapahtuman tuotekehityksen tueksi kuten kansallisestikin huomiota saaneeseen Kilpisjärven Tosi Rautu- kilpailutapahtumaan vuosina 2007–2008.

Muuttuneiden sääntöjen ohella uuden kalastustapahtuman vetovoiman kannalta sekä spesialisteille että taitaville monikalastajille erityisen oleellisia ovat kohdealueen saaliista riippumattomat ja saaliiseen liittyvät elämykselliset osiot. Merkittävä vaade kalastusalueelle on se, että tarjolla on mieleisiä kalalajeja, jotka mahdollistavat kilpailijoille erilaisia kilpailustrategioita. Tuotekehityksen kannalta uusien houkuttelevien alueiden löytämisessä ja kartoituksessa harrastajien tieto voi olla avainasemassa.

Kilpailutilanteessa varsinaiset elämykset koetaan useimmiten vesillä omatoimisesti. Elämyksen ollessa omakohtainen, kokemuksen takaaminen on mahdotonta. palveluntuottaja voi vain luoda edellytyksiä elämysten syntymiseen, tarjoamalla elämyskokemukseen otollista ympäristöä ja konkreettisia kalastuspalvelupaketin avustavia palveluita tai tukipalveluita, jotka auttavat luomaan mukavia sekä miellyttäviä kokemuksia. Kalastusharrastukseen välittömästi liittyvien tuotteiden ja palveluiden ”paketointi” tai ”osa-pakettien” tarjoaminen tuo matkailupalvelun peruspakettiin toiminnallisen laadun ulottuvuuden.

Moottorivetouistelun kilpailutapahtuman avustava palvelu voi olla toimiva veneenlaskupaikka. Uisteluveneet ovat kookkaita ja yleensä niin painavia, että niitä ei nosteta miesvoimin veteen ja tavanomaisesta rannasta veneen laskeminen on vaikeaa, mutta ylösotto on vielä vaikeampaa. Riittävä määrä veneen laskua ja nostoa avustavia järjestyksen valvojia auttavat luomaan miellettyjä kokemuksia. Muita avustavia palveluita on kookas parkkipaikka, johon voi jättää turvallisesti auton sekä peräkärryn kisan ajaksi. Kilpailuihin liittyy mahdollisesti majoitusta. Erikoistumisen ryhmistä sekä moottorivetouistelun specialistit että taitavat monikalastajat arvostavat majoituspalveluja. Lisäksi he kokevat yhdessäolon merkityksellisenä. Majoitusta tarjoavat voivat huomioida tämän esimerkiksi isoina mökkeinä, mikä mahdollistaa kollektiivisen majoituksen sekä yleistiloina, joissa voi kokoontua viettämään yhteistä aikaa.

Miltei spesialisteille suunnattu kalastusmatkailupalvelutuote on muu kalastusmatka. Kalastajat odottavat tällaisessa kalastusmatkailupalvelutuotteessa kalastuk-

seltaan mieltymystensä mukaisia kalastusympäristöjä, joissa korostuu elämyksellinen luonne. Matkat suuntautuvat sinne, missä on mahdollisuus kalastaa halutulla kalastustavalla ja tarjolla on mahdollisuus saada mieleisiä kalalajeja (ks. Leinonen 1996, Jaakkola et al. 1990). Miltei specialistit ovat valmiita matkaamaan jopa ulkomaille vetovoimaiseen kohteeseen. Miltei specialistit ovat tavoiltaan omatoimisia kalastusmatkailijoita, jotka käyttävät rahaa esimerkiksi lupiin, liikkumiseen, majoitukseen ja ruokaan, mutta eivät yritysten tarjoamiin opastettuihin retkiin tai muihin ohjelmapalveluihin. Majoitukselta ei odoteta suurta tasoa, mutta sen tulisi mahdollistaa tarvittaessa matkalle lähteneen venekunnan yksinolo. Se voisi tarkoittaa konkreettisesti omaa keittiötä ja saunaa – omaa rauhaa. Miltei specialistien ryhmään lukeutuvat arvostavat saatua saalista. Tämän voi huomioda kalastuskohteen tukipalveluissa kuten erikoisuuksiin opastamisena tai palvelutilan sisustuksena. Esimerkiksi tilassa voi olla ”ottiviehetaulu”, jossa on lähivesillä toimineet pyyntivälineet ja päivitettyä ”tietoa” siitä, mikä niistä on toiminut viime aikoina. Saman asian voi hoitaa myös saaliinseurantajärjestelmällä. Tällainen voi olla esimerkiksi päiväkirja pyyntitapahtumista, jossa ilmenee päivämäärä, kalalaji, paino, ottipaikka, ottiviehe ja pyytäjän nimi. Saaliinseurantajärjestelmä voi toimia myös asiakastietorekisterinä, jota voi hyödyntää jälkimarkkinoinnissa.

Miltei specialistien ohella muun kalastusmatkailutuotteen pääasiallinen kohde-ryhmä on taitavat monikalastajat. Taitavat monikalastajat painottavat puolestaan muussa kalastusmatkassa onnistuneen kalamatkan komponenttien ja yksittäisten osa-tekijä keskiarvojen mukaisesti miltei spesialisteja enemmän saaliiseen liittyviä elämyksiä ja kalastusalueen palveluja. Kohteen kalakantojen tulee vastata näihin odotuksiin. Kohdealueen lähettyvillä olisi suotavaa olla mahdollisuus myös harrastaa muita kalastusmuotoja kuin moottorivetouistelua. Palveluista taitavat monikalastajat pitävät tärkeänä kalastusmahdollisuuksien helppoutta, saaliin säilytystä ja majoituspalveluja.

Kalastusmahdollisuuksien helppous voi olla kalastuslupien lisäksi se, että majoitusyrityksen lähettyviltä saa sekä veneen vesille että kalastuksessa tarvittavaa

polttoainetta. Saaliin säilytys voi tarkoittaa konkreettisesti pakastamista tai vaakuumpakkausmahdollisuutta. Taitaville monikalastajille on specialistien tapaan tärkeä yhdessäolo, ja vaikka elämyksellisessä kalastusmatkailussa aktiivinen osallistuminen on tärkeää, on asiakkaalle annettava myös aikaa rauhoittumiseen, muisteluun sekä tuntemuksiensa kuvailuun. Yhteiset tilat ja puitteet, jossa voidaan järjestää sosiaalisia kokoontumisia, ”kalajuttuiltoja”, mahdollistaisivat tämän.

Satunnaisia moottorivetouistelijointa voidaan pitää moottorivetouisteluun erikoistumisen näkökulmasta oheiskuluttajina. Kirjallisuuden mukaan kalastuspalveluja myyvät yritykset voivat pitää tällaisia oheiskuluttajia tärkeimpinä asiakasryhminään, erityiskuluttajien asemasta. Heille voi vuokrata kalastusvälineitä ja veneitä, sillä he eivät ole suunnitelleet kalastamista etukäteen ja siten eivät ole varustautuneet omin välinein. Tämän ryhmän kuuluville kalastuspalvelutuote voisi olla perheloman yhteydessä ilmennyt mahdollisuus kalastaa. Satunnaiset moottorivetouistelijat ovat kuitenkin omatoimisia kalastajia, jotka eivät ole valmiita ostamaan yksityisenä opaspalveluja, mutta he voisivat osallistua matkakohteessa järjestettyyn ryhmäkalastusmatkaan. Heille suunnattu kalastusmatkan tuloksena kalan saanti on melko tärkeää.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Yhteenveto

Tutkimukseni tavoitteena oli identifioida sitoutuneiden harrastajien ryhmän erityispiirteitä. Tarkastelemalla sitoutuneiden harrastajien aktiviteettiin liittyvää käyttäytymistä ja mieltymyksiä, pyrin tarkentamaan käsitystä tämän ryhmän samankaltaisuudesta ja ennen muuta sisäisestä eroavuudesta. Konkretisoin tutkimukseni tutkimusongelman muotoon: Millaisia ovat sitoutuneet harrastajat harrastukseen erikoistumisen näkökulmasta? Käyttäen moottorivetouistelua empiirisenä tutkimuskohteena tarkennan tutkimusongelmaa kolmella alakysymyksellä: 1) Millaisilla erikoistumisen teoriakirjallisuudesta löydettävillä ulottuvuuksilla voidaan ilmentää sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden erilaisuutta?, 2) Millaisia toisistaan eroavia ryhmiä on määriteltävissä sitoutuneista moottorivetouistelun harrastajista? ja 3) Millä tavoin sitoutuneiden moottorivetouistelun harrastajien erilaisuus esiintyy heidän harrastuskäytäntöihin olennaisesti liittyvässä kalastusmatkailussa? Tutkimus vastaa esitettyihin tutkimusongelmiin ja tavoitteisiin.

Tässä yhteenvetoluvussa luonnehdin ensin sitoutuneiden vapaa-ajankalastajien yhteneväisiä piirteitä, minkä jälkeen tuon esiin identifioimani erilaiset ryhmät. Sitten tarkastelen kontribuutiota kalastusmatkailulle, tutkimuksen teoreettista kontribuutiota ja lopuksi pohdin jatkotutkimusaiheita.

Tutkimukseni antaa empiiristä tukea siihen, että vapaa-ajankalastuksen kontekstissa sitoutuneet harrastajat löytyvät urheilukalastajien joukosta ja heitä on löydettävissä harrastusjärjestön jäsenten parista. Tuon esiin sitoutuneiden harrastajien yhdenmukaisuutta selvittämällä yhden harrastusjärjestöyhteisön jäsenten näkemyksiä hyvän moottoriuistelijan arkkityypistä. Näin valaisen yhteisössä vallit-

sevia arvostuksia ja käyttäytymissääntöjä arvokkaista, oikeista ja hyväksytyistä toimintatavoista ja lisäksi käsitystä sitoutuneista moottorivetouistelun harrastajista. Hyvän moottorivetouistelijan, eräänlaisen ”jalokalastajan”, tärkein ominaisuus on sosiaalinen toimintatapa, johon sisältyy toisten ihmisten ja ympäristön huomioon ottaminen ja kunnioittaminen, vuorovaikutukseen ja asenteisiin liittyvä avoimuus sekä seurallisuus. Toinen hyvää moottorivetouistelijaa luonnehtiva ominaisuus ovat sopivat luonteenpiirteet, joita ovat rauhallisuus, innostuneisuus, määrätietoisuus, rehellisyys sekä kadehtimaton luonteenlaatu. Kolmanneksi tärkeimpänä hyvän moottorivetouistelijan ominaisuutena ovat moottorivetouisteluun liittyvät tiedot ja taidot. Hyvän moottorivetouistelija tuntee eri vesistöt sekä sääolosuhteet ja niiden vaikutuksen kalastukseen. Hän hallitsee sekä kalastusvälineistön että niiden huoltamisen. Hyvän moottorivetouistelijan ominaisuuksiin liittyy myös saalisvarmuus ja kisamenestys. Hyvän moottorivetouistelijan edellytyksenä on myös hyväksyttävä käyttäytyminen vesillä, joka sisältää turvallisuudesta huolehtimisen vesillä liikuttaessa ja kalastusta koskevien sääntöjen noudattamisen. Myös asenne, luontoympäristön arvostaminen ja harrastukseen panostaminen, ovat merkityksellisiä.

Sitoutuneet moottorivetouistelijat kokevat harrastuksensa sosiaalisiksi. Selkeä enemmistö harrastajista kuvaa moottorivetouisteluun kautta syntyneet ystävyys-suhteet hyviksi ja tärkeiksi. Harrastajat korostavat myös kaveripiirin samanhenkisyttä ja sen tärkeää merkitystä. Harrastuksen sosiaalinen luonne ja kalakaverien tärkeys tulee esille moottorivetouisteluharrastuksen viehätysvoimaan ja moottorivetouistelun harrastamisen vaatimuksiin liittyvissä vaatimuksissa. Sitoutuneet moottorivetouistelijat pitävät myös kaveripiirin menettämistä merkittävänä harrastuksesta luopumisen oheiskustannuksena.

Moottorivetouistelun harrastamisen tärkeimmät vaatimukset ovat tutkimuksen kohteena olleen Rovaniemen Moottoriveneuistelijat ry:n jäsenten mielestä ennen kaikkea aika ja raha. Harrastajia puolestaan viehättää aktiviteetin, moottorivetouistelun, monipuolisuus. Harrastaminen on kokemusrikasta. Harrastajan on sopeudut-

tava sää- ja vesistöolosuhteisiin etsimällä muuttuviin tilanteisiin sopivia käytäntöjä. Harrastus tarjoaa myös haasteita ja mahdollistaa luovien ratkaisujen tekemisen. Toiseksi eniten harrastuksessa viehättää luonnon läheisyyden ja rauhan kokeminen sekä kalastuspaikan ympäristö, ”vesillä olo” Lapin isoilla järvillä. Moottorivetouistelun viehätöksessä myös saalis ja siihen kuuluvat etukäteisodotukset ovat merkityksellisiä. Usko siihen, että on ylipäättään mahdollista saada saalista ja jopa suurta, on olennaista. Sitoutuneille moottorivetouistelijoille kalastuselämyksessä korostuu kalastuspaikan ympäristöön ja saaliiseen liittyvät tekijät, mutta esimerkiksi muita harrastajia, toisia vetouistelijoita, ei koeta Lehtosen (vrt. 1996) tapaan ristiriitoja aiheuttavana toimijoina. Päinvastoin kalakaverit koetaan tekijöinä, jotka tekevät harrastuksesta mielekkään. Vastaukset ovat myös yhteneviä Lappalaisen (1995) tuloksien kanssa, sillä ne korostavat virkistysnäkökohtia kuten luonnon kokemista, rentoutumista ja pyyntielämyksiä ja jännitystä.

Toisaalta tutkimustulokseni haastavat käsitystä sitoutuneiden harrastajien samankaltaisuudesta. Sitoutuneiden harrastajien keskuudesta on löydettävissä sisäisesti yhtenäisiä, mutta toisistaan eroavia harrastuksen segmenttejä. Tekemäni kirjallisuuskatsauksen perusteella muodostin erikoistumisen mittarin, joka rakentuu seuraavista ulottuvuuksista 1) sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus, 2) harrastuksen keskeisyys sekä 3) harrastukseen investoinnit. Tutkimukseni mukaan näistä ulottuvuuksista tarkasteltuna sitoutuneiden harrastajien joukosta muodostuu neljä harrastukseen erikoistumisen ryhmää, joita ovat 1) satunnaiset moottorivetouistelijat, 2) taitavat monikalastajat, 3) miltei specialistit ja 4) moottorivetouistelun specialistit. Esiin tuomani erilaiset sitoutuneiden moottorivetouistelijoiden ryhmät osoittavat, että sitoutuneet harrastajat eivät ole niin samankaltaisia kuin aiemman kirjallisuuden perusteella on totuttu ajattelemaan. Tutkimukseni valaisee siten harrastajien moninaisuutta ja mieltymysten vaihtelevuutta.

Satunnaisten moottorivetouistelijoiden -ryhmän osallistumista, sitoutumista ja harrastuskokemusta, harrastuksen keskeisyyttä ja investointeja kuvaavat tunnuspiirteet osoittavat, että ryhmä sijoittuu sitoutuneiden harrastajien erikoistumisen

jatkumon alkuvaiheeseen. Ryhmän harrastajat harrastivat kalastusharrastuksen muotona moottorivetouistelua, mutta heidän keskittymisen taso aktiviteettiin oli vähäisintä suhteessa muihin sitoutuneisiin harrastajaryhmiin. Satunnaisilla moottorivetouistelijoiden oli kesällä 2003 hieman vähemmän kalastuspäiviä kuin aktiivisilla kotimaisilla vetouistelijoiden keskimäärin. Heillä on kaikista tutkimuksen ryhmistä vähiten kalastuspäiviä, keskimäärin 15 päivää. Heitä voidaan pitää kuitenkin sitoutuneina, sillä kalastuspäivien määrä oli miltei kansallisesti aktiivisen kalastajan tasolla. Muita ryhmiä vähäisemmät kalastuspäivät osoittavat tämän ryhmän harrastajien vähäisempää sitoutumista harrastukseen sekä lyhyen aikavälin kalastuskokemusta. Ryhmä arvioi kykyjensä ja taitonsa olevan harjaantuneen tasolla. He eivät halua uhrata aikaa ja vaivaa kehittyäkseen harrastuksessaan. Ryhmää luonnehtivat vähäisimmät investoinnit harrastukseen ja harrastuksen vähäinen merkitys elämäntyylissä.

Taitavat monikalastajat eivät keskity moottorivetouisteluun, vaan nimensä mukaisesti harrastavat myös muita aktiivisia kalastusharrastuksen muotoja. Taitavien monikalastajien ryhmällä on kalastuspäiviä muihin klustereihin verrattuna toiseksi vähiten eli keskimäärin 24 kalastuspäivää kesässä. Tällä ryhmällä on kalastuspäiviä kuitenkin enemmän kuin kotimaisilla aktiivisilla vetouistelun harrastajilla. Kalastuspäivien perusteella taitavat monikalastajat ovat kansalliseen keskimääräiseen tasoon nähden varsin sitoutuneita ja heillä on lyhyen aikavälin kalastuskokemusta. He arvioivat omat kyvyt ja taidot harjaantuneen tasolle, mutta eivät ole valmiita uhraamaan aikaa ja vaivaa kehittääkseen moottorivetouistelun taitoja. Harrastuksen keskeisyyttä kuvaavien arvojen mukaan moottorivetouistelu harrastuksena on tälle ryhmälle tärkeämpi kuin satunnaisille moottorivetouistelijoiden. Se ei ollut kuitenkaan keskeinen asia harrastajien elämässä, sillä he käyttävät voimavaroja toisia ryhmiä enemmän muihin aktiivisiin kalastusmuotoihin. Taitavat monikalastajat ovat investoineet harrastukseen enemmän kuin satunnaiset moottorivetouistelijat.

Miltei spesialistien moottorivetouisteluun sitoutuminen on toiseksi korkeimmalla tasolla. He keskittyvät moottorivetouisteluun ja harjoittavat vain melko harvoin tai ei lainkaan muita aktiivisia kalastusmuotoja. Miltei spesialisteilla on toiseksi eniten kalastuspäiviä eli noin 30 kalastuspäivää kesässä. He arvioivat omat kyvyt ja taidot melko paljon harjaantuneen tasolle. Tosin keskiarvon mukaan heidän oma arvionsa taidoistaan ei yltänyt taitavien monikalastajien tasolle. Tähän ryhmään kuuluvat ovat kuitenkin valmiita uhraamaan aikaa ja vaivaa kehittyäkseen harrastuksessa. Moottorivetouistelu harrastuksena on miltei spesialistien elämäntyylissä keskeisessä asemassa. Heidän välineinvestointinsa ovat kaikista ryhmistä korkeimmat. Korkeita välineinvestointeja voidaan teorian valossa pitää harrastukseen erikoistumisen osoittajana. Korkeimpia välineinvestointeja lukuun ottamatta miltei spesialistien ryhmän muut ominaisarvot eivät edusta aivan harrastukseen erikoistumisen huippua.

Moottorivetouistelun spesialistit ovat harrastukseen erikoistumisen eliittiä, guruja, jotka sitoutuivat moottorivetouisteluun intensiivisesti. Spesialisteilla on moottorivetouistelun kalastuspäiviä kesällä 2003 keskiarvon mukaan 47 päivää. Ryhmän harrastajille on ominaista korkea moottorivetouistelun taitotaso. He arvioivat omat taitonsa erittäin harjaantuneen tasolle. Tälle ryhmälle moottorivetouistelu on keskeisin harrastus ja se vaikuttaa heidän elämäntyylinsä. Moottorivetouistelun spesialistien harrastuksen materiaaliset investoinnit eivät yllä miltei spesialistien tasolle. Sen sijaan muiden ryhmittelymuuttujien korkeimmat arvot puoltavat moottorivetouistelun spesialistien sijoittumista harrastuksen erikoistuneimpaan tasoon.

Erikoistumisen ryhmien yleisin tapa kehittää kalastustaitoja on kalastuksen harjoittelu ja uusien asioiden kokeilu. Toiseksi eniten harrastajat kehittävät taitojaan eri medioita hyödyntäen. Yksilökeskeisen toiminnan ohella harrastajat kehittävät kalastustaitojaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, joka on kolmanneksi tärkein tapa kehittyä harrastuksessa. Kehittyminen pohjautuu harrastajan yksilö-

kohtaiseen taitotietoon, jota kuitenkin kumuloidaan harrastusyhteisössä. Kalastustaitoja kehitetään vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa harrastajien kesken.

Harrastusta koskevassa tiedonhankinnassa ja keskustelussa tärkeimmäksi *viestintäkanavaksi* osoittautuvat interaktiivista viestintää edustavat kalakaverit. Toiseksi yleisin viestintäkanava on kalastuslehdet, joita harrastajat lukevat melko usein. Teoreettisen kirjallisuuden (esim. Ditton et al. 1994; Scott & Schafer 2001a) mukaan aktiveettiin erikoistuneet harrastajat perehtyvät alaa koskevaan kirjallisuuteen. Tutkimukseni mukaan noin 70 % erikoistumisen ryhmien harrastajista tilaa joko yhden tai useamman lehden, joka on yhdenmukainen erikoistumisen lisääntymisen ja tiedonhankinnan välisestä yhteydestä. Harrastajista vain kolmasosa ilmoitti, että he eivät tilaa lainkaan kalastuslehtiä. Harrastajat hankkivat tietoa tai keskustelevat harrastuksesta myös melko usein interaktiivisen median eli Internetin ja paikallisen kalastusjärjestön kautta. ”Satunnaiset moottorivetouistelijat” käyttävät kuitenkin vain harvoin tiedonhankinnassa ja keskustelussa interaktiivisia viestintätapoja. Taitavat monikalastajat hyödyntävät harrastukseen liittyvässä tiedonhankinnassa ja keskustelussa satunnaisia moottorivetouistelijoita enemmän interaktiivisia viestintätapoja. Aktiivisimmin interaktiivisesti viestivät miltei specialistien ja specialistien ryhmät.

8.2 Tutkimuksen kontribuutio kalastusmatkailulle

Tutkimus toimii hyödyllisenä puheenvuorona kalastusmatkailun ja matkailuelinkeinon kehitystyötä koskevassa keskustelussa muistuttamalla asiakkaiden moninaisuudesta ja harrastajalähtöisyyden tärkeydestä. Työn anti kiteytyykin siihen, että se tuo julki eri harrastajaryhmien erilaisia preferenssejä, joita tulisi ottaa huomioon suunniteltaessa ja kehitettäessä räätälöityjä kalastuspalveluita. Tuottamalla käytännöllistä tietoa tämän hetken ja tuleville kalastusmatkailuyrityksille laajenen perusymmärrystä sitoutuneista kalastuksen harrastajista. Tuntemus kalastusmatkailua harrastavista sitoutuneista harrastajista on välttämätön edellytys asia-

kas- ja markkinalähtöiselle matkailuliiketoiminnan kehitystoiminnalle, tuotekehitykselle sekä markkinointiviestinnälle. Esimerkiksi kalastusmatkailupalvelun markkinoinnin suunnittelussa on tärkeää tuntea omat edellytykset ja niiden mukaiset kalastuksen harrastajaryhmien motiivit ja tarpeet. Asiakasymmärryksen tärkeyden puolesta puhuu sekin, että kalastajien vaatimukset ovat lisääntyneet kaikilla harrastajatasoilla sitoutuneista satunnaisiin kalastajiin (ks. Mikkola 2004b, 6). Tämä ilmennee kasvavina vaatimuksina avustaville palveluille ja tukipalveluille. Tutkimuksen anti on merkittävä erityisesti Lapin pienille turismipalveluyrityksille ja aluekehitykselle, sillä se tarjoaa mahdollisuuden sesonkivaihtelujen tasoittamiseen ja kesämatkailun kehittämiseen.

Tutkimuksessani tuotan tietoa muun muassa neljän erilaisen sitoutuneen harrastajasegmentin kalastusmatkailusta: matkan kohteista, matkan kestosta sekä onnistuneen matkan elämyksellisistä ja konkreettisista tekijöistä. Tuote- ja asiakassegmenttien tunnistamisen ja valinnan jälkeen kalastusmatkailupalvelun tarjoaja voi suunnitella ja räätälöidä tuotteita yksilölliseksi muuntamalla kalastuksen elämyksellisyyden osa-alueita ryhmien mukaan. Tutkimukseni tarjoaa konkreettisia ohjeita moottorivetouistelun harrastajille tarjottavien kalastusmatkailutuotteiden tuotekehitykseen. Yleistuotteet eivät ole riittäviä, vaan niitä on muotoiltava eri ryhmille soveltuviksi.

Harrastuksen yhteydessä harjoitettu kilpailutoiminta peilaa sitoutunutta osallistumista ja se on tyypillistä käyttäytymistä erikoistuneille urheilukalastajille. Moottorivetouistelun aktiiviseen harjoittamiseen kuuluvat kilpailut ja kilpailuihin liittyvä kalastusmatkailu. Kalastuskilpailuihin osallistuminen kasvaa miltei spesialisteja lukuun ottamatta lineaarisesti erikoistumisen tason lisääntymisen kanssa. Muuta kuin kilpailuihin liittyvä kalastusmatkailua harjoittaa eniten erikoistumisen ryhmistä miltei spesialistien ryhmä.

Erikoistumisen ryhmien kesän 2003 kaukaisimman kalastusmatkan pituus yhteen suuntaan oli 1750 kilometriä ja lyhimmän yhdensuuntaisen matkan pituus oli 100 kilometriä. Keskimääräinen yhdensuuntaisen kalastusmatkan pituus oli 355

kilometriä. Kalastusmatkan tavallisin kesto on joko kaksi tai kolme päivää ja enimmillään matka kesti viikon. Moottorivetouistelun harrastajien kalastusmatkan tavallisin kesto on yhdenmukainen, yhden nykyisen matkailualan trendin, lyhytloimien kanssa. Kalastusmatkakohteen etäisyys ei ole moottorivetouistelijoiden kalastusmatkailua rajoittava tekijä, sillä harrastajien keskimääräisen yhdensuuntainen kalastusmatka on varsin pitkä.

Moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmällä on ominaisia piirteitä kalastusmatkailuun suhteen. Spesialisteille tärkeä osa onnistunutta kalastusmatkaa on "huippuhetkien" kokeminen, kuten esimerkiksi suuren kalan saaminen ja kalan saamisen epävarmuuteen liittyvä jännityksen tunne. Aktiivisina kilpakalastajina saaliiseen liittyvät motiivit, kuten saaliin tavoittelu ja saaliin määrä ovat tärkeitä. Miltei spesialisteille onnistunut kalastusmatka on uistelun harrastamista kauniissa luonnossa. Moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmistä tämän ryhmän jäsenet arvostivat toiseksi eniten mahdollisuutta olla itsekseen. Tämä voi ilmentää halua virkistäytyä sekä irtaantua arjesta ja työstä. Miltei specialistit arvostavat erikoistumisen ryhmistä vähiten jännityksen elementtiä, joka voi selittää tämän ryhmän vähempää osallistumista kalastuskilpailuihin ja harrastamisen painottumista muuhun kalastusmatkailuun. Taitaville monikalastajille kaikki yksittäiset saaliista riippumattomat kalastusmatkan osa-alueet ovat verrattain tärkeitä. Tämän ryhmän jäsenet arvostavat moottorivetouistelun erikoistumisen ryhmistä eniten kiireettömyyttä, luonnon läheisyyttä sekä mahdollisuutta olla itsekseen. He arvostavat myös yhdessäoloa ystävien kanssa. Harrastaminen merkitsee taitaville monikalastajille irtaantumista arjen rutiineista, ei yksinoloa. Satunnaisille moottorivetouistelijoilta kalastuskilpailuun liittyvä matkailu ja muu kalastusmatkailu ei ole merkityksellistä ja matkailussa itse kalastus ei ole määräävä teema. Tälle ryhmälle matkassa on tärkeintä kiireettömyys ja rentoutuminen. Satunnaiset moottorivetouistelijat arvostavat kuitenkin saatua saalista, mutta ei siihen liittyvää jännitysmomenttia. Miltei specialistien tapaan "saalistakuu" voi miellyttää tämän ryhmän harrastajia.

Tuotekehityksen näkökulmista taitaville monikalastajille kalastusmatka on luonteeltaan joko elämyksellinen kalastuskilpailumatka tai elämyksellinen muu kalastusmatka, miltei spesialisteille elämyksellinen muu kalastusmatka ja moottorivetouistelun spesialisteille elämyksellinen kalastuskilpailumatka. Satunnaisille moottorivetouistelijoille kalastus ei ole matkailussa tärkeintä ja heitä voitaneen pitää matkailukalastajina, joille voidaan suunnata ja suunnitella kalastuspalvelutuotteita.

Tuotekehityksen ohella markkinointitoimenpiteet on kohdistettava oikeille kohderyhmille. Tutkimukseni auttaa kohdennuksessa selvittämällä eri viestintäkanavien merkittävyyttä harrastajille. Tätä tietoa yritykset voivat hyödyntää suunnitellussa viestintäänsä asiakaskohderyhmilleen. Moottorivetouistelun harrastajien kannalta oikeat mediat ovat kalakaverit ja harrastustoiminnan sosiaalinen konteksti, kalastuslehdet ja Internet.

Yhteiskunnallisesti, urheilukalastuksen ilmeisestä merkittävydestä huolimatta erityisesti sitoutuneiden harrastajien tarpeet ovat hautautuneet toisten kalastuksen intressiryhmien alle. Suomen kalatalouden päätöksentekojärjestelmässä, paikallisesta tasosta keskusjohtoisempaan tasoon, kaivataan tutkittua tietoa sitoutuneiden harrastajien preferensseistä. Tämän myötä mahdollisesti aikaansaadut laadukkaammat kalastustuotteet edistävät sitoutuneiden harrastajien hyvinvointia.

8.3 Tutkimuksen teoreettinen kontribuutio

Tutkimukseni kontribuutio vapaa-ajan tutkimussuuntaukseen on erityisesti *erikoistumisen* teoreettisen käsitteen täsmentäminen. Erityisenä kontribuutiona on yhden harrastajaryhmän, sitoutuneiden harrastajien, erityispiirteiden tarkastelu. Tutkimukseni kohdistuu harrastajiin, jotka ovat jääneet aiemmassa harrastukseen erikoistumisen kirjallisuudessa vähemmälle huomiolle ja joita on luonnehdittu samankaltaisiksi harrastajaryhmäksi, eräänlaiseksi eliitiksi (ks. Bryan 1977, 185–

186.). Soveltamalla erikoistumisen kehittymisen jatkumoa sitoutuneisiin harrastajiin tuon esiin heidän moninaisuuden ja vaihtelevuuden. Täten työni lisää harrastukseen erikoistumisen teoreettista ymmärrystä.

Toinen tutkimukseni teoreettinen kontribuutio liittyy harrastukseen erikoistumisen prosessin täsmentymiseen. Aiemmassa kirjallisuudessa erikoistumisen katsotaan etenevän vaiheittaisena prosessina, jossa harrastuskokemusten myötä yksilöt erikoistuvat harrastukseen erilaisten kehitysvaiheiden kautta. Tutkimukseni mukaan enemmistö moottorivetouisteluun sitoutuneista harrastajista haluaa kehittyä harrastuksessaan, mutta vain osa sitoutuneista harrastajista etenee harrastuksen erikoistuneimpaan ”guru”-vaiheeseen ja suuri osa harrastajista jää sitä edeltäviin vaiheisiin. Tämä tulos on yhdenmukainen Kuenzelin ja Heberleinin (2006) tuloksien kanssa. Tutkimukseni havainnot eivät tue ajan myötä tapahtuvaa vääjäämätöntä harrastukseen erikoistumista, sillä harrastajien harrastuskokemus vuosina ja päivinä eivät yksinään selittäneet tai taanneet erikoistumisen tason kehittymistä. Harrastajien vastaukset todentavat sen, että satunnaiset tekijät vaikuttavat harrastukseen erikoistumiseen. Osa harrastajista kohtasi sattumanvaraisia ja inhimillisiä rakenteellisia esteitä (perhe-elämä, ajan puute, työ, taloudelliset esteet, terveysyyt), jotka vaikuttavat aktiviteetissa kehittymiseen. Erikoistumisen tason selvittelyssä löytyi harrastajia, jotka henkilökohtaisista syistä tai elämäntilanteesta johtuen eivät tavoitelleet erikoistumisen etenemistä, vaan harrastuksen erikoistumisen taso johti kohti alempia erikoistumisen vaiheita.

Kolmanneksi, tutkimukseni erikoistumisen profiiliratkaisu poikkeaa erikoistumisen teorialle tyypillisestä käsityksestä siitä, että erikoistumisen jatkumon ylemmällä tasolla oleva ryhmä on kaikilla erikoistumista määrittävillä ulottuvuuksilla korkeammalla tasolla kuin alemmat erikoistumisen ryhmät. Tutkimuksessani erikoistuneimmat harrastajat, moottorivetouistelun specialistit olivat investoineet harrastukseen rahallisesti vähemmän kuin sitä edeltävä erikoistumisen ryhmä, miltei specialistit. Specialistien ryhmä asettuu erikoistumisen jatkumolla investointien osalta miltei specialistien jälkeen, mutta satunnaisten moottorivetouistelijoi-

den ja taitavien monikalastajien edelle. Tämä tukee näkemystä siitä, että välineiden lukumäärä ja harrastukseen tehtyjen investointien rahallinen määrä eivät ole ongelmattomia erikoistumisen mittareita, sillä ne eivät sinänsä kuvasta harrastuksen erikoistuneelle vaiheelle olennaista korkeaa osaamista tai keskeisyyttä. Investointien käyttämistä erikoistumisen ulottuvuutena tuleekin harkita harrastus- ja tutkimuskohtaisesti. Puolestaan erikoistumisen ryhmittelyn muut ulottuvuudet (sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus sekä harrastuksen keskeisyys) ovat ryhmittelyratkaisun kannalta päteviä, harrastustutkimukseen sovellettavia ulottuvuuksia.

Tutkimusmetodin näkökulmasta tutkimukseni tarjoaa empiiristä tukea siihen, että erikoistumista peilaavilla muuttujilla voidaan osoittaa sitoutuneiden harrastajien erilaisuutta. Erikoistumisen teoriakirjallisuuden pohjalta rakentamani erikoistumisen tason mittari ja sen ryhmittelymuuttujat osoittautuivat käyttökelpoiksi ja tuottivat tarkoituksenmukaista tietoa kalastusharrastukseen sitoutuneista harrastajista. Klusteriratkaisussa syntyneet moottorivetouistelun segmentit olivat sisäisesti homogeenisia ja ulkoisesti heterogeenisia. Erikoistumisen ryhmillä osoittautui olevan omaleimaisia ja kyseenomaista ryhmää kuvaavia erityispiirteitä ja mieltymyksiä. Tutkimukseni on ensimmäisten kansallisesti toteutettujen harrastukseen erikoistumisen tutkimusten joukossa. Se luo pohjaa kotimaiselle tutkimukselle ja mahdollisesti harrastukseen erikoistumisen teoretisoinnin jatkokehittelylle. Markkinoinnin teoreettiseen keskusteluun lisänä esitän, että markkinoinnissa tulisi pohtia harrastuksen erikoistumisen ulottuvuuksia tarkemmin segmentoinnin elämäntyylisiä AIO-kriteereitä täydentävinä tai kuvaavina muuttujina, ainakin harrastuskontekstissa.

8.4 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimukseni erikoistumisen ryhmiä koskevat tulokset tukevat sitä, että kehittämääni erikoistumisen mittaria ja sen ryhmittelyulottuvuuksia voi soveltaa jatkotutkimuksissa lukumäärältään laajempien moottorivetouisteluun sitoutuneiden harrastajien tarkasteluun erikoistumisen yleistettävyyden nimissä. Yleistettävyyden kannalta jatkotutkimuksissa on tärkeää selvittää ehdottamani ratkaisun soveltuvuus muihin kalastusharrastuksen muotoihin tai muihin harrastuksiin. Ryhmittelyssä käytettyjä ulottuvuuksia voi soveltaa sellaisenaan tai täydentää tutkimuksen kohteena olevan harrastuksen tyypillisillä, toisilla erikoistumista mittaavilla ulottuvuuksilla ja niitä peilaavilla muuttujilla. Esimerkiksi kalastusharrastajien erikoistumisen jatkotutkimuksiin voi liittää kalastuksen motivaatioita mittaavia muuttujia. Näin voidaan saada aikaan vielä yksityiskohtaisempia vapaa-ajanharrastuksen erikoistumisen ryhmiä ja laajempaa täsmennystä kalastajasegmenttien tarpeista ja preferensseistä. Jatkotutkimuksissa on mahdollista tarkastella myös maantieteellisten eroavaisuuksien vaikutusta harrastajien harrastukseen erikoistumiseen.

Jatkotutkimuksissa voidaan analysoida myös kalastusharrastajien mieltymyksiä tietyn kalastusmuodon erityistekniikoihin, kalastusympäristöihin tai kalastuspaikkoihin. Tulevat tutkimukset voisivat myös tarkastella kalalajeihin liittyviä mieltymyksiä kuten, minkälaisia kaloja eri ryhmien ryhmät tavoittelevat tai minkälaisiin vesistöihin kalastusmatkat kohdistuvat. Kalastuksen erityistekniikkojen tarkastelulla voitaisiin täydentää ryhmien profiileja ja selvittää, onko erikoistumisen ryhmien välillä eroja harrastuksen pyyntitavoissa. Tulevia tutkimuksia ajatellen nostan esiin sen, että tiedostetusta harrastamisen sosiaalisesta luonteesta huolimatta, vapaa-ajan tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan harrastusilmiötä yksilöpsykologisesta näkökulmasta. Tutkimus on fokusoitunut tutkimaan sosiaalisen ympäristön vaikutuksia yksilön vapaa-ajan käyttäytymiseen (mm. Field 1973) tai segmenttoimaan yksilöitä harrastuksen sosiaalisiin osa-maailmoihin. (Ditton et al 1992; Unruh 1979). Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (ks. Arai & Pedlar 2003;

Sharpe 2005) vapaa-ajan tutkimuksessa ei ole kiinnitetty huomiota yhteisön näkökulmaan tai yhteisöjen harrastuskäytäntöihin. Harrastamista ja harrastusyhteisön muodostumista ei ole myöskään tematisoitu kulutuksellisenä ilmiönä, vaikka suuri osa harrastuskäytännöistä on luonteeltaan kulutuksellisia. Kulutuksen avulla sitoutuneet harrastajat muodostavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisöjä (Kozinets 2001).

Kuluttajien vapaa-aikaan liittyvässä yritystoiminnassa on tärkeää ymmärtää kuluttajien elämäntapaa ja arjen käytänteitä, laajasti ottaen kulutuskulttuuria (Arnould & Thompson 2005). Tällaista syvällistä tiedon muotoa voidaan kutsua elämäntapatiedoksi (Kotro & Timonen & Pantzar & Heiskanen 2005). Kalastuskontekstissa tällaiseen harrastuksen elämäntapatiedon ja harrastuksen eri osamaailmojen tarkasteluun ei ole kotimaisessa tutkimuksessa kiinnitetty juurikaan huomiota. Tästä näkökulmasta voidaan oivaltaa, miten moninaisin tavoin erilaiset kulutuskäytännöt vaikuttavat harrastamiseen ja harrastajien identiteettien sekä sosiaalisten osamaailmojen ylläpitämiseen. Jatkotutkimukset voivatkin tarkastella harrastukseen erikoistumisen viitekehyksestä harrastamisen yhteisöllisyyttä, harrastuskäytäntöjä, kulutuksellista luonnetta sekä näiden eroavaisuuksia erikoistumisen tasojen mukaan. Tämänkaltaisissa tulevilla tutkimuksissa voi olla perusteltua soveltaa määrällisen tutkimusotteen sijaan laadullisia tutkimusmenetelmiä kuten etnografiaa, joka mahdollistaa harrastajayhteisöjen käytäntöjen havainnoinnin ja siten tuottaa yksityiskohtaisempaa tietoa harrastamisesta. Harrastajakuluttamisen ja –kulutuksen merkitystä voitaisiin valaista myös harrastajilta kerättyjen narratiivien avulla. Onhan aikaisemmissa tutkimuksissa (esimerkiksi Autio 2006) valotettu kuluttajuutta ja kuluttamisen merkityksiä narratiivien avulla.

LÄHTEET

- Ahola, E.-K. (2007). Producing experience in marketplace encounters: a study of consumption experiences in art exhibitions and trade fairs. *Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis*, A-299. Ph D. thesis.
- Ahopelto, J. & Raatikainen, I. (1994). Verkostosidonnaisuus markkinoinnin kilpailutekijänä - näkökulmana mainonta. Teoksessa Raatikainen, I. & Ahopelto, J. (toim.). Verkostoajattelusta Verkostotoimintaan. Kuopion yliopiston julkaisuja E, yhteiskuntatieteet 21, 167-206.
- Alasuutari, P. (1999). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. (2005). Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa Räsänen, P., Anttila, A.-H. & Melin, H. (toim.). Tutkimus Menetelmien Pyörteissä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aldenderfer, M. S. & Blashfield, R. K. (1984). Cluster analysis. California: Sage Publications.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. (1999). Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Anderson, B. P. (1990). Recreation Specialization and Preferences of Utah Anglers. Utah State University, Logan.
- Arai, S. & Pedlar, A. (2003). Moving beyond individualism in leisure theory: A critical analysis of concepts of community and social engagement. *Leisure Studies*, 22, 1-18.
- Arffman, J. (1993). Suomen kehitysmahdollisuudet kansainväliseksi kalastusmatkailumaaksi. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus, julkaisusarja E: 47.
- Arndt, J. (1985). On making marketing science more scientific: role of orientations, paradigms, metaphors, and puzzle solving. *Journal of Marketing* 49(3), 11-23.
- Arnould, E. J. & Price, L. L. (1993). River magic: extraordinary experience and the extended service encounter. *Journal of Consumer Research* 20(1), 24-45.
- Autio, M. (2006). Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Väitöskirja.
- Backman, S. J. (1994). Using a person-situation approach to market segmentation. *Journal of Park and Recreation Administration* 12(1), 1-16.
- Baker, M. J. (1996). *Marketing, An Introductory Text*. 6th edition. MacMillan Press: London.
- Beatty, J. & Torbert, W. (2003). The false duality of work and leisure. *Journal of Management Inquiry*, 12(3), 239-252.
- Becker, E. (1973). *The Denial of Death*. New York: Free Press.

- Becker, H. S. (1960). Notes of the concept of commitment. *American Journal of Sociology*, 66 (7), 32-40.
- Belk, R. W. & Costa, J.A. (1998). The mountain man myth: a contemporary consuming fantasy. *Journal of Consumer Research* 25(3), 218-240.
- Bohnsack, B. L. (2002). Gender and longitudinal perspectives on recreation specialization levels of saltwater anglers in Texas. Texas A & M University, College Station. Ph D. thesis.
- Bloch, P. H. (1982). Involvement beyond the purchase process: conceptual issues and empirical investigations. *Advances in Consumer Research*, 9(1), 413-417.
- Bloch, P. H. & Bruce, G. D. (1984). Product involvement as leisure behavior. *Advances in Consumer Research* 11(1), 197-202.
- Bloch, P. H., Black, W. & Lichtenstein, D. (1989). Involvement with the equipment component of sport: links to recreational commitment. *Leisure Sciences* 11(3), 187-200.
- Burrell, G. & Morgan, G. (1979). *Sociological Paradigms and Organizational Analysis*. London: Heinemann Educational Books Ltd.
- Bryan, H. (1977). Leisure value systems and recreational specialization: the case of trout fishermen. *Journal of Leisure Research* 9(1), 174-187.
- Bryan, H. (1979). *Conflict in The Great Outdoors*. Sociological Study Number 4. University of Alabama, Bureau of Public Administration.
- Bryan, H. (2000). Recreation specialization revisited. *Journal of Leisure Research* 1, 18-22.
- Bryman, A. (2008). The End of Paradigm Wars. Teoksessa Alasuutari, P. , Bickman, L. & Brannen, J. (toim.). *The Sage Handbook of Social Research Methods*. Los Angeles, CA: Sage, 13-25.
- Buchanan, T. (1985). Commitment and leisure behavior: a theoretical perspective. *Leisure Sciences* 7(4), 401-420.
- Chipman, B. D. & Helfrich, L. A. (1986). Recreational specialization as an indicator of attitudes and management preferences of Virginia river anglers. Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg. Masters thesis.
- Campbell, M. B. (1989). Fishing lore: the construction of the "sportsman". *Annals of Tourism Research* 16, 76-88.
- Celsi, R. L., Rose, R. L. & Leigh T. W. (1993). An exploration of high-risk leisure consumption through skydiving. *Journal of Consumer Research*, 20(1), 1-23.
- Chipman, B. D. & Helfrich, L. A. (1988). Recreational specialization and motivations of Virginia river anglers. *North American Journal of Fisheries Management*, 8, 390-398.
- Cleveland, T. A. (1995). Angler survey of Tennessee sportsman license holders. Cookeville, Tennessee Technological University. Masters thesis.
- Coleman, D. & Iso-Ahola, S. E. (1993). Leisure and health: the role of social support and self determination. *Journal of Leisure Research*, 25(2), 111-128.

- Cova, B. & Cova, V. (2001). Tribal aspects of postmodern consumption research: the case of French inline roller skaters. *Journal of Consumer Behaviour*, 1 (1), 67-76.
- Cravens, D. V. (1997). *Strategic Marketing*. Usa: Irwin Book Team.
- Crawford, D. W., Jackson, E. L. & Godbey, G. (1991). A hierarchical model of leisure constraints. *Leisure Sciences*, 13 (4), 309 - 320.
- Creswell, J.W. (1994). *Research Design Qualitative & Quantitative Approaches* Thousand Oaks, CA: Sage.
- Croft, M. J. (1994). *Market segmentation. A Step-by-step Guide to Profitable New Business*. London: Routledge
- Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond Boredom and Anxiety*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Curcione, N. (1980). A reconceptualization of angler typologies. *Review of Sport & Leisure*, 5, 97-113.
- Dann, G. 1981. Tourist motivation: an appraisal. *Annals of Tourism Research*, 8(2), 187-219.
- Deem, R. (1988). *Work, Unemployment and Leisure*. London: Routledge.
- De Grazia, S. (1962). *Of Time Work and Leisure*. New York: Twentieth Century Fund.
- Denzin, N.K. & Lincoln Y.S. (1998). *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Sage Publications, Inc., USA.
- Deshpande, R. (1983). "Paradigms lost": on theory and method in research in marketing. *Journal of Marketing*, 47(9), 101-110.
- Ditton, R. B. (1996). Understanding diversity among large mouth bass anglers. Teok-sessa Miranda, L.E. & deVries, D. (toim.). *Multidimensional Approaches to Reservoir Fisheries Management*. American Fisheries Society Symposium 16. Bethesda: Maryland, 123-144.
- Ditton, R. B., Loomis, D.K. & Choi, S. (1992). Recreation specialization: reconceptualization from a social worlds perspective. *Journal of Leisure Research*, 24(1), 33-51.
- Donnelly, P. & Young, K. (1988). The construction and confirmation of identity in sport cultures. *Sociology of Sport Journal* 5, 223-240.
- Donnelly, M. P., Vaske, J. J. & Graefe, A. R. (1986). Degree and range of recreation specialization: toward a typology of boating related activities. *Journal of Leisure Research*, 18(2), 81-95.
- Dubin, R. (1992). *Central Life Interests: Creative Individualism in a Complex World*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Duda, M. D., Bissell, S. J., & Young, K. C. (1998). *Wildlife and the American Mind: Public Opinion on and Attitudes Toward Fish and Wildlife Management*. Responsive Management. Harrisonburg: Virginia.
- Dumazedier, J. (1974). *Sociology of Leisure*. New York: Elsevier Scientific Public Co.
- Engel, J., Warshaw M. & Kinnear, T.(1987) *Promotional Strategy. Managing The Marketing Communications Process*. 6th Edition. Irwin, Illinois.
- Engel, J. & Blackwell, R. (1982). *Consumer Behavior*. PCBS: College Publishing.

- Engel, J., Blackwell, R. & Miniard, P. (1986). *Consumer Behavior*. Saunders college: The Dryden Press.
- Ermala, M. (2002). Suomen näkymät kalastusmatkailun kohdemaana. Teoksessa Manninen, K. (toim.). *Veden satoa 2002 – vesiviljely matkailun tukena*. Kala- ja riistaportteja 244. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 34-36.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus Laadulliseen Tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fedler, A. J. & Ditton, R. B. (1994). Understanding angler motivations in fisheries management. *Fisheries*, 19(4), 6-13.
- Fedler, A. J., Ditton, R. B. & Duda, M. D. (1998). *Factors influencing recreational fishing and boating participation*. Sport Fishing and Boating Partnership Council. Virginia: Alexandria.
- Fedler, A. J. (2000). *Participation In Boating and Fishing: A Literature Review*. Recreational Boating And Fishing Foundation. Virginia: Alexandria. Luettu 12.12.2002. <http://www.rbff.org/research/Lit-Review-Final.pdf>.
- Field, D. R. & O'Leary, J. (1973). Social groups as the basis for assessing participation in selected water-based activities. *Journal of Leisure Research*, 5(2), 16-25.
- Fisher, M. R. (1997). Segmentation of angler population by catch preference, participation, and experience: a management oriented application of recreation specialization. *North American Journal of Fisheries Management*, 17, 1-10.
- Fiskeriverket & Turistdelegationen (1999). *Fisketurism - en naturlig näring. Förutsättningar oc möjligheter för utveckling av svensk fisketurism*. Fiskeriverket information 1999:5.
- Gahwiler, P. & Havitz, M. (1998). Toward a relational understanding of leisure social worlds, involvement, psychological commitment, and behavioral loyalty. *Journal of Park and Recreation Administration*, 13(2), 1-23.
- Gelber, S. M. (1999). *Hobbies: Leisure and the Culture of Work in America*. New York: Columbia University Press.
- Godbey, G. & Parker, S. (1976). *Leisure Studies and Services: An Overview*. Philadelphia: W.B. Saunders.
- González, A. M. & Bello, L. (2002). The construct "lifestyle" in market segmentation: the behaviour of tourist consumers. *European Journal of Marketing*, 36, 1/2, 51-85.
- Graefe, A. R. (1980). *The relationship between level of participation and selected aspects of specialization in recreational fishing*. Texas A&M University, College Station. Ph D. thesis.
- Grönroos, C. (2001). *Palveluiden Johtaminen Ja Markkinointi*. Espoo: WSOY.
- Grönroos, C. (2005). Adopting a service logic for marketing Hanken Swedish school of Economics. *Marketing Theory*, (6), 317-33.
- Haggard, L. M. & Williams, D. R. (1992). Identity affirmation through leisure activities: leisure symbols of the self. *Journal of Leisure Research*, 24(1), 1-18.

- Hallikainen, V. (1990). Luonnon Virkistyskäytön Perusteet. Helsinki: VAPK - kustannus.
- Hanks, P. (1979). Collins Dictionary of the English language. Australia: Sydney, Collins.
- Hase, H. J. (1996). The Effects of Angling Specialization on the Motivations and Management Setting Preferences of Arizona Warmwater Anglers. Arizona State University: Tempe.
- Havitz, M. E. & Dimanche, F. (1990). Propositions for testing the involvement construct in recreational and tourism contexts. *Leisure Sciences* 12(2), 179-195.
- Hawes, D. K. (1979). Leisure and consumer behavior. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 7(3), 391-403.
- Heikkilä, T. (2001). Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Heinonen, E. (2004). Aktiivinen harrastus työn siirtymän ja kompensaaion ilmentymänä: case matkailuoppaat. Sarja A-6. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja.
- Hemmi, J. (1993). Oppikirja Kotimaan Matkailusta. Jyväskylä: Gummerus.
- Hemmi, J. (1995). Ympäristö- ja luontomatkailu. Virolahti: Vapaa-Ajan Konsultit Oy.
- Hendee, J. C. (1974). A multible satisfaction approach to game management, wildlife society bulletin. 2(3), 104-112.
- Hendee, J. C. & Bryan, H. (1978). Social Benefits of Fish and Wildlife Conservation. *Proceedings of the Western Association of Fish and Wildlife Agencies Conference* 58, 234-254.
- Hill, G. M. & Hansen, G. F. (1988). Specialization in high school sports. The pros and cons. *Journal of Physical Education, Recreation and dance*, 76-79.
- Holland, S. M. & Ditton, R. B. (1992). Fishing trip satisfaction: a typology of anglers. *North American Journal of Fisheries Management* 12, 28-33.
- Huizinga, J. (1984). Leikkivä Ihminen. Yritys Kulttuurin Leikkiaineksen Määrittelemiseksi. Juva: WSOY.
- Hvenegaard, G. (2002). Birder specialization differences in conservation involvement, demographics and motivations. *Human Dimensions of Wildlife*, 7, 21-36.
- Hyypä, M., Mäki, J., Impivaara, O. & Aromaa, A. (2006). Leisure participation predicts survival: a population-based study in Finland. *Health Promotion International*, 21(1), 5-12.
- Hyytinen, L. (1995). Kalastuksesta ja kalavesiltä lähtevät muutospainet. Teoksessa Hyytinen, L. & Kupiainen, H. (toim.). Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, 9 - 24.
- Hänninen, J. & Tonder, M. (2001). Matkailukalastuksen kehittäminen Saimaan Pihlajavedellä. Kala- ja riistaraportteja 240. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.
- Ilola, H. & Aho, S. (2003). Mikä parasta Suomessa seitsemän Euroopan maan matkailijoiden näkemänä. MEK A:128. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.

- Iso-Ahola, S. (1980). *The Social Psychology of Leisure and Recreation*. Dubuque. Wm. C. Brown: Iowa.
- Iso-Ahola, S. E. & Mannell, R. C. (1985). Social and psychological constraints on leisure. Teoksessa Wade, M. G. (toim.). *Constraints on Leisure*. Illinois: Springfield, Thomas Books, 111-151.
- Itkonen, T. (1982). *Kieliopas*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Iwasaki, Y. & Havitz, M. E. (1998). A path analytic model of the relationship between involvement, psychological commitment, and loyalty. *Journal of Leisure Research*, 30(2), 256-280.
- Jaakkola, M., Lankinen, Y. & Koironen, M. (1990). Kalastusmatkailun nykytila ja kehitystarpeet 1990. Soveltavan eläintieteen julkaisuja nro 1. Kuopion yliopisto, soveltavan eläintieteenlaitos.
- Jackson, E. L. (1988). Leisure constraints: a survey of past research. *Leisure Sciences* 10, 203-215.
- Jackson, E. L. (1994). Constraints on participation in resource-based outdoor recreation. *Journal of Applied Recreation Research* 19(3), 215-245.
- Jackson, E. L. & Henderson, K. A. (1995). Gender-based analysis of leisure constraints. *Leisure Sciences* 17, 32-51.
- Janis, I. L. & Mann, L. (1977). *Decision Making. A Psychological Analysis of Conflict, Choice and Commitment*. New York: The Free Press.
- Juniu, S. (2000). Downshifting: regaining the essence of leisure. *Journal of Leisure Research*, 32(1), 69-73.
- Järviluoma, J. (1994). Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan. Teoksessa Aho, S. (toim.). *Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteena*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, 31-48.
- Järviluoma, J. (2001). Ympäristön käsitteestä luontomatkailun tulkintoihin. Teoksessa: Aho, S. & Honkanen, A. & Saarinen, J. (toim). *Matkailuelämykset tutkimuskohteena*. Lapin yliopiston matkailun julkaisuja B6.
- Järviluoma, J. (2006). Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 96. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kalastusasetus 1116/1982.
- Kalastusasetus 232/1994.
- Kalatalouden keskusliitto (2001). Kalastussäädöksiä. Kalatalouden keskusliitto No 137.
- Kaplan, M. (1975). *Leisure: Theory and Practice*. New York: John Wiley.
- Katila, P. (1987). Virkistysalueisiin kohdistuvat arvostukset. Ympäristöministeriö, ympäristön- ja luonnonsuojeluosaston julkaisuja A 60. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kauppi, L. (1996). Suomen luonto kansainvälisenä matkailutuotteena. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja A:70. Helsinki.

- Kelly, J. R. (1974). Socialization toward leisure: a developmental approach. *Journal of Leisure Research* 6(2), 181-193.
- Kelly, J. R. (1990). *Leisure*. NJ Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc.
- Kennedy, J. (2001). Ethical codes and survey researchers. Paper presented at the annual meeting of the American Association for Public Opinion Research, Montreal.
- Kikuchi, H. (1986). Segmenting Michigan's sport fishing market: evaluation of two approaches. Michigan State University: East Lansing. . Ph D. thesis.
- Kim, S. & Scott, D. & Crompton, J. L. (1997). An exploration of the relationships among social psychological involvement, behavioral involvement, commitment, and future intentions in the context of birdwatching. *Journal of Leisure Research*, 29(3), 320-341.
- Kirjavainen, E. (1997). Kalastuksesta matkailutuote. *Matkailukalastusryittäjän opaskirja*. Kalatalouden keskusliitto n:o 121.
- Komppula, R. & Boxberg, M. (2002). *Matkailuyrityksen tuotekehitys*. Helsinki: Edita.
- Konlaan, B. B. & Theobald, H. & Bygren, L. O. (2002). Leisure time activity as a determinant of survival: a 26-year follow-up of a Swedish cohort. *Public Health*, 116(4), 227-230.
- Koskela, J. (1995). Kalastusmatkailu maantieteellisenä tutkimuskohteena: esimerkkinä pohjoisen Keski-Suomen urheilukalastuskohteiden käyttäjätutkimus. Pro gradu – työ. Oulun yliopisto, maantieellinen laitos.
- Kotler, P. & Armstrong, G. (2008). *Principles of Marketing*. New Jersey: Pearson.
- Kotro, T., Timonen, P., Pantzar, M. & Heiskanen, E. (2005). *The Leisure Business and Lifestyle* Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus – Julkaisuja 2:2005.
- Kozinets R. V. (1999). 'E-Tribalized Marketing?: The Strategic Implications of Virtual Communities of Consumption', *European Management Journal*, Vol. 17 (6): 252–264.
- Kozinets, R. V. (2001). 'Utopian Enterprise: Articulating the meanings of Star Trek's Culture of Consumption', *Journal of consumer Research*, Vol. 28: 67-88.
- Kuentzel, W. F. & McDonald, C. D. (1992). Differential effects of past experience, commitment and lifestyle dimensions on River Use Specialization. *Journal of Leisure Research* 24(3), 269-287.
- Kuentzel, W.F. & Heberlein, T.A. (2006). From novice to expert? A panel study of specialization progression and change. *Journal of Leisure Research*, Vol. 38 No.4: 496-513.
- Kuhn, T. S. (1994). *Tieteellisten vallankumousten rakenne*. Helsinki: Art House.
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka: Aineistojen Hankinta, Käyttö Ja Säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Sage: Thousand Oaks.
- Kyle, G. & Chick, G. (2002). The social nature of leisure involvement. *Journal of Leisure Research*, 34(4), 426-448.

- Kyrö, P. (2003). Tieteellinen tutkimusprosessi: Osa 2. Luettu 18.8.2004. <http://www.metodix.com/showres.dll/fi/index>.
- Kyrö, P. (2004). Tutkimusprosessi Valintojen Polkuna. Tampere: Gaudeamus.
- Lahtinen, J. & Isoviita, A. (2001). Asiakaspalvelun Ja Markkinoinnin Perusteet. Tampere: Avaintulos Oy.
- Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2008. Luettu 8.8.2008. http://www.leofinland.fi/LEO/Suomeksi/elamys/elamys_ABC.iw3#ELÄMYS.
- Lapin Liitto (2008). Lapin matkailustrategia 2007-2010. Julkaisu A22. Rovaniemi.
- Lappalainen, A. (1995). Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Hyytinen, L. & Kupiainen, H. (toim.). Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteisä. Julkaisuja 37. Helsingin yliopisto, maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, 53-85.
- Lee, S.-H., Grafe, A. & Li, C. E.-L. (2007). The effects of specialization and gender on motivations and preferences for site attributes in paddling. *Leisure Sciences* 29(4), 355-373.
- Lee, J. & Scott, D. (2004). Measuring birding specialization: A confirmatory factor analysis. *Leisure Sciences*, 26(3), 245-260.
- Lehmussaari, K. (2002). Hierarkkinen klusterointi. Raportti C 2002 54. Helsingin yliopisto, Tietojenkäsittelytieteen laitos, 76-85.
- Lehtinen, T. & Niskanen, V. (1997) Johdatus tilastolliseen kuvaukseen ihmistieteissä: opiskelijan opas. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Lehtonen, H. (1996). Kalastusmatkailu: ympäristöä säästävää matkailua. Teemaseminaariesitys. 10.10.1996. Kotka.
- Lehtonen, H. (2002). Vapaa-ajankalastajan odotuksia kalakantojen hoidolle. Teoksessa Manninen, K. (toim.). Veden satoa 2002 – vesiviljely matkailun tukena. Kala- ja riistaraportteja 244. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 37- 44.
- Leinonen, K. (1990). Virkistys- ja kotitarvekalastuksen moniselitteisyys. Teoksessa Kuikka, S. & Marttinen, M. (toim.). Vesistöjen kalataloudellinen hyödyntäminen. Helsinki: YAJ, 23-32.
- Leinonen, K. & Lehtonen, H. (1992). Virkistyskalastuksen motiivit. Kalatutkimuksia 52/92. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 81-101.
- Leinonen, K. (1996). Kalastus Vantaanjoen vesistöalueella vuonna 1996. Kala- ja riistaraportteja nro 122.
- Levinson, M. (1999). Experience Required. *CIO Magazine*. Luettu 14.3.2001. <http://www.cio.com/archive/111599/pine.html>.
- Liikkanen, M. (2005). Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa Liikkanen, M., Hanifi, R. & Hannula, U. (toim.). Yksilöllisiä Valintoja, Kulttuurien Pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002. Helsinki: Tilastokeskus, 5-30.
- Lincoln YS & Cuba E (1985) *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications, Beverly Hills, California

- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (2000). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.). *Handbook of Qualitative Research*. Sage: Thousand Oaks, 163-188.
- Lindesmith, A. R., Strauss, A. L. & Denzin, N. K. (1988). *Social Psychology*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Little, R. J. A. & Rubin, D. B. (1987). *Statistical analysis with missing data*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Loomis, D. K. & Ditton, R. B. (1987). Analysis of Motive and Participation Differences Between Saltwater Sport and Tournament Fishermen. *North American Journal of Fisheries Management* 7, 482-487.
- Maa- ja metsätalousministeriö (1995). Kalastusmatkailutoimikunnan mietintö 1995. Komiteamietintö 1995:9.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2002). Virkistyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Kala- ja riistaosasto, 58/2002. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2008). Kalastusmatkailun kehittämisen valtakunnallinen toimenpideohjelma 2008-2013. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.
- Markuksela, V. (2005). Ollako erikoistunut vai eikö olla? Rovaniemen moottoriveto-uistelijoiden kalastusharrastukseen erikoistuminen. Lapin yliopisto, Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta. Pro gradu -työ.
- Matkailun edistämiskeskus (2006). Ulkomaiset matkailijat Suomessa: kesä 2005. Raja-haastattelututkimuksen maakohtaiset tulokset. MEK A:151. Helsinki: MEK.
- McFarlane, B. L. (1994). Specialization and motivations of birdwatchers. *Wildlife Society Bulletin* 22, 361-370.
- McFarlane, B. L. (1996). Socialization influences of specialization among birdwatchers. *Human Dimensions of Wildlife* 1(1), 35-50.
- McFarlane, B. L. (2004). Recreation specialization and site choice among vehicle-based campers. *Leisure Sciences*, 26: 309-322.
- McFarlane, B. L. & Boxall, P. (1996). Participation in wildlife conservation by birdwatchers. *Human Dimensions of Wildlife* 1(3), 1-14.
- McFarlane, B. L., Boxall, P. C. & Watson, D. O. (1998). Past experience and behavioural choice among wilderness users. *Journal of Leisure Research* 30(2), 195-213.
- McIntyre, A. (1981). *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Indiana: University Notre Dame Press.
- McIntyre, N. (1992). Involvement in risk recreation: a comparison of objective and subjective measures of engagement. *Journal of Leisure Research* 24(1), 64-71.
- McIntyre, N. & Pigram, J. J. (1992). Recreation specialization re-examined: the case of vehicle-based campers. *Leisure Sciences* 14(1), 3-15.
- McQuarrie, F. & Jackson, E. L. (1996). Connections between negotiations of leisure constraints and serious leisure: an exploratory study of adult amateur ice skaters. *Society and Leisure* 19, 459-483.

- Mellin, I. (2004). Ryhmittelyanalyysi. Turun kauppakorkeakoulu. Luettu 6.10.2004. <http://www.sal.tkk.fi/Opinnot/Mat-2.112/pdf/CLUST10.pdf>.
- Metsämuuronen, J. (1995). Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 146. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.
- Metsämuuronen, J. (2003). Tutkimuksen Tekemisen Perusteet Ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, J. (2005). Tutkimuksen Tekemisen Perusteet Ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Ky.
- Middleton, V. (1994). *Marketing in Travel and Tourism*. London: Butterworth-Heinemann.
- Mikkola, J. (2004a). Kalastukseen jää ”koukkuun”. *Erä* 3/2004, 5-6.
- Mikkola, J. (2004b). Vapaa-ajankalastuksen tulevaisuus. *Erä* 4/2004, 5-7.
- Mikkola, J. & Sievänen, T. (2002). Kalastus osana Suomalaisten luonnon virkistyskäyttöä. Teoksessa Manninen, K. (toim.). *Veden satoa 2002 – vesiviljely matkailun tukena*. Kala- ja riistaraportteja 244. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 17- 24.
- Mikkola, J. & Yrjölä, R. (2003). Suomalainen vapaa-ajankalastaja ja -kalastus vuosittu-hannen vaihtuessa. Helsinki. Kalatutkimuksia 190.
- Mitchell, A. A. (1981). The dimensions of advertising involvement. *Advances in Consumer Research* 8, 25-30.
- Moilanen, P. (2007). Vapaa-ajankalastus 2006. Tilastoja 7/2007. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.
- Moldovanyi, A. (2004). An examination of West Virginia pay pond anglers' characteristics, motives, and recreation specialization a study at the subactivity scale. West Virginia University. Master thesis.
- Morgan, G. (1980). Paradigms, metaphors, and puzzle solving in organization theory. *Administrative Science Quarterly*, 25(4), 605-622.
- Mullet, S. (1988). Leisure and consumption: incompatible concepts? *Leisure Studies*, 7(3), 241-253.
- Myers, J.H. (1996). *Segmentation and Positioning for Strategic Marketing Decisions*. Chicago, American Marketing Association.
- Neulinger, J. (1981). *The Psychology of Leisure*. Illinois: Charles C Thomas.
- Neuvonen, M., Sievänen, T. & Pouta, E. (2005). Virkistyskalastajien harrastajaprofiilit. Teoksessa Tuulentie, S. & Saarinen, J. (toim.). *Kestävät käytännöt matkailun suunnittelussa ja kehittämisessä*. Metlan työraportteja 20. Rovaniemi: Metla, 35-45.
- Ninomiya, H. & Kikuchi, H. (2004). Recreation Specialization and Participant Preferences among Windsurfers: An Application of Conjoint Analysis. *International Journal of Sport and Health Science*, Vol. 2:1-7.
- Nissén, P. (2002). Yli puolet meistä kalastelee Lapissa. *Kalamies* 5/2002, 11.

- Nätti, J. & Anttila, T. (2002). Tietotyön työajat, perhe ja työkuulttuurit. Teoksessa Härmä, M. & Nupponen, T. (toim.). *Työn Muutos Ja Hyvinvointi Tietoyhteiskunnassa*. Helsinki: Sitra, 159-168.
- Oh, C.-O. & Ditton, R. (2006). Using recreation specialization to understand multi-attribute management preferences. *Leisure Sciences*, 28 (4), 369-384.
- O'Neill, B. M. (2001). Market segmentation, motivations, attitudes and preferences of Virginia resident freshwater anglers. Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University. Blacksburg, Virginia. Masters thesis.
- Ostergaard, P. & Jantzen, C. (2002). Shifting perspectives in consumer research: from buyer behaviour to consumption studies. Teoksessa Beckmann, S. C. & Elliot, R. H. (toim.). *Interpretive Consumer Research. Paradigms, Methodologies and Applications*. Denmark: Copenhagen Business School Press, 9-23.
- Paataja, A. (2004). Luonnon tuotteistamisen vaikeus kalastusmatkailussa. Teoksessa Railo, E. & Toivonen, A.-L. (toim.). *Luontomatkailupäivät 2004. "Keitä me olemme ja minne olemme menossa?" "Kekä mää oon ja mihkä mää ny meinaam menä?"*. Kala- ja riistaraportteja 332. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 11-14.
- Palmer, A. (2008). *Principles of Services Marketing*. New York: McGraw-Hill.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Peñaloza, L. (2001). Consuming the American west: animating cultural meaning and memory at a stock show and rodeo. *Journal of Consumer Research*, 28(3), 369-398.
- Pesonen, M. & Muurinen, H. (1994). Markkinointi verkostuvassa yritystoiminnassa. Teoksessa Raatikainen, I. & Ahopelto, J. (toim.). *Verkostoajattelusta Verkostotoimintaan*. Kuopion yliopiston julkaisuja E, yhteiskuntatieteet 21, 145-166.
- Phillips, D. C. & Burbules, N. C. (2000). *Postpositivism and Educational Research*. New York: Rowman & Littlefield.
- Pietarinen, J. (2002). Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.). *Tutkijan Eettiset Valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 58-65.
- Pine II, J.P & Gilmore, J.H. (1999). *The experience economy : work is theatre & every business a stage*. Boston (MA): Harvard Business School Press.
- Plummer, J. T. (1974). The concepts and application of life style segmentation. *Journal of Marketing*, 38(1), 33-37.
- Pollock, K. H., Jones, C. M. & Brown, T. L. (1994). Angler survey methods and their applications in fisheries management. *American Fisheries Society, Special Publications* 25, Bethesda, Maryland.
- Pouta, E. & Heikkilä, M. (1998). *Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito. Ympäristöministeriön ja ympäristökeskuksen julkaisu*. Vantaa: Sinari.
- Radway, J. A. (2000). The act of reading the romance: escape and instruction. Teoksessa Schor, J. & Holt, D. B. (toim.). *The Consumer Society Reader*. New York: New Press, 169-182.

- Rautiainen, J. (2002). Saalisvarmuus on bisneksen ydin. Teoksessa Manninen, K. (toim.). Veden satoa 2002 – vesiviljely matkailun tukena. Kala- ja riistaraportteja 244. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 31- 34.
- Roberts, K. 1970. Leisure. London: Longman.
- Romberg, W. J. (1999). Market Segmentation, Preferences and Management Attitudes of Alaska Nonresident Anglers. Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University. Virginia: Blacksburg.
- Romesburg, H. C. (1990). Cluster Analysis for Researchers. Florida: Robert Krieger Publishing.
- Rothschild, M. L. (1984). Perspectives on involvement: current problems and future directions. *Advances in Consumer Research*, 11(1), 216-217.
- Ruohotie, P. (1976). Taideharrastukset ja taideasenteet eräiden ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden keskuudessa. A:17. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden julkaisuja.
- Räsänen, L. (1999). Pohjois-Karjala projekti. *Vetouistelu* 2/1999, 30-31.
- Shafer, C. S. & Hammitt, W. E. (1995). Purism revisited: specifying recreational conditions of concern according to resource intent. *Leisure Sciences* 17, 15-30.
- Sharpe, I. (2005). Delivering communitas: Wilderness adventure and the making of community. *Journal of Leisure Research*, 37(3), 255-280.
- Salz, R. J. & Loomis, D. K. (2000). Development and verification of a specialization index for angler segmentation. Proceedings of the 1999 northeastern recreation research symposium. USFS General Technical Report NE-269, 227-231.
- Salz, R. & Loomis, D. K. (2005). Recreation specialization and anglers' attitudes towards restricted fishing areas. *Human Dimensions of Wildlife*, 10(3), 187-199.
- Salz, R. J., Loomis, D. K. & Finn, K. L. (2001). Development and validation of specialization index and testing of specialization theory. *Human Dimensions of Wildlife*, 6(4), 239-258.
- Salz, R. J., Loomis, D. K., Ross, M. R. & Steinback, S. R. (2001). A Baseline Socio-economic Study of Massachusetts' Marine Recreational Fisheries. U. S.: Department of commerce.
- Sanyal, N. & McLaughlin, W. J. (1992). The literature on angler segmentation: a report prepared for the Idaho department of fish and game. Moscow, University of Idaho.
- Sanyal, N. & McLaughlin, W. J. (1994). Market Segmentation, Satisfaction, and Activity Persistence of Idaho Anglers. IDFG# 94-10. Idaho Dept. of Fish and Game, Boise. University of Idaho, Moscow.
- Schembri, S. (2006). Rationalizing service logic, or understanding services as experience? *Marketing Theory*, 6(3), 381- 392.
- Schouten, J. W. & McAlexander, J. H. (1995). Subcultures of consumption: an ethnography of the new bikers. *Journal of Consumer Research*, 22(1), 43-61.
- Schor, J. B. (1991). *The Overworked American: The Unexpected Decline of Leisure*. New York: Basic Books.

- Scott, D. & Godbey, G. (1992). An analysis of adult play groups: social versus serious participation in contract bridge. *Leisure Sciences*, 14, 47-67.
- Scott, D. & Godbey, G. (1994). Recreation specialization in the social world of contract bridge. *Journal of Leisure Research*, 26(3), 275-295.
- Scott, D. & Schafer, C. S. (2001a). Recreational specialization: a critical look at the construct. *Journal of Leisure Research*, 33(3), 319-343.
- Scott, D. & Schafer, C. S. (2001b). A rejoinder to reviewers' comments. *Journal of Leisure Research*, 33(3), 357-361.
- Scott, D., Ditton, R. B., Stoll, J. R., & Eubanks Jr., T. L. (2005). Measuring specialization among birders: utility of a self-classification measure. *Human Dimensions of Wildlife*, 10, 53-74.
- Scott, D. & Thigpen, J. (2003). Understanding the birder as tourist: Segmenting visitors to the Texas Hummer/Bird Celebration. *Human Dimensions of Wildlife*, 8, 199-218.
- Shafer, C. S. & Hammitt, W. E. (1995). Purism revisited: specifying recreational conditions of concern according to resource intent. *Leisure Sciences* 17, 15-30.
- Shamir, B. (1988). Commitment and Leisure. *Sociological Perspectives*, 31(April), 238-258.
- Sharpe, I. (2005). Delivering communitas: Wilderness adventure and the making of community. *Journal of Leisure Research*, 37(3), 255-280.
- Shove, E. & Pantzar, M. (2005). Consumers, producers and practices. Understanding the invention and reinvention of Nordic walking. *Journal of Consumer Culture*, 5(1), 43-64.
- Sievänen, T. (2001). Luonnonvirkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802.
- Smith, C. L. (1986). The life cycle of fisheries. *Fisheries* 11(4), 20-25.
- Sobel, M. E. (1981). *Lifestyle and Social Structure: Concepts, Definitions, Analyses*. New York: Academic Press.
- Stebbins, R. A. (1982). Serious leisure: a conceptual statement. *Pacific Sociological Review* 25(2), 251-272.
- Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, Professionals and Serious Leisure*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R.A. (1998). *After work: The search for an Optimal Leisure Lifestyle*. Calgary: Detselig Enterprises.
- Stone, R. N. (1984). The marketing characteristics of involvement. *Advances in Consumer Research* 11(1), 210-215.
- Storrs, D. (1999). Whiteness as stigma: essentialist identity work by mixed-race women. *Symbolic Interaction* 22, 187-212.
- Tiitinen, J. (2007). Lohirengestä Kalastusmatkailuyrittäjiksi. *Kalastusmatkailu Suomessa 1850-luvulta 2000-luvun Vaihteeseen*. Helsinki: Suomen tiedeseura.
- Tilastokeskus (2008). Väestö. Luettu 24.4.2008. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html.

- Toivonen, A.-L., Appelblad, H., Bengtsson, B., Geertz-Hansen, P., Guöbergsson, G., Kristofersson, D., Kyrkjebö, H., Navrud, S., Roth, E., Tuunainen, P. & Weissglas, G. (2000). Economic Value of Recreational Fisheries in the Nordic Countries. Nordic Council of Ministers, TemaNord 2000, 604.
- Toivonen, A.-L., Mikkola, J., Salmi, P. & Salmi, J. (2003). Vapaa-ajankalastuksen monet merkitykset. Kalatutkimuksia 187. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.
- Tyrväinen, L. & Koivula, E. (2006). Luontomatkailua yli rajojen. Teoksessa Jalonen, R., Hanski, I., Kuuluvainen, T., Nikinmaa, E., Pelkonen, P., Puttonen, P., Raitio, K. & Tahvonen, O. (toim.). Uusi metsäkirja. Helsinki: Gaudeamus, 299-304.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuominen, K. (2008). Suomen vetouistelutoimikunnan puheenjohtaja. Sähköposti-haastttelu. 26.2.2008.
- Uriely, N. (2001). 'Travelling workers' and 'working tourists': variations across the interaction between work and tourism. *International Journal of Tourism Research* 3(1), 1-8.
- Vapaa-ajankalastus 2000. SVT, Ympäristö 2002:54, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 27.
- Valtonen, A. (2004). Rethinking free time. A study on boundaries, disorders, and symbolic goods. *Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis*, A-236. Helsinki: Helsinki School of Economics. Ph D. thesis.
- Vargo, S. L. & Lusch, R. F. (2004). Evolving to a new dominant logic for marketing. *Journal of Marketing*, 68 (1), 1-17.
- Veal, A. J. (1992). Definitions of leisure and recreation. *Australian Journal of Leisure and Recreation*, 2(4), 44-48.
- Vuoristo, K.-V. (1994). Attraktio matkailututkimuksen käsitteenä. Teoksessa Aho, S. (toim.). Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteena. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, 22-30.
- Vähätalo, L. & Ruotsalainen, M. (1996). Metsästä Elämyksiä. Opas Metsämatkailupalvelun Tuottamiseen. Helsinki: Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.
- Yli-Mommo, H.-P. (2008). Kalastusreissuilla uistelua, retkeilyä ja yhdessäoloa. *Lapin Kansa*, 23.7.2008, 15.
- Ylitalo, M. (2008). Runsauden yhteiskunta sijoittaa vapaa-aikaan. *Tieto & Trendit*, 2.
- Ympäristöministeriö (1985). Ulkoilututkimuksen kehittäminen Suomessa 1986-1990. Ympäristön- ja luonnonsuojeluosaston julkaisu C:12. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Yoder, D. (1997). A model for commodity intensive serious leisure. *Journal of Leisure Research*, 29(4), 407-430.
- Wangin, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 349-370.

- Wellman, J. D., Roggenbuck, J. W. & Smith, A. C. 1982. Recreation specialization and norms of depreciative behavior among canoeists. *Journal of Leisure Research* 14, 323-340.
- Wells, W. D. & Tigert, D. J. (1971). Activities, interests and opinions. *Journal of Advertising Research*, 11(4), 27-35.
- Williams, D. R., Schreyer, R. & Knopf, R. C. (1990). The effect of the experience use history on the multidimensional structure of motivations to participate in leisure activities. *Journal of Leisure Research* 22, 36-54.
- Wind, Y. & Green, P. (1974). Some conceptual, measurement and analytical problems in life style research. Teoksessa Wells, W. (toim.). *Lifestyle and Psychographics*. Chicago, IL, American Marketing Association, 99-126.

Liite 1. Kysymyslomake

KYSYMYSLOMAKE

Vastaa kysymyksiin tavalla, joka antaa totuudenmukaisen kuvan tavastasi harrastaa kalastusta ja moottorivetouistelua. Hyvä vastausvaihtoehto on sellainen, joka kuvaa eniten omaa käyttäytymistäsi ja tuntemuksiasi. **Vastaa kysymyksiin ympyröimällä/rastittamalla oikeaksi katsomasi vaihtoehto tai kirjoita vastaus sille varatuille viivoille.**

Olen kiinnostunut jokaisesta vastauksesta. Kysymyksiin vastaamalla annat tutkimuksen kannalta arvokasta tietoa.

1. Mitä kalastuksen muotoja harrastat?

	En koskaan	Melko harvoin	Satunnaisesti	Melko usein	Erittäin usein
Moottorivetouistelu	1	2	3	4	5
Soutu-uistelu	1	2	3	4	5
Vapakalastus	1	2	3	4	5
Perhokalastus	1	2	3	4	5
Verkkokalastus	1	2	3	4	5
Muu pyydyskalastus	1	2	3	4	5
Joku muu, mikä:	1	2	3	4	5

2. Kuinka monta vuotta olet harrastanut moottorivetouistelua?

3. Kuinka monta vuotta olet ollut Rovaniemen moottoriuistelijat Ry:n jäsen?

4. Arvioi, kuinka monta päivää harrastit moottorivetouistelua viime kesänä?

5. Vertaa viimekesäistä moottorivetouisteluun osallistumista aikaisempiin vuosiin.

- En ole harrastanut moottorivetouistelua aiemmin.
- Osallistuin vähemmän kuin aikaisempina vuosina.
- Osallistuin yhtä paljon kuin aikaisempina vuosina.
- Osallistuin enemmän kuin aikaisempina vuosina.

6. Kerro syitä, joiden vuoksi harrastit moottorivetouistelua vähemmän tai enemmän kuin aikaisempina vuosina?

7. Millaisiksi arvioit omat taitosi moottorivetouistelijana?

- Olen vasta-alkaja.
- Olen jo hieman harjaantunut.
- Olen melko paljon harjaantunut.
- Olen erittäin harjaantunut.

8. Haluatko kehittää taitojasi ja edistyä kalastusharrastuksessasi?

- En, en ole kiinnostunut kalastustaitojen ylläpitämisestä tai niiden kehittämisestä.
- Haluan ainakin yrittää pysyä nykyisellä kalastustaitotasolla.
- Kyllä, olen valmis käyttämään aikaa ja näkemään vaivaa taitojen edelleen kehittämiseen.

9. Millä tavoin itse edistät kalastuksen taitojasi?

10. Kerro, mitkä ovat mielestäsi kolme tärkeintä tekijää, jotka auttavat sinua kehittymään moottorivetouistelijana?

11. Millainen on mielestäsi hyvä moottorivetouistelija?

12. Arvioi kalastusvälineiden merkitystä moottorivetouisteluharrastuksessa.

- (1) Täysin merkityksetön (2) Melko merkityksetön (3) Ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään (4) Melko tärkeä (5) Erittäin tärkeä

13. Arvioi tämän hetkisen vetouisteluvälineistösi määrä ja sen rahallinen arvo.

Omistan moottoroidun vetouisteluveneen		arvioitu arvo €
☐ Kyllä	lkm _____	_____
☐ En		
Omistan trailerin		arvioitu arvo €
☐ Kyllä	lkm _____	_____
☐ En		
Turvavälineistö		arvioitu arvo €
☐ Pelastusliivi	lkm _____	_____
☐ Kelluntapuku	lkm _____	_____
☐ Pelastuspuku	lkm _____	_____
☐ Muu pelastusvälineistö	lkm _____	_____
Kalastusvälineistö		arvioitu arvo €
☐ Kelat	lkm _____	_____
☐ Vavat	lkm _____	_____
☐ Manuaalitikila	lkm _____	_____
☐ Sähkötakila	lkm _____	_____
☐ Manuaaliplaanarikela	lkm _____	_____
☐ Sähköplaanarikela	lkm _____	_____
☐ Plaanarikelkka	lkm _____	_____
☐ Targa ym. telineet	lkm _____	_____
☐ Muu, mikä: _____	lkm _____	_____
_____	lkm _____	_____
Vene-elektroniikka:		arvioitu arvo €
☐ Kaikuluotain	lkm _____	_____
☐ Karttaplotteri	lkm _____	_____
☐ Gps	lkm _____	_____
☐ Tutka	lkm _____	_____
☐ Autopilotti	lkm _____	_____
☐ Kannettava atk	lkm _____	_____
☐ Navigointiohjelmat	lkm _____	_____
☐ C-map NT	lkm _____	_____
☐ Meri-VHF	lkm _____	_____
☐ Mittarit ja mittauslaitteet	lkm _____	_____
☐ Muu, mikä: _____	lkm _____	_____
_____	lkm _____	_____
Vieheet:		arvioitu arvo €
(vaaput, pellit, raksit yms.)		_____

14. Mitä moottorivetouisteluun liittyviä välineinvestointeja olet suunnitellut tekeväsi lähitulevaisuudessa?

15. Mitä kokisit menettäväsi, jos lopettaisit moottorivetouisteluharrastuksen?

16. Kuvaile moottorivetouistelun kautta muodostuneita ystävyysuhteita ja kalakaveripiiriä.

17. Arvioi kuinka moneen moottorivetouistelukilpailuun osallistuit viime kesänä?

18. Kalastusmatkailuksi mielletään toiminta, jossa matkalle lähdön syynä on kalastus. Kalastusmatkustaja matkustaa siis kalastaakseen. Kalastusmatkailussa matkustetaan vakinaisen asuinpaikkakunnan ulkopuolelle tarkoituksena harrastaa virkistyskalastusta (esim. kalastusloma, kalastuskilpailu ym.). **Harjoitko viime kesän aikana kalastusmatkailua?** Jos vastaat kysymykseen **vaihtoehdon 1**, voit siirtyä tämän kysymyksen jälkeen suoraan **kysymykseen 21**.

(1) En lainkaan (2) 1 - 3 matkaa (3) 4 - 7 matkaa (4) 8- 11 matkaa (5) yli 12 matkaa

19. Arvioi viime kesän kaukaisimman kalastusmatkan pituus kilometreissä (yhteen suuntaan)? Mihin matka kohdistui?

20. Kuinka monta päivää kalastusmatkasi tavallisesti kestää?

21. Arvioi seuraavien asioiden merkitystä onnistuneessa kalastusmatkassa.

	Täysin merki- tyksetön	Melko merki- tyksetön	Ei merkitykse- tön, mutta ei tärkeäkään	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä
Luonnon läheisyys	1	2	3	4	5
Maisemien kauneus	1	2	3	4	5
Rentoutuminen	1	2	3	4	5
Kiiirettömyys	1	2	3	4	5
Jännitys	1	2	3	4	5
Itse pyydystetty kala	1	2	3	4	5
Yhdessäolo ystävien kanssa	1	2	3	4	5
Saaliin määrä	1	2	3	4	5
Saa olla itseksensä	1	2	3	4	5
Suuret saaliskalat	1	2	3	4	5
Varusteiden testaus ja käyttö	1	2	3	4	5
Kalastusmahdollisuuksien helppous	1	2	3	4	5
Opaspalvelut kalastuspai- kalla	1	2	3	4	5
Lupien myynti kalastus- paikalla	1	2	3	4	5
Majoituspalvelut	1	2	3	4	5
Paikalliset kalavinkit	1	2	3	4	5
Saaliin säilytys	1	2	3	4	5

22. Oletko Rovaniemen moottoriuistelijat ry:n ohella muiden kalastusjärjestöjen jäsen?
Mikäli vastasit myöntävästi, nimeä järjestöt.

23. Tilaatko kalastusaikakausilehtiä? Mikäli vastasit myöntävästi, nimeä tilamaasi lehdet.

24. Kuinka usein käytät seuraavia viestintävälineitä hankkiaksesi tietoa tai keskustellaksesi moottorivetouistelusta?

	En koskaan	Melko harvoin	Satunnaisesti	Melko usein	Erittäin usein
Sanomalehdet	1	2	3	4	5
Kalastuslehdet	1	2	3	4	5
Televisio	1	2	3	4	5
Toiset kalakaverit	1	2	3	4	5
Kalastusvälinekauppa	1	2	3	4	5
Romu ry	1	2	3	4	5
Internet	1	2	3	4	5
Joku muu, mikä: _____	1	2	3	4	5

25. Seuraavassa on joukko väittämiä. Ympyröi kuhunkin väitteeseen se vaihtoehto, joka ilmentää parhaiten omaa mielipidettäsi väittämän kanssa.

(a) Kalastus on tärkein ulkoilmaharrastukseni.

- 1 Olen voimakkaasti eri mieltä
- 2 Olen eri mieltä
- 3 Vaikea sanoa
- 4 Olen samaa mieltä
- 5 Olen voimakkaasti samaa mieltä

(b) Koen saavani enemmän mielihyvää kalastuksesta kuin työstäni.

- 1 Olen voimakkaasti eri mieltä
- 2 Olen eri mieltä
- 3 Vaikea sanoa
- 4 Olen samaa mieltä
- 5 Olen voimakkaasti samaa mieltä

(c) Huomaan, että elämäni on keskittynyt huomattavasti kalastusharrastuksen ympärille.

- 1 Olen voimakkaasti eri mieltä
- 2 Olen eri mieltä
- 3 Vaikea sanoa
- 4 Olen samaa mieltä
- 5 Olen voimakkaasti samaa mieltä

(d) Kalastusharrastus on vaikuttanut tai tulee vaikuttamaan ammatinvalintaani.

- 1 Olen voimakkaasti eri mieltä
- 2 Olen eri mieltä
- 3 Vaikea sanoa
- 4 Olen samaa mieltä
- 5 Olen voimakkaasti samaa mieltä

(e) Kalastusharrastus on vaikuttanut asuinpaikkani tai asuinpaikkakuntani valintaan.

- 1 Olen voimakkaasti eri mieltä
- 2 Olen eri mieltä
- 3 Vaikea sanoa
- 4 Olen samaa mieltä
- 5 Olen voimakkaasti samaa mieltä

26. Arvioi, kuinka keskeisessä osassa moottorivetouistelu on elämässäsi?

- (1) Täysin merkityksetön (2) Melko merkityksetön (3) Ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään (4) Melko tärkeä (5) Erittäin tärkeä

27. Arvioi, kuinka tärkeä mielihyvän tuottaja moottorivetouistelu on?

- (1) Täysin merkityksetön (2) Melko merkityksetön (3) Ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään (4) Melko tärkeä (5) Erittäin tärkeä

28. Mitä moottorivetouistelun harjoittaminen mielestäsi vaatii?

29. Mikä moottorivetouistelussa viehättää?

30. Mikä sai sinut liittymään Rovaniemen moottoriuistelijat Ry:hyn?

31. Muuta asiaa vetouisteluharrastuksesta tai Rovaniemen moottoriuistelijat Ry:n toiminnasta:

Kiitos vastauksestasi!

Liite 2. Saate

LAPIN YLIOPISTO
Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta

SAATE
19.5.2004

Tervehdys Romulainen,

Vetouistelun ohessa opiskelen Lapin yliopistossa pääaineena markkinointia. Opintoni ovat loppusuoralla ja parhaillaan työstän kauppatieteiden maisterin tutkintoon kuuluvaa Pro gradu -työtä kalastusharrastukseen erikoistumisesta. Työssäni selvitän yhden urheilukalastuksen osamaailman eli moottorivetouistelijoiden harrastukseen erikoistumista. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat Rovaniemen moottoriuistelijat ry:n jäsenet.

Työssä jokaisen RoMu:n jäsenen antama panos on erittäin tärkeä. Vastaamalla kyselyyn annat arvokasta tukea tutkimukseni toteuttamiseen sekä tarjoat tietoa, jota voidaan hyödyntää kalastusmatkailuelinkeinon parissa ja kalastusjärjestömmen toiminnassa.

Toivon, että vastaat kirjeen mukana olevaan kysymyslomakkeeseen ja palautat sen minulle ohessa olevalla kirjekuorella **4.6.2004** mennessä. Käsittelen vastaukset luottamuksellisesti ja käytän niitä vain tilastollisina kokonaisuuksina sekä yhteenvetoina. Työni ohjaajana on Lapin yliopiston markkinoinnin professori Juha Panula.

Mikäli haluat saada lisätietoa tutkimuksesta, otathan yhteyttä.

Kiitos etukäteen vastauksestasi ja kireitä siimoja tulevalle kalastuskaudelle!

Terveisin

Työn ohjaaja

Vesa Markuksela, kauppatieteiden yo

Juha Panula, professori
Lapin yliopisto

Veitikantie 38 as 3

96100 Rovaniemi

p. 040 - 8283118

vmarkuks@ulapland.fi

p. 016 - 341 2662

Juha.Panula@ulapland.fi

Liite 3. Muistutussaate

LAPIN YLIOPISTO
Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta

MUISTUTUSSAATE
9.6.2004

Tervehdys XXX,

Lähestyin Sinua jo aiemmin tutkimukseeni kuuluvalla kyselylomakkeella. En ole vielä saanut vastaustasi, joten tarjoan nyt uutta mahdollisuutta osallistua.

Kyselyyn vastaaminen vie esitestauksen mukaan vain noin 30 minuuttia, mutta kysymyksiin vastaamalla annat arvokasta tukea tutkimukseni toteuttamiseen sekä tarjoat tietoa, jota voidaan hyödyntää kalastusjärjestömmme toiminnassa. Käsittelen vastaukset luottamuksellisesti ja käytän niitä vain tilastollisina kokonaisuuksina sekä yhteenvetoina.

Toivon, että vastaat kirjeen mukana olevaan kysymyslomakkeeseen ja palautat sen minulle ohessa olevalla kirjekuorella mahdollisimman pian. Mikäli haluat saada lisätietoa tutkimuksesta, otathan yhteyttä.

Työn onnistumisen kannalta Sinun antama panos on ensiarvoisen tärkeä!

Etukäteen kiittäen

Terveisin

Vesa Markuksela, kauppatieteiden yo

Veitikantie 38 as 3

96100 Rovaniemi

p. 040 - 8283118

vmarkuks@ulapland.fi

Työn ohjaaja:

Juha Panula, professori

Lapin yliopisto

p. 016 - 341 2662

Juha.Panula@ulapland.fi

Liite 4. Avointen kysymysten sisällönanalyysin vaiheet

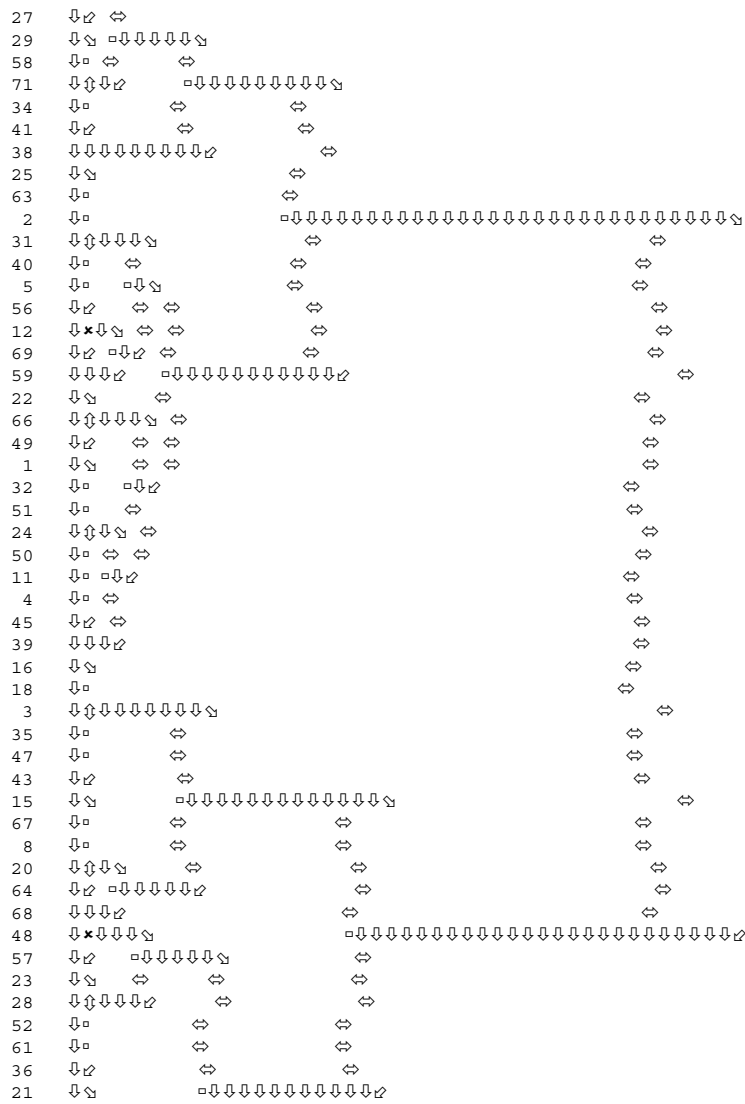
TUTKIMUSONGELMA:	PÄÄONGELMA - alaongelma 1 - alaongelma 2 - alaongelma 3
HARRASTUKSEEN ERIKOISTUMISEN ULOTTUVUUS	1) Sitoutuminen, osallistuminen ja harrastuskokemus
KYSYMYSLOMAKKEEN AVOIN KYSYMYS	Millainen on mielestäsi hyvä moottorivetouistelija (k 11)?
ALKUPERÄISESSÄ MUODOSSA LITTEROITU AINEISTO / LOMAKE-NUMERO	1 rauhallinen, valmis kokeilemaan uutta
	2 saa kalaa eri keleillä, osaa pyytää tietyillä paikoilla, tietyin viehein, tietyistä syvyydestä
	3 harkitsevainen, muiden huomioon ottaminen
	4 asiantunteva, rauhallinen, ottaa muutkin vesillä huomioon
	5 välineet kunnossa, ottaa muut uistelijat ja ranta-asukkaat huomioon, maksaa lupansa ja noudattaa kalojen alamittoja
	6 ei häiritse omalla käyttäytymisellään muita vesillä olijoita
	7 ”tekee lujasti töitä”. Hakee koko ajan, millä syvyydellä kalat ovat ja minkä värinen ottipeli kelpaa. Jos päivän mittaan tulee pitempi hiljasempi hetki on heti reagoitava. Vaihdeettava vieheitä tai muutettava syvyyttä. Ottipaikkaankin on tutustuttava kartan avulla etukäteen.
	8 pitää huolta varusteista, arvostaa toisia, neuvoo aloittelijoita ja noudattaa sääntöjä
	9 rauhallinen, toiset huomioon ottava, ei liian riskialtis, ulospäin suuntautunut
	10 harrastuspohjainen uistelijä
	11 avoin kaikille vinkeille, kokeiluille
	12 Tuntee vesistöt. Noudattaa sääntöjä. Huomio muut vesilläliikkujat. Ei väheksy turvallisuuteen liittyviä seikkoja. Avoimuus toisia uistelijoihin kohtaan, kertoo kalapaikat ja saaliit todellisina.
	13 rauhallinen lupsakka ei se saalis ole kaikkein tärkein
	14 ottaa huomioon muut vesilläliikkujat tiedottaa toisille mitä – missä - milloin ottaa mukaan uusia harrastuksesta kiinnostuneita
	15 saa kalaa ja menestyy kisoissa
	16 kokenut, luontoa arvostava
	17 noudattaa kalastus sääntöjä
	18 rauhallinen kokeilun haluinen
	19 uskaltaa kokeilla eri asioita kunnioittaa muita kalastajia arvostaa saalista
	20 saalisvarma
	21 ”häiriötön”
	22 rauhallinen ja huumorintajuinen
	23 huolehtii turvallisuudesta vesillä, huomioi myös muut kulkijat, ”kalastaa tasaisen hyvin”

24 seuraa kehitystä, ei tee liian äkkinäisiä päätöksiä
25 avoin uusille asioille kertoo tietonsa myös muille
26 ottaa muut kalastajat huomioon!! Auttaa tarvittaessa
27 pystyy seulomaan toisten jutuista oleellisen tiedon jaksaa kokeilla ja testata
28 innokas ja työtä tekevä
29 tuntee vesistön tietää ottiustimen pystyy uistattamaan vähintään 16 vavalla
30 rauhallinen, pitkäpinnainen
31 joka on tasainen kisoissa, ei tule romahduksia eli saalistakuu
32 rehti, reipas ja toiset huomioon ottava rehellinen ja avoin toisia kalastajia kohtaan
33 ei saa olla kovin kateellinen, kertoo muille opittuja taitoja
34 hyvä hermoinen, luottaa siihen mitä tekee, kunnioittaa muita ja myös käsittelee saaliinsa asianmukaisesti. Ottaa huomioon sään / olosuhteet voisi pitää myös saalispäiväkirjaa kuin myös järvi-kohtaista päiväkirjaa. Värit / kelit lämpötilat
35 sellainen joka saa kalaa
36 kalastusalueensa tuntija toisen huomioon ottava
37 hän osaa käsitellä kalastusvälineitä, osaa ajaa venettä turvallisesti, löytää kalapaikat ja osaa käsitellä kalan
38 huomioi muut kalastajat (pyydys yms.) pitää vesistön ja luonnon siistinä ottaa huomioon veden ääressä asuvat (talot, mökit)
39 täytyy koko ajan harjoitella ja omaksua uutta
40 joka saa kalaa silloinkin kun muut eivät saa
41 huomiokykyinen, hyvä sään lukija
42 luontoa arvostava – tuo roskat matkassa ottaa ranta-asukkaat huomioon
43 kärsivällinen, kaavoihin / vanhoihin tottumuksiin kangistumaton, turvallisuuteen panostava
44 sinnikäs, ei uutta kaihtava ja itseensä ja vaappuihinsa luottava
45 kalalajin ja –paikan mukainen vieheiden valinta. ”Ajolinjojen” valinta. Ajankohdan valinta. Noudattaa kalastussääntöjä. Syö minkä pyytää.
46 ympäristön huomioiva avoin kokemuksistaan ja muitten kanssa ne jakava
47 ---
48 hyvä hermoinen, toiset huomioon ottava
49 avoin, seurallinen, yhteistyö
50 saa saalista ja osaa käyttää uusinta tekniikkaa hyödyksi
51 tuntee veneily sääntöt ottaa toisetkin uistelijat huomioon ei sahaa yhtä paikkaa röhkeänä
52 ---
53 ---
54 avoin rauhallinen muita arvostava
55 rauhallinen mukava, ei turhia hötkyile ja jutut pysyy kohtuuden rajoissa, joidenkin juttuja kuunnellessa, että vastuu on kuulijalla

	<p>5 välineet kunnossa</p> <p>ottaa muut uistelijat ja ranta-asukkaat huomioon</p> <p>maksaa lupansa</p> <p>noudattaa kalojen alamittoja jne.</p>
AINEISTON KATEGORISOINTI TEMAATTISIIN RYHMIIN (esimerkkiote aineistosta)	<p>teema 1 rauhallinen, harkitsevainen, muiden huomioon ottaminen, asiantunteva, ottaa muutkin vesillä huomioon, ottaa muut uistelijat ja ranta-asukkaat huomioon jne.</p> <p>teema 2 valmis kokeilemaan uutta jne.</p> <p>teema 3 saa kalaa eri keleillä, osaa pyytää tietyillä paikoilla, osaa pyytää tietyin viehein, osaa pyytää tietystä syvyydestä jne.</p> <p>teema 4 välineet kunnossa jne.</p> <p>teema 5 maksaa lupansa, noudattaa kalojen alamittoja jne.</p>
AINEISTON LUOKITTELU SISÄLLÖLLISESTI JA NUMEERISESTI	<p>(eniten avaintoja)</p> <p>teema 1 = ihmisten ja ympäristön huomioiminen ja kunnioittaminen teema 2 = harrastajan luonteenpiirteet teema 3 = harrastuksen taitotieto teema 4 = välineiden kunnossapito teema 5 = kalastussääntöjen noudattaminen jne.</p> <p>(vähiten havaintoja)</p> <p>jne.</p>
AINEISTON UUELLEEN JÄSENTÄMINEN JA TULKINTA PROSESSINA	<p>Havaintojen ja teemojen tarkistaminen ja uudelleen tulkinta prosessina</p> <ul style="list-style-type: none"> - havaintojen sisällön ja määrän tarkistaminen - teemojen tarkistaminen ja muokkaaminen - luokittelun uudelleen jäsentäminen ja nimeäminen
KÄSITTEELLISTÄMINEN: hyvän moottoriveto-uistelijan ominaisuudet käsitteinä (laadullinen analyysi ja määrällinen analyysi)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sosiaalinen toimintatapa: toisten ihmisten ja ympäristön huomioon ottaminen ja kunnioittaminen, vuorovaikutukseen ja asenteisiin liittyvä avoimuus ja seurallisuus 2. Luonteenpiirteet: rauhallinen, innostunut, määrätietoinen, rehellinen ja kadehtimaton luonteenlaatu 3. Moottorivetouisteluun liittyvät tiedot / taidot: sääolosuhteiden tuntemus, vesistöjen tuntemus, kalastusvälineistön hallinta ja niistä huolehtiminen, saalisvarmuus, kisoissa menestyminen 4. Käyttäytyminen vesillä: turvallisuudesta huolehtiminen ja kalastusta/ympäristöä koskevien sääntöjen noudattaminen 5. Asenne: arvostaa luontoa, arvostaa saalista ja tekee lujasti töitä

	harrastuksen eteen
ANALYYSIN TULKINTA HARRASTUKSEEN SITOUMISENA	Kysymys 11 kuvaa sitoutumisen, osallistumisen ja harrastuskokemuksen ulottuvuutta. Analyysi tuotti käsitteellistä ja numeerista tietoa sitoutuneiden harrastajien moraalis-eettisistä käsityksistä, arvostuksista, käyttäytymissäännöistä ja toimintatavoista. Analyysi ja tulosten tulkinta muodostaa näkemyksen hyvän moottoriurheilijan arkkityypistä – jalokalastajasta.

Liite 5. Erikoistumisen ryhmien dendogrammi

Liite 6. Taulukot

Taulukko 2. Kalastusharrastusmuotojen keskeiset tunnusluvut

	oottorivetouisteisouu-uistel/apakalastu?erhokalastu?erkkokalastu/luu pyydysluu, mikä						
	70	61	59	58	62	47	24
N	70	61	59	58	62	47	24
Mean	4,44	2,49	2,75	1,66	2,26	1,64	3,08
Median	5,00	2,00	3,00	1,00	2,00	1,00	3,50
Mode	5	2	2	1	2	1	4
Std. Deviation	,651	,960	,921	,983	1,100	,735	1,530
Variance	,424	,921	,848	,967	1,211	,540	2,341
Skewness	-1,078	,609	,400	1,441	,759	,697	-,231
Std. Error of Skewness	,287	,306	,311	,314	,304	,347	,472
Kurtosis	1,542	,164	-,198	1,462	,085	-,802	-1,481
Std. Error of Kurtosis	,566	,604	,613	,618	,599	,681	,918
Minimum	2	1	1	1	1	1	1
Maximum	5	5	5	5	5	3	5
Percentiles							
25	4,00	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,25
50	5,00	2,00	3,00	1,00	2,00	1,00	3,50
75	5,00	3,00	3,00	2,00	3,00	2,00	4,00

Taulukko 3. Kalastusharrastusmuotojen tunnusluvut korjattuna ryhmittäisellä keskiarvolla

	loottorivetouistel	Soutu-uisteluw	apakalastus	Perhokalastus	erkkokalastus	Muu pyydys	
N	70	70	70	70	70	70	
Mean	4,44	2,50	2,79	1,66	2,23	1,64	
Median	5,00	2,00	3,00	1,00	2,00	2,00	
Mode	5	2	3	1	2	1	
Std. Deviation	,651	,913	,849	,915	1,038	,660	
Variance	,424	,833	,722	,837	1,077	,436	
Skewness	-1,078	,588	,285	1,446	,883	,540	
Std. Error of Skewness	,287	,287	,287	,287	,287	,287	
Kurtosis	1,542	,334	,180	1,874	,542	-,662	
Std. Error of Kurtosis	,566	,566	,566	,566	,566	,566	
Minimum	2	1	1	1	1	1	
Maximum	5	5	5	5	5	3	
Percentiles							
	25	4,00	2,00	2,00	1,00	1,75	1,00
	50	5,00	2,00	3,00	1,00	2,00	2,00
	75	5,00	3,00	3,00	2,00	3,00	2,00

Taulukko 5. Korrelaatiokertoimet vaihtoehtoisista erikoistumisen ulottuvuuksien indikaattoreista

		ZKeskiytyminen	ZKalastuspäivät viime kesänä	ZArvio omista taidoista	ZKeskeisyys	ZInvestoinnit	ZMoottorivetouistelun harrastusvuodet
ZKeskiytyminen	Correlation Coefficient	1,000	,404**	,286*	,310**	,359**	-,093
	Sig. (2-tailed)	.	,001	,017	,009	,002	,446
	N	70	70	70	70	69	70
ZKalastuspäivät viime kesänä	Correlation Coefficient	,404**	1,000	,294*	,255*	,205	,017
	Sig. (2-tailed)	,001	.	,013	,032	,091	,886
	N	70	71	71	71	69	71
ZArvio omista taidoista	Correlation Coefficient	,286*	,294*	1,000	,426**	,239*	,344**
	Sig. (2-tailed)	,017	,013	.	,000	,048	,003
	N	70	71	71	71	69	71
ZKeskeisyys	Correlation Coefficient	,310**	,255*	,426**	1,000	,356**	-,027
	Sig. (2-tailed)	,009	,032	,000	.	,003	,825
	N	70	71	71	71	69	71
ZInvestoinnit	Correlation Coefficient	,359**	,205	,239*	,356**	1,000	-,010
	Sig. (2-tailed)	,002	,091	,048	,003	.	,935
	N	69	69	69	69	69	69
Z Moottorivetouistelun harrastusvuodet	Correlation Coefficient	-,093	,017	,344**	-,027	-,010	1,000
	Sig. (2-tailed)	,446	,886	,003	,825	,935	.
	N	70	71	71	71	69	71

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Taulukko 6. Oma arvio taidoista moottorivetouistelijana.

	Lkm	%
Vasta-alkaja	1	1,4
Hieman harjaantunut	15	21,1
Melko paljon harjaantunut	39	54,9
Erittäin harjaantunut	16	22,5
Yht.	71	100,0

Taulukko 7. Moottorivetouistelun harrastusvuosien keskeiset tunnusluvut

Moottorivetouistelun harrastusvuodet		
N	71	
Mean	13,28	
Median	12,00	
Mode	10	
Variance	48,805	
Skewness	,797	
Std. Error of Skewness	,285	
Kurtosis	1,061	
Std. Error of Kurtosis	,563	
Minimum	2	
Maximum	35	
Percentiles		
	25	9,00
	50	12,00
	75	18,00

Taulukko 8. Oma halu kehittyä kalastusharrastuksessa

	Lkm	%
Tavoitteena säilyttää nykyinen taitotaso	25	35,2
Kiinnostunut taitojen edelleen kehittämiseen	46	64,8
Yht.	71	100,0

Taulukko 9. Kalastusjärjestöön liittymisen perusteet

	Lkm	%
Samanhenkiset kalakaverit	32	47,8
Halu kehittyä harrastuksessa	6	9,0
Samanhenkiset kalakaverit ja halu kehittyä harrastuksessa	7	10,4
Samanhenkiset kalakaverit ja seuratoiminta	16	23,9
Samanhenkiset kalakaverit ja kilpailutoiminta	3	4,5
Ainoa paikallinen vetouisteluseura	3	4,5
Yht.	67	100,0

Taulukko 10. Moottorivetouistelun harrastamista rajoittavat tai estävät sekä edistävät tekijät

Moottorivetouistelun harrastamista rajoittavat tai estävät tekijät	Moottorivetouistelun harrastamista edistävät tekijät
Ihmisten sisäiset esteet Toiset harrastukset Kalastusharrastuksen mielekkyyden vähentyminen	Ihmisten sisäiset kannusteet Kalastusharrastuksessa rentoutuminen
Rakenteelliset esteet Perhe-elämä Työesteet Ajan puute Taloudelliset esteet Terveysyyt Uistelukaverin puute	Rakenteelliset kannusteet Uudet välineinvestoinnit Lisääntynyt vapaa-aika Kilpailutoiminta Varhentunut kalastuskauden avaus Kalastusympäristön paraneminen Uusi kalakaveri

Taulukko 11. Harrastajien kalastuksen taitojen kehittämisen tavat

1.	Kalastuksen harjoittelu: taitojen kehittäminen sekä harrastuskokemus; uusien asioiden kokeilu: menetelmät, tekniikat, välineet, vesistöt
----	--

2.	Eri mediat: kirjat, lehdet, Internet, tv/videot
----	---

3.	Sosiaalinen vuorovaikutus: keskustelu harrastajien kanssa, kalastusvinkit ja toisten harrastajien havainnointi
----	--

4.	Kalastusvälineiden omakohtainen kehittäminen ja välineinvestoinnit: itse tehdyt kalastusvälineet, kalastusvälineiden virittäminen omiin tarpeisiin ja uudet välinehankinnat
----	---

5.	Harrastuksen kehityksen seuranta ja koulutus: omaehtoinen tapahtumiin osallistuminen, itsenäinen opiskelu, harrastamiseen liittyvät muistiinpanot ja niiden analysointi sekä harrastukseen liittyvään koulutukseen osallistuminen
----	---

Taulukko 12. Moottorivetouistelutaitojen kehittymisen tärkeimmät tekijät

1.	Kokeileminen ja harjoittelu: halu kokeilla eri menetelmiä, tekniikoita, välineitä ja alueita sekä harjaannuttaa moottorivetouistelun taitoja
2.	Harrastetiedon ja –kokemuksen kartuttaminen: taitotieto ja kokemus ympäristöistä, välineistä, sääolosuhteista ja kalastukseen liittyvistä ajankohdista
3.	Kalastusvälineisiin investoinnit ja välineiden tuotekehittely: vaaput, takilat, kartat, elektroniikka, vene
4.	Harrastajan henkilökohtaiset luonteenpiirteet: pitkäjänteisyys, kärsivällisyys, pärnantamattomuus, avoimuus
5.	Harrastuksen sosiaalinen verkosto: vuorovaikutus kalakavereiden ja seuran jäsenten kanssa
6.	Omaehtoinen oppiminen: harrastukseen liittyvä tiedonhankinta, perehtyminen, tiedon analysointi ja soveltaminen käytäntöön
7.	Harrastuskäyttämisen perusedellytykset: aika, taloudellinen pääoma, terveys
8.	Media: kirjat, lehdet, videot

Taulukko 13. Hyvän moottorivetouistelijan ominaisuudet

1.	Sosiaalinen toimintatapa: toisten huomioiminen ja kunnioittaminen, avoimuus, seurallisuus
2.	Harrastajan luonteenpiirteet: rauhallinen, kokeilunhaluinen, määrätietoinen, rehellinen, ei kadehdi
3.	Harrastukseen liittyvä taitotieto: sääolosuhteiden tuntemus, vesistöjen tuntemus, välineistön tuntemus ja niiden kunnossapito, saalisvarmuus, kalastuskilpailuissa menestyminen
4.	Käyttäytyminen vesillä: huolehtii turvallisuudesta, noudattaa kalastusta koskevia sääntöjä
5.	Arvot ja asenteet: Arvostaa luontoa, arvostaa saalista ja tekee harrastuksen eteen lujasti töitä

Taulukko 14. Medioiden ja viestintäkanavien käyttö harrastusta koskevassa tiedonhankinnassa ja keskustelussa

	Kalastusväline							
	Sanomalehde	Kalastuslehti	Televisio	Kalakaverit	kauppa	Romu Ry	Internet	Joku muu media
N	68	69	68	69	69	68	69	6
Mean	2,66	3,90	2,79	4,16	3,20	3,38	3,28	2,00
Median	3,00	4,00	3,00	4,00	3,00	4,00	4,00	1,50
Mode	2	4	3	4	3	4	4	1
Percentile: 25	2,00	3,00	2,00	4,00	3,00	3,00	2,00	1,00
50	3,00	4,00	3,00	4,00	3,00	4,00	4,00	1,50
75	3,00	5,00	3,00	5,00	4,00	4,00	4,00	2,75

Taulukko 15. Harrastusta koskevien kalastusaikakauslehtien tilaaminen

	Lkm	%
Ei tilaa lainkaan kalastuslehtiä	21	29,6
Tilaa yhden kalastuslehden	33	46,5
Tilaa kaksi kalastuslehteä	11	15,5
Tilaa kolme kalastuslehteä	6	8,5
Yht.	71	100,0

Taulukko 16. Moottorivetouisteluvälineistön rahallinen arvo vastaajittain

	Lkm	%	Kumulatiivinen %-osuus
Alle 1000 euroa	2	2,9	2,9
1001-2000 euroa	4	5,8	8,7
2001-3000 euroa	1	1,4	10,1
3001-4000 euroa	2	2,9	13,0
4001-5000 euroa	3	4,3	17,4
5001-6000 euroa	2	2,9	20,3
6001-7000 euroa	2	2,9	23,2
8001-9000 euroa	4	5,8	29,0
9001-10000 euroa	1	1,4	30,4
10001-11000 euroa	2	2,9	33,3
11001-12000 euroa	1	1,4	34,8
12001-13000 euroa	2	2,9	37,7
13001-14000 euroa	4	5,8	43,5
15001-16000 euroa	4	5,8	49,3
16001-17000 euroa	3	4,3	53,6
17001-18000 euroa	1	1,4	55,1
18001-19000 euroa	3	4,3	59,4
19001-20000 euroa	3	4,3	63,8
20001-21000 euroa	1	1,4	65,2
21001-22000 euroa	1	1,4	66,7
22001-23000 euroa	1	1,4	68,1
23001-24000 euroa	3	4,3	72,5
24001-25000 euroa	3	4,3	76,8
25001-26000 euroa	1	1,4	78,3
27001-28000 euroa	2	2,9	81,2
28001-29000 euroa	3	4,3	85,5
33001-34000 euroa	2	2,9	88,4
37001-38000 euroa	1	1,4	89,9
41001-42000 euroa	1	1,4	91,3
43001-44000 euroa	1	1,4	92,8
47001-48000 euroa	1	1,4	94,2
48001-49000 euroa	2	2,9	97,1
Yli 50000 euroa	2	2,9	100,0
Yht.	69	100,0	

Taulukko 17. Kalastusvälineiden merkitys moottorivetouistelussa

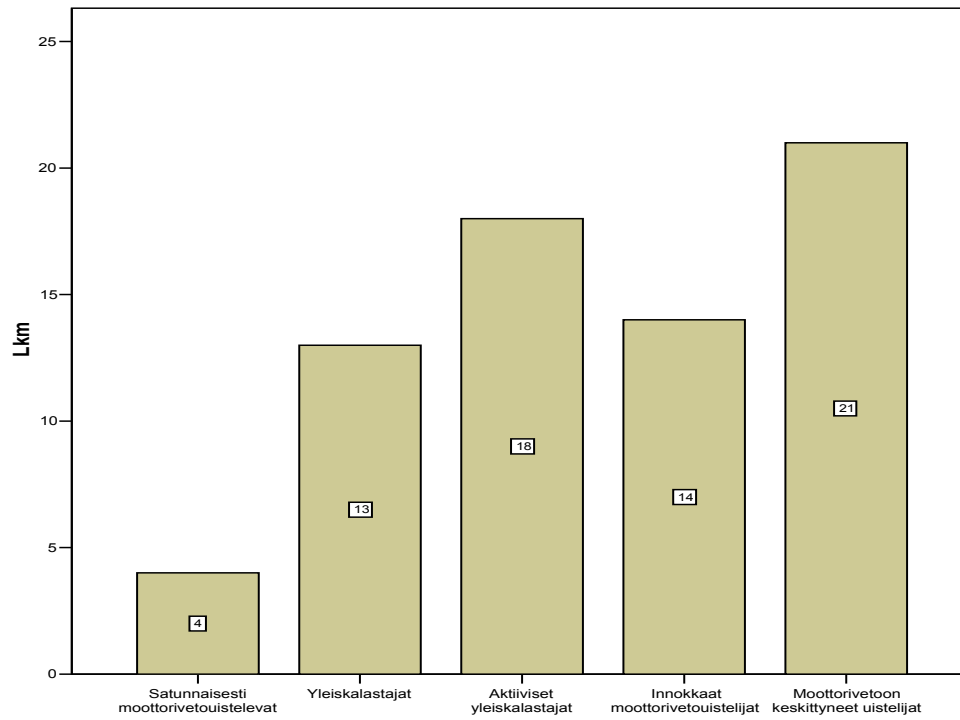
	Lkm	%
Ei merkityksetön, mutta ei tärkeäkään	3	4,3
Melko tärkeä	44	62,9
Erittäin tärkeä	23	32,9
Yht.	70	100,0

Taulukko 18. Lähitulevaisuuden välineinvestoinnit

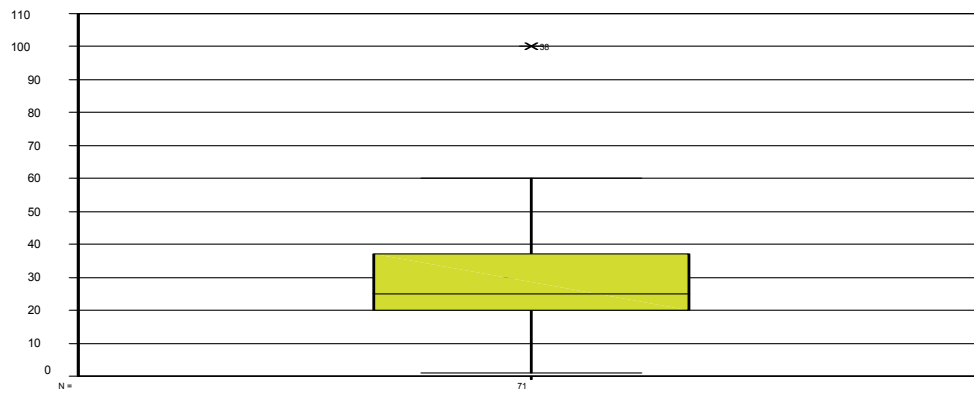
	Lkm	%
Ei lainkaan investointeja	24	33,8
Vieheet	6	8,5
Kalastusvälineistö	8	11,3
Turvavälineistö	1	1,4
Vene-elektroniikka	19	26,8
Vetouisteluvene ja/tai moottori ja/ tai traileri	9	12,7
Jokin muu	4	5,6
Yht.	71	100,0

Taulukko 19. Harrastuksesta luopumisesta aiheutuvat oheiskustannukset

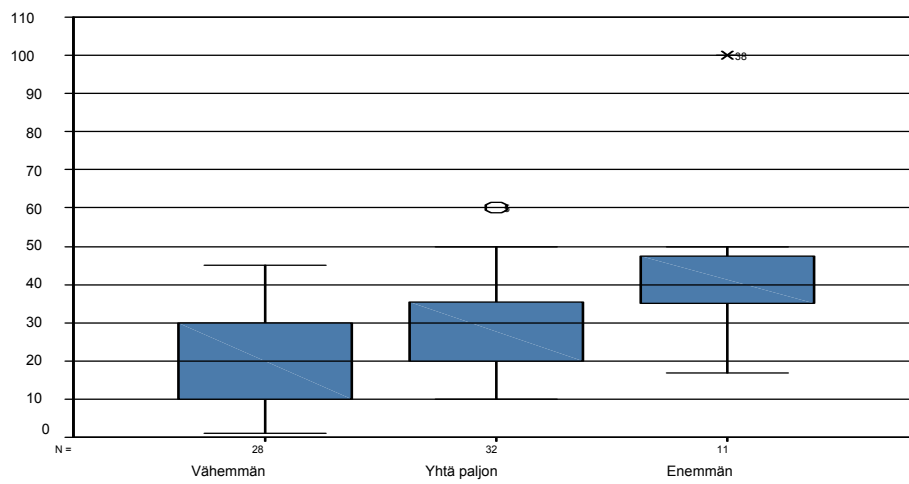
	Lkm	%
Hyvä harrastus ja rentouttava ajanviete	6	9,1
Hyvä harrastus ja kaveripiiri	8	12,1
Työn vastapainon ja monta hyvää ystävää	2	3,0
Hyvä ulkoilmaharrastus	17	25,8
Harrastuksen antoisat hetket ja kokemukset	6	9,1
Luontoelämykset yksin tai ystävien kanssa	7	10,6
Ei osaa sanoa	1	1,5
Ei menetä paljon mitään	4	6,1
Menettää ison osan elämästä	15	22,7
Yht.	66	100,0

Liite 7. Kuviot

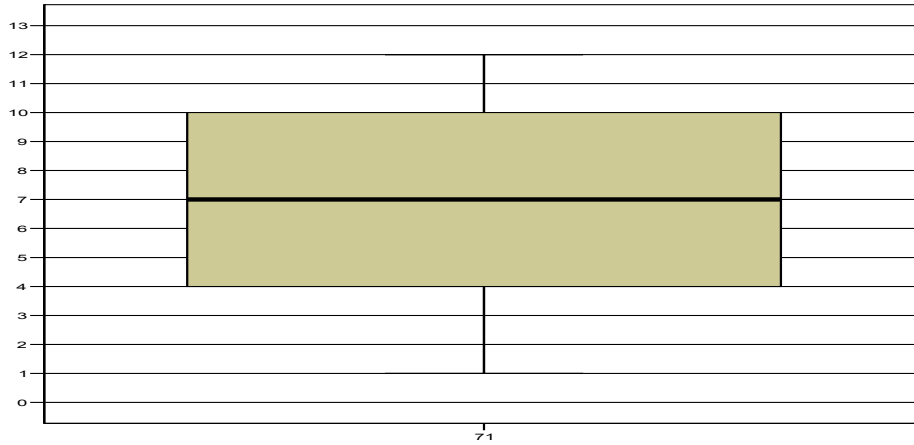
Kuvio 1. Moottorivetouisteluun sitoutumisen ryhmät suhteessa muihin aktiivisiin kalastusmuotoihin

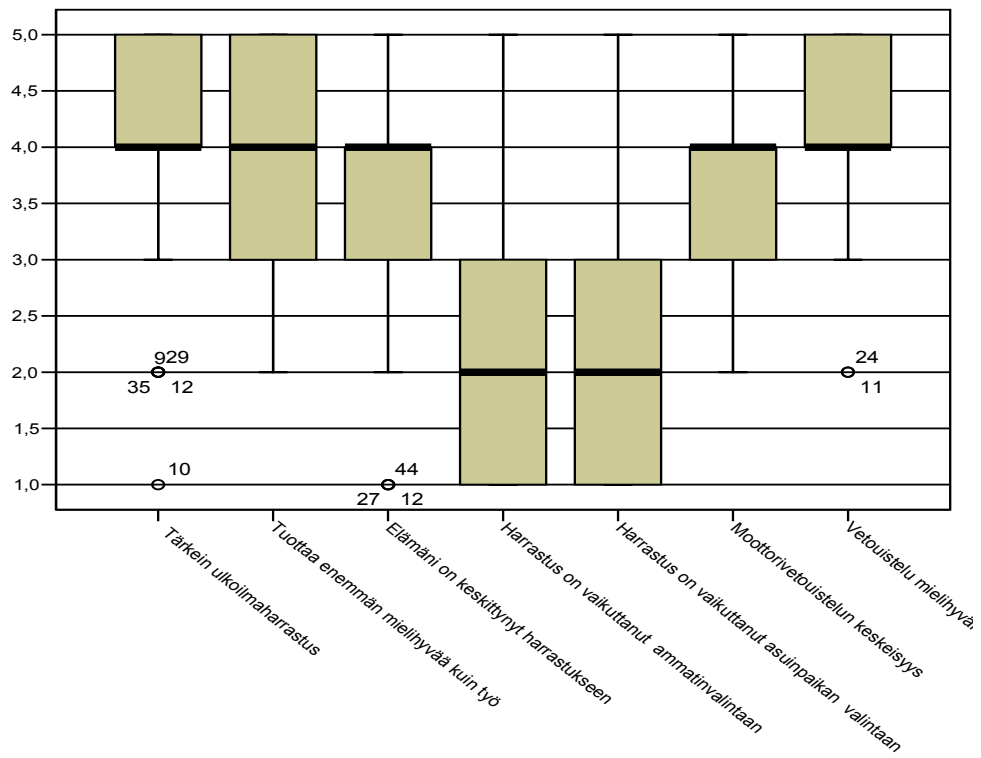
Kuvio 2. Kalastuspäivät kesällä 2003

Kuvio 3. Moottorivetouisteluun osallistuminen aikaisempina vuosina suhteessa kesän 2003 kalastuspäiviin

Kuvio 4. Harrastajien jäsenyys RoMu ry:ssä vuosina

Kuvio 5. Kalastusharrastuksen ja moottorivetouistelun keskeisyys elämäntyy-
lissä

**Aikaisemmat julkaisut:
Oulun yliopiston taloustieteen osaston tutkimuksia:**

**Previous publications:
Department of Economics, University of Oulu, Research Reports**

1. Brummert, Raoul: Om skattepolitik och ekonomisk tillväxt med särskilt beaktande av investeringseffekten. Oulu 1971.
2. Joensuu, Matti: Tuotannon sijaintiteorioita. Oulu 1973.
3. Toiviainen, Esko: Neuvostoliiton suunnittelujärjestelmän rakenne ulkomaankaupan näkökulmasta. Oulu 1973.
4. Brummert, Raoul: Vapaa-ajasta taloustieteellisenä ongelmana. Oulu 1974.
5. Niitamo, Olavi: Kybernetiikasta ja systeemimalleista tiedontuotannon välineenä. Oulu 1974.
6. Systeemitarkastelun ja suunnittelun anatomiasta. Oulu 1974.
7. Puusti, Kimmo: Shift-share aluetaloudellisen kasvun kuvaamis- ja ennakointimenetelmänä. Oulu 1975.
8. Brummert, Raoul: Kuluttaja ja yrittäjä hyvinvointiteoriassa. Oulu 1975.
9. Nenonen, Tuomo: Alueen tuotantotoiminnan rakenne ja kerrannaisvaikutukset panos-tuotostutkimuksen valossa Suomessa. Oulu 1976.
10. Häyrynen, Saara: Julkisen sektorin alueellisten toimenpiteiden kustannushyötyanalyysi. Oulu 1976.
11. Esseitä informaation merkityksestä päätöksenteossa ja suunnittelussa. Projektin hallinnon tehokkuus ohjausinformatiivisena ongelmana. Selvitys n:o 2. Oulu 1977.

12. Mäenpää, Ilmo: Tulevaisuuden tutkimus I - teorian ongelmia. Oulu 1977.
13. Mäenpää, Ilmo: Tulevaisuuden tutkimus II - menetelmät ja niiden arviointi. Oulu 1977.
14. Kynsilehto, Seppo: Pienen ja keskisuuren teollisuuden kannattavuus Oulun läänissä kaudella 1971-1975. Liiketaloudellinen analyysi. Oulu 1978.
15. Eriksson, Seppo & Toiviainen, Esko: Teollisuuden ulkoisiin sijaintitekijöihin perustuva sijoittumismalli. Oulu 1978.
16. Forssell, Osmo & Häyrynen, Saara: Suomen läänien panos-tuotostaulut vuonna 1970. Oulu 1979.
17. Lipsonen, Terho: Suomen viennin vaatima tuonti. Oulu 1979.
18. Mäenpää, Ilmo: FMS - Suomen talouden pitkän ajan mallisysteemi. Rakenteen muotoilu. Oulu 1979.
19. Svento, Rauli: Menojärjestelmän ominaisuuksista ja estimoinnista. Oulu 1981.
20. Eriksson, Maija-Liisa & Eriksson, Seppo: Tuottavuus Oulun läänin teollisuudessa. Oulu 1982.
21. Mäenpää, Ilmo: Voittoaste, investoinnit ja työllisyys Suomen talouden pitkän ajan kasvussa. Oulu 1982. (Väitöskirja)
22. Mäenpää, Ilmo: Rate of return, competitiveness and foreign trade in the growth of the Finnish economy. Oulu 1984.
23. Saavalainen, Tapio & Männistö, Jarmo & Viitanen, Mikko: Metsäteollisuuden kehitysvaihtoehtojen kokonaistaloudelliset ja energiataloudelliset vaikutukset 1980-1995. Oulu 1984.
24. Remes, Seppo: Kotitalouksien energiakustannukset tuloluokittain vuonna 1981. Oulu 1985.

25. Häyrynen, Saara: Pohjois-Suomen tuotantorakenne. Sisäiset ja ulkoiset riippuvuudet. Oulu 1985.
26. Remes, Seppo: Kansantalouden energiankäytön rakenne vuonna 1980. Oulu 1985.
27. Forssell, Osmo & Reinikainen, Kalle & Saarinen, Hannu: Toimialan kilpailukyvyyn mittaaminen. Sovellutus kenkien valmistukseen ja muiden sähköteknillisten tuotteiden valmistukseen vuosina 1970 - 1982. Oulu 1985.
28. Saavalainen, Tapio: Teollisuuden energian kysynnän rakennemuutokset ja niiden kokonaistaloudelliset vaikutukset. Oulu 1986.
29. 25 vuotta taloustiedettä Oulun yliopistossa. Toim. Esko Toiviainen. Oulu 1987.
30. Svento, Rauli & Männistö, Jarmo & Mäenpää, Ilmo: Suomen energiahuollon taloudelliset puitteet tulevaisuudessa. Oulu 1987.
31. Kasanen, Pirkko & Svento, Rauli: Survey of the recent literature on the valuation of environmental goods . Oulu 1989.
32. Forssell, Osmo & Liimatta, Jaakko: Maataloustuotannon ja maatalouden rahoitusaseman muutokset vuosina 1960-1987. Oulu 1989.
33. Koivukangas, Pirjo: Application of the analysis of demand for health to the construction of a MIMIC-disability index, With special reference to the measurement of effectiveness of surgical management of brain tumor patients. Oulu 1990. 112 s.
34. Svento, Rauli: Tutkimus kulutusfunktion tulokäsitteestä. Oulu 1990. (Väitöskirja)
35. Eriksson, Seppo: Yrityksen toimintaympäristön arviointimalli, Pohjois-Suomi pkt-yritysten toimintaympäristönä. Oulu 1995. (Väitöskirja)

36. Lindborg, Timo: Suomalaisen kaivosklusterin rakennemuutos. Oulu 1996. (Väitöskirja)
37. Susiluoto, Ilkka: Helsingin seutu ja muu suomi. Panos-tuotos -tutkimus alueellisesta talouskasvusta. Oulu 1996. (Väitöskirja)
38. Erkkilä, Jorma: The effects of corporate finance on investments and production technology. Oulu 1999. (Lisensiaattityö)
39. Tähtinen, Jaana: The existence and the dissolution of a business relationship in tailored software business. A Theoretical Framework. Oulu 1999. (Lisensiaattityö)
40. Alajoutsijärvi, Kimmo & Tikkanen, Henrici: Suomen mekaanisen metsä-teollisuuden toimintaympäristö ja yritysten strategiat. Haasteena jatkojalostuksen kehittäminen. Oulu 1999.

Aikaisemmat julkaisut:

Oulun yliopiston taloustieteiden tiedekunnan tutkimuksia:

Previous publications:

**Faculty of Economics and Industrial Management, University of Oulu,
Research Reports**

41. Järvinen, Janne: Design and analysis of a hospital costing system. Oulu 2000. (Lisensiaattityö)
42. Erkkilä, Jorma & Simonen, Jaakko & Svento Rauli: Regional effects of the high technology industry in Finland. Oulu 2000.
43. Sippola, Kari: Quality cost measurement as a tool for top management in contemporary software business environment. Oulu 2000. (Lisensiaattityö)
44. Ahola, Helena: Internet marketing – a conceptual analysis and a case study of an e-shop. Oulu 2000. (Lisensiaattityö)

45. Marttila Matti: Pioneeriyrityksen strategian muodostus nopean muutoksen markkinaympäristössä. Oulu 2001. (Lisensiaattityö)
46. Pakola Jukka & Pietilä Marjukka & Svento Rauli: The diffusion of mobile telecommunications in Finland. Oulu 2002.
47. Alajoutsijärvi Kimmo & Holma Heikki & Nyberg Kjell & Tikkanen Henriikki: Towards the Smoothing of Business Cycles in the Nordic Sawmill Industry. A preliminary Study of the Fundamental Problems of the Industry. Oulu 2002.

ISBN 978-951-42-9163-0
ISSN 1457-4918
ISBN 978-951-42-9164-7 ELEKTRONINEN VERSIO
Oulu University Press
May 2009